

باسمه تعالی

درسنامه دوره مقدماتی تربیت مربی فضای مجازی

نویسنده:

محمد کهوند

درس اول: فضای مجازی و ارکان اصلی و فرعی آن (۱).....	۷
مقدمه	۸
۱. تعریف فضای مجازی	۸
۲. ارکان فضای مجازی	۱۰
۲-۱. حاکمیت	۱۰
خلاصه	۴۵
آزمون‌های چهارگزینه‌ای	۴۵
درس دوم: فضای مجازی و ارکان اصلی و فرعی آن (۲).....	۴۷
مقدمه	۴۸
۲. ارکان فضای مجازی	۴۹
۲-۱. حاکمیت	۴۹
۲-۲. کاربر	۴۹
۲-۳. زیرساخت	۵۲
۲-۴. شبکه‌ی ارتباطی	۵۸
۲-۵. خدمات	۶۴
۲-۶. محتوا	۶۵
۲-۷. اقتصاد؛ هزینه‌ها و درآمدها	۶۸
خلاصه	۷۱
آزمون‌های چهارگزینه‌ای	۷۲
درس سوم: بررسی ابعاد گوناگون آسیب‌های فضای مجازی	۷۴
مقدمه	۷۵
۱. فضای مجازی و آسیب‌ها	۷۵
۲. آسیب‌های فضای مجازی	۷۶
۲-۱. آسیب‌های فردی	۷۶
۲-۲. آسیب‌های خانواده	۸۵
۲-۳. آسیب‌های اجتماعی	۹۷
خلاصه	۱۰۹
آزمون‌های چهارگزینه‌ای	۱۱۰
درس چهارم: چابستی شبکه ملی اطلاعات و ارائه مدل مفهومی آن	۱۱۲
مقدمه	۱۱۳
۱. تعریف شبکه ملی اطلاعات	۱۱۴
۲. تاریخچه شبکه ملی اطلاعات	۱۱۶
۳. ضرورت تشکیل شبکه ملی اطلاعات	۱۱۸
۴. لایه‌های شبکه ملی اطلاعات	۱۱۸
۴-۱. انواع محتوا در شبکه ملی اطلاعات	۱۲۰

۱۲۰.....	۵. جایگاه شبکه ملی اطلاعات در مدل مفهومی لایه‌ای فضای مجازی
۱۲۱.....	۶. مدل ارتباطی در شبکه ملی اطلاعات.....
۱۲۵.....	۷. فواید شبکه ملی اطلاعات
۱۲۵.....	۷-۱. فرهنگی.....
۱۲۶.....	۷-۲. امنیتی
۱۲۶.....	۷-۳. اقتصادی
۱۲۷.....	۸. مزایای شبکه ملی اطلاعات.....
۱۲۸.....	۹. الزامات شبکه ملی اطلاعات.....
۱۲۹.....	۱۰. مأموریت شبکه ملی اطلاعات
۱۲۹.....	۱۱. اهداف کیفی شبکه ملی اطلاعات
۱۳۱.....	۱۲. اهداف کمی شبکه ملی اطلاعات
۱۳۱.....	۱۳. بررسی صحت راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات
۱۳۲.....	۱۳-۱. بیان صریح مقام معظم رهبری مبنی بر عدم راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات
۱۳۲.....	۱۳-۲. پیگیری پروژه برخلاف قانون و مسیر پیش‌بینی شده
۱۳۳.....	۱۳-۳. گسترش جرائم، فساد و فحشا بعد از راه‌اندازی دو فاز از "شبکه ملی اطلاعات"
۱۳۳.....	۱۴. دلایل عدم اهتمام جدی مسئولان برای اصلاح وضعیت موجود فضای مجازی
۱۳۴.....	۱۴-۱. برداشت ناصحیح از فناوری‌ها غیربومی
۱۳۴.....	۱۴-۲. روش مواجهه غیر اسلامی
۱۳۵.....	۱۴-۳. منافع مادی.....
۱۳۵.....	۱۴-۴. مماشات بی جهت قوه قضائیه با فعالیت غیرقانونی شبکه‌های اجتماعی خارجی
۱۳۵.....	۱۴-۵. اجرای سند ۲۰۳۰ در وزارت ارتباطات
۱۳۶.....	خلاصه
۱۳۶.....	آزمون‌های چهارگزینه‌ای
	درس پنجم: درآمدی بر مبانی امام خمینی (رحمه‌الله) در مواجهه با فناوری‌های نوین ۱۳۹
۱۴۰.....	مقدمه
۱۴۰.....	۱. فناوری‌های نوین ارتباطی
۱۴۲.....	۲. اصول و مبانی امام خمینی (رحمه‌الله) درباره رسانه‌ها
۱۴۲.....	۲-۱. مربی بودن رسانه‌ها برای ملت.....
۱۴۴.....	۲-۲. جامعه پاک مستلزم رسانه پاک
۱۴۵.....	۲-۳. مخالفت با فساد رسانه‌ای و گسترش فرهنگ غربی و شرقی.....
۱۴۶.....	۲-۴. پذیرش رسانه سالم و مخالفت با رسانه فاسد
۱۴۸.....	۲-۵. مدیریت رسانه‌های گروهی بر محور دین و منافع ملی
۱۴۸.....	۲-۶. خدمت به اسلام هدف اصلی رسانه (نه خدمت به طاغوت)
۱۵۱.....	۲-۷. ضرورت اصلاح و تحول در رسانه‌ها؛ از طاغوتی به اسلامی
۱۵۳.....	۲-۸. استقلال رسانه در جهت مصالح ملی
۱۵۴.....	۲-۹. نظارت دقیق مسئولان بر محتوای رسانه‌ها
۱۵۶.....	۲-۱۰. آزادی رسانه‌ای در حد قانون نه به قیمت خیانت به آرمان‌های کشور
۱۵۹.....	۲-۱۱. ممنوع بودن توهین به مسئولان در رسانه‌ها

۱۵۹.....	۲-۱۲. موثق بودن صددرصدی مطالب رسانه‌ها
۱۶۰.....	خلاصه
۱۶۲.....	آزمون‌های چهارگزینه‌ای
۱۶۳	درس ششم: درآمدی بر مبانی و راهبردهای مقام معظم رهبری در مواجهه با رسانه و فناوری‌های نوین
۱۶۴.....	مقدمه
۱۶۴.....	۱. مبانی و راهبردهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) درباره رسانه‌ها
۱۶۴.....	۱-۱. مسئولان در خط مقدم مواجهه با رسانه و فناوری
۱۶۷.....	۱-۲. مواجهه دینی و انقلابی با فناوری و رسانه
۱۶۹.....	۱-۳. رصد و برخورد حکیمانه با فناوری
۱۷۱.....	۱-۴. عقب‌افتادگی در فناوری، منجر به عقب‌افتادگی فرهنگی می‌شود
۱۷۲.....	۱-۵. رعایت خطوط قرمز در برخورد با فناوری‌ها
۱۷۳.....	۱-۶. پذیرش رسانه خودی و مخالفت با رسانه غیرخودی
۱۷۷.....	۱-۷. بدبینی نسبت به رسانه‌های دشمن
۱۷۸.....	۱-۸. پذیرش دانش غیربومی و عدم پذیرش فرهنگ غیربومی
۱۸۰.....	۱-۹. نپذیرفتن بی‌قیدوشرط فناوری
۱۸۲.....	۱-۱۰. سلب سلطه دشمن از فناوری و رسانه و کنترل آنها
۱۸۴.....	۱-۱۱. اتکا به توانمندی بومی در تولید فناوری
۱۸۵.....	خلاصه
۱۸۶.....	آزمون‌های چهارگزینه‌ای
۱۸۸	درس هفتم: درآمدی بر فلسفه و فرهنگ فناوری با تأکید بر فناوری اطلاعات و ارتباطات
۱۸۹.....	مقدمه
۱۸۹.....	۱. فلسفه فناوری
۱۸۹.....	۱-۱. تعریف فناوری
۱۹۱.....	۱-۲. چيستی فلسفه فناوری
۱۹۲.....	۱-۳. تعریف فلسفه فناوری
۱۹۳.....	۱-۴. دیدگاه‌ها درباره فلسفه فناوری
۱۹۶.....	۱-۵. نقدی بر نظریات فلسفه فناوری
۱۹۷.....	۲. فرهنگ فناوری با تأکید بر فناوری اطلاعات و ارتباطات
۱۹۷.....	۲-۱. عوامل مؤثر در فرهنگ فناوری
۲۱۷.....	۲-۲. فرهنگ حاکم بر فناوری
۲۱۸.....	خلاصه
۲۱۹.....	آزمون‌های چهارگزینه‌ای
۲۲۰	درس هشتم: بررسی شبهات فضای مجازی
۲۲۱.....	مقدمه
۲۲۱.....	۱. تعریف شبهه
۲۲۳.....	۲. عوامل ایجاد شبهه
۲۲۶.....	۲-۲. عوامل بیرونی شبهه
۲۲۸.....	۳. شبهات فضای مجازی

خلاصه	۲۵۶
آزمون چهارگزینه‌ای	۲۵۶

درس اول: فضای مجازی و ارکان اصلی و فرعی آن (۱)

در پایان این درس، از دانش‌پژوه انتظار می‌رود تا بتواند:

۱. با تعریف فضای مجازی آشنایی کامل پیدا کند.
۲. حاکمان و گردانندگان فضای مجازی را کاملاً بشناسد.
۳. با سطوح مدیریتی فضای مجازی و جایگاه هر یک آشنا شود.

مقدمه

از زمانی که پای اینترنت به جهان هستی باز شد، مجهولات زیادی را هم به همراه خود به ارمغان آورد و شاید علت آن هم این است که اینترنت دارای گستردگی محیطی و اطلاعاتی بی نظیری است و همین امر موجب می شود معرفی و تبیین مسائل مرتبط با این محیط بیشتر احساس شود.

شناخت و تبیین ساختار فضای مجازی و ارکان تشکیل دهنده آن، یکی از اساسی ترین مباحثی است که باید به دقت مورد بررسی قرار بگیرد.

بعد از یادگیری این مبحث، شما قادر خواهید بود به پرسش های زیر پاسخ دهید:

- فضای مجازی چیست؟
- ارکان تشکیل دهنده فضای مجازی شامل چه مواردی می شود؟
- حاکمیت اصلی فضای مجازی در دست چه کسانی است؟
- مدیریت فضای مجازی از چه سطوحی تشکیل شده است؟

۱. تعریف فضای مجازی

برای فضای مجازی تعاریف گوناگونی ارائه شده است. برخی حتی، آن را با اینترنت مترادف دانسته اند؛ در اینجا، برای آشنایی بیشتر با مفهوم فضای مجازی به چند تعریف از آن اشاره می شود:

- «فضای سایبر در اصل از دو واژه سایبرنتیک (Cybernetics) و اسپیس (Space) گرفته شده است. واژه سایبرنتیک دارای ریشه یونانی است. معنای اصلی آن در زبان یونانی، فرمانروایی و حکومت است و در آثار افلاطون نیز، به همین معنا به کار رفته است. شاید بتوان علم هدایت و کنترل یا خودفرمایی را برابر فارسی آن دانست. به هر حال، سایبرنتیک اکنون نیز، تا حدودی مفهوم قدیم را حفظ کرده و بیان گر علمی است که به انسان یا ماشین خودکار، امکان حکومت کردن و فرمان دادن می دهد.»^۱

- «می توان فضای مجازی را مترادف با اینترنت دانست، اما اینترنت ابزار ورود به فضای مجازی است؛ اینترنت سامانه ای جهانی از شبکه های رایانه ای به هم پیوسته است که از "مجموعه پروتکل

۱. جهانگیر، عیسی، شیعه در فضای سایبر؛ رویکردی اجتماعی، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۱ ش، چاپ اول، ص ۶۵.

اینترنت" برای ارتباط با یکدیگر استفاده می‌کنند. به عبارت دیگر اینترنت، شبکه شبکه‌هاست که از میلیون‌ها شبکه خصوصی، عمومی، دانشگاهی، تجاری و دولتی در اندازه‌های محلی و کوچک تا جهانی و بسیار بزرگ تشکیل شده است که با آرایه وسیعی از فناوری‌های الکترونیکی و نوری به هم متصل شده‌اند.^۱

در کتاب شبکه عنکبوتی تعریفی متفاوت و جامع از فضای مجازی ارائه شده است که همان تعریف مختار هست:

«فضای مجازی عبارت است از محیطی که در آن برقراری ارتباطات، رؤیت و انتقال اطلاعات (به صورت غیرقابل لمس و با اشغال اندکی از محیط قابل لمس) در ساختارها و قالب‌هایی به عنوان خدمات به انسان‌ها، طراحی و کنترل می‌شود. بنابراین، کلیه خدمات، ابزارهای سخت و نرم، محتواها، ارتباطات، قالب‌ها و... دنیای اطلاعات و ارتباطات، شامل فضای مجازی می‌شود.»^۲

درواقع، در این تعریف به سه ویژگی فضای مجازی اشاره شده است:

- محیط است و نامحدود نیست؛
- در قالب خدمات ارائه می‌شود؛
- خدمات و ارتباطات کنترل می‌شود.

نکته: لفظ «مجازی» که صفت «فضا» در عبارت «فضای مجازی» قرار می‌گیرد، به معنای غیرحقیقی بودن فضای مجازی نیست. مطلبی در همین باره از کتاب ۱۵۰ هشتگ نقل می‌کنیم:

«مفهوم "مجازی" بسیار غیرمجازی و کاملاً حقیقی است؛ برخلاف احساسی که از واژه "مجازی" به ذهن متبادر می‌شود که انگار با مفهومی غیرواقعی مواجهیم. فضای "مجازی" امتداد زندگی حقیقی است و حتی گاهی نقطه شروع بسیاری از تعاملات و اتفاقات دنیای محسوس و ملموس ماست. جالب است بدانید که واژه "فضای مجازی" یک ترجمه غیردقیق و غلط‌انداز از معادل لاتین آن است. در واژگان لاتین، مفهوم "Virtual Space" در مقابل مفهوم "Actual Space" مطرح می‌شود. این مفهوم، به غیرملموس بودن و

۱. سیاح‌طاهری، محمدحسین، حقیقت مجازی (درباره فضای مجازی چه بدانیم و چه بگوییم؟)؛ جهان مجازی - فضای حقیقی، تهران، مرکز ملی فضای مجازی،

نامحسوس بودن این فضا (در برابر فضایی که همه چیز در آن ماهیت مادی و عینی و سه بُعدی دارد) اشاره داشته و اصلاً این فضا را "مجاز" در برابر "حقیقت" نمی‌داند. شما هم مواظب باشید که مرتکب این خطا نشده و فضای "مجازی" را کاملاً حقیقی بدانید و به آثار و تبعات واقعی آن بر زندگی ملموس خود و فرزندان دقت کنید.^۱

۲. ارکان فضای مجازی

برای شناخت شاکله اصلی فضای مجازی و نیز، برای اطلاع یافتن از چگونگی مدیریت و سامان بخشیدن به این محیط بسیار وسیع و گسترده، ناگزیریم به معرفی مواردی بپردازیم که باعث قوام و شکل‌گیری فضای مجازی شده است. حاکمیت، کاربر، زیرساخت، شبکه ارتباطی، خدمات، محتوا و اقتصاد، ارکان تشکیل‌دهنده فضای مجازی می‌باشند.^۲

۲-۱. حاکمیت

به‌طور قطع می‌توان گفت که در پس شبکه‌ی به‌هم‌پیوسته و پیچیده‌ی کنونی، طراحان، سیاست‌گذاران، اتاق‌های فکر و مجریانی وجود دارد که همگی آن‌ها برای رسیدن به اهداف خود در حال طراحی هستند. آنان هرروز برای شکار مخاطبان بیش‌تر، استعمار و استثمار کشورها، نشر فرهنگ استعمار زده، ترویج عقاید انحرافی و بیهوده و... طرحی نو اندیشیده و به اجرا می‌گذارند. این طراحان در نظر دارند جهان یکپارچه‌ای را به وجود بیاورند و در این راه از هیچ کوششی اعم از جنگ، خونریزی و کشتار مردم بی‌دفاع، ترور شخصیت‌ها، تولید ادیان انحرافی، تلاش علیه ملت‌ها و دولت‌های برخاسته از رأی و نظر واقعی مردم، حمایت از تروریزم، تحریم‌های ظالمانه و غیرقانونی، خلق رژیم‌های خون‌خوار مانند رژیم صهیونیستی و... دریغ نمی‌کنند. کسانی که زمینه‌ی تمامی این جنایت‌ها را مهیا می‌کنند، طراحان شبکه‌ی مخوف عنکبوتی هستند.

بر اساس تحقیقات و تحلیل‌های صورت گرفته، حاکمیت فضای مجازی از سه لایه‌ی تشکیل‌شده است که عبارت‌اند از:

۲-۱-۱. حاکمان

اولین لایه از حاکمیت فضای مجازی، خود حاکم فضای مجازی است. صرف‌نظر از این که چه کسی این دستگاه عظیم تبلیغاتی را می‌گرداند و یا دستورالعمل‌ها را اجرا می‌کند، باید با حاکمان این فضا آشنا شویم.

به‌یقین، مهم‌ترین عنصر و لایه‌ی حاکمیت، طراح و ایده پرداز چنین فضایی است. بسیاری گمان می‌کنند که پشت پرده‌ی چنین طراحی خطرناکی، کشور یا دولت خاصی است. وقتی می‌خواهند نام کشور یا دولت طراح فضای مجازی و پدیده‌ی استعمار

۱. حسینی، بشیر- حق‌پناه، حسین، ۱۵۰ هشتگ، تهران، رواق اندیشه، ۱۳۹۴ ش، چاپ اول، ص ۱۰۷.

۲. ر.ک: کهوند، محمد، ص ۱۱۴ - ۲۹.

فرانو را بیاورند، از آمریکا، اسرائیل یا انگلیس نام می‌برند. غافل از آنکه خود این کشورها^۱ قربانی اول سیاست‌های استعماری استعمار فرانو هستند. اگر بازی تولید یا فیلمی ساخته می‌شود، کتابی تألیف و موسیقی‌ای توزیع می‌گردد، اولین قربانی آسیب‌های برآمده از آن، مانند: غفلت، غور در شهوات، جهل، چپاول عنصر انسانی، تقویت روحیه‌ی سبعیت و... مردم همین کشورها هستند که به‌راحتی و آزادانه از چنین محصولاتی استفاده می‌کنند.

مقام معظم رهبری در ردّ چنین نظریه‌ای بیاناتی دارند که با بررسی نظرات ایشان، چهره‌ی طراحان و حاکمان فضای مجازی روشن‌تر می‌شود. ایشان در زمینه‌ی معرفی طراحان استعمار فرانو می‌فرماید:

«یک مجموعه‌ی فرهنگی در دنیا با تکیه بر نفت، حقّ و تو، سلاح میکروبی و شیمیایی، بمب اتمی و قدرت سیاسی، می‌خواهد همه‌ی باورها و چارچوب‌های موردپسند خودش برای ملت‌ها و کشورهای دیگر را به آن‌ها تحمیل کند.»^۲

در اینجا رهبر معظم انقلاب به‌جای به کار بردن واژه‌ی دولت یا کشور، از واژه‌ی مجموعه‌ی فرهنگی استفاده می‌کنند و آنان را مسئول درجه‌یک تهاجم فرهنگی به تمامی ملت‌ها می‌دانند. ایشان در بیاناتی دیگر، ضمن تشریح حوزه‌ی عملکرد به سبک و شیوه‌ی کاری آنان اشاره کرده و می‌فرماید:

«سیطره و اشغال منابع حیاتی و مالی در سراسر دنیا توسط یک طبقه‌ی اجتماعی از طریق حضور در بدنه‌ی دولت‌ها و هدایت سیاسی، علمی، اداری و فرهنگی آن‌ها به‌صورت دانسته یا نادانسته (صورت می‌پذیرد).»^۳

ایشان این بار از واژه‌ی طبقه‌ی اجتماعی برای توصیف چنین گروهی استفاده می‌کنند. هم‌چنین، بیان می‌کنند که این طبقه‌ی خاص اجتماعی ممکن است در دولت‌ها نیز حضور داشته باشند؛ اما طراحی از جانب دولت و کشور خاصی نیست. درنهایت ایشان، این افراد را «زرسالاران اقتدارطلب» نامیده و ضمن برشمردن اهداف و سیاست‌های کلی آنان، چهره‌ی کریهشان را نمایان کرده، می‌فرماید:

«الآن اشغالگر - مثل همان اشغالگری که بخارست یا پاریس یا فلان کشور را تصرف کرده بود - در حال اشغال تدریجی است. این اشغالگر کیست؟ پاسخ این نیست که این اشغالگر دولت آمریکا یا فلان دولت

۱. رژیم نجس نجس غاصب صهیونیستی، شانش سگ نگهبان آمریکاست و نه بیش‌تر.

۲. بیانات رهبری معظم و پرسش و پاسخ در جمع دانشجویان و اساتید دانشگاه صنعتی امیرکبیر. (۱۳۷۹/۱۲/۹).

۳. اندیشه‌های راهبردی ۲، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، چاپ اول، ۱۳۸۹، ص ۲.

دیگر است؛ نه، این اشغالگر یک طبقه‌ی اجتماعی است. طبقه‌ای که دولت آمریکا و دولت‌های دیگر را به‌قدر توانایی و قدرت خود و آمادگی آن‌ها دارد هدایت می‌کند. البته در بافت و ساخت این دولت‌ها هم بدون شک افراد این طبقه حضور دارند؛ اما هدایت، هدایت یک دولت نیست؛ هدایت یک مجموعه‌ی طبقاتی است که اگر بخواهیم در یک عبارت برای این‌ها اسم معین کنیم، باید بگوییم: "زرسالاران اقتدارطلب". هدفشان هم سیطره بر منابع حیاتی و مالی همه‌ی دنیاست. البته این سیطره، یک الزامات سیاسی دارد که همان نظم نوین جهانی است. یک الزامات علمی و اداری دارد که به‌تدریج خود را به آن نزدیک می‌کنند. مسئله‌ی جهانی‌سازی که امروز در تجارت، پول، فرهنگ و شبکه‌های فرهنگی - مثل اینترنت و مانند آن - مطرح است، همه دانسته و نادانسته در خدمت این مجموعه‌ی طبقاتی است. البته تحلیل جامعه‌شناختی این‌ها خیلی دقیق، ریز و مفصل است.^۱

زرسالاران اقتدارطلب، همان شبکه‌ی سرمایه‌داران صهیونیست دنیا هستند که برای اداره‌ی دنیا، از تمام ظرفیت‌های ممکن، نهایت استفاده را می‌کنند. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید:

«... اما این که حالا شما (آمریکایی‌ها) می‌گویید امنیت اسرائیل باید حفظ بشود، من می‌گویم: این حرف هم حرف صادقانه‌ای نیست. برای دولت‌مردان و دولت‌زنان آمریکا، امنیت اسرائیل مسئله‌ی اصلی نیست، مسئله‌ی اصلی چیز دیگری است. مسئله‌ی اصلی برای این حضرات، راضی نگه‌داشتن شبکه‌ی سرمایه‌داران صهیونیست است که رگِ حیات این‌ها را در دست گرفته‌اند. مسئله‌ی آن‌ها این است؛ والا اسرائیل باشد یا نباشد، چه اهمیتی برای این‌ها دارد؟ آنچه برایشان مهم است، این است که رگِ حیاتشان را داده‌اند به دست شبکه‌ی سرمایه‌داران صهیونیست؛ آن‌هایی که هم به این‌ها رشوه می‌دهند، هم این‌ها را تهدید می‌کنند. رشوه می‌دهند - رشوه‌ی پولی، پول به آن‌ها می‌دهند - [آن‌ها هم] پول می‌گیرند. رشوه‌ی مقامی و وعده‌ی مقام می‌دهند و اگر با آن‌ها که نبض اقتصاد آمریکا را در دست دارند، ساخت‌وپاخت نکنند، از رسیدن به مقامات عالی - مثل ریاست جمهوری، مثل وزارت و مانند این‌ها - خبری نیست. مسئله برایشان این است. تهدید هم می‌کنند. اگر چنانچه این‌ها برخلاف میل آن شبکه‌ی خطرناک عمل نکنند، تهدیدشان می‌کنند. یا تهدید می‌کنند به اینکه شما را وادار می‌کنیم به استعفا، یا برای شما رسوایی درست می‌کنیم که این‌ها

۱. بیانات مقام معظم رهبری، در دیدار مسئولان سازمان صدا و سیما. (۱۳۸۳/۹/۱۱).

را در زندگی آمریکایی در این چند سال دیده‌اید؛ یکی را متهم می‌کنند، یکی را بدنام می‌کنند، برای یکی ماجرای فساد جنسی درست می‌کنند، یکی را وادار به استعفا می‌کنند، یکی را هم ترور می‌کنند. از این رؤسا و بزرگان، کسانی را ترور هم کردند. دست آن‌ها باز است. شما از این می‌ترسید. شما ملاحظه‌ی این را می‌کنید. مسئله‌ی امنیت اسرائیل نیست، مسئله‌ی امنیت خودتان است. این‌ها مستکبرند. این جوری حرف می‌زنند، ما هم آلمان با مستکبرین به یک جو نمی‌رود.^۱

به تعبیر قرآن، چنین گروهی، همان «ائمه‌ی کفر»، «مستکبرین» و «بزرگان شرک و ضلال» عالم هستند.

امام صادق (علیه‌السلام) پس از اشاره به طینت ائمه‌ی کفر، خصایص آنان را این‌گونه بیان می‌فرماید:

«...آنان به وحدانیت خدا و رسالت پیامبر او شهادت نمی‌دهند، حج و عمره به جا نمی‌آورند، از زکات و صدقه

طرفه می‌روند و هیچ‌یک از کارهای نیک را انجام نمی‌دهند.»^۲

در روایات دیگری، ائمه‌ی کفر کسانی معرفی شده‌اند که امر و حکم خود را بر امر و حکم خدا مقدم می‌دارند و خواسته‌های خود را برخلاف خواسته‌های خدا قرار می‌دهند^۳ و از دین خدا کناره گرفته و خود گمراه شده و دیگران را نیز گمراه می‌کنند.^۴

مسلماً چنین گروهی، نه دین اسلام را برمی‌تابند و نه مسیحیت و یهودیت و نه هیچ دین دیگری؛ بلکه آنان تنها دینی را می‌پسندند که عملکرد نهایی آن، در راستای اهداف استکباری‌شان باشد. بنابراین، مالک و حاکم فعلی فضای مجازی، «زرسالاران اقتدارطلب» یا همان «صهیونیزم بین‌الملل» هستند. در حال حاضر بنگاه‌های مالی «بلک راک»، «وینگارد»، «استیت استریت»، «فیدلیتی»، «جی‌پی مورگان»، «کاپیتال گروپ» و «توماس راو پرایس» بخش اعظم صهیونیزم بین‌الملل را تشکیل می‌دهند که توضیحات پیرامون این شرکت‌ها، در درس‌نامه‌های تکمیلی تبیین خواهد شد.

۱. بیانات رهبر معظم در دیدار اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین، ۹۳/۹/۶.

۲. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵، ص ۲۵۳.

۳. «إِنَّ الْأَئِمَّةَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِمَامَانِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - وَ جَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَّا يَأْمُرُ النَّاسُ بِقَدِّمُونَ أَمْرَ اللَّهِ قَبْلَ أَمْرِهِمْ وَ حُكْمَ اللَّهِ قَبْلَ حُكْمِهِمْ قَالَ وَ جَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ يَقْدِمُونَ أَمْرَهُمْ قَبْلَ أَمْرِ اللَّهِ وَ حُكْمَهُمْ قَبْلَ حُكْمِ اللَّهِ وَ يَأْخُذُونَ بِأَهْوَائِهِمْ خِلَافَ مَا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.» اصول کافی، شیخ کلینی، ج ۱، ص ۲۱۶.

۴. «وَ اعْلَمُوا يَا مُحَمَّدُ أَنَّ أَئِمَّةَ الْجَوْرِ وَ اتِّبَاعَهُمْ لَمَعُزُولُونَ عَنْ دِينِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَ أَضَلُّوا فَأَعْمَالُهُمُ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ - ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ.» همان، ص ۱۸۴.

۲-۱-۲. مدیران

نهادهای بین‌المللی زیادی در موضوع فضای مجازی فعالی می‌کنند و مدیریت این فضا را در اختیار دارند. شاید بتوان از بین آن‌ها، سه نهاد تأثیرگذار را نام برد؛ ۱. سازمان پنج چشم ۲. جامعه اینترنت ۳. سازمان ملل متحد

۲-۱-۲-۱. سازمان پنج چشم

یکی از مهم‌ترین سازمان بین‌المللی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، سازمان «پنج چشم» است؛ آمریکا^۱، انگلستان^۲، استرالیا^۳، کانادا^۴ و نیوزلند^۵، اعضای پنج چشم به شمار می‌روند؛ اما باید توجه داشت که کانادا، استرالیا و نیوزلند همچنان مستعمره انگلستان به شمار می‌روند و در حقیقت از خود استقلال سیاسی ندارند. از این‌رو، باید این سازمان را «دو چشم» نام نهاد، نه پنج چشم. در واقع سازمان توسط استعمارگر پیر (انگلستان) و شیطان بزرگ (آمریکا) اداره می‌شود. سرفرماندهی ارتباطات دولتی انگلیس به عنوان سازمان پایه و مرکزی در جامعه اطلاعات نظامی انگلیس، ریاست شرکای پنج چشم را بر عهده دارد. این سازمان پس از کسب دهه‌ها تجربه و ثبات، نمونه خودش را در ایالات متحده با عنوان آژانس امنیت ملی آمریکا راه‌اندازی کرد و سپس در دیگر کشورهای انگلوساکسون این عمل را انجام داد تا نهایتاً گروه پنج چشم را رقم زد. گفته می‌شود که انگلیس مغز متفکر شرکای پنج چشم و آمریکا حامی مالی آن است. مدارک نشان می‌دهد آژانس امنیت ملی آمریکا، به صورت مخفیانه ۱۶۰ میلیون دلار بودجه در اختیار سرفرماندهی ارتباطات دولتی انگلیس قرار داده است.^۶

۱. آژانس امنیت ملی آمریکا (NSA).

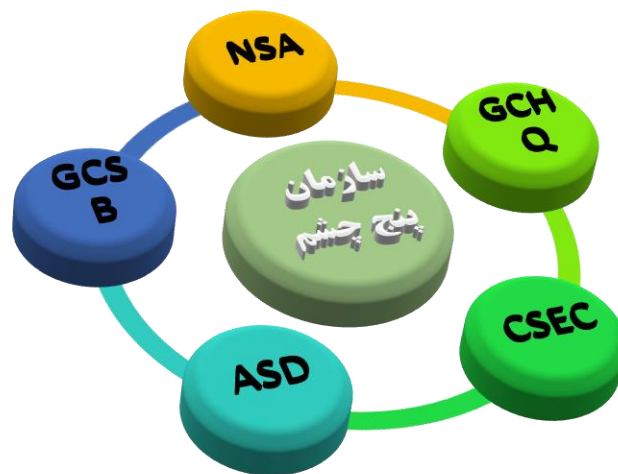
۲. سرفرماندهی ارتباطات دولتی بریتانیا (GCHQ).

۳. پایداری امنیت ارتباطات کانادا (CSE).

۴. مدیریت سیگنال‌های استرالیا (ASD).

۵. اداره امنیت ارتباطات دولت نیوزلند (GCSB).

۶. <http://gerdab.ir/fa/news/۲۱۳۷۷>

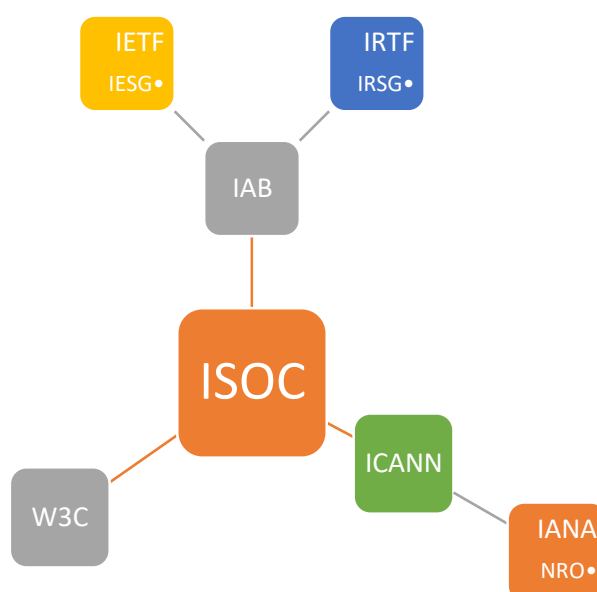
بسیاری از کارشناسان تنها با عینک امنیتی به این سازمان نگاه می‌کنند. البته این نگاه باید وجود داشته باشد. به عنوان مثال بر اساس اطلاعاتی که ادوارد اسنودن از جاسوسی‌های گسترده آژانس امنیت ملی آمریکا منتشر ساخت، نشان می‌دهد که امنیت فضای مجازی توسط این سازمان به بازی گرفته شده و می‌توان مدعی شد چیزی به اسم امنیت اطلاعات در اینترنت وجود ندارد. جاسوسی ۱۰ ساله از صدراعظم آلمان، روسای جمهور فرانسه و ایران، سازمان ملل متحد به همراه سرقت اطلاعات کاربران شبکه‌های اجتماعی، موتورهای جستجو و سیستم‌های عامل تنها گوشه‌ای از جاسوسی‌های گسترده این نهاد است.^۱

اما ابعاد دیگر مسئله را می‌توان با اندکی دقت روشن ساخت. به عنوان نمونه، این سازمان بودجه مورد نیاز جامعه اینترنت (در قسمت بعدی توضیحات کامل درباره این نهاد خواهد آمد) را تأمین می‌کند. در حقیقت اقدامات بی‌سار تأثیرگذاری که جامعه اینترنت در سراسر جهان انجام می‌دهد، به مدد بودجه‌ای است که خصوصاً آژانس امنیت ملی آمریکا در اختیار آنان قرار می‌دهد. در حقیقت این سازمان سیاست‌گذاری‌های کلان فضای مجازی را رهبری می‌کند.

۱. <http://gerdab.ir/fa/news/۲۱۳۷۷>

۲-۱-۲-۲. جامعه اینترنت

جامعه اینترنت یکی از مهم‌ترین نهادهای مؤثر فضای مجازی در جهان است. این نهاد یک سازمان غیرانتفاعی بین‌المللی است که در سال ۱۹۹۲ برای راهبری استانداردها، آموزش و سیاست‌های مرتبط با اینترنت تأسیس گردید. جامعه اینترنت مستقیماً در به وجود آوردن و منتشر کردن استانداردها نقشی ندارد؛ اما به‌عنوان سازمان متولی اینترنت مسئولیت صدور امتیاز برای گروه‌های ناظر مانند «IANA» و «IAB» را بر عهده دارد. در حقیقت نقش خود را به‌صورت غیرمستقیم ایفا می‌کند. در تصویر زیر ساختار کنترلی این نهاد مشخص شده است.

سه زیرشاخه مهم جامعه اینترنت عبارت‌اند از آی.ای.بی، آیکان و دبلیو تری سی.

۲-۱-۲-۲-۱. آی.ای.بی^۱

گروه معماری اینترنت کمیته‌ای است که از طرف جامعه اینترنت (ISOC) وظیفه نظارت بر توسعه استانداردهای اینترنت را به عهده دارد. این گروه در سال ۱۹۸۳ تأسیس شد. در حال حاضر IAB از ۱۳ عضو و دو بخش مهم «IETF» و «IRTF» تشکیل شده است که در ادامه توضیح آن خواهد آمد. نشست‌های IAB با نظارت نمایندگان جامعه اینترنتی (ISOC) و ویرایشگران RFC و نماینده‌ای از گروه راهبردی مهندسی اینترنت (IESG) برگزار می‌شود. رئیس گروه نیز توسط خود اعضای آن و از میان دوازده عضو کاندید IETF انتخاب می‌شود.

۱. IAB

همان‌گونه که بیان شد، گروه معماری اینترنت دو زیرشاخه اصلی دارد؛ نیروی ضربت مهندسی اینترنت و گروه ویژه مهندسی اینترنت. نیروی ضربت مهندسی اینترنت (IETF)، یکی از مهم‌ترین نهادها در زمینه‌ی توسعه اینترنت است که فعالیت اصلی آن، توسعه و به‌روزرسانی استانداردهای شبکه اینترنت است. این انجمن شامل طراحان شبکه، اپراتورها، محققین و افراد داوطلب و علاقه‌مند است تا با استفاده از نظرات آن‌ها، استانداردهای تدوین‌شده کاربردی باشند. مهندسین مجرب و صاحب ایده از سرتاسر دنیا می‌توانند در گروه‌های کاری مختلف حضور یافته و ایده‌ها و تجربیاتشان را از طریق پست الکترونیکی و یا ارتباط رودررو مبادله نمایند. رشد فناوری اینترنت و کاربردهای آن منجر به رشد نهاد IETF گردیده است و بیش‌تر مردم، سازمان‌ها و شرکت‌ها از استانداردهایی که توسط این نهاد تدوین‌شده به شبکه اینترنت متصل شده و از خدمات آن استفاده می‌نمایند.^۱ از مهم‌ترین بازوان اجرایی این سازمان، گروه ویژه مهندسی اینترنت است.^۲ گروه ویژه مهندسی اینترنت «IESG» از هشت زیرمجموعه و ناحیه تشکیل‌شده است. نواحی هشتگانه عبارت است از: ناحیه کاربردی، ناحیه عمومی، ناحیه اینترنت، ناحیه عملیات و مدیریت، ناحیه مسیریابی، ناحیه امنیتی، ناحیه زیر آی.پی و ناحیه حمل. مدیران نواحی، از اعضای «IETF» می‌باشند. اگر در کار این گروه اشتباه نظری صورت گیرد و یا اساساً مشکلی در نظریات این گروه به وجود آید، هیئت‌مدیره معماری اینترنت «IAB» بر کار آن‌ها نظارت می‌کند. همچنین اگر شخص یا اشخاصی نسبت به اشتباه این گروه شکایت داشته باشند «IAB» موظف است به شکایات مطرح‌شده رسیدگی و همچنین برای اشکال به وجود آمده حکم صادر کند. درواقع دو سازمان «IESG» و «IETF»، بازوان اجرایی و عملیاتی گروه معماران اینترنت هستند.^۳

گروه ویژه تحقیقات در زمینه‌ی مسائل اینترنت «IRTF»، از دیگر بازوان «IAB» به شمار می‌رود. البته این گروه به‌عنوان بازوی مطالعاتی و علمی «IAB» است و نه اجرایی. کار این گروه مطالعه و تحقیق درباره آینده اینترنت در موضوعاتی مانند پروتکل‌های اینترنت، معماری اینترنت، فناوری و برنامه‌های کاربردی است. لازم به ذکر است که مدیر این گروه، یکی از اعضای ۱۳ گانه «IAB» است؛ اما در جلسات حق رأی ندارد.^۴ گروه راهبردی تحقیقات اینترنت «IRGS»، زیرمجموعه «IRTF» به شمار می‌رود. این گروه از یازده کارگروه ویژه جهت مطالعات کاربردی در زمینه‌ی مسائل اینترنت تشکیل‌شده است. رؤسای کارگروه‌ها، اعضای «IRTF» نیز هستند. گروه‌های یازده‌گانه عبارت‌اند از: «گروه تحقیقات انجمن رمزنگاری»، «گروه تحقیقات

۱. برگرفته از تارنمای مرکز مدیریت توسعه ملی اینترنت به آدرس: (۱۹۵،۱۴۶،۵۹،۳۷).

۲. org.ietf.www

۳. iesg.org.ietf.www

۴. ORG.IRTF.WWW

تأخیر تحمل شبکه»، «گروه تحقیقات دسترسی جهانی اینترنت برای همه»، «گروه تحقیقات ملاحظات پروتکل حقوق بشر»، «گروه تحقیقات کنترل تراکم اینترنت»، «گروه تحقیقات اطلاعات میانی شبکه»، «گروه تحقیقات شبکه تابع مجازی سازی»، «گروه تحقیقات مدیریت شبکه»، «گروه تحقیقات برنامه نویسی شبکه»، «گروه تحقیقات نرم افزار تعریف شبکه»، «گروه تحقیقات شیء به شیء (اینترنت اشیاء)». نتایج تحقیقات نهایتاً در اختیار «IAB» و بعد از آن نیز «ISOC» قرار می گیرد.^۱ شایان ذکر است بودجه های مورد نیاز جامعه اینترنت توسط آژانس امنیت ملی آمریکا تأمین می شود.^۲

۲-۲-۱-۲. آیکان

این مؤسسه مرکز مدیریت دامنه ها و آدرس های اینترنتی جهان است. به عبارتی، مسئول پروتکل^۳ اینترنتی، تخصیص فضای آدرس، تعیین پروتکل، مدیریت سیستم دامنه های کشوری و عمومی و مدیریت سیستم (Root Server) است. نکته ی جالب این است که مقر این مؤسسه در شهر لس آنجلس (ایالت کالیفرنیا) قرار دارد. یکی از مهم ترین زیرشاخه های آیکان، سازمان نام های اختصاص یافته اینترنت (IANA) است که یکی از قدیمی ترین مؤسسات اینترنتی است. شروع فعالیت این مؤسسه که امروزه بخشی از وظایف آن توسط آیکان انجام می شود، به دهه ۱۹۷۰ بازمی گردد. این مؤسسه مسئولیت هماهنگی برخی از ایمان های اصلی اینترنت را بر عهده دارد که منجر به عملکرد باثبات اینترنت می شود، در حالی که عنوان می شود اینترنت شبکه جهانی فاقد هماهنگی مرکزی است؛ اما نقش ایجاد هماهنگی های جهانی فنی برای برخی از بخش های اصلی اینترنت بر عهده IANA است. این سازمان اقدام به تخصیص و پشتیبانی از سامانه های عددگذاری و کدهایی می نماید که در استانداردها و پروتکل های فنی اینترنت مورد استفاده قرار می گیرند. فعالیت های IANA را می توان به سه دسته طبقه بندی کرد نام های دامنه ای، منابع عددی و تخصیص پروتکل ها.^۴ ارتباطات اینترنتی از طریق پنج ناحیه مدیریت شده این مؤسسه، و با در نظر گرفتن چند واسطه مانند آی.اس.پی، در اختیار کاربر قرار می گیرد. سازمان NRO نماینده رسمی پنج نهاد منطقه ای بزرگ ثبت کننده آدرس های اینترنتی در سراسر جهان است که آدرس های IP^۵ را نیز اختصاص می دهد. از مهم ترین سیاست های این سازمان، جلوگیری از اعمال حاکمیت بر اینترنت توسط دولت ها است. به عبارت دیگر، در لوای شعار زیبای «آزادی اطلاعات و ارتباطات»،

۱. www.irtf.org

۲. <http://www.isoc.org/ndss/1/sponsorship.shtml>

۳. مجموعه قوانین و مقرراتی که تبادل اطلاعات دو کامپیوتر در شبکه بر اساس آنها انجام می گیرد. (سواد رسانه ای، اینترنت، ص ۷)

۴. برگرفته از تارنمای مرکز مدیریت توسعه ملی اینترنت به آدرس: (۱۹۵،۱۴۶،۵۹،۳۷).

۵. «IP» کوتاه شده عبارت «Internet Protocol» است. IP یک شماره منحصر به فرد است که داشتن آن جهت اتصال به اینترنت ضروری است و به نوعی نقش شماره تلفن هر کاربر اینترنتی را ایفا می کند... از طریق IP به راحتی می توان فهمید یک فرد خاص در کجای جهان و توسط چه کامپیوتری به شبکه اینترنت وصل شده است.

حاکمان فعلی فضای مجازی درصدد تثبیت انحصار و جلوگیری از بومی‌سازی اینترنت هستند که این مهم یکی از وظایف «NRO» است.^۱

۳-۲-۱-۲-۲. دبلیو تری سی

W³C مخفف کنسرسیوم شبکه جهانی وب (World Wide Web Consortium) است. کنسرسیوم شبکه جهانی وب یک کنسرسیوم از صنعت بین‌المللی است که به هدایت وب به‌سوی استعدادهای نهان آن اختصاص داده‌شده است. این کنسرسیوم توسط «تیم برنرز لی»، مخترع وب رهبری شده و در سال ۱۹۹۴ تأسیس شده است. W³C بیش از ۴۵۰ عضو سازمانی دارد که مجموعه‌ای از تولیدکنندگان نرم‌افزار، سخت‌افزار، تأمین‌کننده محتوا و نهادهای علمی و شرکت‌های ارتباط از راه دور است. همچنین، کنسرسیوم توسط سه سازمان تحقیقاتی میزبانی می‌شود که عبارت‌اند از: MIT در آمریکا، INRIA در اروپا و Keio University در ژاپن. به‌طور کل هدف W³C ایجاد استانداردهایی برای وب سایت‌ها است تا وب سایت‌ها در تمامی مرورگرهای سراسر دنیا سازگار باشند.^۲

۳-۲-۱-۲-۳. سازمان ملل متحد

واضح و مبهرن است که سازمان ملل متحد، تحت نفوذ و سیطره شبکه زرسالاران یهودی قرار دارد. بخش‌های مختلف این سازمان اعم از حقوق بشر، غذا و دارو، یونسکو و ... همگی بالاتفاق برای شبکه یادشده فعالیت می‌کنند. در حوزه فضای مجازی، دو قسمت از سازمان ملل متحد فعالیت زیادی دارند؛ اتحادیه بین‌المللی مخابرات و اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی. اتحادیه بین‌المللی مخابرات در ۱۷ می ۱۸۶۵ تأسیس شد و ۱۵۳ سال از عمر آن می‌گذرد. این اتحادیه دارای تشکیلات جهانی است که ۵۶۸ عضو بخشی و ۱۴۳ عضو دارد و در حال حاضر دارای ۱۹۳ عضو دولتی - شرکتی است و مسئولیت تدوین مقررات، استانداردسازی، هماهنگی و توسعه مخابرات بین‌المللی را به عهده دارد. از اختیارات عالیه این اتحادیه سازمان‌دهی اجلاس‌های تام‌الاختیار است. ساماندهی موضوعات و مسائل اداری مربوطه به‌وسیله دبیرخانه عمومی و دفاتر مربوطه انجام می‌گیرد و اجلاس‌های جهانی مخابرات ضمن تعیین راهبردها، تصمیمات مقتضی اتخاذ می‌نمایند.

اتحادیه بین‌المللی مخابرات از نقطه‌نظر ساختار وظیفه‌ای به سه بخش تقسیم گردیده است: ۱. استانداردسازی مخابرات؛ ۲. ارتباطات رادیویی؛ ۳. توسعه مخابرات. هر بخش از طریق یک دفتر، به‌وسیله یک مدیر هدایت می‌شود و دارای گروه مشورتی است که با سازمان‌های مخابراتی، گروه‌های مطالعاتی و اعضای آی.تی.یو در ارتباط است.^۳ در حقیقت به دلیل جایگاه قانون‌گذاری

۱. برای کسب اطلاع از سیاست‌های سازمان مذکور ر.ک: (www.nro.net/about-the-nro/nro-faq)

۲. www.sitedesign-co.com

۳. برگرفته از: تارنمای وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات: ir.gov.ict.iatd

سازمان ملل متحد و امکان عملیاتی کردن راهکارها توسط بخش‌های گوناگون این سازمان، اتحادیه بین‌المللی مخابرات جایگاه ویژه‌ای در پیاده‌سازی قواعد مدنظر صهیونیزم بین‌الملل در بخش‌های گوناگون فضای مجازی دارد.

از دیگر زیرمجموعه‌های سازمان ملل متحد، اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی است. این نهاد از توسعه‌دهندگان اینترنت با مدیریت صهیونیزم بین‌الملل است. وظیفه نهایی این اجلاس، اجرایی کردن اصل ثابت وزارت خارجه آمریکا موسوم به «آزادی اطلاعات و ارتباطات» است. این اجلاس با برگزاری جلسات در ژنو و تونس کار خود را آغاز، و سیاست‌های استکبار جهانی را برای اجرا به کشورهای گوناگون دیکته می‌کند. درواقع قواعد اینترنت در کشورها ازجمله ایران، مطابق خواست این نهاد چیده می‌شود و نه دستوراتی که از جانب نهادهای مسئول در کشورمان ارائه شده است. لازم به ذکر است کمیته‌ای برای پیگیری اهداف اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی (WSIS) در وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تشکیل شده است. هادی شهریار شاه‌حسینی دبیر همایش آماده‌سازی ملی برای اجلاس سران جامعه اطلاعاتی بایان اینکه کشور ما در راستای بسیاری از اهدافی که در اجلاس جهانی سران جامعه اطلاعاتی مطرح می‌شود، گام برداشته است، گفت: هدف اصلی اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی که در سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۰۵ م به ترتیب در ژنو و تونس برگزار شد، همواره توسعه فناوری اطلاعات در کشورها بوده است. شاه‌حسینی در پایان تصریح کرد: با توجه به اینکه در سال ۲۰۱۵، اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی در کشور هندوستان برگزار می‌شود، اجلاس‌هایی نیز به صورت میان‌دوره هرساله برگزار خواهد شد تا موضوعات اجلاس ۲۰۱۵ را پیگیری کند. عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت درباره بخشی از اهداف WSIS یادآور شد: ارتباط رسانی به روستاها، متصل کردن مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی و مراکز علمی در تمامی سطوح، تضمین دسترسی تمام مردم به اطلاعات، دانش و رسانه به عنوان بخشی از این اهداف است. وی بیان کرد: طرح ICT روستایی ازجمله طرح‌ها و اهدافی است که نیازمند تصویرسازی درست و گزارش‌های کامل از آن چیزی است که در کشور روی داده است و باید در آن حضور یابیم و به آن اهمیت بدهیم.^۱

یکی از مهم‌ترین زیرمجموعه‌های اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی، انجمن راهبری اینترنت Internet Governance Forum (IGF) است که در سال ۲۰۰۶ م شکل گرفت و گردهمایی‌های آن به طور سالانه برگزار می‌شود. این انجمن بر اساس درخواست مندرج در بند ۷۲ از برنامه اقدام اجلاس سران جامع اطلاعاتی در تونس (۲۰۰۵) ایجاد شد. در این بند از دبیر کل سازمان ملل متحد خواسته شده تا فرایندی باز را در سال ۲۰۰۶ به منظور گرد هم آمدن ذینفعان اینترنت پایه‌ریزی نماید. عمده‌ترین وظیفه

۱. www.irannsr.org، کد خبر: ۱۸۹۹، تاریخ ۹۰/۱۲/۱۵.

فُرم راهبری اینترنت عبارت است از: بحث در خصوص سیاست‌های مرتبط با اِلِمان‌های اصلی حاکمیت اینترنت به‌منظور تقویت پایداری، ثبات، امنیت و توسعه اینترنت.^۱

۳-۱-۲. مجریان

مجریان فضای مجازی، تحت تدابیر حوزه مدیران و مطابق با سیاست‌های کلی حاکمان، اقدام به تولید سخت‌افزار، نرم‌افزار، محتوا و طراحی خدمات می‌کنند. سیاست‌های مدون طراحان و مالکان فضای مجازی (شبکه‌ی عنکبوتی)، برای اِعمال و اجرا، نیازمند مجریانی توانمند و متبحر در فناوری اطلاعات و ارتباطات است. مالکان موتورهای جستجو، سرویس ایمیل، شبکه‌های اجتماعی، تولیدکنندگان بازی، سخت‌افزار و نرم‌افزار، گردانندگان تارنماهای معروف و مشهور جهان، مدیران شرکت‌های تولید پویانمایی، فیلم و... همگی مجریان طراحی‌های مالکان و مدیران فضای مجازی می‌باشند. تعداد این شرکت‌ها زیاد است اما می‌توان مهم‌ترین شرکت‌های فعال در این عرصه را بدین شکل معرفی کرد:

۳-۱-۳-۱. شرکت‌های تولید سخت‌افزار و نرم‌افزار

تحت سلطه هفت شرکت عنوان شده در قسمت حاکمیت، حدود ۸ شرکت نیز انحصار تولید و توزیع حوزه زیرساخت و کاربردی فضای مجازی اعم از سخت‌افزار و نرم‌افزار را در اختیار دارند. در این زمینه متذکر می‌شود که غالب سهام این شرکت‌ها در اختیار هفت غول اقتصادی جهان است. در حقیقت برخلاف تصور بسیاری از افراد، غالب سهام شرکت‌های فناوری اطلاعات در اختیار مدیران این شرکت‌ها نیست، بلکه هفت غول اقتصادی غالب سهام عرضه‌شده را در اختیار دارند. به‌عنوان مثال بیش از ۷۰ درصد سهام شرکت فیس‌بوک در اختیار شرکت‌های اقتصادی و کمتر از ۳۰ درصد آن در اختیار مدیران و کارکنان فیس‌بوک است.^۲ هشت شرکت کنترل‌کننده عمده سخت‌افزار و نرم‌افزار عبارت‌اند از:

۳-۱-۳-۱-۱. ورایزن کامیونیکیشنز

ورایزن کامیونیکیشنز با مدیریت «لاول مک آدامز» از بزرگ‌ترین شرکت‌های تأمین‌کننده پهنای باند در جهان محسوب می‌شود. همچنین در زمینه‌های تلویزیون کابلی، خطوط ثابت تلفن، تلفن همراه،^۳ تلویزیون دیجیتال، تلویزیون اینترنتی، رسانه‌های دیجیتال، اینترنت اشیاء^۴ و پردازش خودکار اطلاعات^۵ فعالیت‌های گسترده‌ای را انجام می‌دهد.

۱. برگرفته از تارنمای مرکز مدیریت توسعه ملی اینترنت به آدرس: ۱۹۵،۱۴۶،۵۹،۳۷

۲. <http://www.nasdaq.com/symbol/fb/ownership-summary>

۳. [https://www.fiercewireless.com/special-report/grading-top-۸-u-s-wireless-carriers-third-quarter-](https://www.fiercewireless.com/special-report/grading-top-۸-u-s-wireless-carriers-third-quarter-۲۰۱۴?confirmation=۱۲۳)

۲۰۱۴?confirmation=۱۲۳

۴. <http://fortune.com/۲۰۱۶/۰۹/۱۲/verizon-sensitivity-internet-of-things/>

۵. <https://www.wired.com/۲۰۱۵/۰۸/verizon-hum/>

این شرکت با تمرکز بر فناوری اطلاعات و ارتباطات، بزرگ‌ترین اپراتور تلفن همراه آمریکا به شمار می‌رود. در تاریخ ۲۲ سپتامبر ۲۰۰۵ ورایزن سرویس فایوس تی‌وی^۱ را در کلر تگزاس راه‌اندازی کرد. این سرویس تلویزیونی با استفاده از شبکه فیبر نوری ظرفیت ارائه ۵۰۰ کانال تلویزیونی، بیش از ۱۸۰ کانال پخش موسیقی و بیش از ۹۵ کانال باکیفیت بالا را دارا است. ورایزن، همچنین از مالکین شرکت دایرکت تی‌وی ارائه‌دهنده خدمات ماهواره‌ای بشمار می‌آید.^۲

در ادامه جاه‌طلبی‌های ورایزن، هیئت‌مدیره تصمیم به خریداری دو شرکت مطرح فناوری اطلاعات و ارتباطات، یعنی یاهو و ای.ا.آل گرفتند و سرانجام نیز آن‌ها را به‌صورت کامل خریداری کردند. هم‌اینک شبکه‌های اجتماعی تامبلر و فلیکر به همراه موتور جستجو و ایمیل یاهو به مجموعه امکانات رسانه این شرکت اضافه شده است.^۳ مجموع دارایی‌های این شرکت تا پایان سال ۲۰۱۷ بالغ بر ۲۵۷ میلیارد دلار است. این شرکت بیش از ۱۵۵ هزار کارمند دارد.^۴

۲-۱-۳-۱-۲. آلفابت

شرکت آلفابت در سال ۲۰۱۵ توسط بنیان‌گذاران گوگل به نام‌های لری پیج و سرگی برین تأسیس شد.^۵ این شرکت مالک گوگل، سیستم‌عامل اندروید، یوتیوب، گوگل پلاس، ایمو، کالیکو (شرکت تحقیقات بهبود زندگی انسان در آینده)، گوگل ایکس (آزمایشگاه تحقیقات گوگل)، واحد سرمایه‌گذاری و تحقیقات (درباره فناوری اطلاعات مثل هوش مصنوعی)، پهبادهای مرتبط با فناوری اطلاعات و ارتباطات و ... است.^۶

بنیان‌گذاران یهودی این شرکت برای گسترش سیطره خود بر فضای مجازی، اقدام به خریداری بسیاری از شرکت‌های نوپدید فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌کنند و در تلاش‌اند تا در تمامی ابعاد زندگی بشری سرویس‌هایی را ارائه کند. اینترنت اشیاء، خانه هوشمند، موتور جستجو، شبکه‌های اجتماعی، تلفن همراه، بهداشت و سلامت، اتومبیل‌های هوشمند و ... برخی از مشهورترین سرویس‌های شرکت آلفابت هستند.^۷

۱. FiOS TV

۲. <https://www.bizjournals.com/washington/stories/۲۰۰۶/۰۱/۲۳/daily۹.html>

۳. www.businessinsider.com/yahoo-verizon-sale-approved-۲۰۱۷-۶

۴. <https://globenewswire.com/news-release/۲۰۱۸/۰۱/۲۳/۱۲۹۹۰۳۵۰/en/Verizon-closes-۲۰۱۷-with-strong-wireless-customer-growth-and-retention-well-positioned-in-new-markets.html>

۵. <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/۱۶۵۲۰۴۴/۰۰۰۱۱۹۳۱۲۵۱۵۳۳۶۵۷۷/d۸۲۸۳۷d۸k۱۲b.htm>

۶. <http://saudigazette.com.sa/technology/bye-bye-google-hello-alphabet/>

۷. <http://googleblog.blogspot.com/۲۰۱۵/۰۸/google-alphabet.html>

الفابت ۷۲ هزار کارمند دارد.^۱ مجموع دارایی‌های این شرکت تا پایان سال ۲۰۱۷ بالغ بر ۱۹۷ میلیارد دلار است.^۲ همچنین این شرکت به همراه مایکروسافت، آمازون و فیس‌بوک بیشترین اطلاعات کاربران اینترنت در جهان را در اختیار دارند.

۳-۱-۳-۱-۲. آمازون

آمازون. کام یا آمازون دات کام، شرکت تجارت الکترونیک آمریکایی است، که در سال ۱۹۹۴ توسط جف بزوس، در شهر سیاتل، واشینگتن تأسیس شد.^۳ این شرکت فعالیت جدی خود را در سال ۱۹۹۵ با عنوان فروشگاه آنلاین کتاب، آغاز کرد، سپس اقدام به فروش محصولات نو یا دست‌دوم از طریق اینترنت نمود. شرکت آمازون هم‌اکنون کتاب، سی‌دی، دی‌وی‌دی، بسته‌های نرم‌افزاری و حتی کفش و لباس نیز عرضه می‌کند. وب‌گاه آمازون، بخش اعظم از کسب‌وکار این شرکت بشمار می‌آید، که طیف وسیعی از خدمات و کالاها، از طریق آن عرضه می‌گردد. وب‌گاه آمازون که به‌عنوان بزرگ‌ترین کتاب‌فروشی آنلاین دنیا شناخته می‌شود؛ در سال ۲۰۱۴ معادل ۶۳ درصد فروش آنلاین کتاب و ۴۰ درصد کل فروش کتاب دنیا را از طریق خرده‌فروشی به دست آورد. این میزان فروش رکوردی جهانی بود که یک فروشگاه وب‌سایتی به آن دست‌یافت. این شرکت همچنین با کمک فناوری‌های نوین چاپ و تولید کتاب، اقدام به ارائه کتاب‌هایی بر اساس سیستم چاپ بنابر تقاضا نموده است، که در این روش بجای چاپ و انبار کتاب در تعداد وسیع، تنها با نگهداری پروتجا الکترونیکی کتاب‌ها، پس از سفارش مشتری، اقدام به چاپ و تولید یک یا چند نسخه از کتاب نموده، آن‌ها را به آدرس مشتری ارسال می‌کند. آمازون همچنین بزرگ‌ترین فروشگاه اینترنتی ایالات‌متحده محسوب می‌شود و در وب‌گاه خود به‌جز کتاب، محصولات متنوعی چون پخش‌کننده دی‌وی‌دی و بلو ری، ام‌پی‌تری پلیر، انواع نرم‌افزار، بازی ویدئویی، وسایل الکترونیکی، زیورآلات، مبلمان، غذا، اسباب‌بازی و پوشاک نیز می‌فروشد. این وب‌سایت از چند سال پیش همچنین وارد عرصه تولید تلفن هوشمند، تبلت، کتاب‌خوان دیجیتال، تلفن و تلویزیون دیجیتال هم شده است. این شرکت بزرگ‌ترین فروشنده محصولات غذایی در جهان است.^۴ به‌طور کلی این شرکت پس از علی‌بابا، دومین فروشگاه اینترنتی جهان از جهت میزان فروش محسوب می‌شود.

گروه ونگارد، بزرگ‌ترین سهام‌دار آمازون محسوب می‌شود.^۵ استودیوها، کمپانی‌ها و وب‌گاه‌های ای ۹، الکسا اینترنت، آمازون بوک، آمازون گیم استودیو، آمازون لب ۱۲۶، آمازون استودیو، آمازون وب‌سرویس، آودیبل اینس، بوک دپوسیتوری، سواکه توئیچ

۱. https://abc.xyz/investor/pdf/۲۰۱۷Q۳_alphabet_earnings_release.pdf

۲. <https://markets.ft.com/data/equities/tearsheet/financials?s=GOOGL:NSQ>

۳. <https://web.archive.org/web/۲۰۰۰۰۴۰۸۰۳۲۸۰۴/http://www.time.com/time/poy/bezos۰.html>

۴. <https://www.nytimes.com/۲۰۱۷/۰۶/۱۶/business/dealbook/amazon-whole-foods.html>

۵. <https://www.nasdaq.com/symbol/amzn/ownership-summary>

تی وی، هول فودز مارکت، ووت، زاپوس، بادی لب، گرافیکه دیجیتال فتوگرافی رویو، گودریدز و بانک اطلاعات اینترنتی فیلم‌ها، متعلق به آمازون. کام می‌باشند. آمازون بیش از ۴۰ شرکت تابعه دارد.^۱

شرکت آمازون در حوزه بازی‌های رایانه‌ای نیز حضوری فعال دارد. توییچ تی وی، بزرگ‌ترین شبکه ارتباطی گیمرها در جهان، متعلق به این شرکت است. ضمن آنکه آمازون استودیو بازی‌سازی نیز دارد. فروش این شرکت در سراسر جهان بیشتر از فروش اینترنتی ۲۰ خرده‌فروش بعدی در آمریکا است. مجموع دارایی این شرکت در سال ۲۰۱۷ به ۱۳۱ میلیارد دلار رسیده است.^۲

۴-۱-۳-۱-۲. اپل

شرکت اپل توسط استیو جابز، استیو ورنیاک و رونالد وین بنیان‌گذاری شد.^۳ اپل مدت ده سال است که عنوان تحسین‌شده‌ترین شرکت فناوری اطلاعات در جهان را به خود اختصاص می‌دهد. رئیس هیئت‌مدیره این شرکت شخصی یهودی بانام آرتور لوینسون است^۴ که هم‌زمان عضو هیئت‌مدیره گوگل و رئیس کمپانی کالیکو گوگل نیز است.^۵ این شرکت در زمینه‌ی تولید رایانه‌ای، لب تاپ (مک)، تلفن همراه (آیفون)، تبلت (آیپاد)، ساعت هوشمند، سیستم‌عامل، توزیع محتوای الکترونیکی (موسیقی، فیلم، سریال و نرم‌افزار) و ... فعالیت می‌کند.

در پس چهره جذاب محصولات این شرکت، فجایع غیرقابل‌تصور وجود دارد. بنا بر گزارشی در سال ۲۰۰۶ میلادی، ۲۰۰ هزار کارگر در یک کارخانه تولیدکننده محصولات اپل در چین، واقع در ۳۲ کیلومتری هنگ‌کنگ، هم کار می‌کردند و هم در آنجا می‌خوابیدند. هر صد نفر از آن‌ها تنها در یک اتاق زندگی می‌کردند و هر نفر حداقل لوازم شخصی را به همراه خود داشت و یک سطل برای شست‌وشوی لباس‌هایش.^۶ یک کارگر ۲۱ ساله چینی که روزانه ۱۵ ساعت به مدت یک ماه برای اپل کار کرده بود، تنها ۲۷ پوند حقوق دریافت کرد.^۷ شرایط وخیم کاری در کارخانه‌های چین^۸ در سال ۲۰۱۰ به دنبال خودکشی ۱۴ کارگر در فاکس‌کان، بزرگ‌ترین تولیدکننده محصولات اپل، در صدر خبرها قرار گرفت.^۹ همچنین در جزیره بانکا در اندونزی

۱. <https://web.archive.org/web/2014081005637/http://www.amazon.jobs/team-category/subsidiaries>

۲. <https://finance.google.com/finance?q=NASDAQ:3AAMZN&fstype=ii&ei=Xtt1WtnHJMXAuATksqu4Ag>

۳. www.telegraph.co.uk/technology/apple/11507451/Apples-celebrates-39th-year-on-April-1.html

۴. <https://books.google.com/books?id=Kt2HaliLi0EC&pg=PA240&v=onepage&q&f=false>

۵. googlepress.blogspot.com.es/2013/09/calico-announcement.html

۶. <https://www.wired.com/2006/06/judging-apple-sweatshop-charge/>

۷. <http://www.chinalaborwatch.org/report/109>

۸. <https://read.dukeupress.edu/south-atlantic-quarterly/article-abstract/112/1/172366/The-Labor-Question-in-China-Apple-and-Beyond?redirectedFrom=fulltext>

۹. <https://www.reuters.com/article/us-china-foxconn-death/foxconn-worker-plunges-to-death-at-china-plant-report-idUSTRE6A41M920101105>

شواهدی یافته است که نشان می‌دهد مقادیری قلع که از معادن غیرقانونی بهره‌برداری می‌شود به چرخه تولید محصولات این شرکت راه پیدا کرده است. در این معادن کودکان با دست و در شرایطی بسیار خطرناک^۱ که در صورت فروریزی دیوارهای شنی یا گلی آن‌ها معدن کاران زنده‌زنده دفن خواهند شد، سنگ معدن قلع را بیرون می‌کشند.^۲ طی چهل سال اخیر، ایل تیتانیوم موردنیاز برای ساخت انواع محصولات خود را با غارت منابع قاره آفریقا به کمک گروه‌های مسلح و به بردگی کشاندن مردم بومی مناطق مختلف به دست آورده است.^۳ تیم کوک یهودی، مدیرعامل ایل نیز اعلام کرده فردی هم‌جنس‌باز است و هم‌جنس‌بازی را خداوند به او هدیه داده است.^۴

مجموع دارایی‌های این شرکت تا پایان سال ۲۰۱۷، بالغ بر ۳۷۵ میلیارد دلار بوده و ۱۲۳ هزار نفر نیز برای آن کار می‌کنند.^۵

۵-۱-۳-۱-۲. مایکروسافت

شرکت چندملیتی مایکروسافت توسط فردی ندانم‌گرا (Agnosticism) نسبت به وجود خداوند متعال به نام بیل گی‌تس^۶، ثروتمندترین فرد جهان تأسیس شد. این شرکت در تولید و ارائه خدماتی همچون سیستم‌عامل (ویندوز)، موتور جستجو (بینگ و لایو)، لب تاپ (سورفیس)، تلفن همراه (وینفون)، نرم‌افزارهای کاربردی (مانند مجموعه آفیس)، رایانامه (هات میل)، بازی‌های رایانه‌ای، توزیع محصولات گوناگون دیجیتال (فیلم، سریال، بازی، نرم‌افزار، موسیقی، کتاب)، شبکه اجتماعی (لینکد. این و اسکایپ)، کنسول بازی (ایکس باکس)، شبکه تلویزیونی (ام.اس.ان.بی.سی)، حافظه‌های ابری و ... فعالیت می‌کند.

مایکروسافت با در اختیار داشتن اطلاعات چند میلیارد کاربر اینترنت، همکاری بسیار نزدیکی با آژانس امنیت ملی آمریکا در سرقت اطلاعات کاربران جهان داشته است. این اطلاعات توسط ادوارد اسنودن افشا شد.^۷

درحالی‌که رئیس سابق این شرکت به همراه همسرش بنیاد خیریه‌ای تأسیس کرده و کارهای بشردوستان انجام می‌دادند، وکیل این شرکت دائماً در راهروهای دادگاه‌های آمریکا و اتحادیه اروپا به دلیل نقض قوانین و سلطه‌طلبی در رفت‌وآمد بود. همچنین از مجموع ۹ رئیس این شرکت، پنج نفر یهودی هستند.^۸

۱. <http://uk.businessinsider.com/secret-filming-inside-apple-factory-bbc-panorama-2014-12>

۲. https://friendsoftheearth.uk/sites/default/files/downloads/tin_mining.pdf

۳. <http://www.newsweek.com/2015/02/13/where-apple-gets-tantalum-your-iphone-304351.html>

۴. <https://www.usatoday.com/story/tech/2014/10/30/tim-cook-comes-out/18165361/>

۵. pdf.secdatabase.com/2624/0000320193-17-000070.pdf

۶. <https://www.cnsnews.com/news/article/michael-w-chapman/bill-gates-it-makes-sense-believe-god>

۷. <https://www.usatoday.com/story/news/2013/06/06/nsa-surveillance-internet-companies/2398345/>

۸. <https://thezog.info/list-summaries/>

رئیس جدید مایکروسافت فردی بانام جان دبلیو تامسون است که همزمان عضو هیئت‌مدیره شرکت سیگیت (بزرگ‌ترین تولیدکننده هارد در جهان)، یونایتد پارسل سرویس (خدمات پست)، دانشگاه کشاورزی و مکانیک فلوریدا است.^۱ مجموع دارایی‌های این شرکت تا پایان سال ۲۰۱۷، بالغ بر ۲۴۱ میلیارد دلار است.^۲

شرکت مایکروسافت در زمینه‌ی بازی‌های رایانه‌ای نیز حضور فعالی دارد. این شرکت سازنده سری دستگاه‌های بازی ایکس باکس است و توسط این دستگاه و همچنین فروشگاه محتوای دیجیتال (فیلم، موسیقی، سریال، بازی، نرم‌افزار) ویندوز خود، اقدام به انتشار وسیع بازی‌های ویدئویی نیز می‌کند.

۶-۱-۳-۲. تنسنت

تنسنت، شرکت هلدینگ اینترنتی چینی است، که در زمینه‌ی ارائه خدمات شبکه‌های اجتماعی، رسانه‌های گروهی، موسیقی،^۳ پورتال‌های وب، تجارت الکترونیک، آنتی‌ویروس‌ها، مرورگر وب، بازی‌های چندنفره آنلاین و خدمات ارزش‌افزوده مخابرات فعالیت می‌کند.^۴ این شرکت چینی، حتی در چین نیز به ثبت نرسیده است! این شرکت در سال ۱۹۹۸ در جزایر کیمن، واقع در دریای کارائیب به ثبت رسیده است.^۵ لازم به ذکر است که این جزیره متعلق به کشور انگلستان است. بانکداری و گردشگری مهم‌ترین منابع اقتصادی این جزیره است. تنسنت در حال حاضر پس از گوگل، آمازون، کام و ای‌بی چهارمین شرکت بزرگ اینترنتی جهان است. غالب سهام این شرکت نیز در اختیار شرکت‌های غیر چینی است.^۶

این شرکت که روند صعودی توسعه اقتصادی و فناوری خود را سریع‌تر از دیگر شرکت‌ها طی می‌کند در بسیاری از خدمات الکترونیک جهان نفوذ کرده و سهام شرکت‌های تولیدکننده تجارت الکترونیک خرده‌فروشی، بازی‌های ویدئویی، املاک و مستغلات، نرم‌افزار، واقعیت مجازی، سوارکاری، بانکداری خدمات مالی، فناوری مصرفی، فناوری کامپیوتر، خودرو، تولید فیلم، فروش بلیت فیلم، تولید موسیقی، فناوری فضایی، منابع طبیعی، گوشی‌های هوشمند، داده‌های بزرگ، کشاورزی، خدمات پزشکی، محاسبات ابری، رسانه‌های اجتماعی، فناوری اطلاعات، تبلیغات، جریان رسانه، هوش مصنوعی، رباتیک، هواپیماهای بدون سرنشین، تحویل

۱. liquidr.com/company/leadership/bod.html

۲. <https://blogs.wsj.com/digits/2014/11/10/microsoft-chairman-thompson-joins-board-of-security-startup-illumio/>

۳. <https://www.microsoft.com/en-us/Investor/earnings/FY-2017-Q4/press-release-webcast>

۴. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-12-13/tencent-fends-off-spotify-apple-in-china-s-battle-for-the-bands>

۵. <https://books.google.com/books?id=۲۴P۳M۴hrpWwC&pg=PA۱۱۱v=onepage&q&f=false>

۶. <https://www.tencent.com/zh-hk/articles/۱۳۰۴۸۵۱۴۷۸۰۷۰۷۱۱.pdf>

۷. <http://www.۴-traders.com/TENCENT-HOLDINGS-LTD-۳۰۴۵۸۶۱/company/>

غذا، خدمات پیکه کتاب الکترونیکی، خدمات اینترنت، آموزش و پرورش و انرژی‌های تجدیدپذیر را خریداری کرده است.^۱ بایدو (موتور جستجوی چینی و چهارمین سایت برتر جهان)، وی گیمز، کیوکیو لئو، کیوزن، کیوکیو شو، کیوکیو پلیر، ویجت و ... از مشهورترین سرویس‌های متعلق به این شرکت هستند.^۲

تنسنت در حوزه بازی‌های رایانه‌ای نیز حضور فعالی دارد. این شرکت کمپانی مشهور بازی‌سازی ریوت گیمز را تصاحب کرده است.^۳ توسط ۱۹ استودیو این کمپانی، بازی مشهور لیگ آف لگندز تولید شده است. شرکت فنلاندی سوپر سل (تولیدکننده کلش اف کلنز، هی دی، بوم پیج، کلش رویال، براول استارز و ...) نیز متعلق به این شرکت هولدینگ چینی است.^۴ تنسنت در توزیع بازی مشهور کال آف دیوتی آنلاین نیز مشارکت فعالی داشته است.^۵

این شرکت به همراه دیگر شرکت بزرگ چینی در فناوری اطلاعات و ارتباطات یعنی علی‌بابا، بیشترین حمایت‌های فنی و مالی استارت‌آپ‌های رژیم صهیونیستی را به عهده می‌گیرند. مجموع دارایی‌های این شرکت تا پایان سال ۲۰۱۶، بالغ بر ۵۹ میلیارد دلار است.

۷-۱-۳-۱-۲. سیسکو

شرکت چندملیتی سیسکو امروز رهبر صنعتی بسیاری از تجارت‌های حوزه شبکه است.^۶ و نقش بزرگی در گسترش اینترنت و دی‌گر فناوری‌های شبکه ایفا کرده و برای حفظ انحصار شرکت‌های زیادی را خریداری کرده است. این شرکت جزء بزرگ‌ترین تولیدکنندگان سخت‌افزار شبکه است. این شرکت محصولات مربوط به شبکه و ارتباطات را با سه نام تجاری مختلف سیسکو، لینکسیس و سایتیفیک آلتاننا به فروش می‌رساند. تجهیزاتی از قبیل روتر، سوئیچ، فایروال، وایرلس و ... از تولیدات اصلی این شرکت است.

محصولات این شرکت در سه رده شرکت‌های بزرگ و سرویس‌دهنده، شرکت‌ها و کسب‌وکارهای کوچک و مصرف‌کنندگان خانگی (تحت برند Linksys) قابل تقسیم‌بندی است. شبکه‌های بدون مرز (Borderless Networks) از قبیل رده‌های مختلف روتر، سوئیچ، سامانه‌های بی‌سیم، سیستم‌های امنیت، شتاب‌دهنده‌های شبکه گسترده (WAN Acceleration) و تجهیزات مبتنی بر Media، همچنین تجهیزات مراکز داده و مجازی‌سازی در شبکه از قبیل مجتمع سازی پردازش (Unified

۱. https://www.crunchbase.com/organization/tencent/investments/investments_list

۲. <https://web.archive.org/web/20090426022421/http://thechinaobserver.com/2009/01/tencent-more-than-q-q-instant-messaging-in-china/>

۳. tencent.com/en-us/content/ir/rp/2011/attachments/201101.pdf

۴. <https://www.wsj.com/articles/tencent-agrees-to-acquire-clash-of-clans-maker-supercell-1466493612>

۵. <https://www.tencent.com/en-us/system.html>

۶. pdf.secdatabase.com/419/0001193125-12-388590.pdf

(Computing)، مجتمع سازی زیرساخت ارتباطی (Unified Fabric)، سوئیچینگ در مراکز داده (Data Center) (Switching) و شبکه های ذخیره سازی اطلاعات (Storage Networking) و نیز تجهیزات Collaboration مانند IP Phone و IP Video و IP NGN (Next Generation Networks) در زمره محصولات رده Enterprise این شرکت قرار می گیرند. همچنین شایان ذکر است که تجهیزات رده پایین تر درزمینه ی روتینگ، سوئیچینگ، امنیت، VOIP و ... در رده محصولات کسبوکارهای کوچک قرار خواهند گرفت.

در حال حاضر بسیاری از شبکه های موجود در جهان از تجهیزات این شرکت استفاده می کنند. این شرکت نقش رهبری آموزش های مرتبط با شبکه را نیز ایفا می کند و در سراسر جهان به کسانی که دوره های آموزشی سیسکو را با موفقیت طی کنند، مدرک می دهد. مجموع دارایی های این شرکت در سال ۲۰۱۷، بالغ بر ۱۲۹ میلیارد دلار است.^۱

۸-۱-۳-۱-۲. اینتل

اینتل، شرکت تجهیزات رایانه ای چندملیتی است، که درزمینه ی تولید سخت افزارهای رایانه و تلفن همراه، با تمرکز بر مادربرد، کارت شبکه، چیپست، بلوتوث و حافظه های فلش، همچنین انواع ریزپردازنده ها، نیم رساناها، مدارهای مجتمع، واحدهای پردازش گرافیکی، واحدهای پردازش مرکزی، مودم ها، حس گرهای خودکار سازی خودرو، درایوهای حالت جامد و سامانه های نهفته فعالیت می نماید.^۲

این شرکت برای سیطره بر بازار، حذف رقبا و کسب منافع اقتصادی اقدامات غیرقانونی فراوانی مانند پرداخت رشوه به دیگر شرکت ها مانند dell، hp، acer، lenovo، و ... داشته که آن ها تنها از تراشه های اینتل استفاده کنند و همین امر منجر به ایجاد پرونده در دادگاه های آمریکا و دیگر کشورها علیه اینتل گردیده است. اینتل در سال ۲۰۰۶ محکوم به نقض حق ثبت اختراع گردید و مبالغی را به عنوان جریمه پرداخت کرد.^۳ در دعوای دی گری بی ن اینتل و رقیبش (نقض قوانین بازاریابی)، اینتل محکوم به پرداخت ۱/۲۵ میلیارد دلار گردید.^۴ اینتل به دلیل همین تخلفات در ژاپن نیز محکوم شد.^۵ در اتحادیه اروپا نیز

۱. https://www.google.com/search?q=NASDAQ:CSCO&tbm=fin#scso=uid_qQdWuGVOYKjwALLmpPYBA_۰:۰

۲. http://news.bbc.co.uk/۱/hi/special_report/۱۹۹۸/۰۴/۹۸/microsoft/۲۱۵۶۴۵.stm

۳. <https://www.reuters.com/article/transmeta-lawsuit-intel/transmeta-settles-patent-suit-with-intel-idUSWNAS۷۸۲۶۲۰۰۷۱۰۲۴>

۴. <https://www.cnet.com/news/what-intel-just-bought-for-۱-۲۵-billion-less-risk/>

۵. <https://web.archive.org/web/۲۰۰۸۱۲۱۶۱۲۲۴۱۹/http://uk.reuters.com/article/technologyNews/idUKL۱۷۳۰۶۰۷۲۲۰۰۸۰۷۱۸?pageNumber=۳&virtualBrandChannel=۰>

اینترنت به پرداخت ۱/۴۵ میلیارد دلار محکوم شد.^۱ اقدامات کثیف اینترنت در کره جنوبی نیز این شرکت را با جریمه ۲۵/۵ میلیون دلاری مواجه ساخت.^۲

اینترنت تاکنون بیست و سه شرکت بزرگ و کوچک عرصه فناوری را از کشورهای آمریکا، ایتالیا، هلند، آلمان فنلاند، ایرلند، اسپانیا، کانادا و رژیم صهیونیستی خریده که بزرگترین آن خرید شرکت آلترا در اول ژوئن ۲۰۱۵ و به قیمت ۱۶/۷ میلیارد دلار است. مجموع دارایی‌های این شرکت تا پایان سال ۲۰۱۷، بالغ بر ۱۲۳ میلیارد دلار است.^۳

۲-۱-۳-۲. شرکت‌های تولید و توزیع کننده محتوا

هفت غول اقتصادی سلطه طلب، در حوزه تولید و توزیع محتوا نیز اقدام به ایجاد شبکه انحصاری کردند. نتیجه ایجاد انحصار در تولید و توزیع محتوا خصوصاً فیلم، سریال، پویانمایی و بازی‌های رایانه‌ای منجر به ایجاد حدود ۲۰ شرکت عمده شده است که مهم‌ترین آن‌ها معرفی می‌شوند. لازم به ذکر است شرکت‌هایی مانند مایکروسافت و تنسنت در حوزه تولید و توزیع و شرکت‌هایی مانند اپل و آلفابت در توزیع محتوا نقش بسزایی دارند. مهم‌ترین شرکت‌های تولید و توزیع انحصاری محتوا به این قرار است:

۲-۱-۳-۲-۱. فیس‌بوک

این شرکت در سال ۲۰۰۴ م توسط «مارک زاکر برگ» تأسیس شد.^۴ این شبکه با در اختیار داشتن بیش از ۲ میلیارد حساب کاربری، محبوب‌ترین شبکه اجتماعی در جهان محسوب می‌شود. البته مدیران فیس‌بوک برای سیطره بیشتر بر اطلاعات کاربران جهانی اینترنت، شبکه‌های اجتماعی واتس‌آپ و اینستاگرام را خریداری کردند. واتس‌آپ با یک میلیارد و سیصد میلیون و اینستاگرام با هشتصد میلیون حساب کاربری، جزو برترین شبکه‌های اجتماعی به شمار می‌روند.^۵ همچنین این شرکت در زمینه‌ی تولید پهباد، عینک واقعیت مجازی و دیگر محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات فعالیت می‌کند. بر اساس اطلاعات افشاشده توسط ادوارد اسنودن، شرکت فیس‌بوک یکی از مهم‌ترین شرکت‌هایی بود که آژانس امنیت ملی آمریکا را در سرقت اطلاعات کاربرانش یاری کرده است. مجموع دارایی‌های این شرکت بیش از ۶۴ میلیارد دلار عنوان شده است.

در سال ۲۰۰۸ م مجله فوربس مالک فیس‌بوک را جوان‌ترین میلیاردر که ثروتش را شخصاً کسب کرده، معرفی کرد و ثروت او را ۱/۵ میلیارد دلار تخمین زد. هم‌اکنون وب‌گاه فوربس، دارایی‌های وی را ۷۲/۷ میلیارد دلار اعلام کرده است و از این لحاظ چهارمین شخص ثروتمند در جهان و دهمین فرد قدرتمند جهان است.^۶ در سن ۱۳ سالگی خانواده‌ی مارک برای وی جشن تکلیف

۱. <http://content.time.com/time/business/article/۰,۸۵۹۹,۱۸۹۷۹۱۳,۰۰.html>

۲. https://www.marketwatch.com/story/intel-fined-۲۵۰-million-by-south-korea-over-pc-incentives?dist=msr_۲

۳. www.google.com/search?q=NASDAQ:INTC&tbm=fin#scso=uid_NBqdWuv^KYTfwAKf^Yn^CA_۰:۰

۴. <http://time.com/۳۶۸۶۱۲۴/happy-birthday-facebook/>

۵. <https://www.statista.com/statistics/۲۷۲۰۱۴/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>

۶. <https://www.forbes.com/profile/mark-zuckerberg/>

میتزوا (جشن تکلیف مخصوص یهودیان) گرفتند؛ اما مدتی بعد مارک رسماً خود را آتئیست (Atheist یا منکر وجود خدا) معرفی کرد. وی مدتی بعد ادعا کرد یهودی شده و بودیسم را نیز ستایش کرد.^۱ مارک عضو انجمن برادری یهودیان «آلفا اپس یلون پی» است^۲ و مانند تمامی مدیران شرکت‌ها و مؤسسات آمریکایی، ارتباط تنگاتنگی با لابی‌های صهیونیستی دارد، به‌طوری‌که صهیونیست‌ها به مارک، مالک فیس‌بوک، واتس‌آپ و اینستاگرام، لقب «پسر خوب یهود» و «امید غلبه‌ی تفکر یهود بر جهان» را داده‌اند. وی بعد از تثبیت جایگاه فیس‌بوک، اقدام به خریداری اینستاگرام و واتس‌آپ نمود. زاکربرگ در سال ۲۰۱۱ م تأثیرگذارترین صهیونیست جهان شناخته شد. بنیامین نتانیاهو، نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی، بعد از وی حائز رتبه‌ی دوم گشت.^۳ زاکربرگ در سال ۲۰۱۲ م در جایگاه چهارم این لیست ایستاد.^۴

مجموع دارایی‌های فیس‌بوک در سال ۲۰۱۷ میلادی ۸۴ میلیارد دلار بوده^۵ و بیش از ۲۵ هزار نفر برای آن کار می‌کنند.^۶

۲-۲-۳-۱-۲. توئیتر

توئیتر با مدیریت جک دورسی یهودی^۷، نقش پررنگی در بسیاری از کودتاها و اغتشاشات سراسر جهان ایفا کرده است. این شبکه اجتماعی با در اختیار داشتن بیش از ۳۳۰ میلیون کاربر فعال در سال ۲۰۱۷، جزو پرمخاطب‌ترین شبکه‌های اجتماعی سراسر جهان محسوب می‌شود.^۸ همچنین وبسایت آن رتبه ۱۳ را در بین پربازدیدترین سایت‌های جهان به خود اختصاص داده است.^۹ این شبکه اجتماعی که بیشتر صبغه سیاسی را بازی می‌کند، در فتنه ۸۸ بسیار فعال بود به‌گونه‌ای که به دستور مستقیم گردانندگان آمریکا، تعمیرات شبکه خود را در آن ایام برای ارائه خدمات بی‌وقفه به فتنه‌گران به تأخیر انداخت. با توجه به مدیریت حاکم بر این شبکه، محتوای مطلوب نظام سلطه به سرعت از طریق این شبکه در جهان منتشر می‌شود.^{۱۰} به‌عنوان نمونه پخش صحنه‌سازی قتل ندا آقا سلطان توسط توئیتری‌تر در سراسر جهان موجب شد مجله تایم آن را اولین صحنه قتل ی بنامد که در سراسر جهان دیده شده است؛^{۱۱} این در حالی است که محتواهایی که به ضرر نظام سلطه مانند اعتراضات سیاه‌پوستان آمریکایی به ندرت توسط این شبکه منتشر می‌شود.

۱. <https://www.telegraph.co.uk/technology/2017/01/03/mark-zuckerberg-reveals-no-longer-atheist/>

۲. <https://archive.is/20130223101440/http://www.aepi.org/news/54833/Alumni-News-Times-Person-of-the-year-is-AEPIi-Brother-Mark-Zuckerberg.htm>

۳. <http://www.jpost.com/Jewish-World/Jewish-Features/The-worlds-most-influential-Jews-1-10>

۴. <http://www.jpost.com/Jewish-World/Jewish-Features/Top-50-most-influential-Jews-Places-1-10>

۵. https://www.google.com/search?q=NASDAQ:FB&tbm=fin#scso=uid_7SyWoreCsbIwQKylI-oBA_5:0

۶. <https://newsroom.fb.com/company-info/>

۷. <http://www.thebattler.com/docs/cartel/jewcontrol.htm>

۸. <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>

۹. <https://www.alexa.com/topsites>

۱۰. گزینه‌های دشوار، ص ۸۰۶

۱۱. www.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1945379_1944701_1944705,00.html

لازم به ذکر است بنا بر اعتراف صریح هیلاری کلینتون در کتاب خاطرات خود با عنوان «گزینه‌های دشوار»، شرکت توییتز به همراه گوگل و فیس‌بوک و بخشی از کارکنان وزارت امور خارجه آمریکا مسئولیت آموزش فتنه گران در سراسر جهان را برای ایجاد اغتشاش علیه کشورها بر عهده دارد.^۱

شرکت توییتز نقش پررنگی در مهندسی اطلاعات به نفع نظام سلطه دارد. این شبکه محتواها و حساب‌های کاربری فعال ضد استعماری و سلطه‌طلبی و همچنین بیدارکننده ملت‌ها و امت‌ها را بدون کوچک‌ترین رودربایستی و ملاحظه‌کاری حذف می‌کند. حذف حساب کاربری سید حسن نصرالله، صفحات مقاومت در سوریه، فلسطین و لبنان، مادورا و طرفدارانش در ونزوئلا، صفحه عربی مرکز نشر آثار مقام معظم رهبری، آیت‌الله خاتمی و ... مشتی نمونه خروار از مهندسی اطلاعات و ارتباطات توسط توییتز است. لازم به ذکر است توییتز اجازه انتشار نامه اول و دوم مقام معظم رهبری به جوانان اروپایی و آمریکایی شمالی را نداده و ضمن حذف کلیه محتواهای مرتبط با این نامه، صفحات کاربران فعال در انتشار نامه را حذف کرده و با تهدید به حذف حساب کاربری‌شان، از ادامه فعالیت آن‌ها ممانعت به عمل آورد.^۲

۳-۲-۱-۲. سونی کوریوریشن

این شرکت ژاپنی به رهبری ناگایاما از بزرگ‌ترین شرکت‌های تولید و عرضه محتوا در جهان است.^۳ در حال حاضر شرکت سونی به‌عنوان بزرگ‌ترین تولیدکننده وسایل الکترونیکی و تجهیزات پیشرفته الکترونیکی در جهان، شناخته می‌شود، همچنین همراه با سامسونگ، تی‌سی‌آل، هایسنز و ال‌جی، جزو پنج تولیدکننده برتر تلویزیون در جهان به شمار می‌آید.^۴ شرکت سونی دارای تعداد زیادی شرکت تابعه، زیرمجموعه و فرعی است، که شناخته‌شده‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: سرگرمی کامپیوتری سونی، سونی پیکچرز، سونی میوزیک انتشارات موسیقی سونی/ای‌تی‌وی، سونی فایننشیل هولدینگز و ارتباطات همراه سونی. این امر موجب شده است شرکت سونی جزو بزرگ‌ترین شرکت‌های تولید و توزیع سرگرمی در جهان باشد.^۵

۱۲۸ هزار نفر برای این شرکت در سراسر جهان کار می‌کنند.^۶ سود خالص این شرکت در سال ۲۰۱۷ بیش از ۶۶۴ میلیون دلار بوده است. مجموع دارایی‌های این شرکت بیش از ۱۶۰ میلیارد دلار است.^۷ در لیست برترین سهامداران این شرکت و به ترتیب سی‌تی‌بانک آمریکا، یک بانک ژاپنی و بانک جی‌پی مورگان آمریکا قرار دارند. همچنین ۵۸٪ سهام این

۱. گزینه‌های دشوار، ص ۸۰۲.

۲. <http://tnews.ir/news/dda53035955.html>

۳. <https://www.bloomberg.com/research/stocks/people/person.asp?personId=688917&privcapId=687140>

۴. <https://www.statista.com/statistics/267090/global-market-share-of-lcd-tv-manufacturers/>

۵. <https://www.sony.net/SonyInfo/CorporateInfo/Data/organization.html>

۶. https://www.sony.net/SonyInfo/IR/stock/shareholders_meeting/Meeting100/100_Consolidated_Financial_Statements.pdf

۷. <http://fortune.com/global500/sony/>

شرکت مستقیماً متعلق به بنگاه‌های پولی و مالی چندملیتی مستقر در آمریکا است. بدین ترتیب این شرکت چندملیتی توسط مراکز قدرت و ثروت آمریکایی اداره می‌شود.^۱

این شرکت در تمامی حوزه‌های محتوایی فعالیت چشمگیری دارد. سونی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان موسیقی، فیلم، سریال، پویانمایی و بازی ویدئویی در سراسر جهان است. اهمیت استراتژیک شرکت سونی برای آمریکا به حدی است که در جریان حمله سایبری کره شمالی به پایگاه‌های سونی، آمریکا این حملات را به شدت محکوم کرده و کره شمالی را تحت شدیدترین تحریم‌ها قرار داد.^۲

استفاده تروریست‌های داعشی از شبکه اجتماعی پی.اس.ان مخصوص کنسول پلی‌استیشن سونی برای هماهنگی عملیات تروریستی را باید از مهم‌ترین مسائل امنیت جهانی به شمار آورد. بدین ترتیب گروه‌های تروریستی تحت حمایت صهیونیسم بین‌الملل و آمریکا، با استفاده از سرویس‌های تحت کنترل آمریکا، عملیات تروریستی خود در سراسر جهان را هدایت و رهبری می‌کنند.^۳

۴-۲-۳-۱-۲. نشنال امیوزمنت

شرکت چندملیتی سهامی خاص نشنال امیوزمنت، با تصاحب استودیوهایی مانند پارامونت پیکچرز، ویاکام و سی.بی.اس، سیطره فراوانی بر تولید و توزیع محتوا در جهان یافته است.^۴ به دل‌ایل آنکه این شرکت به صورت خصوصی اداره می‌شود، اطلاعات اندکی از میزان دارایی، تعداد کارمندان و ... مرتبط با این شرکت وجود دارد.

مدیریت این شرکت در اختیار سامنر ردستون است. وی که در خانواده‌ای یهودی به دنیا آمده است در ۹۴ سالگی همچنان در عرصه‌های رسانه‌ای جهان قدرت‌نمایی می‌کند. وی به همراه خانواده‌اش مدیریت نشنال امیوزمنت را بر عهده دارد.^۵

CBS Corporation یک شرکت رسانه‌ای آمریکایی است که بر روی پخش تجاری، چاپ و نشر و پخش تلویزیونی تمرکز دارد و عمدتاً در ایالات متحده فعالیت دارد و در حال حاضر چهارمین شرکت بزرگ سرگرمی در جهان از نظر درآمد پس از کام‌کست، والت دیزنی و تایم وارنر است. مجموع دارایی این شرکت تا سال ۲۰۱۷ بیش از ۲۰ میلیارد دلار بوده است.^۶

۱. <https://www.sony.net/SonyInfo/IR/stock/information.html>

۲. <https://www.isna.ir/news/۹۳۱۰۱۴۰۷۰۸۶>

۳. <https://gamefa.com/۲۸۲۰۵۹>

۴. <https://www.denverpost.com/۲۰۰۷/۰۲/۰۵/redstones-settle-feud-over-family-business/>

۵. <https://variety.com/۲۰۱۵/biz/news/shari-redstone-sumner-redstone-viacom-cbs-buyout-۱۲۰۱۶۶۵۹۷۳/>

۶. http://www.hoovers.com/company-information/cs/revenue-financial.national_amusements_inc.۷۸۵۴e۹۲۸c۲۲c۵۷۶۱.html

فهرست شرکت‌های زیرمجموعه سی.بی.اس چند صفحه می‌شود و برای یافتن آن کافی است این عبارت را در اینترنت جستجو کنیم: «List of assets owned by CBS». برخی از مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: CBS Broadcasting، CBS، CBS Television Distribution، CBS Sports Network، CBS Records، CBS Interactive، CBS، CBS Films، Television Studios، Showtime Networks، Westinghouse Licensing، Simon & Schuster، Digital assets of TV Guide، The CW (۵۰٪) و Pop TV (۵۰٪).

ویاکام نیز ششمین شرکت بزرگ تولید محصولات رسانه‌ای است که بیشتر روی سینما و تلویزیون کابلی متمرکز است. مجموع دارایی‌های این شرکت تا پایان ۲۰۱۶، بیش از ۲۲ میلیارد دلار است.^۱ برخی از شرکت‌های تابعه ویاکام عبارت‌اند از: Bellator، MMA، BET Networks، Defy Media (۷٪)، EXO، Paramount Pictures، Rainbow S.r.l. (۳۰٪)، Viacom International، MTV، Nickelodeon و Porta dos Fundos (۵۱٪).

۵-۲-۳-۱-۲. والت دیزنی

شرکت والت دیزنی با مجموع دارایی ۹۵ میلیارد دلار^۲ و در اختیار داشتن ۱۹۵ هزار کارمند، از بزرگ‌ترین شرکت‌های تولید و توزیع محتوا در جهان به شمار می‌رود.^۳ ری‌ئی‌سی هیئت‌مدیره والت دیزنی، رابرت ای باب ایگر هم‌زمان در هیئت‌مدیره شرکت اپل عضویت دارد.^۴ با مدیریت این فرد یهودی شرکت والت دیزنی به‌مرور توانست شرکت‌های پیکسار، مارول اینترتینمنت و لوکاس فیلم را تصاحب کند و سلطه خود بر تولید و توزیع محتوا را گسترش دهد. والت دیزنی هشت استودیوی فیلم‌سازی در اختیار دارد. همچنین تحت لوای "انتشارات کتاب والت دیزنی" و "گروه انتشاراتی ای‌بی‌سی" هشت بنگاه انتشارات کتاب؛ هفده مجله؛ شبکه تلویزیونی ای‌بی‌سی با ده ایستگاه تلویزیونی؛ سی ایستگاه رادیویی؛ یازده کانال کابلی؛ سیزده کانال پخش بین‌المللی از استرالیا گرفته تا برزیل؛ هفت واحد تولیدی و ورزشی و هفده سایت اینترنتی شامل "ای‌بی‌سی‌گروپ"، و پنج گروه موسیقایی شامل مارک‌های "بوئنا ویستا"، "لیریک‌استریت" و والت دیزنی را در اختیار دارد. سرانجام این شرکت، بخش بزرگی از کمپانی بزرگ فاکس قرن ۲۱ را در سال ۲۰۱۷ با پرداخت ۵۲/۴ میلیارد دلار خریداری کرد تا بتواند بزرگ‌ترین امپراتوری تولید و توزیع محتوا

۱. <https://www.marketwatch.com/investing/stock/via/financials/balance-sheet>

۲. <https://thewaltdisneycompany.com/walt-disney-company-reports-fourth-quarter-full-year-earnings-fiscal-2017/>

۳. <https://www.forbes.com/companies/walt-disney/>

۴. https://www.huffingtonpost.com/2011/11/10/bob-iger-named-director-apple_n_1090820.html?icid=maing-grid%7Cmain%7Cdl1%7Csec3_ink1%7C112800

در جهان را تشکیل دهد.^۱ بدین ترتیب والت دیزنی مالک شرکتی می‌شود که مدیر آن سابقاً یعنی رابرت مرداک سه بار نامش در نشریه تایم به‌عنوان تأثیرگذارترین فرد جهان درج شده است.^۲

محور فعالیت‌های شرکت دیزنی بر دو موضوع رسانه‌های جمعی و سرگرمی است. این شرکت تحت لوای محتوای کودک و نوجوان، اقدام به انتشار وسیع محتوای مروج فساد و فحشا کرده و همین امر موجب اعتراضات بسیاری علیه والت دیزنی شده است. به‌عنوان مثال از آنجایی که شرکت والت دیزنی از بزرگ‌ترین حامیان هم‌جنس‌گرایی محسوب می‌شود،^۳ در تولیدات خود این مسئله را به‌صورت نامحسوس تبلیغ و ترویج می‌کند. از دیگر مفاصد این شرکت انتشار تصاویر مبتذل و برهنه در لابه‌لای پویانمایی‌های تولیدی‌اش است.^۴ برخی نهادهای مذهب‌آمیزی که به دلیل انتشار چنین محتواهایی، شرکت مذکور را تحریم کرده‌اند. این شرکت در کشورهای گوناگونی خصوصاً شرق آسیا اقدام به تأسیس پارک و استراحتگاه کرده است. در مکان‌های یادشده، شرکت می‌کوشد تا مؤلفه‌های فرهنگ خود را هرچه بیشتر ترویج و تبلیغ نماید.^۵

۶-۲-۳-۱-۲. تایم وارنر

شرکت چندرسانه‌ای و چندملیتی تایم وارنر، سومین شرکت جهان پس از والت دیزنی و کام‌کست از نظر میزان درآمد در این حوزه است.^۶

میزان نفوذ این شرکت در حوزه محتوایی بسیار بالا است؛^۷ به‌گونه‌ای که تنها یکی از زیرمجموعه‌های تایم وارنر به نام «HBO»، در بیش از ۷۰ کشور جهان کانال در دسترس و در ۱۵۰ کشور جهان محتوای در دسترس دارد. برخی از مشهورترین برنامه‌های این شبکه تلویزیونی عبارت است از: Game of Thrones, Sex and the City, The Sopranos, Curb Your Enthusiasm, The Wire, Entourage, Deadwood, True Blood, Boardwalk Empire, Girls, Veep, Silicon Valley, Westworld.

۱. <https://www.21cf.com/news/21st-century-fox/2017/walt-disney-company-acquire-twenty-first-century-fox-inc-after-spinoff>

۲. <https://thewaltdisneycompany.com/walt-disney-company-acquire-twenty-first-century-fox-inc-spinoff-certain-businesses-52-4-billion-stock-2/>

۳. <http://www.wdwinfo.com/disney-gay-days.htm>

۴. <https://www.snopes.com/disney/films/rescuers.asp>

۵. <https://urbanland.uli.org/sustainability/disney-research-harnesses-synergy-buildings-infrastructure>

۶. <http://fortune.com/global500>

۷. https://mobile.nytimes.com/2016/10/22/business/dealbook/att-is-said-to-be-in-advanced-merger-talks-with-time-warner.html?_r=1&referrer=https://www.theverge.com/2016/10/21/13363394/att-time-warner-acquisition-85-billion-deal

یکی دیگر از زیرمجموعه‌های تایم وارنر، «ترنر» است. این مجموعه موضوعات اخبار، سرگرمی، پویانمایی، شبکه‌های رسانه‌ای جوان و نوجوانان و نیز فعالیت‌های مرتبط با آن را تحت پوشش قرار می‌دهد. برخی از زیرمجموعه‌های ترنر عبارت‌اند از CNN، HLN، TNT، TBS، شبکه کارتون، فیلم‌های ترنر کلاسیک، truTV، Turner Sports و غی‌ره.^۱

از دیگر زیرمجموعه‌های مطرح تایم وارنر، استودیو برادران وارنر است. کسب‌وکار برادران وارنر از فیلم و تلویزیون به تولید سرگرمی خانگی و توزیع در سراسر جهان از طریق ویدیو خانگی، توزیع دیجیتال، پویانمایی، کتاب‌های کمیک، صدور مجوز و سینماهای بین‌المللی انجام می‌شود. برادران وارنر به‌طور متوسط سالانه ۱۸ تا ۲۲ فیلم، ۵۰ سریال و چندین بازی تولید و یا توزیع می‌کند.^۲

مجموع دارایی این شرکت بیش از ۶۹ میلیارد دلار است^۳ و ۲۶۰۰۰ نفر برای این شرکت مشغول به کار هستند.^۴ شرکت تایم دیگر زیرمجموعه تایم وارنر است. این شرکت مجموعاً ۹۶ مجله منتشر می‌کند که مشهورترین آن‌ها عبارت‌اند از: مجله تایم، مجله لایف و مجله پپیل. مدیریت این شرکت در اختیار جفری بیکز است.

۷-۲-۳-۱-۲. کام کست کورپوریشن

این شرکت، بزرگ‌ترین اپراتور شبکه‌های کابل،^۵ یکی از بزرگ‌ترین شبکه‌های ارائه‌دهنده خدمات اینترنت خانگی، رسانه‌های گروهی و سومین ارائه‌کننده خدمات تلفن ثابت در ایالات متحده آمریکا است. این شرکت دومین شرکت تلویزیونی بخش تلویزیونی پس از AT & T و بزرگ‌ترین شرکت تلویزیون کابلی در آمریکا است.^۶ کام کست با خریداری «NBCUniversal» توانست به حوزه تولید فیلم و برنامه‌های تلویزیونی نیز وارد شود.

کام کست مالک کانال‌های بخش تلویزیونی مانند «NBC» و «Telemundo»، کانال‌های چند کانال کابلی (از جمله CNBC، MSNBC، شبکه E!، E، کانال آب‌وهوا، و غیره)، استودیوی تولید فیلم Universal Pictures و پارک‌های جهانی و استراحتگاه‌ها در لس‌آنجلس، کالیفرنیا؛ اورلاندو، فلوریدا؛ و اوزاکا، ژاپن است. Universal Studios Singapore، یکی از چهار پارک جهانی است و چندین مکان جدید مانند Universal Studios پکن نیز در حال حاضر در حال ساخت یا طراحی هستند.^۷

۱. <https://variety.com/2016/digital/news/time-warner-hulu-investment-1201829514/>

۲. www.investopedia.com/articles/markets/102215/top-3-companies-owned-time-warner.asp

۳. ir.timewarner.com/phoenix.zhtml?c=70972&p=quarterlyearnings

۴. <http://www.timewarner.com/company/about-us>

۵. <http://www.ecoustics.com/products/jd-power-2008-residential-television/>

۶. files.shareholder.com/downloads/CMCSA/845254023x0xS1193120%2D09%2D33975/1166691/filing.pdf

۷. <http://edgar.secdatabase.com/1713/119312013067608/filing-main.htm>

به دلیل انحصارگرایی این شرکت در تولید و توزیع محتوا، خصوصاً در بخش خدمات کابل، کامکست همواره مورد انتقادات فراوانی قرار گرفته است. تا آنجایی که در گزارش‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۴ توسط «The Consumerist» عنوان بدترین شرکت را در آمریکا از آن خود ساخته است.^۱ البته این نگرانی‌ها بیهوده نیست زیرا کامکست لابی‌های بسیار گسترده‌ای با کنگره آمریکا دارد به گونه‌ای که این شرکت پنجمین سازمان لابی‌گر در آمریکا معرفی شده است.^۲ کامکست سالانه میلیون‌ها دلار برای تقویت روابط رانته با دولت صرف می‌کند. این شرکت از همسران، پسران و دختران شهرداران، مددکاران، کمیساریوها و سایر مقامات برای تأمین تخصیص بازار آزاد ترجیحی خود استفاده می‌کند. کامکست از پشتیبانان جدی باراک اوباما رئیس‌جمهور پیشین آمریکاست.^۳

یک یهودی بانام برایان روبرتز بر اریکه قدرت این شرکت تکیه زده است.^۴ مجموع دارایی‌های این شرکت بیش از ۵۳ میلیارد دلار است و حدود ۱۵۳۰۰۰ نفر برای کامکست کار می‌کنند.^۵

۸-۲-۱-۲. الکترونیک آرتز^۶

الکترونیک آرتز شرکتی آمریکایی است که از بزرگ‌ترین شرکت‌های تولید و توزیع بازی‌های کامپیوتری به شمار می‌آید. تریپ هاوکیگز این شرکت را در سال ۱۹۸۲ تأسیس کرد و هدف اولیه‌ی او تولید انواعی از بازی‌های کامپیوتری بود که در خانه می‌توان با آن‌ها بازی کرد. ای‌ای در اواخر دهه‌ی ۸۰ به بهبود و توسعه‌ی حوزه‌ی کاری خود در زمینه‌ی بازی‌های کامپیوتری پرداخت و با جذب چندین چهره‌ی مبتکر، موفق به رشد و توسعه‌ی بسیار در این زمینه شد. شرکت ای‌ای در سال ۲۰۰۷ رتبه‌ی هشتم در فهرست بزرگ‌ترین شرکت‌های طراحی نرم‌افزار را به خود اختصاص داد. درآمد سالانه‌ی شرکت ای‌ای در مه ۲۰۰۸ به بیش از ۴/۰۲ میلیارد دلار رسید و این مقدار، رو به افزایش است. موفق‌ترین بازی‌های ای‌ای، بازی‌های ورزشی (که توسط بخش Easports، وابسته به این شرکت تولید می‌شود)، بازی‌های برگرفته از فیلم‌های محبوب و البته بازی‌های معروفی است که این شرکت همواره به ساختن آن‌ها مشغول بوده است؛ از جمله‌ی این بازی‌ها می‌توان به بازی‌هایی مانند رُود راش، نید فور اسپید، مدال افتخار، سیمز، بتل فیلد و برن آوت اشاره کرد.

بیش از ۸/۸۰۰ نفر برای این شرکت کار می‌کنند و مجموع دارایی‌های آن بالغ بر ۴ میلیارد دلار است.^۷

۱. <http://consumerist.com/2014/04/congratulations-to-comcast-your-2014-worst-company-in-america/>

۲. <https://www.opensecrets.org/lobby/top.php?showYear=2013&indexType=s>

۳. http://www.nytimes.com/interactive/2012/09/13/us/politics/obamas-top-fund-raisers.html?_r=1&

۴. <http://forward.com/specials/forward-50-2012/brian-roberts/>

۵. <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/902739/000119312516452423/d49239d10k.htm>

۶. Electronic Arts

۷. <http://ir.ea.com/releasedetail.cfm?releaseid=102604>

الکترونیک آرتس از ۶ بخش اصلی درست شده است که چندین استودیو ذیل هر بخش مشغول تولید بازی هستند:^۱

- **ای‌ای وردواید استودیوز^۲**: این بخش مسئول ساخت بازی‌های حادثه‌ای ماجراجویی، مسابقه‌ای، رزمی و نقش‌آفرینی (Role Playing) است. رهبری این بخش را فرانک گیبو بر عهده دارد.
- **ای‌ای اسپرتس^۳**: این بخش بازی‌های ورزشی را تولید می‌کند. این بازی‌ها عبارت‌اند از: فوتبال (فیفا ساکر)، فوتبال (فیفا)، فوتبال آمریکایی (مدن ان‌اف‌ال)، بسکتبال (ان‌بی‌ای)، بوکس (فایت نایت)، گلف (تایگروودز پی جی‌ای تور)، هاکی (ان‌اچ‌ال) و راگبی. رهبری این بخش را پیتر مور در اختیار دارد.
- **ای‌ای آل پلای^۴**: این بخش برای کسانی که به‌طور معمول از این بازی‌ها استفاده می‌کنند و نیز کسانی که استفاده‌کننده‌ی همیشگی این بازی‌ها نیستند، بازی تولید می‌کند. کیتی وراک این بخش را رهبری می‌کند.
- **ای‌ای ماگزینز^۵**: این بخش بازی‌های شبیه‌سازی زندگی را تولید می‌کند که از معروف‌ترین این بازی می‌توان به سری‌های سیمز اشاره کرد. راد هامبل رهبر این بخش است.
- **سی‌دی^۶**: این بخش به‌عنوان بخش تحقیق فناوری و انکوباتور در نمایشگاه سرگرمی الکترونیک در سال ۲۰۱۷ معرفی شد. در این بخش تلاش می‌شود تا آنجا که ممکن است بازیکن با استفاده از ابزارهای یادگیری عمیق و با شبکه‌های عصبی، تجربیات جدیدی را برای توسعه روایت‌های عمیق‌تر در بازی ایجاد کند. به‌عبارت‌دیگر بازیکن بیشتر از پیش در بازی غرق می‌شود.
- **ای‌ای کامپیتیتو گیمینگ دیویژن^۷**: این بخش، درواقع بخش رقابتی کمپانی است که در سال ۲۰۱۵ پایه‌گذاری شد. در این بخش رقابت‌های جهانی بازی‌های تولیدی ای‌ای مانند فوتبال، بتلفیلد و ... پیگیری می‌شود.

۹-۲-۳-۱-۲. زنی مکس مدیا

شرکت آمریکایی «زنی مکس مدیا» یکی از بزرگ‌ترین شرکت‌های تولیدکننده‌ی بازی‌های رایانه‌ای است. استودیوهای فراوان و مشهوری مانند: «بتسیدا» و «آرکان استودیو» برای این شرکت، بازی تولید می‌کنند.^۸ بازی‌هایی مانند: «دیس آند»

۱. <http://yahoo.brand.edgar-online.com/displayfilinginfo.aspx?FilingID=۵۹۶۰۱۳۵-۱۱۴۳۵-۶۳۷۸۸&type=sect&dcn=۰۰۰۰۸۹۱۶۱۸-۰۸-۰۰۰۲۹۰>

۲. EA Worldwide Studios

۳. EA Sports

۴. EA All Play

۵. EA Maxis

۶. SEED

۷. EA Competitive Gaming Division

۸. <https://www.zenimax.com/about>

«پری»، سری بازی‌های «دووم»، سری بازی‌های «کوایک»، «ولفینشتاین»، «دِ اویل ویتین»، «فال اوت» و «الدر اسکرولز»، محصولات این کمپانی‌اند. بیش از هزار و پانصد نفر برای این شرکت کار می‌کنند و مجموع دارایی آن ۲ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار است.^۱

ریاست این کمپانی را «روبرت ای آلتن» بر عهده دارد. این یهودی آمریکایی تبار^۲ در هیئت مشورتی دانشکده‌ی حقوق دانشگاه جورج واشنگتن نیز مشغول فعالیت است.^۳ آلتن از جمله طرفداران «هیلاری کلینتون» در انتخابات ۲۰۱۶ م آمریکا بود.^۴ آلتن سال‌هاست که در واشنگتن دی سی به‌عنوان همکار کلارک کلیفورد، وزیر دفاع پیشین ایالات متحده در شرکت حقوقی Clifford و Warnke کار می‌کند. از سال ۱۹۷۸ تا سال ۸۲، آلتن و کلیفورد در تلاش برای ایجاد یک بانک دولتی چندگانه، Financial General Bankshares، گروهی از بازرگانان ثروتمند عرب را که شامل اعضای خانواده سلطنتی ابوظبی و عربستان سعودی بودند معرفی کردند. سرمایه‌گذاران عرب به‌عنوان مشاور مالی در این معامله، از یک بانک انگلیسی بانام بانک مرکزی اعتباری و تجارت بین‌المللی (BCCI) استفاده کردند.^۵ پس از ایجاد این بانک آلتن رییس مالی عمومی شد و عنوان شرکت نیز به نام «First American Corporation» تغییر کرد؛ زیرا در حقیقت این دو آمریکایی سهام سرمایه‌گذاران عرب را خریده بودند. دادگاه‌هایی برای محکومیت این دو آمریکایی تشکیل شد اما دو یهودی از تمامی اتهامات تبرئه شدند.^۶

۱۰-۲-۱-۳-۲. تیک تو اینتر اکتیو

شرکت تیک تو اینتر اکتیو، یک ناشر، توزیع‌کننده بازی‌های ویدیویی و لوازم جانبی بازی‌های ویدیویی آمریکایی است. استودیوهای مهم دنیای بازی‌سازی و انتشار بازی یعنی «۲K Games»، «Private Division»، «Rockstar Games» و «Social Point» متعلق به این شرکت هستند.^۷ برخی از مهم‌ترین بازی‌هایی که این شرکت تولید کرده است عبارت‌اند از: «Grand Theft Auto»، «Civilization»، «NBA ۲K»، «BioShock»، و «Borderlands». بازی‌های «Mafia»، «Max Payne»، «Midnight Club»، «MLB ۲K»، «Red Dead»، «WWE ۲K» و «XCOM»

۱. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-05-11/providence-said-to-weigh-options-for-video-game-maker-zenimax>

۲. <http://www.metroweekly.com/2009/06/world-wonder/>

۳. <https://www.law.gwu.edu/board-of-advisors>

۴. <http://people.com/celebrity/lynda-carter-wonder-woman-supports-her-friend-hillary-clinton-for-president/>

۵. <https://www.nytimes.com/1991/09/03/business/friendship-washington-bank-trail-money-leading-bcci-clifford-altman-mentor.html?pagewanted=all&src=pm>

۶. <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,979117,00.html>

۷. https://www.gamasutra.com/view/news/305110/Earnings_report_roundup_Game_industry_winners_and_losers_in_Q2_2017.php

از دیگر محصولات این شرکت است.^۱ شرکت مزبور سومین شرکت بزرگ تولید و عرضه بازی (بعد از اکتیویژن بی‌لزارد و الکترونیک آرتز) است. ۳۷۰۷ نفر برای این شرکت کار می‌کنند و مجموع دارایی‌های آن بیش از یک میلیارد دلار است.^۲

مدیریت این شرکت در اختیار یک یهودی بانام اشتراوس زلنیک است. وی عضو گروهی با نام جوانان حرفه‌ای یهودی است که هدفشان ایجاد سازمانی به‌منظور اطمینان از ایجاد شبکه مناسب میان رهبران تجاری جامعه متعهد (یهودی) است.^۳ در حوزه سیاست نیز از جمله همراهان «جان کری»، «باراک اوباما» و «جان ادواردز» بوده و در انتخابات اخیر آمریکا از «هیلاری کلینتون» حمایت کرده است. او توجه خاصی به موسیقی، فیلم، تلویزیون و سرگرمی‌های تعاملی دارد. به همین دلیل شرکت دیگری را تحت عنوان «ZelnickMedia» کنترل می‌کند که در زمینه‌ی رسانه‌های بین‌المللی با درآمد حدود ۳ میلیارد دلار در سال فعالیت می‌کند. زلنیک نقش رهبری در تعدادی از شرکت‌های رسانه‌ای مهم را ایفا کرده است؛ مدیرعاملی BMG (شرکت موسیقی و سرگرمی)، مدیرعاملی شرکت کریستال دینامیک (تولیدکننده نرم‌افزار سرگرمی تعاملی) و ریاست و مدیر اجرایی شرکت فاکس قرن بیستم با مسئولیت تولید و توزیع فیلم در سراسر جهان بخشی از مسئولیت‌های سابق اوست. وی مدتی نیز در کمپانی «کلمبیا پیکچرز» فعالیت کرده است. به‌طور کلی این یهودی مجموعه‌ای از شرکت‌های رسانه‌ای شامل سرگرمی‌های تعاملی، تلویزیون، نرم‌افزارهای شبکه بی‌سیم، اطلاعات کسب‌وکار، نمایشگاه‌های تجاری و خدمات مرتبط با رسانه در ایالات متحده، اروپا، آسیا و استرالیا را مدیریت می‌کند.^۴

۱۱-۲-۳-۱. اسکوئر انیکس هولدینگ

شرکت ژاپنی اسکوئر انیکس با ادغام دو شرکت اسکوئر و انیکس در سال ۲۰۰۳ ایجاد شد.^۵ این شرکت در زمینه‌ی تولید بازی، فیلم، کتاب، مجله، پویانمایی و شبکه تلفن همراه^۶ فعالیت می‌کند. روحیه انحصارگرایی این شرکت نیز به حدی است که طی سال‌های نه‌چندان زیاد، شرکت‌های زیادی را خریداری کرده و برای توسعه خود، دفاتری را در دیگر کشورها از جمله آمریکا، چین و اتحادیه اروپا تأسیس کرده است. از جمله مشهورترین شرکت‌های توزیع‌کننده بازی، شرکت «Eidos Interactive» است که در توسط اسکوئر انیکس خریداری شد تا بازی‌های مشهوری مانند «Tomb Raider»، «Hitman» و «Deus

۱. <https://www.vg۲۴۷.com/۲۰۱۰/۱۰/۲۸/boom-zenimax-buys-tango-and-shinji-mikami/>

۲. <http://ir.take۲games.com/phoenix.zhtml?c=۸۶۴۲۸&p=irol-SECText&TEXT=aHR۰cDovL۲FwaS۰ZW۰rd۲۱۶YXJkLmNvbS۰maWxpbmcueG۱sP۲lwYWdlIPTExNjE۱ODMwJkRTRVE۰MCZTRVE۰MCZTUURFU۰M۰U۰VDVEIPT۱۰FTIRJUkUmc۳Vic۲lkPTU۳>

۳. <http://www.jewocity.com/blog/yjp-ceo-forum/۸۲۱۹>

۴. <http://jewishbusinessnews.com/۲۰۱۳/۱۱/۲۹/strauss-zelnicks-take-two-software-buys-back-carl-icahns-shares-for-۲۰۰-million/>

۵. <https://web.archive.org/web/۲۰۱۲۰۲۰۷۲۲۱۹۳۳/http://www.square-enix.com/jp/company/e/history/>

۶. <http://www.hd.square-enix.com/eng/company/group.html>

Ex» تحت تدبیر این شرکت توزیع شوند.^۱ برخی از بازی‌های مشهور این شرکت عبارت‌اند از: «Kingdom Hearts»، «Dragon Quest» و «Final Fantasy» که این مورد آخری بیش از ۱۱۵ میلیون نسخه در جهان فروش رسمی داشته است.

ریاست این شرکت در اختیار یاسوهیرو فوکوشیما است^۲ که اطلاعات بسیاری از اندکی درباره وی موجود است. وی در لیست ثروتمندترین افراد ژاپن، در رتبه ۳۲ قرار دارد.^۳ مجموع درآمد این شرکت در سال ۲۰۱۷، حدود ۲/۳۳۱ میلیارد دلار بوده است.^۴ در لیست سهامداران اصلی این شرکت، بانک جی.پی مورگان چیس آمریکایی، در رتبه پنجم و بانک چیس منهتن در رتبه هشتم قرار دارند.^۵ ۳/۹۲۴ نفر برای این شرکت کار می‌کنند.^۶

۱۲-۲-۳-۱-۲. والو

شرکت Valve یک توسعه‌دهنده بازی ویدیویی آمریکایی و شرکت توزیع دیجیتال است. این شرکت به خاطر پلت فرم توزیع نرم‌افزار Steam و همچنین بازی‌های Half-Life، Counter-Strike، Portal، Day of Defeat، Team Fortress، Left ۴ Dead و Dota ۲ شناخته شده است.^۷

نرم‌افزار استیم که مشهورترین و پرکاربردترین محصول شرکت والو است، کاربران زیادی در سراسر جهان دارد به گونه‌ای که هم‌اکنون در ۲۳۷ کشور و با ۲۱ زبان، حدود ۶۷ میلیون کاربر فعال ماهانه و ۳۵ میلیون کاربر فعال روزانه دارد. بیش از ۱۸۰۰ بازی در این شبکه توزیع محتوا قرار دارد.^۸ کاربران در این نرم‌افزار شبیه برخی شبکه‌های اجتماعی صفحه شخصی دارند و می‌توانند با دیگر کاربران ارتباط برقرار کنند. همچنین انجمن‌های فراوانی درباره بازی در این سرویس وجود دارد. کاربران در این نرم‌افزار می‌توانند بازی‌ها را خریداری کنند و یا به دیگر کاربران بفروشند. البته استیم بابت دلالتی، حق السهمی از دو طرف معامله اخذ می‌کند.

۱. <https://www.pcgamer.com/the-200-eidos-anthology-arrives-on-steam/>

۲. <https://www.bloomberg.com/research/stocks/people/person.asp?personId=24840586&privcapId=884137>

۳. <https://www.forbes.com/profile/yasuhiro-fukushima/>

۴. http://www.hd.square-enix.com/eng/ir/finance/financial_highlights.html

۵. <http://www.tse.or.jp/disc/96840/100920180214471847.html>

۶. http://www.hd.square-enix.com/eng/ir/finance/financial_highlights.html

۷. <http://www.valvesoftware.com/company/>

۸. <http://www.valvesoftware.com/company/>

مسائل مالی این شرکت در هاله‌ای از ابهام وجود دارد. اما به هر صورت میزان دارایی شرکت را بین دو تا ۴ میلیارد دلار تخمین می‌زنند.^۱ همچنین بیشترین درآمد این شرکت توسط استیم تأمین می‌شود. در حال حاضر استیم حدود ۵۰ تا ۷۰ درصد بازی‌های آنلاین جهانی را کنترل می‌کند.

انحصارگرایی والو موجب گشوده شدن پرونده‌ای در دادگاه‌های اتحادیه اروپا در فوریه ۲۰۱۷ علیه این شرکت شد.^۲ هم‌اکنون والو به عینک واقعیت مجازی مجهز شده و گیم‌ها با استفاده از عینک گران‌قیمت اچ.تی.سی، می‌توانند بازی‌های دارای این قابلیت را به صورت برخط و با فناوری واقعیت مجازی بازی کنند.^۳ لازم به ذکر است که مسلماً این مسئله جذابیت استیم را افزایش داده و موجب اعتیاد بیشتر گیم‌ها به بازی‌های رایانه‌ای، خصوصاً بازی‌های پشتیبانی‌کننده از واقعیت مجازی خواهد شد.

۱۳-۲-۳-۱. اکتیویژن بیلزارد^۴

یک شرکت سرگرمی تعاملی آمریکایی است. این شرکت در سال ۲۰۰۸ از ادغام دو شرکت «Vivendi Games» و «Activision» در سال ۲۰۰۸ تأسیس گردید.^۵

بازی مشهور این شرکت بانام «Call of Duty: Black Ops III» با فروش ۵۵۰ میلیون دلاری در سطح جهان، رکورد فروش بازی در جهان را شکست و به بزرگ‌ترین رویداد سرگرمی جهان در سال ۲۰۱۵ تبدیل شد.^۶ دیگر بازی‌های مهم این شرکت عبارت‌اند از «Destiny»، «World of Warcraft»، «StarCraft»، «Hearthstone»، «Skylanders»، «Call of Duty»، «Overwatch»، «Diablo»، «Heroes of the Storm»، «Candy Crush Soda Saga»، «Farm Heroes Saga»، «Pet Rescue Saga»، «Crush Saga»، «Candy Crush Jelly Saga» و «Bubble Witch» و «Skylanders».

شبکه سرگرمی این شرکت بیش از ۵۰۰ میلیون کاربر فعال ماهانه در سراسر جهان دارد. اکتیویژن بیلزارد جزو ۱۰۰ شرکت برتر از نگاه مجله اقتصادی فرچون نیز محسوب می‌شود. بیش از ۹/۰۰۰ نفر برای این شرکت کار می‌کنند.^۷

۱. http://www.nytimes.com/2012/09/09/technology/valve-a-video-game-maker-with-few-rules.html?_r=2&pagewanted=all

۲. <https://www.gamesindustry.biz/articles/2017-02-02-valve-under-investigation-by-european-commission-for-steam-geo-blocking>

۳. <https://variety.com/2015/digital/news/htc-valve-to-launch-virtual-reality-headset-vive-in-2015-1201444020/>

۴. Activision Blizzard Inc.

۵. <https://venturebeat.com/2015/08/27/call-of-duty-publisher-activision-blizzard-joins-the-sp-500/>

۶. <https://www.polygon.com/2015/11/11/9715060/call-of-duty-black-ops-3-sales-advanced-warfare-ghosts>

۷. <https://www.activisionblizzard.com/about-us>

شرکت اکتیویژن بیلزارد از ۵ بخش اصلی تشکیل شده است:

- **اکتیویژن:** این بخش مسئول توسعه، توزیع و انتشار سرگرمی‌های تعاملی برای کنسول‌های بازی، تلفن همراه و تبلت و رایانه خانگی است. فرانچایزهای پرفروش مانند «Call of Duty»، «Destiny» و «Skylanders» محصول عملکرد این بخش می‌باشند.
- **سرگرمی بیلزارد:** این بخش از بیلزارد مسئول توسعه، توزیع و انتشار برخی تجربیات نمادین سرگرمی‌های درون بازی «World of Warcraft»، «StarCraft»، «Diablo»، «Hearthstone» و «Heroes of Storm» برای رایانه‌های شخصی، سیستم‌عامل‌های تلفن همراه، تبلت و کنسول‌ها است.
- **پادشاه سرگرمی دیجیتال:** سرگرمی تعاملی برای دنیای موبایل تولید می‌کند. بیش از ۲۰۰ عنوان سرگرمی از قبیل فرانچایزهای «Candy Crush»، «Farm Heroes»، «Pet Rescue» و «Bubble Witch» محصول این بخش هستند.
- **بازی‌های لیگ برتر:** این بخش با ایجاد روش‌های جدید برای ارائه بهترین تجارب برای طرفداران در سراسر قسمت‌های مرتبط با بازی است. درواقع این بخش مسابقات سراسری در آمریکا و کانادا بین بازیکنان برقرار می‌کند.
- **استودیوهای لیگ برتر:** تولید و نمایش تلویزیونی بر اساس حق انحصاری محصولات اکتیویژن بیلزارد از وظایف این بخش است.^۱ برنامه تلویزیونی «Skylanders Academy» محصول این بخش از اکتیویژن بیلزارد است.

مجموع دارایی‌های این شرکت بیش از ۱۷/۴ میلیارد دلار است.^۲

۱۴-۲-۳-۱-۲. یوبیسافت کورپوریشن

یکی از شرکت‌های ساخت و انتشار بازی است، این شرکت دارای امکاناتی پیشرفته است که قسمت اصلی آن در مونترال کشور فرانسه قرار دارد. یوبیسافت دارای استودیوهایی در بیش از ۲۰ کشور مختلف جهان است که شامل استودیوهایی در تورنتو، مونترال و شهر کبک کانادا، بخارست، رومانی، بارسلونا، اسپانیا، شانگهای، چین، سنگاپور، کری، کارولینای شمالی، ایالات متحده

^۱. <https://www.activisionblizzard.com/about-us>

^۲. files.shareholder.com/downloads/ACTI/۵۳۰۶۹۸۹۸۸۷X۰X۹۳۸۵۱۴/۵۰۷۵E۵۲۱-۴A۳F-۴۵۶C-۸C۲B-۹EEF۵۰DD۶۹FE/Activision_۲۰۱۶_AR_FINAL_Spreads.pdf

آمریکا، دوسلدورف، آلمان، صوفیه، بلغارستان، کازابلانکا، مراکش، سیدنی، استرالیا، میلان، ایتالیا، هند، سائوپائولو، برزیل و نقاط دیگر؛ این شرکت چهارمین شرکت بزرگ تجاری (حوزه بازی سازی) در آمریکا و اروپا است.^۱

بازی های مشهوری مانند «Assassin's Creed»، «Far Cry»، «Just Dance»، «Prince of Persia»، «Rayman» و «Tom Clancy's» محصول این شرکت فرانسوی است. همچنین شبکه توزیع محتوا و ارتباطی «UPLAY» متعلق به یوبیسافت است.

بیش از ۱۱/۷۰۰ نفر برای این شرکت کار می کنند.^۲ شرکت فی دلی تی بزرگ ترین سهامدار یوبیسافت است.^۳ مجموع دارایی های این شرکت ۲/۸ میلیارد دلار است.^۴

۱۵-۲-۳-۱-۲. نینتندو

شرکت نینتندو، یک شرکت چندملیتی لوازم الکترونیکی مصرفی و شرکت ویدئویی ژاپن است که مقر آن در کیوتو است. نینتندو یکی از بزرگ ترین شرکت های تولید و عرضه بازی های ویدئویی و کنسول های مخصوص بازی در جهان است. این شرکت برخی از بهترین و رایج ترین بازی های ویدئویی مانند ماریو، The Legend of Zelda و Pokémon را تولید و عرضه کرده است.^۵

بزرگ ترین سهامدار این شرکت بانک جی.پی مورگان آمریکا است.^۶ این بانک بزرگ ترین بانک آمریکایی و دومین بانک جهان است. بنابراین اگرچه همانند شرکت سونی مقر این شرکت در ژاپن است اما سهامداران اصلی، شبکه بین المللی صهیونیسم هستند.

شرکت نینتندو از قدیمی ترین شرکت های تولید و عرضه بازی های رایانه ای است که برخلاف رقبای قدرتمند خود مانند سگا و آتاری توانست در عرصه رقابت باقی بماند. برخی از مهم ترین کنسول های این شرکت عبارتند از: نینتندو، وی، ویو و نینتندو سوئیچ. آخرین بازی معروف این شرکت یعنی The Legend of Zelda در سال ۲۰۱۷ عنوان برترین بازی رایانه ای جهان

۱. www.gamasutra.com/view/news/۳۰۵۱۱۰/Earnings_report_roundup_Game_industry_winners_and_losers_in_Q۲_۲۰۱۷.php

۲. <https://finance.yahoo.com/quote/UBI.PA/profile?p=UBI.PA>

۳. <https://finance.yahoo.com/quote/UBI.PA/holders?p=UBI.PA>

۴. <https://www.gurufocus.com/term/Total+Assets/UBSFY/Total-Assets/Ubisoft-Entertainment>

۵. <https://geeks.media/biggest-gaming-companies>

۶. <http://www۲.tse.or.jp/tseHpFront/JJK۰۲۰۰۳۰Action.do>

را از آن خود کرد.^۱ این بازی موضوعی آخرالزمانی دارد و همانند تمامی محصولات غربی و شرقی، تلاش می‌کند تا در موضوع منجی آخرالزمان و شیوه نجات‌گری او انحراف ایجاد کند.

این شرکت نمایندگی‌های زیادی در آمریکا، اروپا، استرالیا و کره جنوبی دارد. البته محصولات این شرکت در ژاپن و غیر ژاپن متفاوت است؛ بدین معنا که نیتندو در تولید محتوا می‌تواند خشونت را بگنجانند اما مجاز به انتشار محتوای حاوی تصاویر غیراخلاقی نیست. درحالی‌که برای سایر نقاط جهان مجاز به ارائه هر نوع محتوایی مانند برهنگی، جنسیت، بی‌شرمی (ازجمله نژادپرستی، جنبش جنسی یا انحرافات)، خون، خشونت خانگی، مواد مخدر، پیام‌های سیاسی یا نمادهای مذهبی (به‌استثنای مذاهب، مانند پانتئون یونانی) است.^۲

این شرکت ۵/۱۶۶ کارمند دارد و مجموع دارایی آن ۱۳۸ میلیارد دلار است.^۳

۱۶-۲-۳-۱-۲. مایکروسافت^۴

در رابطه با مجریان فضای مجازی، چند نکته جالب‌توجه وجود دارد:

۱. غالب مجریان فضای مجازی، یهودی هستند.^۵ مدیران شرکت‌های چندملیتی و رسانه‌های معروفی چون: «گوگل»، «اپل»، «فیس‌بوک» (شرکت‌های چندمنظوره‌ی فضای مجازی)، «والت‌دیزنی»، «برادران وارنر»، «پارامونت»، «فاکس قرن بیستم»، «یونیورسال»، «دریم‌ورکز»، «میراماکس»، «یونایتدآرتیست»، «مترگلدین مایر»، «کلمبیا» و... (بازی، پویانمایی و سینمایی)، «نیویورک تایمز»، «وال استریت ژورنال»، «دیلی نیوز»، «نیوزویک»، «واشنگتن پست»، «دیلی تلگراف»، «تایمز لندن» و... (بخش سایت روزنامه‌ها و مجلات)، «ای‌بی‌سی»، «سی‌بی‌سی»، «فرانس پرس»، «رویترز»، «ان‌بی‌سی»، «سی‌ان‌ان» و... (خبری و تلویزیونی و...) در این گروه قرار می‌گیرند.

۲. مجریان فضای مجازی نهایت همکاری را با بنگاه‌های جاسوسی تحت اشراف و مدیریت آمریکا دارند. در اسناد منتشرشده از جاسوسی‌های گسترده‌ی آژانس امنیت ملی آمریکا، نام شرکت‌هایی چون: گوگل، اپل، مایکروسافت، فیس‌بوک، یاهو، یوتیوب، اسکایپ و... به چشم می‌خورد.

۱. <https://www.polygon.com/2017-best-games/2017/12/15/16780516/the-legend-of-zelda-breath-of-the-wild-goty-best-games-2017>

۲. <http://www.tanookisite.com/nintendo-censorship/>

۳. <https://www.nintendo.co.jp/corporate/outline/index.html>

۴. توضیحات کامل درباره این شرکت در قسمت‌های قبلی داده شد.

۵. برای کسب اطلاعات بیشتر رکد: www.jewishbusinessnews.com

۳. در لیست تأثیرگذارترین یهودیان جهان که هر ساله در روزنامه‌ی «اورشلیم پست» رژیم اشغالگر قدس منتشر می‌شود، مجریان فضای مجازی، جزء ۵۰ نفر اول می‌باشند. به‌عنوان مثال: «مارک زاگر برگ»، مدیرعامل فیس‌بوک، اینستاگرام و واتس‌آپ، در سال ۲۰۱۱ م، رتبه‌ی اول این لیست را به دست آورد. این در حالی بود که بنیامین نتانیاهو، پس از وی حائز رتبه‌ی دوم شده بود. سایر مجریان نیز در این لیست به‌تناوب در رده‌های گوناگون قرار دارند. به‌عنوان مثال: «سرگئی برین»، بنیان‌گذار گوگل، در سال ۲۰۱۳ م رتبه‌ی ۶ را به دست آورد. در همین سال «شریل سندبرگ» از مدیران ارشد فیس‌بوک، رتبه‌ی هشتم را به خود اختصاص داد و «استیو اسپیلبرگ»، کارگردان مشهور یهودی، در رتبه‌ی سیزدهم و «لِنا دانه‌ام»، مدیر تلویزیون، نویسنده، تهیه‌کننده، کارگردان و هنرپیشه‌ی آمریکایی، در سال ۲۰۱۴ م، در رتبه‌ی ۳۸ این لیست قرار گرفتند.^۱

۴. این شرکت‌ها در کشورهای مختلف اقدام با ایجاد نمایندگی کرده و غالب تولیدات رسانه‌ای کشورهای گوناگون خصوصاً کره جنوبی، ژاپن، انگلستان، فرانسه، هند و ... در اختیار خود گرفته‌اند.

خلاصه

۱. فضای مجازی عبارت است از محیطی که در آن برقراری ارتباطات، رؤیت و انتقال اطلاعات (به‌صورت غیرقابل لمس و با اشغال اندکی از محیط قابل لمس) در ساختارها و قالب‌هایی به‌عنوان خدمات به انسان‌ها، طراحی و کنترل می‌شود. بنابراین، کلیه‌ی خدمات، ابزارهای سخت و نرم، محتواها، ارتباطات، قالب‌ها و ... دنیای اطلاعات و ارتباطات، شامل فضای مجازی می‌شود.

۲. در یک تقسیم‌بندی کلی، ارکان فضای مجازی شامل حاکمیت، زیرساخت، اقتصاد، شبکه ارتباطی، خدمات و محتوا می‌شود.

۳. حاکمیت به سه بخش حاکمان، مدیران و مجریان تقسیم می‌شود.

۴. هفت شرکت اقتصادی یهودی، همه ارکان فضای مجازی را کنترل می‌کنند.

۵. دو بخش مهم تولید و توزیع محتوا و خدمات در اختیار تعداد محدودی از یهودیان صهیونیست جهان است.

آزمون‌های چهارگزینه‌ای

۱. کدام یک از موارد زیر بیان‌گر ویژگی‌های فضای مجازی نیست؟(د)

ا. خدمات و ارتباطات کنترل می‌شود؛

ب. محیط است و نامحدود نیست؛

ج. در قالب خدمات ارائه می‌شود؛

۱. ر.ک: کهوند، محمد، ص ۴۵ - ۲۹.

- د. امکان کنترل فعالیت کاربران وجود ندارد.
۲. در مورد ارکان فضای مجازی، کدام گزینه نادرست است؟ (ب)
- ا. حاکمیت، اقتصاد، خدمات، شبکه ارتباطی؛
- ب. حاکمیت، خدمات، زیرساخت، سرگرمی؛
- ج. زیرساخت، کاربر، محتوا، حاکمیت؛
- د. کاربر، خدمات، اقتصاد، محتوا.
۳. بر اساس مستندات موجود، بر فضای مجازی چه کسانی حکمرانی می‌کنند؟ (ا)
- ا. صهیونیسم بین‌الملل یا زرسالاران اقتدار طلب؛
- ب. اسرائیل؛
- ج. آمریکا؛
- د. انگلستان.
۴. لایه مدیریت فضای مجازی از چه نهادهایی تشکیل شده است؟ (ب)
- ا. سازمان پنج چشم، فیسبوک، سازمان ملل متحد؛
- ب. سازمان ملل متحد، سازمان پنج چشم، جامعه اینترنت؛
- ج. گروهی از متخصصات فیسبوک، گوگل و یاهو، سازمان پنج چشم، جامعه اینترنت؛
- د. NSA، MI۶، CIA.
۵. در لایه مجریان فضای مجازی، کدام موارد نادرست است؟ (ج)
- ا. این شرکت‌ها، تحت تسلط ۷ شرکت اقتصادی صهیونیستی، به تولید محتوا، ارائه خدمات و تولید سخت‌افزار و نرم‌افزار اقدام می‌کنند؛
- ب. مدیران این شرکت‌ها، غالباً صهیونیستی هستند؛
- ج. این شرکت‌ها مستقل بوده و با نهادهای جاسوسی همکاری نمی‌کنند؛
- د. هیچ‌کدام.

درس دوم: فضای مجازی و ارکان اصلی و فرعی آن (۲)

در پایان این درس، از دانش‌پژوه انتظار می‌رود تا بتواند:

۱. به ارکان اصلی و فرعی فضای مجازی تسلط کامل پیدا کند.
۲. نقش فرهنگ در استفاده از فضای مجازی را شرح و تبیین کند.
۳. ارتباط بین ارکان اصلی و فرعی و امکان جابه‌جا شدن این ارکان را تحلیل کند.

مقدمه

از آنجایی که شکل‌گیری بدنه هر فضا، بنا، و محیطی به نوع ستون و پایه‌های آن بستگی دارد، در فضای مجازی هم این مسئله دارای اهمیت است که از چه ارکان و ساختاری تشکیل شده است. شاید در ابتدای امر، شناخت ارکان فضای مجازی به ظاهر، دارای اهمیت نباشد ولی، به دلیل تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیمی که بر ابعاد مختلف جامعه دارد و نیز، به خاطر گستردگی مخاطبین، شناخت ارکان آن، یک ضرورت محسوب می‌شود.

هم‌چنین، با مطالعات کاربردی درباره فضای مجازی و ارکان آن، می‌توان به پیامدها، آسیب‌ها، فرصت‌ها، منفعت‌ها و مفسده‌های آن دست یافت تا جهت استفاده صحیح و بهره‌وری نسبی از آن برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام داد.

بعد از یادگیری این مبحث، شما قادر خواهید بود به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

- شبکه‌های ارتباطی مبتنی بر فضای مجازی شامل چه مواردی می‌شود؟
- نقش و جایگاه کاربران در وضعیت فعلی فضای مجازی چیست و میزان تناسب خدمات با ویژگی‌های انسان چقدر متناسب است؟

- فناوری‌های زیرساخت نرم و سخت در فضای مجازی از چه اهمیت و جایگاهی برخوردار است؟

- خدمات فضای مجازی در چه قالب‌هایی ارائه می‌شود؟

- غالب محتوای ارائه‌شده در فضای مجازی در زمینه‌ی چه موضوعاتی است و در چه قالب‌هایی ارائه می‌شود؟

در ادامه بحث‌های گذشته^۱ به یکی از ارکان فضای مجازی اشاره شد و توضیحات مفصلی درباره آن ارائه گردید.

در اینجا، به ارکان دیگر فضای مجازی اشاره می‌شود که اهم این مطالب از کتاب شبکه عنکبوتی نقل قول خواهد شد^۲ و علت

آن هم این است که این کتاب به‌طور تفصیلی، کامل و جامع به این مباحث پرداخته و قبل از این کتاب هم کتابی به این شکل و با این جامعیت تدوین نشده است.

به خاطر اتصال رشته بحث، به عناوین بحث‌های پیشین اشاره می‌شود:

۱. درس چهارم.

۲. ر.ک: کهوند، محمد، پیشین، ص ۱۱۱ - ۷۳.

۲. ارکان فضای مجازی

۲-۱. حاکمیت

۲-۲. کاربر

جامع هدف تمامی خدمات، قالب، محتوا، سخت‌افزار و نرم‌افزارهای تولیدشده در فضای مجازی، کاربران هستند. درواقع مالکان و گردانندگان فضای مجازی مدعی هستند که هدف نهایی ایجاد تمامی ابعاد گوناگون فضای مجازی، کاربران شبکه می‌باشند. بنابراین، تبیین اهمیت کاربران و وجود آنان در عناصر اصلی شبکه‌ی عنکبوتی، به علت وضوح و روشنی مطلب، غیرضروری است؛ اما آنچه باید در مورد کاربران فضای مجازی موردتوجه قرار گیرد، سه سؤال کلیدی و بسیار مهم پیرامون آنان است که پاسخ به این سه سؤال، با نگاهی دقیق و واقع‌گرا، وسعت دید بیش‌تری را پیش روی هر محقق و پژوهشگر در باب فضای مجازی قرار می‌دهد.

قبل از طرح سؤالات و پاسخ‌های مرتبط با آن، توجه به یک مطلب بسیار ضروری است و آن اینکه حاکم فضای مجازی کیست و آن را با چه هدفی ساخته است؟

در قسمت حاکمیت، مستندات مربوط به حاکم فضای مجازی ارائه شد. اینک با بررسی آیات قرآن، می‌توان به اهداف این افراد از توسعه‌ی فضای مجازی در کشورهای گوناگون پی برد. بررسی این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که وقتی به اهداف اینان پی برده شود، جایگاه کاربران در فضای مجازی با مدیریت فعلی روشن‌تر می‌گردد.

مهم‌ترین هدفی که حاکمان فعلی فضای مجازی و «ائمه‌ی کفر» قرن ۲۱ در پی آن هستند، از بین بردن خداجویی و خداپرستی در ملت‌هاست. اینان به‌هیچ‌عنوان دوست ندارند که در فضای مجازی تحت اشرافشان، حتی نام خدا برده شود و از هیچ کوششی برای خاموش کردن نور خداجویی دریغ نمی‌کنند. خدای متعال در قرآن کریم می‌فرماید:

«يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورُهُ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ»^۱

«(کافران) می‌خواهند نور خدا را با دهان خود خاموش کنند، و خدا نمی‌گذارد و دست برنمی‌دارد تا نور خود

را به کمال و تمامیت برساند، هرچند کافران کراهت داشته باشند.»

از این‌رو، از هر ابزاری برای مشغول کردن بشر به انواع شهوات و سرگرمی‌های غافل‌کننده استفاده می‌کنند. خدای متعال

می‌فرماید:

۱. توبه/ ۳۲.

«إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»^۱

«آنان که دوست می‌دارند در میان اهل ایمان کار منکری را اشاعه و شهرت دهند، آن‌ها را در دنیا و آخرت عذاب دردناک خواهد بود و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید.»

البته توجه به این نکته بسیار ضروری است که آنان در دعوت و جلب افراد به فساد و فحشا، هیچ حدودمرزی برای خود قائل نیستند:

«وَاللَّهُ يَرِيدُ أَنْ يُتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا»^۲

«خدا می‌خواهد بایمان حقیقت و تشریع احکام به‌سوی شما برگردد، و پیروان شهوات می‌خواهند شما از راه حقیقت منحرف شوید، و دچار لغزشی بزرگ گردید.»^۳

حال، با توجه به این هدف پست، جایگاه انسان در فضای مجازی از نظر حاکمان کنونی آن، قدری روشن‌تر می‌شود. در پرتو مطالب پیشین، سه سؤال مهم را موردبررسی قرار می‌دهیم:

الف) آیا خدمات، قالب‌ها و محتواهای ارائه‌شده در فضای مجازی، با انسان و نیازهای ذاتی و فطری او سازگار است؟ و اساساً تولیدات فضای مجازی در راستای پاسخ‌گویی به این نیازهاست؟

انسان ربّات نیست؛ بلکه هم روح دارد و هم جسم. طبعاً نیازهای روحی و جسمی او باید از طریق فضای مجازی که ساعت‌ها او را به خود مشغول می‌سازد، پاسخ داده شود.

خوب است بدون پیش‌داوری و بر اساس واقعیات موجود بیندیشیم که حاکمان فضای مجازی چقدر برای پاسخ به نیازهای معنوی و روحی انسان‌ها – که مهم‌ترین بعد بشریت است – تلاش کرده‌اند؟ و اساساً ابعاد تدارک دیده شده در فضای مجازی، با کدام‌یک از ابعاد وجودی انسان سازگار است؛ مادی یا معنوی؟

۱. نور/ ۱۹.

۲. نساء/ ۲۷.

۳. مراد از میل عظیم، هتک همین حدود الهی است که در این آیات ذکر شد، می‌فرماید: پیروان شهوات می‌خواهند شما همه این مرزها را بشکنید، با مادر و خواهر و دختر خود و غیره که به نسب بر شما حرام شده‌اند، و خواهر رضاعی و مادرزن و ربیبه و غیره که به سبب بر شما حرام شده‌اند، همخوابگی کنید، و یا زنا را مباح دانسته، از سنت قویم ازدواج که خدا آن را باب کرده روی‌گردان شوید. (ترجمه تفسیر المیزان، ج ۴، صص ۴۴۸ – ۴۴۹).

کاربران ساعت‌های زیادی از عمرشان را صرف فضای مجازی، اعم از بازی، فیلم و سریال، شبکه‌های اجتماعی،^۱ سایت‌های متعدد اینترنتی و... می‌کنند؛ اما توجه نمی‌کنند که در این فضا چه داده و چه ستانده‌اند؟

پرواضح است که حاکمان، ابزارهای فناوری اطلاعات و ارتباطات را ساخته‌اند و برای بشر نیاز سازی کرده، او را روزه‌روز نسبت به آن وابسته‌تر کرده‌اند اما نه تنها برای معنویات و ارتقای این نیاز کلیدی طرحی نیندیشیده‌اند؛ بلکه با ایجاد سرگرمی‌های گوناگون شهوانی و غیر شهوانی، زمینه‌ی غفلت و خروج از راه نجات را بیش‌ازپیش مهیا ساخته‌اند،^۲ حتی آنجا که بر بعد تقویت روابط، اجتماعی‌تر شدن انسان‌ها و آسان‌سازی ارتباطات انسانی تأکید و تکیه کرده‌اند نیز در عمل موجب منزوی‌تر شدن انسان، دوری از اجتماع واقعی و از دست دادن نزدیکیان وی شده‌اند.

ب) انسانیت و کرامت انسانی در فضای مجازی چه جایگاهی دارد؟ خدایی که آفریننده‌ی انسان‌هاست، آنان را گرمی داشته^۳ و به کرامت و شخصیت افراد بسیار بها داده است. او آسمان و زمین را برای پاسخ‌گویی به نیازهای ذاتی بشر به تسخیرش درآورده؛^۴ اما آیا حاکمان فضای مجازی نیز این‌گونه به کاربران خود نگاه می‌کنند؟ آیا کرامت نفس و سعادت کاربران اهمیت دارد و یا منافع سیاسی و اقتصادی حاکمان فضای مجازی؟

نقض گسترده‌ی حریم خصوصی افراد، استفاده از اطلاعات پایش شده‌ی کاربران در جهت بهره‌برداری‌های گوناگون به نفع حاکمان، اتلاف وقت بیهوده‌ی کاربران، تولید و توزیع محتواهای منحرف‌کننده در سطح بسیار گسترده و... نشان می‌دهد که فضای موجود با کرامت انسانی سازگار نیست. کاربر، یک انسان؛ یعنی اشرف مخلوقات است؛ اما به حریم خصوصی‌اش تجاوز می‌شود و اطلاعات او علیه خودش مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. در فضای موجود و بر اساس سازوکارهای طراحی‌شده، برای همگان قابل لمس است که این روند تنها موجب تقویت حاکمان و افزایش فاصله‌ی آنان با کاربران فضای مجازی می‌شود.

۱. وقتتان را بیهوده به هدر ندهید؛ خیلی از بچه‌های جوان ما - دانشجو و غیر دانشجو - وقت‌هایشان را هدر می‌دهند، در این شبکه‌های اجتماعی و مانند اینها می‌گردند یا در بعضی از جلسات بیهوده بحث و جدل‌های این‌جوری می‌نشینند. وقتتان را هدر ندهید، وقتتان را درست مصرف کنید؛ هم به درس برسید، هم به کار تشکیلاتی برسید؛ به هر دوی اینها باید برسید. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۴/۴/۲۰)

۲. (قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْنَا يَ لَأَفْعُنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ)؛ «شیطان گفت: چون تو مرا گمراه کردی، من نیز بندگان را از راه راست گمراه می‌گردانم.» اعراف/ ۱۶.

۳. (وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ...)؛ «و ما فرزندان آدم را بسیار گرمی داشتیم.» اسراء/ ۷۰.

۴. (وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ)؛ «و آنچه در آسمان‌ها و آنچه در زمین است، همه را برای شما مسخر کرد و تمامش از اوست و در این خود آیاتی است برای مردمی که تفکر می‌کنند.» جاثیه/ ۱۳.

ج) نقش و جایگاه کاربران در جریان سازی‌های فضای مجازی چیست؟ آیا واقعاً مطابق با تبلیغات فراوان رسانه‌ها و نظریه‌پردازی‌های گوناگون در کرسی‌های علمی، کاربر امروز فضای مجازی، تأثیرگذارترین عنصر فضای مجازی در شکل‌گیری جریان‌ها و مناسبات گوناگون برآمده از فضای مجازی است؟ یا اینکه او در تمامی اتفاقات و فرایندهای گوناگون این فضا، بازیچه‌ای بیش نیست؟

نگاهی به تحولات گوناگون در سراسر جهان که از فضای مجازی تأثیر پذیرفته، نشان می‌دهد تحولات مذکور درنهایت و آخرالامر (و گاه در بدو امر)، به نفع استکبار جهانی است. انقلاب‌ها، کودتاها، شورش‌ها و تجمعات، تحرکات نظامی و غیرنظامی، افراد محبوب و شخصیت‌های موردپسند و... در این فضا و یا منبعث از این فضا، از دو حالت خارج نبوده است؛ اگر موارد پیش‌گفته به نفع استکبار جهانی باشد، به سرانجام می‌رسد. کودتای اوکراین، مصر، فتنه ۸۸، آتش زدن هتلی در کردستان، جریان اسیدپاشی اصفهان و... از این دست می‌باشند.

اما اگر این موارد خوشایند استکبار جهانی نباشد، بعد از مدتی افول کرده و نهایتاً سرد و خاموش می‌شود. جنبش ۹۹٪ (وال استریت)، اعتراضات انگلستان، فرانسه و بحرین، بیداری اسلامی، جنبش «ما عاشق مبارزه با صهیونیست‌ها هستیم» و... از این دست می‌باشند.

حال اگر کاربر با آگاهی کامل (فرهنگ رسانه‌ای با نگاه انقلاب اسلامی) قدم به این وادی نهد و خدمات، قالب‌ها و محتواهای فضای مجازی را آگاهانه انتخاب کند (نه توهم انتخاب آگاهانه را داشته باشد) آنگاه مشکلات، آسیب‌ها و معضلات به حداقل ممکن خواهد رسید. همچنین، در صورتی که هر فرد و نهادی تصمیم به بومی‌سازی هر یک از موارد پیش‌گفته در کشورمان گرفت، باید قبل از هر کار و اقدامی، به سه سؤال فوق پاسخ دهد، آنگاه اقدام به بومی‌سازی کند.

۲-۳. زیرساخت

آنچه زمینه‌ی ایجاد و برقراری ارتباط در فضای مجازی را مهیا می‌کند، زیرساخت فضای مجازی است. به هر تقدیر، برای ایجاد ارتباط بین کاربران و مدیریت این ارتباط، نیازمند زیرساخت‌های ارتباطی هستیم. زیرساخت‌های ارتباطی به دو قسمت سخت و نرم تقسیم می‌شوند. اکنون به صورت جداگانه، شقوق هر یک را موردبررسی قرار می‌دهیم.

۱-۳-۲. سخت‌افزار^۱

ابزارهای ارتباطی یا همان سخت‌افزارها، از اساسی‌ترین عناصر شبکه‌ی عنکبوتی به شمار می‌روند. هر تحولی که در حوزه‌ی سخت‌افزاری ارتباطات ایجاد شود، بر عملکرد سایر بخش‌های ارتباطی تأثیر زیادی می‌گذارد. بنابراین، تحولات حوزه‌ی سخت‌افزاری بسیار مهم بوده، باید با نگاهی موشکافانه موردبررسی قرار گیرد.

سخت‌افزارهای ارتباطی به دو گروه کلی تقسیم می‌شوند:

۱-۳-۱-۱. سخت‌افزارهای پایه

سخت‌افزارهای پایه عبارت‌اند از سخت‌افزارهایی که اساس و پایه‌ی ایجاد فضای مجازی را تشکیل می‌دهند. این سخت‌افزارها از اهمیت و ضرورت بیش‌تری نسبت به دیگر سخت‌افزارها برخوردارند. سخت‌افزارهای پایه، خود به سه گروه تقسیم می‌شوند:

۱-۳-۱-۱-۱. سخت‌افزارهای انتقال اطلاعات

این سخت‌افزارها، کلیه‌ی ابزارهایی هستند که در انتقال اطلاعات (ارسال یا دریافت)، به‌طور مستقیم دخیل هستند. برخی از مهم‌ترین سخت‌افزارهای انتقال اطلاعات عبارت‌اند از: کابل فیبر نوری و امواج الکترومغناطیس.

۱-۳-۱-۱-۲. سخت‌افزارهای ذخیره‌سازی حجم وسیع اطلاعات

سخت‌افزارهای ذخیره‌سازی اطلاعات، ابزارهایی هستند که اطلاعات را در حجم بسیار بالایی ذخیره می‌کنند. این سخت‌افزارها هم در فناوری اطلاعات به کار می‌روند و هم در فناوری ارتباطات. برخی از مهم‌ترین سخت‌افزارهای ذخیره‌سازی اطلاعات عبارت‌اند از: سرور، دیتاستر، آبر اطلاعات و حافظه‌های ابری.

سخت‌افزارهای ذخیره‌سازی اطلاعات هرکدام به نحوی، ضمن ذخیره‌سازی اطلاعات، آن را در دسترس دیگران قرار می‌دهند. محتوای تمامی سایت‌ها، شبکه‌های اجتماعی و... توسط این سخت‌افزارها ذخیره‌سازی شده و در دسترس کاربران قرار می‌گیرد.

۱-۳-۱-۱-۳. سخت‌افزارهای پردازش داده^۲ (data)

سخت‌افزارهای پردازش داده، از مهم‌ترین ابزارهای فناوری ارتباطات و اطلاعات هستند. این ابزار به مدیران این امکان را می‌دهد تا داده‌ها را پردازش کرده و پس از تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزار پایش داده، اقدام به برنامه‌ریزی کنند. مسلماً یکی از داده‌هایی که به‌صورت ویژه مورد پردازش قرار می‌گیرد، پردازش داده‌های کاربران است. «سی‌پی‌یو» و یا پردازشگرهای بسیار قوی، مهم‌ترین سخت‌افزار پردازش داده‌ها هستند.

۱. Hardware.

۲. به اطلاعات خام قبل از پردازش، داده می‌گویند.

شرکت‌های بزرگ تولید پردازشگر عبارت‌اند از: اینتل (Intel)، ای‌ام‌دی (AMD)، آی‌بی‌ام (IBM)، انویدیا (nVidia)، کوالکام (Qualcomm)، سامسونگ (Samsung)، اپل (Apple) و مدیاتک (MediaTek).

۲-۳-۱-۲. سخت‌افزارهای کاربردی

این گروه شامل کلیه‌ی سخت‌افزارهایی می‌شود که مورداستفاده‌ی فراوان کاربران قرار می‌گیرد. دستگاه‌های بازی، تلبت و تلفن همراه، رایانه، حافظه‌های جانبی و داخلی، گیرنده‌های تلویزیونی و رادیویی و... از جمله‌ی این سخت‌افزارها می‌باشند. در چند سال گذشته، خصوصاً سال‌های ۲۰۱۲ - ۲۰۱۸ م در ابزارهای ارتباطی تغییرات وسیعی در ۶ جهت عمده اتفاق افتاد. بررسی فرایند و جهات تغییر موجب جلب نگاه موشکافانه‌تری به این موضوع خواهد شد. شش تغییر عمده در ابزارهای ارتباطی عبارت‌اند از:

۲-۳-۱-۲-۱. تعاملی شدن

ابزارهای ارتباطی در حال تحولی بزرگ هستند و از حالت یک‌سویه بودن به‌سوی تعاملی شدن حرکت می‌کنند. در گذشته غالب ابزارهای ارتباطی فقط پیام را به مخاطبان انتقال می‌دادند؛ اما اکنون غالب ابزارهای ارتباطی به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که با کاربر تعامل دوسویه داشته باشند؛ هم از کاربر پیام دریافت کنند و هم به او پیام ارسال نمایند. تلویزیون تعاملی، بازی دستگاه‌های تعاملی، تلفن‌های هوشمند، گجت‌های پوشیدنی مانند ساعت، حلقه، انگشتر، عینک هوشمند و... همگی ابزارهایی هستند که کاملاً با کاربران ارتباط دو و چند سویه دارند. در این بین، تلفن هوشمند از اهمیت بیش‌تری برخوردار است؛ زیرا این ابزار به‌غیر از انسان، با سایر ابزارهای هوشمند نیز تعامل دارد. تمام ابزارهای هوشمند می‌توانند با تلفن همراه در ارتباط باشند! باید توجه داشت که تعامل بین کاربر و تلفن همراه با تکمیل پروژه‌های مربوط به دستیارهای صوتی بانام‌های «سیری»، «گوگل نو» و «کورتانا» بیش‌تر و بیش‌تر خواهد شد.

۲-۳-۱-۲-۲. چند کاربردی شدن

ابزارهای ارتباطی از حالت تک کاربردی به‌سوی چند کاربردی شدن در حال گذرند. در گذشته هر ابزار ارتباطی معمولاً تنها عهده‌دار یک‌جهت ارتباطی بود؛ اما اکنون غالب ابزارهای ارتباطی چندوظیفه‌ی ارتباطی را عهده‌دار شده‌اند. به‌عنوان نمونه، امروزه تلفن همراه عهده‌دار این امور است: دستگاه دورنگار، تلفن، اینترنت، دوربین عکاسی، حضور در شبکه‌های به‌اصطلاح اجتماعی، بازی‌های مهیج، برنامه‌های سرگرم‌کننده جهت پر کردن اوقات فراغت، دیدن فیلم و سریال، مشاهده‌ی کانال‌های ماهواره‌ای، ارسال و دریافت پیامک و ایمیل، خبررسانی، کتابخانه‌های دیجیتال، مسیریابی، ارسال و دریافت فایل‌های متنوع و در حجم‌های گوناگون، امور مالی، تنظیم برنامه‌های زندگی و... . تلویزیون‌های هوشمند نیز عهده‌دار برنامه‌های سرگرم‌کننده، دیدن اینترنت، دی‌وی‌دی، گیرنده‌ی دیجیتال و ماهواره، دیدن کانال‌های تلویزیونی، بازی و... می‌باشند.

همان گونه که ملاحظه می شود، هر یک از ابزارهای ارتباطی ابعاد مختلفی از ارتباطات ما را در برمی گیرند.

۲-۳-۱-۲-۳. گستردگی فراوان

ابزارهای ارتباطی دامنه‌ی خود را گسترش می دهند و از اتومبیل و لوازم پر کاربرد آشپزخانه تا سامانه‌های امنیتی و کنترلی خانه، محل کار و تحصیل، لوازم شخصی و... را شامل می شوند. از برنامه‌های طراحان شبکه‌ی عنکبوتی این است که این ابزارها دامنه‌ی کمی خود را از حالت سنتی خارج کرده و تمام ابزارهای پر کاربرد زندگی را تحت پوشش خود قرار دهند. ماشین لباسشویی، یخچال و تلویزیون، قهوه ساز، ساعت و انگشتر، عینک سامانه‌های امنیتی، اتومبیل، پرینتر، گوشی‌های تلفن، دوربین و... هوشمند شده‌اند و به زودی شاهد حمام و دستشویی هوشمند، محل کار هوشمند، خانه‌ی هوشمند و در یک کلام «زندگی هوشمند» خواهیم بود.

تلفن همراه در زندگی هوشمند آینده‌ی بشر، کلیدی ترین نقش را بازی خواهد کرد. زمانی مردم می توانند از تمام موبایل زندگی هوشمند بهره‌مند باشند که تلفن هوشمند داشته باشند و رابط کاربری بین تلفن هوشمند و سایر ابزارها را بر روی گوشی خود نصب کرده باشند.

موارد فوق تحت عنوان اینترنت اشیاء و ابزارهای پوشیدنی عنوان می شود.

۲-۳-۱-۲-۴. اشراف بر تمام زوایای زندگی

فضای مجازی سایه‌ی سنگین خود را بر تمام شئون زندگی افراد گسترانده است و خلوت و جلوت انسان‌ها را تحت نظارت خود درآورده است. آنچه اخیراً شاهد آن هستیم، عبارت است از حضور دوربین و میکروفون (به عنوان دو ابزار رصد اطلاعات) بر روی غالب ابزارهای ارتباطی مانند تلفن همراه، دوربین عکاسی، تلویزیون‌های هوشمند، کنسول‌های بازی، سامانه‌های امنیتی و...

در این صورت و با کارگذاری این دو عنصر در ابزارهای ارتباطی به بهانه‌های گوناگون، زوایای مختلف زندگی افراد را از دید طراحان شبکه‌ی عنکبوتی مخفی نمی گذارند. البته برای مجاب کردن کاربران برای استفاده از این قابلیت‌ها، از جذابیت‌های فراوانی استفاده می کنند. به عنوان نمونه، در تلویزیون‌های هوشمند به بهانه‌ی تشخیص چهره و صدای کاربر برای تعامل بهتر با تلویزیون، کاربران مجاب به خریداری این ابزار می شوند و یا در کنسول‌های بازی به بهانه‌ی مشارکت فیزیکی کاربر در بازی، این دوربین‌ها بانام «کینکت» به کاربران تحمیل می شوند.

جالب اینجاست که شرکت مایکروسافت، استفاده از این دوربین‌ها را برای کاربران دستگاه بازی خود اجباری کرده است.

از سوی دیگر، برای اشراف اطلاعاتی بیش‌تر اخیراً اثرانگشت کاربران را نیز بر روی تلفن‌های همراه اخذ می‌کنند. مبدع این طرح شرکت اپل بوده و سامسونگ و دیگر شرکت‌های مهم نیز پس از اپل اقدام به ارائه این سرویس کرده‌اند. این شرکت‌ها در ادامه دسترسی نامحدود خود به اطلاعات خصوصی مردم، دسترسی به مردمک چشم کاربران را نیز به لیست خود اضافه کرده‌اند. قابلیت مهم دیگری که طراحان برای رصد بهتر کاربران خود بر روی ابزارهای مختلف ارتباطی در نظر گرفته‌اند، SGP است که محل تردد و حضور افراد را به شبکه‌ی عنکبوتی مخابره می‌کند؛ یعنی هر ابزار ارتباطی که بر روی آن GPS وصل باشد، بالقوه این قابلیت را دارد که اطلاعاتی همچون محل حضور، تردد، کار، خانه، تحصیل، اقوام، دوستان و... را کاملاً رصد کرده و در پرونده‌ی اطلاعاتی هر فردی ثبت و ضبط کند.

این شاید زیرکانه‌ترین کار است که طراحان این شبکه می‌توانند انجام دهند؛ یعنی به تمام زوایای زندگی افراد نفوذ کنند و حیثاً خود کاربر نیز در جریان باشد؛ اما هیچ واکنشی از سوی او انجام نپذیرد. درواقع بسیاری از کاربران با طیب خاطر و خیالی آسوده، ابزارهای نوین ارتباطی را به تمام زوایای زندگی خود وارد می‌کنند.

۵-۲-۱-۳-۲. کوچک و قابل حمل

ابزارهای نوین ارتباطی از لحاظ اندازه، وزن و سهولت استفاده برای کاربران بسیار کاربردی شده‌اند. از سال ۲۰۱۲ م اقبال به تبلت (با سیستم‌عامل‌های گوناگون) و گوشی‌های هوشمند بسیار زیاد شد و این کار را برای استعمارگران راحت‌تر می‌کند؛ زیرا محدودیت‌های زمانی و مکانی کاربران از بین می‌رود و ارتباط آنان با ابزارهای ارتباطی بیش‌تر می‌گردد. در این صورت، مصرف رسانه‌ای کاربران بیش از گذشته می‌شود.

مطابق گزارش‌های منتشره از فیس‌بوک، تعداد کاربران این شبکه‌ی به اصطلاح اجتماعی، بالغ بر یک میلیارد و هشتصد و هفتاد میلیون نفر است که کاربران تلفن همراه این شبکه حدود یک میلیارد نفر می‌باشند! رتبه‌ی بعدی نیز با برنامه‌ی ارتباطی واتس‌آپ است که حدود یک میلیارد کاربر فعال ماهانه دارد و مالکیت آن نیز از آن فیس‌بوک است. طیف استفاده‌کننده از این ابزار نیز شامل تمام گروه‌های شغلی، جنسی، تحصیلی و... است. تمام این ظرفیت توسط گوشی تلفن همراهی به اندازه‌ی کف دست انجام‌پذیر هست.

۶-۲-۱-۳-۲. قدرتمندتر و کاراتر

ابزارهای ارتباطی اکنون در بالاترین سطح کیفی خود قرار دارند و تقریباً برخی نیازهای فطری و انسانی و همچنین تمامی نیازهای تعریف‌شده از جانب اتاق فکر شبکه‌ی عنکبوتی را پاسخ می‌دهند. تلویزیون‌های هوشمند با صفحات منحنی، دستگاه‌های مسیریاب با سرعت اتصال کم‌تر از ۱ ثانیه، اینترنت پرسرعت ۳G و ۴G (و در آینده‌ای نزدیک ۵G)، تبلت‌ها و لپ‌تاپ‌های

قدرتمند، کنسول‌های بازی اعجاب‌آور ps4 و xbox1، تلفن‌های هوشمند با کاربردهای متنوع و گوناگون و... جهانی رؤیایی را برای سینه‌چاکان فناوری‌های ارتباطی فراهم آورده و انسان نامحدود را محدود به فناوری و تبعات مفسده برانگیز آن ساخته است. بررسی تغییرات فوق نشان می‌دهد که اتاق فکر شبکه‌ی عنکبوتی به بهترین نحو ممکن در جهت نیل به اهداف خود گام برمی‌دارد. به‌راستی، دیگر چه نیازی به استخدام جاسوس‌های زبردست احساس می‌شود، وقتی هر کاربر فضای مجازی خود بهترین جاسوس مستخدم استعمار فرانو است؟ چه نیازی به صرف هزینه‌های سرسام‌آور برای رصد اطلاعات کاربران هست، درحالی‌که مردم دنیا با میل و رغبت هزینه‌های این طرح را تأمین می‌کنند و اطلاعات خود را به استعمارگران تقدیم می‌نمایند؟ جالب‌تر آنکه جاسوسی‌های نوین، نه تنها نیاز به صرف هزینه‌های هنگفت ندارد؛ بلکه سودآور نیز هست!

شاید بتوان جنگ امروز را به جنگ سخت‌افزارهای ارتباطی نام‌گذاری کرد؛ زیرا بستر سخت‌افزاری زمینه‌ی اصلی تمام اقدامات استعمار فرانو را مهیا می‌سازد.

۲-۳-۲. نرم‌افزارها^۱

دومین بُعد علوم و فناوری اطلاعات و ارتباطات، بعد نرم‌افزاری است. نرم‌افزارها به‌مثابه پلی بین مدیران، کاربران و سایر ذی‌نفعان فضای مجازی با سخت‌افزارها هستند. این بعد نیز همانند سخت‌افزارها، به دو گروه کلی تقسیم می‌شود:

۲-۳-۲-۱. نرم‌افزارهای پایه

نرم‌افزارهای پایه - همان‌طور که از نامش پیداست - جایگاه و اهمیت ویژه‌ای در ساختار فضای مجازی دارند، به‌گونه‌ای که اگر این نرم‌افزارها از عالم فضای مجازی حذف شوند، فضای مجازی کارکردهای خود را از دست خواهد داد. برخی از مهم‌ترین نرم‌افزارهای پایه‌ی فضای مجازی عبارت‌اند از: سیستم‌عامل، ضد بدافزار، رمزنگارها، نرم‌افزار تولید پویانمایی، نرم‌افزار تولید بازی، نفس موتور جستجو، نفس وب‌سایت و

تمامی تولیدات فضای مجازی، وابسته به وجود این گروه از نرم‌افزارهاست. نکته‌ی جالب‌توجه این است که نرم‌افزارهای پایه، به دلایل گوناگون، انحصاری بوده، تنها در خدمت چند شرکت بزرگ تحت سیطره‌ی استکبار جهانی قرار دارند.

همچنین، برخی از نرم‌افزارهای پایه مانند سیستم‌عامل، ضد بدافزار و موتور جستجو، می‌توانند در سطح وسیعی اطلاعات کاربران خود را سرقت نمایند. رمزنگاری نیز به کشورها اجازه‌ی حاکمیت بر شاه‌راه‌های تبادل اطلاعات و ارتباطات را نمی‌دهد؛ زیرا رمزنگاری‌های موجود منحصراً توسط حاکمان دیکته شده و هیچ کشوری حق ندارد از شیوه‌ی رمزنگاری ابداعی خود برای ارتباطات بین‌المللی استفاده کند.

۱. Software

از دیگر قابلیت‌های کلیدی برخی از نرم‌افزارهای پایه مانند موتور جستجو، این است که می‌توانند در هدایت افکار کاربران خود نقشی کلیدی داشته باشند و حتی معیار انتخاب و نیازهای کاربران خود را در حال و آینده تعیین کنند.

نرم‌افزارهای پایه نیز همانند سخت‌افزارهای پایه، تحت اشراف و مدیریت استکبار جهانی تولید و توزیع می‌گردند. امروزه سامانه‌های عامل، موتورهای جستجو، ضد بدافزارها، نرم‌افزارهای تولید پویانمایی و بازی و... توسط حاکمیت فضای مجازی تولید و توزیع می‌شود و کاربران جهانی فضای مجازی از تولیدات آنان استفاده می‌کنند.

۲-۳-۲-۲. نرم‌افزارهای کاربردی

در کنار نرم‌افزارهای فوق، گروهی از نرم‌افزارها وجود دارند که از درجه‌ی اهمیت و قابلیت فراوانی مانند نرم‌افزارهای پایه برخوردار نیستند؛ اما برای کاربران کاربردی و قابل‌استفاده‌اند. این نرم‌افزارها به میزان زیادی توسط کاربران مورد استفاده قرار می‌گیرند و به همین دلیل می‌توانند به‌گونه‌ای طراحی شوند که بتوانند ضمن سرقت اطلاعات و تحلیل داده‌های کاربران خود، زمینه‌سازی‌های لازم برای تعریف نیازهای جدید کاربران در فضای مجازی را ایجاد کنند.

برخی از مهم‌ترین نرم‌افزارهای کاربردی کاربران عبارت‌اند از: پخش‌کننده‌ی صوت و تصویر، مسیریابی (جی‌پی‌اس)، نرم‌افزارهای مرتبط با ویرایش متن، پردازش و تحلیل اطلاعات، مطالعات و تحقیقات و... .
نرم‌افزارهای پیش‌گفته توسط کشورهای گوناگون، از جمله ایران تولید و عرضه می‌شوند.

۲-۴. شبکه‌ی ارتباطی

شبکه‌ی ارتباطی، به‌عنوان یکی دیگر از ستون‌های اصلی شبکه‌ی عنکبوتی در طراحی‌های استعمار فرانو محسوب می‌شود. منظور از شبکه‌ی ارتباطی، بستری است که اجازه می‌دهد کاربران به یکدیگر متصل شوند و ارتباط برقرار کنند.
کاربران اطلاعات گوناگونی را که گاهی شامل اسناد محرمانه و یا خصوصی‌ترین اطلاعات شخصی‌شان است، در این شبکه‌ها منتشر می‌کنند. به‌طور معمول فیلم، عکس، صوت، گفتگو و مناظرات، اسناد، برنامه‌های آینده، قرارهای ملاقات، شغل، تحصیلات، محل تولد و سکونت، فهرست دوستان، خاطرات گذشته و حال، علایق و سلیق، عقاید، اطلاعات ذی‌قیمت در مورد اقوام، دوستان، نزدیکان، همکاران و... از جمله مهم‌ترین مواردی است که در این شبکه‌ها منتشر می‌شود.

با توجه به نقش و اهمیت شبکه‌ی ارتباطی در تحولات گوناگون، در چیدمان عناصر اصلی و فرعی شبکه‌ی عنکبوتی، آن را در فهرست عناصر اصلی گنجانده و مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۲-۴-۱. انواع شبکه‌های ارتباطی

شبکه‌های ارتباطی خود به چند گروه تقسیم می‌شوند. برخی از مهم‌ترین شبکه‌های ارتباطی عبارت‌اند از:

۱-۱-۴-۲. اینترنت

اینترنت بستر عظیمی برای تشکیل بزرگ‌ترین شبکه‌های ارتباطی جهان، بین افراد گوناگون را مهیا ساخته است. در این بستر بیش از سه میلیارد نفر از جمعیت کره‌ی زمین حضور دارند. برخی از مهم‌ترین شبکه‌های مبتنی بر اینترنت عبارت‌اند از:

۱-۱-۴-۲. شبکه‌های اجتماعی

در حال حاضر شش نوع شبکه‌ی اجتماعی معروف در جهان وجود دارد؛ شبکه‌های اجتماعی متن محور، فیلم محور، تصویر محور، موضوع محور، مخاطب محور و خدمات محور.

شبکه‌های اجتماعی گروه آخر، در حال حاضر با مقبولیت بسیار زیادی روبرو هستند، به گونه‌ای که امروز نام برنامه‌های ارتباطی مانند وایبر، واتس‌آپ، لاین، تانگو، تلگرام و فیس‌بوک مسنجر نام‌هایی آشنا در دنیا محسوب می‌شوند. خرید برنامه‌ی ارتباطی واتس‌آپ توسط فیس‌بوک به ارزش نوزده میلیارد دلار (معادل ۶۸ هزار میلیارد تومان!) در سال ۲۰۱۴ م نشان از اهمیت و ارزش این نوع از شبکه‌های ارتباطی است.

۲-۱-۴-۲. انجمن‌ها و تالارهای گفتگو (فروم)

انجمن جایی است که در آن کاربران در مورد موضوعی خاص به صورت تخصصی یا عمومی به تبادل اطلاعات می‌پردازند. در انجمن، کاربران مانند شبکه‌های اجتماعی ارتباط بر خط میان فردی صوتی و تصویری ندارند و افراد نمی‌توانند به صورت برخط برای یکدیگر عکس، فیلم و هر چیز دیگری غیر از متن ارسال کنند؛ بلکه می‌توانند راجع به موضوع خاصی در اتاقی عمومی به بحث و تبادل اطلاعات بپردازند و برای دیگر کاربران پیام خصوصی بفرستند و یا دریافت کنند.

در تالارهای گفتگو، کاربران بر اساس نوع فعالیت، اراده‌ی مدیر انجمن، قوانین و برنامه‌های در نظر گرفته‌شده، دارای رتبه و درجات گوناگونی می‌شوند.

تالارهای گفتگو از سه قسمت پیکره‌ی اصلی، تاپیک و پست تشکیل شده‌اند. در این تالارها، قوانین توسط مدیر سایت (تالار گفتگو) وضع می‌شود که رعایت آن برای تمامی اعضا الزامی هست. مدیر سایت می‌تواند مطالب ارسالی کاربران را حذف نماید. آنچه درباره‌ی تالارهای گفتگو می‌توان به عنوان وجه تمایز اصلی آن با سایر شبکه‌ها عنوان داشت، این است که تالارها معمولاً جایی برای یادگیری چیزهایی هستند که فرد نمی‌داند. از آنجاکه انجمن‌ها بر اساس تخصص واقعی افراد درجه‌بندی نمی‌شوند و هیچ مرجع رسمی مانند دنیای حقیقی تخصص افراد را تأیید نمی‌کند، نمی‌توان به محتوای منتشره اعتماد صددرصدی داشت و تنها می‌توان به برخی انجمن‌های رسمی (مانند انجمن‌های رسمی حوزه علمیه) و یا برخی مطالب منتشره در سایر انجمن‌ها اعتماد کرد.

این شبکه‌ی گسترده با موضوعات تخصصی، زمینه‌ای را فراهم کرده است تا نوادر مباحث گوناگون در دنیای اینترنت، توسط طراحان شبکه‌ی عنکبوتی شناسایی شوند و در فرصت و موقعیت مقتضی، مورد استفاده قرار گیرند. همچنین، آنان می‌توانند با جریان سازی رسانه‌ای، تبلیغات و ترفندهای گوناگون، موضوعات مورد نیازشان را در تالارها مطرح و مجهولاتشان را با استفاده از تفکرات نخبگان حل کنند؛ حتی می‌توانند به همین نحو، مباحث علمی را هدایت و جهت‌دهی کنند.

۳-۱-۱-۲. رایانامه‌ها (ایمیل)

رایانامه‌ها - که همان صندوق پست الکترونیکی جایگزین سامانه‌ی نامه‌رسانی سنتی است - از پرکاربردترین سرویس‌های فضای مجازی هستند. در این سرویس کاربران می‌توانند محتواهای گوناگون را برای دیگر کاربران ارسال کنند. برای ارسال نامه‌های الکترونیکی محدودیتی وجود ندارد. شرکت‌های گوناگون، سازمان‌ها، نهادها، افراد عادی و شخصیت‌های حقوقی و حقیقی، از این سرویس استفاده‌ی فراوانی می‌کنند.

«یاهو» اولین رایانامه محبوب ایرانیان به شمار می‌رفت؛ اما پس از مدتی سرویس «جیمیل» با نوآوری و تنوع در خدمات، گوی سبقت را از آن ربود. سرویس «هات میل» مایکروسافت نیز در رده‌ی سوم قرار می‌گیرد.

البته آمارهای جهانی قدری متفاوت‌اند. در این آمار تا سال ۲۰۱۵ م، شرکت «یاهو» با یک میلیارد و گوگل با ۹۰۰ میلیون حساب کاربری فعال ایمیل، رده‌بندی شده‌اند. آخرین آمار مربوط به شرکت مایکروسافت مربوط به سال ۲۰۱۳ م بوده که تعداد کاربران آن ۴۰۰ میلیون نفر اعلام شد. دیگر سرویس‌های محبوب ایمیل در دنیا عبارت‌اند از: «inbox»، «icloud»، «mail»، «Aol mail» و «yandex mail».

محتواهای عادی، محرمانه، علمی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، امنیتی و... که در این سرویس بین کاربران تبادل می‌شود، گنجینه‌ی اطلاعاتی ارزشمندی را برای مالکان آن‌ها فراهم کرده است. مطابق اسناد منتشره توسط «ادوارد اسنودن» در روزنامه‌ی واشنگتن‌پست، سرویس پست الکترونیک یکی از ۱۱ موردی بوده که در ارتباطات الکترونیک افراد، مورد دستبرد آژانس امنیت ملی آمریکا قرار گرفته است.

اطلاعات موجود در رایانامه‌ها، خصوصاً «متا دیتای» آن را نباید ساده انگاشت. در دنیای اینترنت، یکی از کاربردهای متادیتا، به دست آوردن اطلاعاتی در مورد منبع فایل است. مثلاً گروه محتوای دانشگاه «MIT» در پروژه‌ای به نام «ایمرژن» یا غوطه‌وری، در اعماق اطلاعات متادیتای ایمیل‌ها شنا می‌کند و نقشه‌ای از روابط کاربر با دوستان و آشنایانش ارائه می‌دهد. به عنوان مثال، در بررسی پیام‌های جیمیل یک کاربر توسط ابزار مجسم‌سازی «ایمرژن ام‌آی‌تی»، مشخص شد که شخص در آینده با چه کسانی

ارتباط خواهد داشت و دقت آن نیز جالب توجه است. تنها چیزی که برای ایمرژن مهم است، بخش نویسنده‌ی پیام، تحویل گیرنده یا تحویل گیرندگان و نیز زمان ارسال ایمیل در سرویس‌هایی مثل جیمیل، یاهو میل یا هات‌میل است. اسکن کردن جیمیل یک کاربر خاص مشخص کرد که وی در مدت ۱۰/۱ سال، حدود ۵۰ هزار ایمیل دریافت کرده و ایمرژن، تعداد دوستان و همکاران او را ۱۸۹ نفر تشخیص داد. در ادامه ایمرژن به پیش‌بینی تعداد دوستان در سال جدید و همچنین تعداد پیام‌های ارسالی و دریافتی شخص می‌پردازد!

۴-۱-۱-۲. بازی‌های برخط

چهارمین شبکه‌ی ارتباطی در فضای اینترنت، بازی‌های ویدئویی برخط است. کاربران این شبکه‌ی گسترده جهانی را بازی بازانی تشکیل می‌دهند که در دنیای بازی به آنان «گیمر» و یا «بازیخور» می‌گویند. در حال حاضر چهار شبکه‌ی بزرگ بازی باز در دنیای بازی موجود است. کاربران کنسول‌های پلی‌استیشن، ایکس باکس، نینتندو و کاربران رایانه‌های خانگی، چهار شبکه‌ی فوق را تشکیل می‌دهند.

شیوه‌ی شبکه‌سازی کنسول‌های بازی و رایانه‌های خانگی متفاوت است. در کنسول‌ها، طراحان به گونه‌ای برنامه‌ریزی کرده‌اند که کاربر بتواند از شبکه‌ی انحصاری کنسول استفاده کند و با دیگر کنسول‌ها ارتباطی نداشته باشد.^۱ شبکه‌ی انحصاری کنسول «ایکس باکس» «XboxLive»، کنسول «پلی‌استیشن» «PSN» و کنسول «نینتندو» نیز «Nintendo network» نام دارند؛ اما در رایانه‌های خانگی، دیگر انحصاری وجود ندارد و یک رایانه با رایانه‌های دیگر و تمام کنسول‌ها نیز می‌تواند متصل شود.

چند شرکت با آماده‌سازی زیرساخت‌های موردنیاز، اقدام به ارائه‌ی نرم‌افزارهایی کرده‌اند تا بازی‌خورها بتوانند با استفاده از آن در شبکه‌ی تحت مدیریت شرکت‌ها عضو شوند. برخی از مهم‌ترین شبکه‌های مربوط به بازی‌خورهای رایانه‌های خانگی عبارت‌اند از: استیم، اوربجین و گارنا.

کاربران (گیمرها) در این شبکه‌ی ارتباطی می‌توانند گروه تشکیل دهند، گفتگوی صوتی و تصویری داشته باشند، اطلاعات خود را در حافظه‌ی ابری ذخیره کنند، لیست دوستان سایر شبکه‌های اجتماعی خود را در این بستر وارد کنند و... . حجم عظیم کاربران در شبکه‌های گوناگون ارتباطی در بازی‌های رایانه‌ای موجب کسب منافع اقتصادی فراوانی برای شرکت‌ها شده است. البته در بازی‌های رایانه‌ای مسائل امنیتی، فرهنگی، اجتماعی و حتی اقتصادی و... هیچ‌گاه جدی تلقی نشده است.

۱. شرکت‌های سازنده دستگاه‌های بازی، به دنبال ایجاد پل ارتباطی بین کاربران دستگاه‌های گوناگون بازی هستند.

۲-۱-۴-۲. تلفن همراه

شبکه‌ی کاربران تلفن‌های همراه، از گسترده‌ترین شبکه‌های ارتباطی است. کاربران این شبکه می‌توانند با یکدیگر تماس‌های صوتی، تصویری و متنی داشته و برای یکدیگر فایل‌های چندرسانه‌ای ارسال نمایند.

اطلاعات تبادل شده در این شبکه با توجه به گستردگی کاربران و فراگیری جغرافیایی، از اهمیت بی‌سار بالایی برخوردار است. از این جهت، شرکت‌های ارائه‌دهنده‌ی خدمات در این زمینه - که از آن‌ها به «اپراتور» تعبیر می‌شود - داده‌های ذی‌قیمتی را از کاربران خود در اختیار دارند.

همچنین، اپراتور با توجه به مدیریتی که بر شیوه‌ی استفاده‌ی کاربران، سیاست توزیع سیم‌کارت، نوع خدمات، تبلیغات، اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی دارد، می‌تواند بر عملکرد کاربران تأثیر بگذارد.

استفاده از اطلاعات کاربران این شبکه، مانند اطلاعات خصوصی ثبت‌شده در اپراتورها، شماره تلفن، محتوای ارسالی و دریافتی، شخصیت‌شناسی ارتباطی، کشف شماره تلفن نزدیکان، اقوام و همکاران و... در جریان سازی‌های گوناگون، مانند کودتا و براندازی مورد استفاده‌ی دشمنان قرار می‌گیرد. این سوءاستفاده در دو فتنه‌ی سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۸۸ ش در جمهوری اسلامی ایران، مورد استفاده‌ی فراوانی قرار گرفت.

۲-۱-۴-۳. تلفن ثابت

شبکه‌ی ارتباطی تلفن ثابت نیز از دیگر شبکه‌های ارتباطی فضای مجازی است. دستگاه تلفن ثابت تقریباً در تمام نقاط کشورمان وجود دارد. ضریب نفوذ بالای تلفن و امنیت بیش‌تر آن نسبت به تلفن همراه، موجب بی‌دقتی‌های فراوانی از سوی کاربران در رعایت نکات امنیتی شده است.

طراحان شبکه‌ی عنکبوتی با استفاده از ترفندهای تخلیه‌ی اطلاعات تلفنی، شنود، نظرسنجی تلفنی و... از کاربران با عناوین جعلی اقدام به کسب اطلاعات موردنظر خودشان می‌کنند.

با توجه به کدبندی تلفن‌ها در شهرها و روستاهای مختلف و مشخص بودن محل نصب و استفاده‌ی تلفن‌های ثابت، اطلاعات جغرافیایی دقیق‌تری برای گردانندگان شبکه‌ی عنکبوتی حاصل می‌شود.

نسل بعدی تلفن‌های ثابت با استفاده از اینترنت می‌تواند خطرات بیش‌تری را برای کشورهایی که اینترنت را بومی نکرده‌اند، بیافریند؛ زیرا ارتباطات اینترنتی تحت اشراف کامل گردانندگان فضای مجازی است. راه‌اندازی این چنین امکانی در کشورمان و در شرایط فعلی که هنوز زیرساخت‌های فرهنگی و امنیتی آن مهیا نشده است، مسلماً تهدیدهای زیادی را به همراه خواهد داشت.

۲-۴-۲. نکات مهم مربوط به شبکه‌های ارتباطی

بر اساس مطالب بیان شده، نکاتی مهم و قابل توجه درباره‌ی شبکه‌های ارتباطی موجود است که برخلاف اهمیت و ضرورت آن، غالباً مورد غفلت واقع می‌شود:

۱. تعداد افراد حاضر در شبکه‌های ارتباطی یادشده، خصوصاً بازی‌ها، شبکه‌های اجتماعی و ایمیل، بسیار زیاد است. انبوه کاربران به همراه تنوع جغرافیایی موجب سرمایه‌گذاری فراوان طراحان فضای مجازی و مالکین آن در این شبکه‌های ارتباطی شده است.

۲. یکی از قابلیت‌های مورد توجه حاکمان فضای مجازی، گراف و مسائل مرتبط با آن است. گراف و تحلیل اطلاعات شبکه‌ی ارتباطی این قابلیت را به مالک شبکه می‌دهد که علاوه بر شخصیت شناسی، اطلاعات ذی‌قیمتی نسبت به فرد و شیوه‌ی عملکرد وی در آینده داشته باشند. مالکان شبکه می‌توانند بر مبنای اطلاعات به‌دست آمده، روابط افراد را در شبکه‌های ارتباطی تحلیل و بررسی کنند و نقاط قوت و ضعف هر کدام را دریابند. این اطلاعات می‌تواند در تحلیل روانشناسی، جامعه‌شناسی، اقتصاد، سیاست، فرهنگ و... کشور نیز کاربرد داشته باشد. آنگاه بر اساس اطلاعات به‌دست آمده، برای کشور هدف در زمینه‌های گوناگون برنامه‌ریزی کنند.

۳. گردانندگان شبکه‌های ارتباطی می‌توانند در شبکه‌ی تحت مدیریت خود، اقدام به جریان سازی یا جلوگیری از یک جریان کنند. با توجه با اهداف استعماری صهیونیسم بین‌الملل، تاکنون جریان سازی‌های صورت گرفته، علیه ملت‌ها بوده است. کودتا در مصر، اوکراین و... ازجمله‌ی همین موارد است.

در ایران نیز با استفاده از ظرفیت رسانه‌ای ماهواره و شبکه‌ی ارتباطی سرویس پست الکترونیک، فیس‌بوک و... در فتنه‌ی ۱۳۸۸، جریان سازی شومی علیه مبانی انقلاب آغاز و راه‌اندازی شد. در ماجرای اسیدپاشی اصفهان نیز دقیقاً همین سناریو تکرار شد و درحالی‌که تعداد اسیدپاشی در کشور ۴ بار بود - که در دو مورد آن هیچ جراحاتی به افراد وارد نشد - با استفاده از ظرفیت شبکه‌های ارتباطی، به‌گونه‌ای جریان سازی شد که اولاً بسیاری گمان می‌کردند که در خیابان‌ها هیچ امنیتی وجود ندارد و هر لحظه ممکن است بر صورت آن‌ها اسید بپاشند، ثانیاً اسیدپاشی را مولود آمرین به معروف و ناهیان از منکر می‌دانستند. همچنین حذف یک‌شنبه فیلم‌های مربوط به فاجعه منا از صفحات تلگرام کاربران ایرانی، موجب خاموش شدن جریان ضد آل سعودی منبعث از فاجعه منا در ایران شد.

چنین جریان سازی‌هایی دستگاه امنیتی و مدیریتی را منفعل می‌کند. حادثه‌ی کردستان، رحلت مرتضی پاشایی و... ازجمله جریان سازی‌های شبکه‌های ارتباطی بود. از سوی دیگر، جنبش موسوم به «ما عاشق مبارزه با صهیونیست‌ها هستیم» در ایران و جنبش «۹۹٪» در آمریکا، توسط مدیران شبکه‌های اجتماعی و سایر رسانه‌ها مدیریت و خاموش شد.

۴. در حال حاضر، بیشتر شبکه‌های ارتباطی، غیربومی بوده و مشکل اساسی شبکه‌های مبتنی بر اینترنت و کلیه‌ی شبکه‌های ارتباطی این است که بازی‌های رایانه‌ای موجود در آن‌ها غیربومی هستند. نکته قابل توجه این‌که، به‌غیراز بازی‌های رایانه‌ای، قریب به‌اتفاق سایر زمینه‌ها هم، غیربومی می‌باشند.

شبکه‌ی ارتباطی تلفن ثابت و همراه نیز، اگرچه تحت حاکمیت کشورمان است؛ اما زیرساخت سخت‌افزاری آن غیربومی است. «زیمنس»، «آلکاتل»، «هوآوی» و... ازجمله شرکت‌هایی هستند که زیرساخت شبکه‌ی ارتباطی تلفن ثابت و همراه کشور را تأمین کرده‌اند. این امر موجب کاهش امنیت اطلاعات و در برخی موارد، ایجاد ناامنی برای برخی کاربران می‌شود.

۵. از دیگر امکاناتی که یک شبکه‌ی ارتباطی به مدیران خود می‌دهد، ایجاد زمینه برای تغییرات آرام و خاموش در کاربران خود است. این تغییرات می‌تواند در زمینه‌های گوناگونی اتفاق بیفتد که اگر بخواهیم آن را در دو کلمه خلاصه کنیم، عبارت است از: «تغییر سبک زندگی».

البته شبکه‌ها در ایجاد این تغییر، توانمندی یکسانی ندارند و هرکدام قابلیت گوناگونی دارند. برخی تغییرات از ملزومات فناوری ارتباطی است که می‌شود آن را با پیوست فرهنگی مرتفع ساخت؛ اما آن قسمت که مربوط به مدیران و حاکمان می‌شود، نیاز به کارهای اساسی‌تری دارد که در بخش راهکارها تبیین خواهد شد.

۵-۲. خدمات

فضای مجازی به کاربران خود خدماتی را ارائه می‌کند که زیستن در قرن ۲۱ را برای آن‌ها راحت‌تر می‌نماید. درواقع، کاربری که جذب فضای مجازی می‌شود و از آن استفاده می‌کند، به دنبال بهره‌مندی از خدماتی است که در این فضا ارائه می‌شود. برخی از مهم‌ترین خدماتی که در فضای مجازی ارائه می‌گردد، عبارت‌اند از: خدمات دولت الکترونیک، آموزشی، پرورشی، سرگرمی، بهداشت و سلامت، ارتباطی، مالی، سیروسفر، کاربردی، خبر و اطلاع‌رسانی.

به‌عنوان مثال: استفاده از کتابخانه‌های مجازی، تماس صوتی و تصویری، کسب آگاهی‌های دینی و معنوی، رصد اخبار، تسهیل امور مربوط به حمل‌ونقل، آموزش مجازی، اقدام به کسب‌وکار و... ازجمله مهم‌ترین خدماتی است که در فضای مجازی ارائه می‌شود و هرروزه کاربران بیش‌تری را به خود جذب می‌کند.

۱-۵-۲. قالب ارائه خدمات

تمامی خدمات فضای مجازی در چارچوب و ساختار مشخصی به کاربران ارائه می‌شود. به عبارتی هر کاربر برای بهره‌مندی از خدمات متنوع فضای مجازی، باید یکی از ساختارها یا چارچوب‌های زیر را استفاده کند: میکرو بلاگ، پادکست، وبلاگ، وبسایت، شبکه‌ی اجتماعی، ایمیل، بازی‌های رایانه‌ای، برنامه‌های کاربردی، واقعیت افزوده، واقعیت مجازی، کانال‌های ماهواره‌ای، رادیویی و تلویزیونی و... .

لازم به ذکر است مباحث فراوانی پیرامون هر یک از ساختارهای فوق، اعم از مباحث ماهیت‌شناسی، ساختارشناسی، فرصت‌ها و تهدیدها، ابعاد تأثیرگذاری و... مطرح است که به دلیل خارج شدن از چارچوب کلی و اهداف این کتاب، از بیان آن صرف‌نظر می‌کنیم.

۶-۲. محتوا

کاربر با مراجعه به هر یک از قالب‌های ارائه‌ی محتوا، با محتواهای گوناگونی مواجه می‌شود که هم شامل مطالب مفید و سازنده است و هم مطالب غیرمفید و نامناسب.

غالب محتوای منتشره و نحوه‌ی استفاده از فضای مجازی به دلیل سیاست‌گذاری حاکمان، نامناسب و غیرمفید است. به هر تقدیر، محتواهای مذکور (اعم از مناسب و نامناسب) به دو صورت به مخاطب القا می‌شوند؛ مستقیم و غیرمستقیم.

۱-۶-۲. ارائه مفاهیم به صورت مستقیم

محتوای مستقیم شامل کلیه‌ی مطالبی می‌شود که به صورت واضح و بدون کم‌ترین لفافه‌ای به کاربر القا می‌گردد. مهم‌ترین و بیش‌ترین مفاهیمی که به صورت مستقیم و بااراده‌ی قبلی توسط حاکمیت فضای مجازی به مخاطبان القا می‌شود، عبارت‌اند از: تضعیف باورهای اعتقادی مانند نمایش امکان کشتن خدا (العیاذ بالله)، کشتن فرشته‌ی مرگ، رفتن به جهنم و بازگشت از آن و...، ترویج گسترده‌ی ادیان و فرقه‌های انحرافی مانند هندوئیسم، فراماسونری، کابالیزم، شیطان‌پرستی و...، ترویج خشونت، آزار و اذیت، آموزش قتل نزدیکان از جمله والدین و همکاران، آموزش قتل و کشتار عمومی، گروگان‌گیری، شکنجه، ترور، سرقت، اغتشاش و برهم زدن نظم جامعه، قاچاق انسان، کودتا و براندازی، ترویج و آموزش خودکشی، اسلام، ایران و شیعه هراسی، مبارزه علیه امام زمان^[۲]، ایجاد انحراف فکری در مسائل آخرالزمان، آموزش و ترویج بسیار گسترده‌ی سبک زندگی غیرتوحیدی در مواردی مانند خوراک، پوشاک، اخلاق، مسکن، معماری و...، روابط و تعامل نامشروع با دیگران، کسب‌وکار حرام، مراسم ازدواج و دعا، میهمانی و...، ترویج برهنگی و بی‌حیایی، خودارضایی، روابط جنسی خارج از چارچوب شرع (هم‌جنس‌بازی، ارتباط نامشروع چه با محارم و چه غیر محارم و بی‌عفتی محض)، ترویج و عادی‌سازی خیانت، بی‌غیرتی، آموزش رقص، ترویج شرب خمر،

آموزش و ترویج قماربازی، نمادگرایی، ترویج داروینیسیم، ترویج و عادی‌سازی مصرف مواد مخدر، توهم گرایی، ترویج جادوگری، تخریب مناسبات انسان و طبیعت جهت ارضای نیازهای مشروع و نامشروع بشری، ترویج فردگرایی و زندگی مجردی، ترویج ارتباط با جنیان، ترویج حرام‌خواری، القای دروغ‌گو بودن حاکمان دینی و

۲-۶-۲. ارائه مفاهیم به صورت غیرمستقیم

این نوع محتوا، شامل مطالبی می‌شود که به صورت مستقیم به کاربر القا نمی‌شود؛ اما با استفاده از ترفندهای گوناگون رسانه‌ای و سیاست‌های خاص حاکمیت، مفاهیمی به ذهن کاربر انتقال می‌یابد که می‌تواند وی را در تصمیم‌گیری‌ها دچار انحراف کرده و زمینه‌ی خروج وی را از صراط مستقیم مهیا نماید.

برخی از مهم‌ترین مواردی که به صورت غیرمستقیم به کاربران تفهیم می‌شود، عبارت‌اند از: زندگی بدون خدا و نفی توحید، سلطه‌ی شیطان، جادوگران و جنیان بر جهان، نفی امامت و ولایت، نفی قیامت، بی‌اهمیتی ادیان الهی، بی‌معنا بودن خانواده، پوچ بودن زندگی، مادی‌گرایی، مصرف‌گرایی، خصوصاً در بعد مصرف رسانه‌ای، تجمل‌گرایی، آزادی بدون محدودیت انسان، استبداد حاکمیت دینی، نبود آزادی، خصوصاً آزادی بیان در دین مبین اسلام و جمهوری اسلامی ایران، خرافه گرایی، زندگی با حیوانات به جای زندگی با انسان‌ها، فمینیسم و

در مباحث مربوط به آسیب‌شناسی و یا ارائه‌ی راهکار در مورد فضای مجازی، همیشه با این ایراد بزرگ مواجه بوده‌ایم که کارشناسان، تنها به برخی از تارها و لایه‌های فضای مجازی پرداخته‌اند، نه به عناصر اصلی. از این رو، هم در آسیب‌شناسی و هم در ارائه‌ی راهکار، دچار خطا شده‌اند. حاکمیت، علم و فناوری، فرهنگ تولید و توزیع، کاربران و شبکه‌سازی، از دیدگاه کارشناسان فضای مجازی مورد غفلت واقع شد، درحالی‌که آنچه بیش از هر چیز دیگری در حال ضربه زدن به کشورمان در فضای مجازی است، نقصان در این موارد هست. در حقیقت آب از چشمه گل‌آلود است و برخی همچنان به فکر نصب دستگاه تصفیه‌ی آب برای مصرف‌کننده‌اند و برخی نیز می‌گویند که اساساً نیازی به دستگاه تصفیه نیست! این گونه است که یا بار و زحمت تصفیه‌ی محتوای ناسالم را به دوش کاربران می‌گذارند و یا با نفی ضرورت نصب دستگاه تصفیه، کاربران را بیمار و گرفتار آسیب‌های فراوان جو فعلی فضای مجازی می‌کنند.^۱

۱. ر.ک: کهوند، محمد، پیشین، ص ۱۱۱ - ۷۳.

۳-۶-۲. قالب ارائه‌ی محتوا^۱

تمامی محتواهای فضای مجازی در یکی از این قالب‌ها به کاربران ارائه می‌شود: تصاویر ثابت، تصاویر متحرک صوت و متن.

البته هر یک از قالب‌ها خود زیرمجموعه‌هایی دارند که به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

تصاویر ثابت: اینفوگرافی، نقاشی، عکس، کاریکاتور، ترول و...؛

تصاویر متحرک: پویانمایی، فیلم و سریال، بازی ویدئویی و...؛

صوت: موسیقی، سخنرانی، گفتگو و...؛

متن: خبری، علمی، ادبی، سرگرمی، مبتذل و... .

۱. آنچه در مسئله قالب ارائه محتوا و در این قسمت بیش‌تر مورد نظر است، جنبه ساختاری و ویژگی‌های مرتبط با آن است، نه مسائل فنی. مسئله فنی قالب ارائه

محتوا در قسمت زیرساخت‌های نرم افزاری قرار می‌گیرد.

۷-۲. اقتصاد؛ هزینه‌ها و درآمدها

به قطع و یقین برای ایجاد زمینه‌ی اکتشافات علمی در خصوص فناوری اطلاعات و ارتباطات، شناسایی و به‌کارگیری نیروهای زبده و خلاق و به جهت رسیدن به چنین پروژه‌ی عظیم و شگفت‌آوری باید هزینه‌های هنگفتی را در ابتدا سرمایه‌گذاری کرد. اگر پول و ثروت نباشد و از لحاظ اقتصادی سرمایه‌گذاری کافی انجام نشود، حاکمان نمی‌توانند تا این حد سامانه‌ی مدیریت فضای مجازی را مجهز و مدیریت کنند. یکی از مهم‌ترین دلایل سیطره‌ی صهیونیسم بین‌الملل بر منابع مالی جهان، نیاز آنان برای سرمایه‌گذاری در جاهایی است که آنان را در رسیدن به اهدافشان یاری می‌کند.

بازی‌های رایانه‌ای از مهم‌ترین تولیدات شبکه‌ی عنکبوتی است که هزینه‌های گزافی را برای آن متحمل می‌شوند. مروری بر ۱۰ بازی پرهزینه‌ی دنیا نشانگر توجه ویژه‌ی حاکمان فضای مجازی به این مقوله است.

البته حاکمان ده‌ها برابر هزینه‌ی خود را در زنجیره‌ی محصولات فرهنگی منبعث از فضای مجازی از ملتها بازمی‌ستانند. تولیدات فضای مجازی مانند کلافی سردرگم در یک فرایند پیچیده با یکدیگر ارتباط دارند. به‌عنوان مثال: بعد از تولید «کمیک» های «بتمن»، پویانمایی، بازی و فیلم‌های آن نیز ساخته شد. به‌تدریج عروسک لباس، محصولات فرهنگی، خصوصاً نوشت‌افزار، پوستر، اسباب‌بازی‌های گوناگون مانند ماشین و موتور، مجسمه، قصه و داستان و... با موضوع «بتمن» ساخته و روانه‌ی بازار شد. بدین ترتیب، زنجیره‌ای از محصولات فرهنگی و هویت‌ساز، به‌صورت گسترده در جهان به فروش رسیده و سود هنگفتی را نصیب مالکان فضای مجازی می‌کند.

«عروسک باربی» می‌تواند مصداقی مشخص در این زمینه باشد. محصولات باربی منحصر به عروسک‌ها و لوازم همراهشان نمی‌شود؛ بلکه شامل تعداد زیادی کالای دارای مارک باربی مانند کتاب، اقلام مد، بازی‌های ویدئویی، پویانمایی و... می‌شود. تاکنون از این عروسک ۳۳ پویانمایی بانام باربی، یک سریال اینترنتی و هشت پویانمایی دیگر که شخصیت آن الهام گرفته از باربی است (داستان اسباب‌بازی ۲ و ۳)، تولید و عرضه‌شده است.

در سال ۱۹۵۹ م هر عدد عروسک باربی به قیمت ۳ دلار فروخته می‌شد؛ اما بعدها باربی ساخت کمپانی متل، به قیمت ۴۵۰۰ دلار به فروش رفت. تولید و عرضه‌ی انبوه باربی کمپانی متل را به یکی از ثروتمندترین شرکت‌های جهان تبدیل کرد، به‌گونه‌ای که در هر دو ثانیه به‌طور متوسط پنج باربی در جهان به فروش می‌رسید و اگر کل باربی‌هایی که تاکنون در جهان تولید شده است را به‌گونه‌ای در کنار هم قرار دهیم که سر یکی در کنار پای دیگری قرار گیرد، رشته‌ای از عروسک باربی خواهیم داشت که هفت بار کره‌ی زمین را دور خواهد زد.

در ایتالیا تعداد عروسک‌های باری از تعداد جمعیت این کشور بیش‌تر است. تاکنون بیش از ۱ میلیارد عروسک باری در حدود ۱۴۰ کشور جهان به فروش رفته و در اروپا و آمریکا بیش از ۹۰ درصد دختران بین سنین سه تا ده سال صاحب حداقل یک عروسک باری هستند.

سریال‌های ماهواره‌ای نیز با همین الگو، بستری مناسب برای استثمار اقتصادی ملت‌ها به شمار می‌روند. به‌عنوان نمونه، برخی از مدهایی که در بهار ۱۳۹۳ وارد بازارهای ایران شد و به نام بازیگران سریال‌های ماهواره‌ای پخش گردید و در این فصل به فروش رسید، از این قرار است:

لباس خرم سلطان (حریم سلطان)

لباس دیلاخانم (دیلاخانم)

لباس ثمر (عشق ممنوع)

لباس جمره (کوزی گونی)

از سوی دیگر، آورده‌ی اقتصادی این فضا، تنها به سود استکبار جهانی، به سرکردگی آمریکا است؛ یعنی تولید بازی، پویانمایی، ترافیک اطلاعات در اینترنت، فروش اطلاعات و... همگی در چنبره‌ی صهیونیسم بین‌الملل هست و سازوکار فعلی این فضا، موجب تقویت روزافزون حاکمان فعلی فضای مجازی می‌شود. آنان با ارائه‌ی خدمات گوناگون در فضای مجازی و به‌کارگیری سیاست‌های استکباری مانند انحصارطلبی، اقدام به غارت منابع اقتصادی جهان، آن‌هم چندین برابر هزینه‌هایی که کرده‌اند، می‌کنند.

با توجه به مطالب فوق، پرسشی که مطرح می‌شود آنکه چگونه فعالیت در سرویس‌های وابسته به دشمن موجب تقویت اقتصادی آنان می‌شود؟ پاسخ آنکه:

پایه کسب درآمد توسط نرم‌افزارهای مختلف در فضای مجازی، تعداد کاربران آن نرم‌افزار است؛ به عبارت دیگر، تعداد کاربران یک نرم‌افزار (اعم از شبکه اجتماعی، موتور جستجو، ایمیل، سیستم عامل، ضد بدافزار، فیلترشکن و...) تعیین‌کننده قدرت اقتصادی آن نرم‌افزار است؛ زیرا هرچه تعداد کاربران بیشتر باشد، محتوای بیشتری تبادل می‌شود، اطلاعات بیشتری جمع‌آوری می‌گردد، رصد جامع‌تری ممکن می‌شود، برنامه‌ریزی‌ها بر مبنای اطلاعات جمع‌آوری‌شده، دقیق‌تر می‌گردد و در مجموع از جهات مختلف موجب تقویت مالک و گرداننده نرم‌افزار می‌شود. بر این اساس، هر چه تعداد کاربران بیشتر باشد، نرم‌افزار در بعد اقتصادی از جهات زیر تقویت می‌شود:

۱. ارزش سهام در بازار بهابازار؛

۲. درآمد بابت مصرف ترافیک؛

۳. درآمد بابت تبلیغات؛

۴. فروش برخی محصولات دیجیتال؛

۵. فروش محصولات فرهنگی مانند آهنگ و بازی؛

۶. دریافت وجه بابت بخشی از خدمات؛

۷. فروش اطلاعات.

به همین خاطر شرکت‌هایی همچون آمازون، اپل، گوگل، سامسونگ فیس‌بوک، ای تی اند تی، مایکروسافت^۱ و وریزون، به دلیل آنکه بیشترین کاربران جهان در فضای مجازی را به خود اختصاص داده‌اند، در لیست ارزشمندترین شرکت‌های جهان قرار دارند و مالکان آن‌ها نیز در صدر ثروتمندترین افراد جهان قرار گرفته‌اند.

در لیست ثروتمندترین افراد جهان جف بیزوس مدیرعامل آمازون با ۱۱۲ میلیارد دلار رتبه اول، بیل گیتس از مایکروسافت با ۹۰ میلیارد دلار رتبه دوم، مارک زاکربرگ از فیس‌بوک با ۷۱ میلیارد دلار رتبه پنجم و لری الیسون از اوراکل با ۵۸/۵ میلیارد دلار رتبه ۱۰ را به خود اختصاص داده‌اند.^۲ میزان کسب سود حاصل از فعالیت کاربران به‌اندازه‌ای است که نفتالی بنت وزیر اقتصاد رژیم صهیونیستی وایبر را بهترین پاسخ به تحریم اسرائیل معرفی می‌کند.^۳

از این‌رو توجه به فتوای مقام معظم رهبری در بُعد اقتصادی فضای مجازی لازم و ضروری است. مطابق با مبانی مقام معظم رهبری و در پاسخ به این پرسش که «آیا نرم‌افزارها هم به‌مثابه کالا هستند و حکم خرید کالای ایرانی در اینجا هم وجود دارد؟»، چنین آمده است:

«حکم خرید کالای دشمنان که به نحوی کمک به آن‌ها محسوب می‌شود تحت عنوان «اعانه ظالم» شامل اینجا نیز می‌شود؛ یعنی ما با خریداری یک نرم‌افزار، خدماتی به آن‌ها برسانیم یا به نحوی از این نرم‌افزارها استفاده کنیم که سودش به جیب آن‌ها برود، مثل برخی برنامه‌ها که اصل ورود به آن‌ها و تعداد استفاده‌کنندگان از آن‌ها برای صاحبش مفید است، همین ورود به برنامه هم حرام می‌شود؛ بنابراین فرقی نمی‌کند که این کالا سخت‌افزار باشد یا نرم‌افزار و این توصیه‌ای که گفته‌اند اگر کالایی مشابه داخلی دارد، از کالای خارجی استفاده نکنید، شامل نرم‌افزارها هم می‌شود و باید از نرم‌افزار داخلی استفاده کنید».^۴

۱. درآمد بیل گیتس (Bill Gates) رئیس و مؤسس شرکت مایکروسافت در هر ثانیه معادل ۲۵۰ دلار است یعنی درآمد این شرکت در هر ۴ ثانیه، بیش از یکصد میلیون تومان برآورد می‌شود.

<https://www.agkcorretora.com.br/noticia/05-09-2014/149/curiosidades-sobre-dinheiro-bill-gates>.

۲. <https://www.forbes.com/billionaires/list/#version:static>.

۳. <http://www.rajanews.com/news/191047>.

۴. <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=29126>.

اما پرسشی دیگری که مطرح می‌شود آنکه اگر استفاده از سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای و شبکه‌های مجازی خارجی به اقتصاد آنان کمک کرده و پشتیبانی از ظالم محسوب می‌شود، پس استفاده از اینترنت جهانی چه حکمی دارد؟ پاسخ آن است فتوای مقام معظم رهبری مربوط به زمانی است که جایگزین داخلی برای یک سرویس خارجی داشته باشیم؛ اما از آنجایی که راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات، با سهل‌انگاری مواجه شده و تنها راه دسترسی به اطلاعات ملی و بین‌المللی استفاده از اینترنت جهانی است، استفاده از اینترنت فعلی، از باب ضرورت بلااشکال است.

بنابراین هر فرد مسلمان برای استفاده از برنامه‌ها و نرم‌افزارهای متعلق به دشمن، مناسب است این سؤال را از خود بپرسد که آیا استفاده از این‌گونه برنامه‌ها و نرم‌افزارها که دشمنان را به خواسته‌هایشان نزدیک کرده و به نقشه‌هایشان جامه عمل می‌پوشاند، کمک به ظالم محسوب نمی‌شود؟ آیا حضور در این نرم‌افزارها موجب تأیید گردانندگان نشده و آنان را در ادامه فعالیت‌هایشان استوارتر نمی‌کند؟

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «هر قدمی که کسی برای تقویت طاغوت بردارد، در جبهه طاغوت قرار می‌گیرد»^۱.

خلاصه

۶. با توجه به نوع مدیریت فضای مجازی، کاربر کمترین نقش را در تحولات فعلی فضای مجازی دارد. غالب خدمات نیز

برای تأمین منافع حاکمان فضای مجازی طراحی شده است و نه برای پاسخ به نیازهای حقیقی انسان‌ها.

۷. سخت‌افزارها به‌عنوان یکی از ابعاد علم و فناوری از اساسی‌ترین عناصر فضای مجازی به شمار می‌روند. هر تحولی که

در حوزه‌ی سخت‌افزاری ارتباطات ایجاد شود، بر عملکرد سایر بخش‌های ارتباطی تأثیر زیادی می‌گذارد. سخت‌افزارها خود به دو قسم تقسیم می‌شوند: کاربردی و پایه.

۸. نرم‌افزارها هم به‌عنوان بُعد دیگر علم و فناوری به‌مثابه پلی بین مدیران، کاربران و سایر ذی‌نفعان فضای مجازی با

سخت‌افزارها هستند. این گروه نیز، به دودسته تقسیم می‌شوند: کاربردی و پایه.

۹. شبکه ارتباطی به‌عنوان یکی از ارکان فضای مجازی دارای سه نوع است:

الف) اینترنت: که خود چهار بخش است: شبکه‌های اجتماعی، فروم، ایمیل و بازی‌های آنلاین.

ب) تلفن همراه؛

ج) تلفن ثابت.

۱. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۳۰۱۱&p=۲>.

۱۰. تمامی محتواهای فضای مجازی در یکی از این قالب‌ها به کاربران ارائه می‌شود: تصاویر ثابت، تصاویر متحرک، صوت و متن.

۱۱. ارائه مفاهیم و محتوا در فضای مجازی به دو صورت انجام می‌شود: به صورت مستقیم و به صورت غیرمستقیم.

۱۲. شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات، تولید محتوا و زیرساخت، چندین برابر سرمایه‌گذاری خود، سود خالص کسب می‌کنند. در لیست ثروتمندترین شرکت‌های جهان، شرکت‌های فناوری اطلاعات حضور چشمگیری دارند. ثروتمندترین افراد جهان نیز مدیران این شرکت‌ها هستند.

آزمون‌های چهارگزینه‌ای

۶. کدام گزینه درباره کاربران فضای مجازی درست است؟ (ب)
 - ه. جریان سازی در فضای مجازی، کاملاً توسط کاربران انجام می‌شود؛
 - و. در غالب موارد، کرامت انسان‌ها محترم نیست؛
 - ز. غالب خدمات فضای مجازی، برای پاسخ به نیازهای حقیقی انسان طراحی شده است؛
 - ج. خدمات فضای مجازی، تناسب خوبی با ویژگی‌های ذاتی انسان دارد.
۷. آنچه زمینه‌ی ایجاد و برقراری ارتباط در فضای مجازی را مهیا می‌کند عبارت است از: (ج)
 - ه. تلفن همراه؛
 - و. اینترنت؛
 - ز. زیرساخت؛
 - ج. شبکه‌های اجتماعی.
۸. شبکه ارتباطی در محیط مجازی شامل چه مواردی می‌شود؟ (ب)
 - ه. تلفن ثابت، تلفن همراه، ماهواره؛
 - و. تلفن ثابت، تلفن همراه، اینترنت؛
 - ز. اینترنت، شبکه‌های اجتماعی، ایمیل؛
 - ج. پادکست، ایمیل، بازی‌های برخط.
۹. کدام یک از موارد زیر جزء قالب‌های ارائه خدمات محسوب می‌شوند؟ (ج)
 - ه. وبسایت، شبکه‌های اجتماعی، ایمیل، میکرو بلاگ، میکروسکوپ؛
 - و. پادکست، پلی‌استیشن، بازی‌های رایانه‌ای، واقعیت افزوده؛
 - ز. ماهواره، تلویزیون، رادیو، واقعیت مجازی؛
 - ج. ا و ج.
۱۰. عنصر تعیین‌کننده اصلی میزان کسب درآمد در محیط مجازی: (د)

ه. کیفیت محتوا است؛

و. سرمایه اولیه است؛

ز. کیفیت خدمات است؛

ح. کاربر است.

درس سوم: بررسی ابعاد گوناگون آسیب‌های فضای مجازی

در پایان این درس، از دانش‌پژوه انتظار می‌رود تا بتواند:

۱. نقش تأثیرگذار فضای مجازی در ابعاد گوناگون جامعه را تحلیل کند.
۲. آسیب‌های گوناگون فضای مجازی را نام‌برده و اقسام آن را توضیح دهد.
۳. به تأثیرپذیرترین ابعاد جامعه در برابر آسیب‌های فضای مجازی آشنایی کامل پیدا کند.

مقدمه

فضای مجازی در بسیاری از کشورهای در حال پیشرفت مانند ایران؛ محیطی گسترده، دارای ابعاد و ظرفیت‌های گوناگون با مدیریت غیربومی و... است که بستر مناسبی برای آسیب رساندن و ضربه زدن به زیرساخت‌های اعتقادی، اخلاقی، رفتاری و... به شمار می‌رود. وضعیت فعلی فضای مجازی این اقتضا را دارد که آموزه‌های موردپسند حاکمیت خود را به مخاطبان گوناگون القا کرده و آنان را بر اساس تعالیم گردانندگان این محیط تربیت کند.

بنابراین، اگر جامعه‌ای نتواند نحوه مواجهه خود با فضای مجازی را به‌درستی تنظیم کند، به‌ناچار باید منتظر فروپاشی فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، امنیتی، علمی، اعتقادی و اخلاقی مردم جامعه خود باشد؛ و این میسر نیست مگر با هوشیاری، درایت، برنامه‌ریزی، بومی‌سازی چه در ساحت زیرساخت سخت و نرم و چه در ساحت نظریه‌پردازی و... که یک همت ملی و عزم همگانی را در سطح حکومتی، نخبگانی و مردمی می‌طلبد.

بعد از یادگیری این مبحث، شما قادر خواهید بود به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

- آیا فضای مجازی برای کاربران خود فقط دارای محسنات، امکانات و منافع گوناگون است؟
- چرا در فضای مجازی، بحث از آسیب‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است؟
- آیا آسیب‌های فضای مجازی صرفاً در حوزه فردی است و یا اینکه شامل ابعاد اجتماعی نیز می‌شود؟

۱. فضای مجازی و آسیب‌ها

فضای مجازی با توجه به عواملی همچون گستردگی، تنوع خدمات و محصولات در ابعاد گوناگون، اطلاعات وسیع، پاسخ به نیازهای گوناگون مانند علمی، اقتصادی، تفریحی و... بستر بسیار مناسبی برای تأثیرگذاری بر کاربران می‌باشد؛ به‌گونه‌ای که این تأثیرگذاری و تأثیرپذیری می‌تواند با وحدت مدیریت فعلی آن توسط استکباری جهانی، موجب جهانی‌سازی از طریق یکسان‌سازی فرهنگی شود.

رشد اینترنت و فراگیری همه‌جانبه آن به همراه کثرت کاربران، باعث شده که بررسی عوامل و ابعاد تأثیرگذاری و تأثیرپذیری تبدیل به ضرورتی شود که غفلت از آن خسارت‌های غیرقابل جبرانی را ایجاد خواهد کرد. همان‌گونه که می‌دانیم، اینترنت با توجه به چندمنظوره بودنش، یک وسیله ارتباطی چندرسانه‌ای است که همه وسایل ارتباطی از قبیل رادیو، تلویزیون، ماهواره، تلفن، مطبوعات و... را در بر گرفته و برای کاربران خود محیط ویژه و استثنایی‌ای را خلق کرده است.

«اینترنت در مقایسه با ظهور سایر رسانه‌های الکترونیکی که به صورت یک پدیده گسترش یافته، الگوهای متفاوت و متداول ارتباطی از قبیل رادیو و تلویزیون را به شکل یک شبکه تعاملی گسترده، درهم آمیخته است.»^۱

علاوه بر این، ارتباط کاربران در فضای مجازی یک ارتباط یک طرفه نیست بلکه، دو یا چند نفر هم زمان می توانند باهم در تعامل مستقیم باشند. از سوی دیگر، مدیریت محسوس و نامحسوس خدمات دهندگان بر کاربران نیز، می تواند شدت تأثیرگذاری را بیشتر کند؛ به ویژه این که، غالب ارائه دهندگان خدمات فضای مجازی در ابعاد بین المللی، زنجیره زرسالاران اقتدارطلب یا همان صهیونیسم بین الملل هستند.

امروزه به خاطر سلطه طلبی سردمداران، مدیران لیبرال غربی و صهیونیسم بین الملل بر فضای مجازی، این محیط، تبدیل به ابزاری جهت تسلط سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و... بر کاربران جوامع مختلف کرده است. با این اوصاف، فضای مجازی فعلی بیش از آن که برای ملت ها فرصت آفرین باشد، تهدیدزا است.

۲. آسیب های فضای مجازی

با تمام تبلیغاتی که در جهت مطلوب نشان دادن وضعیت فعلی فضای مجازی می شود، قرائن و شواهد بیان گر آن است که فضای مجازی دارای تهدیداتی جدی در ابعاد فردی و اجتماعی بوده که در اثر غفلت از این آسیب ها، خسارت های جبران ناپذیری متوجه مردم و کشور شده و خواهد شد.

علاوه بر نبود محدودیت سنی در استفاده از فضای مجازی، سلطه دشمن، غفلت از وضع قوانین مؤثر، عدم فرهنگ سازی، ترویج ابزارهای غیراستاندارد غیربومی و اغلب، صهیونیستی و... موجب بروز آسیب های یاد شده می شود.

مهم ترین آسیب های فضای مجازی در سه بُعد کلی مورد بررسی قرار می گیرد:

۱-۲. آسیب های فردی

آسیب هایی که بر بُعد فردی اشخاص تأثیرگذار بوده و آنان را از حالت طبیعی یک فرد سالم با اراده و عزم راسخ، دارای هدف و آرمان های حقیقی، امیدوار، تولیدکننده و مفید، مؤمن معتقد، دارای بلوغ فکری و سنی مناسب، شاداب و سربلند، تبدیل می کند به مریضی روحی، بی اراده و تنبل، بدون هدف، خیال پرداز، ناامید و یا امیدوار کاذب، مصرف گرا و سربار، دارای ضعف ایمان، افسرده و سرخورده.

۱. اسلوین، جیمز، اینترنت و جامعه، ترجمه عباس گیلوری و علی رادباوه، تهران، نشر کتابدار، ۱۳۸۰ ش، ص ۳.

به بیان دیگر، آسیب‌های فردی، شخصیت اجتماعی، اعتقادی، علمی، فرهنگی و ملی فرد را بیمار کرده و او را از حالت طبیعی و مفید به یک فرد غیرطبیعی، مصرفی و حتی مضر تبدیل می‌کند.

عوامل بسیاری در آسیب‌های فردی دخیل هستند که در حال حاضر، مخرب‌ترین، مهلک‌ترین، خطرناک‌ترین، تأثیرگذارترین و کم‌هزینه‌ترین آن‌ها استفاده آزاد و بی‌قیدوشرط از فضای مجازی است که با توجه به نحوه مدیریت و ساختار فناوری اطلاعات و ارتباطات، سموم و آفات فردی و اجتماعی را به راحتی منتقل می‌کند.

آسیب‌های فردی را در سه حوزه می‌توان مورد تحلیل و بررسی قرار داد:

۱-۱-۲. اعتقادی

آسیب‌های فردی - اعتقادی به آسیب‌هایی گفته می‌شود که حوزه باورهای دینی، آموزه‌ها و معارف الهی، معرفت‌شناختی، هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و ارزش‌شناختی را هدف قرار داده و با زیر سؤال بردن و طرح شبهات پیرامون این حوزه‌ها به اساس اعتقادی فرد خدشه وارد کرده و او را در مسائل اصولی و اعتقادی دین و مذهب متزلزل می‌کنند.

به علت اهمیت آسیب‌های فردی - اعتقادی به مصادیقی از این آسیب‌ها اشاره می‌شود:^۱

- پخش شبهات فراوان اعتقادی در توحید، عدل و معاد؛
- تضعیف باورها و مسلمات اصول و فروع دین؛
- نمایش پیامبر گرامی اسلام به عنوان فردی عادی و هوس‌باز (نعوذبالله)؛
- توهین گسترده به اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم‌السلام)؛
- مخدوش ساختن عقیده مهدویت از طریق تردید در منجی، معرفی اسطوره‌های تخیلی و شیطان به عنوان منجی؛
- تبلیغ گسترده امام زمان هراسی؛
- ترویج گسترده شبهات قرآنی و توهین به قرآن؛
- توهین گسترده به علمای سلف و فعلی، خصوصاً امام خمینی (رحمه‌الله) و مقام معظم رهبری؛
- توهین گسترده به مراجع عظام تقلید؛
- ترویج ادیان انحرافی از قبیل هندوئیسم، فراماسونری، کابالیزم، شیطان‌پرستی؛
- ترویج و تبلیغ گسترده فرق انحرافی مانند بهاییان، وهابیان، شیرازی‌ها، احمدالحسن و...؛

۱. به دلیل محدودیت حجم محتوا، توضیحات مرتبط با آسیب‌ها، توسط استاد در کلاس بیان خواهد شد.

- ترویج ارتباط با جن و استفاده از قدرت او در راستای اهداف غیرانسانی؛
- ترویج جادوگری؛
- زمینه‌سازی برای ایجاد غفلت، خود فراموشی و خدا فراموشی؛
- کاهش تقید به رعایت احکام شرعی.

درواقع، در آسیب‌های فردی - اعتقادی، ضربه اساسی به اصل و ریشه باورهای دینی و ملی وارد می‌شود؛ به گونه‌ای که فرد در مجموعه‌ای از افکار و عقاید ضدونقیض غوطه‌ور است و به علت غلبه کششی و تبلیغی، به عقاید انحرافی رو آورده و در هاله‌ای از شبهات بدون جواب قرار گرفته، نسبت به همه عقاید حقه، بدبین و روی گردان می‌شود.

۲-۱-۲. اخلاقی و رفتاری

آسیب‌های فردی - اخلاقی و رفتاری به آسیب‌هایی گفته می‌شود که مرز بین اخلاقیات و غیراخلاقیات و رفتارهای اخلاقی را نشانه رفته و با بر هم زدن مرز بین اخلاقیات و غیراخلاقیات، حریم‌ها را شکسته و پلیدی‌ها را در اخلاق و رفتار پدیدار می‌کند. شاید هرگز نتوان بر روی برخی از رفتارهای اخلاقی مانند حیا، غیرت، تقوا، حفظ هویت اسلامی - ملی، دشمن‌ستیزی، وقار و منش انسانی در مقابل بی‌اخلاقی‌های پیرامون و... قیمتی گذاشت، ولی اگر همین رفتارهای ارزشی مورد خدشه قرار گرفته و از بین بروند، در درجه اول برای خود فرد و در درجه دوم برای جامعه و افراد آن بسیار خطرناک و آسیب‌زا خواهند شد. بنابراین، دشمنان آگاه جوامع اسلامی بسیار دقیق و عالمانه وارد میدان شده و در فضای مجازی کاربران خود را به شیوه‌ها و حیل‌های لطیف ربوده و به صورت یک انسان ضعیف و بی‌اخلاق تحویل جامعه می‌دهند.

در اینجا، به مهم‌ترین آسیب‌های فردی - اخلاقی و رفتاری اشاره می‌شود:

۲-۱-۲-۱. از دست دادن هویت اسلامی - ایرانی؛

اصولاً فضای مجازی در راستای پروژه دهکده جهانی مارشال مک لوهان به وجود آمده است و هدف از آن یکسان‌سازی باورها و عقاید و اندیشه‌های همه ملل در راستای افکار و اندیشه‌های غربی است. در حقیقت فضای مجازی با گسترش و سلطه اندیشه غربی در تلاش هست تا همه هویت‌های مستقل فرهنگی را از میان بردارد و اصولاً هیچ فرهنگ متمایز و متفاوتی با فرهنگ سلطه باقی نماند. تبلیغ و ترویج عرفان‌های شرقی از جمله تصوف که همزیستی با هر نوع آئین و دینی را حتی شرک‌آمیز (چون یهود و صهیونیسم) را توصیه می‌کند یکی از پروژه‌های فضای مجازی است. در حال حاضر گرایش به تصوف تحت عنوان عرفان یکی از آسیب‌های جدی تخریب هویت شیعی ایرانیان است که برخی به ترویج همزیستی با دشمنان تشیع از جمله یهودیت و بهائیت اقدام می‌کنند. عضویت در کانال‌های ضد ارزشی تلگرام چون آمد نیوز (که جنبه سیاسی و ضد نظام و انقلاب دارد) یا دُر

تی وی (کانال صوفیه که متمرکز بر حوزه‌های علمیه تشیع و روحانیت و مرجعیت و تخریب آن فعالیت می‌کنند) همه و همه در بلندمدت می‌تواند به کمرنگ شدن هویت شیعی و انقلابی منجر شود و رسوب شبهات در آینده بی‌اعتقادی و بی‌اعتمادی به نظام و انقلاب را به همراه داشته باشد.

۲-۱-۲-۲. قبح‌شکنی نسبت به ناهنجاری‌های دینی و اجتماعی

در محیط مجازی، کاربران به دلیل ارتباط شبهه‌تاملی خود با آن، در بسیاری از فرایندها خود را دخیل می‌دانند و در انجام انواع افعال مشارکت می‌کنند. به دلیل تسلط بیگانگان بر فضای مجازی، غالب افعال کاربران در این بستر ناهنجار بوده و در تعارض کامل با هنجارهای دینی و اجتماعی کشور است. کاربران فضای مجازی در مدت حضور خود در این فضا، خصوصاً بازی‌های ویدئویی، بارها و بارها سرقت، تجاوز به عنف، زورگیری، قماربازی، شراب‌خواری، تشکیل و مدیریت باندهای تبهکاری و را تجربه می‌کنند و پس از مدتی به دلیل عادی شدن موجه شدن با چنین مواردی و حتی ارتکاب آن، قبح چنین اعمالی برایشان از بین رفته و در پاره‌ای موارد منجر به انجام چنین اعمالی در محیط فیزیکی نیز می‌شود.

۲-۱-۲-۳. عدم مسئولیت‌پذیری

اعتیاد، اعتماد و اعتقاد به فضای مجازی و تأثیرپذیری از رسانه‌های فعال در آن می‌تواند کاربران فضای مجازی را به روزمرگی و وقت‌گذرانی ناسالم و بی‌برنامگی مبتلا کند. چنانچه برخی از کاربران تحت تأثیر شبهات و مسائل فرهنگی منفی که علیه نظام منتشر می‌شود، از مسئولیت‌های اجتماعی و خانوادگی و فردی خود شانه خالی می‌کنند و تلاش در جهت خدمت به نظام و تشیع را بی‌فایده تصور می‌کنند. متأسفانه به دلیل جهت‌گیری رسانه‌های معاند در فضای مجازی در راستای تضعیف خودباوری و زیر سؤال بردن هویت شیعی، شاهد نوعی خمودگی و سستی در انجام وظایف فردی و خانوادگی بخش قابل‌توجهی از کاربران فضای مجازی هستیم و عملاً انگیزه و تلاش در جهت پیشرفت امور زندگی و فردی خود را ازدست‌داده‌اند.

۲-۱-۲-۴. تضعیف عاقبت‌اندیشی و ترویج در زمان حال زندگی کردن

فضای مجازی به دلیل تجمع همه امکانات رسانه‌ای، شهوانی و مادی عاقبت‌اندیشی افراد را تضعیف می‌کند. سفر و گشت‌وگذار در بخش‌های بی‌قانون و مفسده‌انگیز فضای مجازی، مانند سفر به مناطق فاسد کشورهای غربی و شرقی است که یاد خدا را در دل‌ها می‌میراند. از سوی دیگر، تبلیغ و ترویج لذت نامشروع بیشتر و غور در حال و فراموشی آینده، خصوصاً در بازی‌های ویدئویی، فرصتی برای اندیشیدن درباره مرگ، معاد و روز واپسین باقی نمی‌گذارد. لذا غرق شدن در این شهوات و لذت‌ها فرد را از عاقبت‌اندیشی غافل می‌کند. برخی از کاربران، خصوصاً نوجوانان و جوانان به دلیل کنجکاوی افزون‌تر، قوه عاقله ضعیف‌تر و احساسات قوی‌تر، نسبت به این آسیب، در معرض ابتلای بیشتری هستند.

۵-۲-۱-۲. اشاعه سستی و تنبلی

غرق شدن در لذت و سرگرمی در فضای مجازی آرام آرام فرد را به دل‌بستگی و وابستگی شدید و اعتیاد گونه به فضای مجازی سوق می‌دهد و لذا در بیشتر مواقع کاربر برای جدا نشدن از این ابزار و فضای مجازی، به هر بهانه‌ای از انجام کارهای ضروری و حتی روزمره خود نیز سرباز می‌زند و به‌نوعی دچار سستی و تنبلی مزمن می‌شود. گاه حتی فرد به دلیل افراط در سستی، از مسئولیت‌های و وظایف خود سرباز می‌زند و از دیگران از جمله نزدیکان و اعضای خانواده توقع دارد تا مسائل شخصی او را انجام دهند.

۶-۲-۱-۲. میل به گوشه‌نشینی و انزوا

آن دسته از افرادی که استفاده اعتیادی از اینترنت می‌کنند، بیشتر دچار انزوا و تنهایی اجتماعی می‌گردند، دچار ناکامی تحصیلی و کاری بیشتری می‌شوند، و روزبه‌روز از دایره‌ی تعاملات میان فردی و ارتباطات آن‌ها کاسته می‌شود.^۱ امروزه اینترنت در زندگی اجتماعی، جای دوستان و نزدیکان را گرفته و در حقیقت جایگزین روابط دوستانه و فامیلی شده است. افرادی که ساعت‌ها وقت خود را در سایت‌های اینترنتی می‌گذرانند بسیاری از ارزش‌های اجتماعی را زیر پا می‌نهند؛ چراکه فرد، دیگر فعالیت‌های اجتماعی خود را کنار گذاشته و به فعالیت‌های فردی روی می‌آورد. نتایج پژوهش شاندرز نشان داد که استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است. برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می‌کنند، به‌طور قابل ملاحظه‌ای با والدین و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند. بررسی محققان نشان می‌دهد شاید هیچ‌گاه کاربران اینترنت از افسردگی و انزوای اجتماعی خود آگاه نباشند و در صورت آگاهی، آن را تأیید نکنند؛ اما ماهیت کار با اینترنت چنان است که فرد را در خود غرق می‌کند. پژوهش‌های انجام‌شده حاکی است دنیای اجتماعی در آینده دنیای منزوی باشد؛ چراکه اینترنت با توجه به رشدی که دارد و جذابیت‌های کاذبی که برای نوجوانان ایجاد می‌کند، آن‌ها را به خود معتاد ساخته و جانشین والدین می‌شود.^۲

۷-۲-۱-۲. تبدیل شدن سرگرمی به هدف

به دلیل ساختار و مهندسی غربی فضای مجازی اصولاً رویکرد غالب خدمات آن، سرگرمی محور است. لذا غالب کاربران، خصوصاً نوجوانان و جوانان به دلیل جذابیت‌های سرگرم‌کننده، بیشتر مستعد غرق شدن در این فضا هستند.^۱ کمبود امکانات تفریحی مناسب^۲، فشارهای علمی و درسی^۳، محدودیت‌های اجتماعی و اخلاقی^۴، محدودیت‌های عرفی^۵، عدم امکان نظارت

۱. فضای مجازی، تأثیرات آن و مسئله هویت افراد؛ دکتر محسن گرامی عضو هیات علمی و مدیر گروه فناوری و کامپیوتر دانشکده پست و مخابرات و حمیدرضا گاموری معاون پشتیبانی دانشکده؛ شماره ۵ و ۶ ماهنامه علمی تخصصی "پژوهش‌های نوین علوم مهندسی" خرداد و تیرماه ۱۳۹۶.

<http://www.ictfaculty.ir/fa/culture/news-archieve/۵۳۶-news۲۵۰.html>

۲. مقاله: رابطه بین تأثیرات منفی فضای مجازی و تربیت دینی خانواده‌ها؛ تاریخ و زمان انتشار: ۱۱ آذر ۱۳۹۵، ۱۹:۴۶؛

بر فعالیت کاربران در فضای مجازی ۶. نیازهای جنسی کاذب ۷. سهولت دسترسی ... و مواردی از این دست باعث می‌شوند تا کاربران برای سرگرم شدن فضای مجازی را در اولویت امور خود قرار دهند.

پس از مدتی که سرگرمی بهانه حضور در غالب سرویس‌های فضای مجازی، خصوصاً علمی - آموزشی، فرهنگی، سیاسی را به خود اختصاص داد، خود سرگرمی به هدف تبدیل می‌شود. به عبارت دیگر، کاربر، سرگرمی را دیگر برای فهم راحت‌تر محتوای علمی و یا سیاسی نمی‌خواهد؛ بلکه خود سرگرمی را می‌خواهد. او می‌خواهد سرگرم شود و برای سرگرم شدن نیز، هزینه‌های گزافی نیز پرداخت می‌کند. پرداخت‌های درون برنامه‌ای بازی‌های ویدئویی مخصوص تلفن همراه، شاهی بر این ادعا است.

۸-۲-۱. ناتوانی در مدیریت زمان

گشت‌وگذار در فضای مجازی اگر بدون نیاز واقعی و توجیه علمی صورت گیرد و صرفاً از روی کنجکاوی و سرگرمی باشد، به باتلاق عمر تبدیل خواهد شد. هرروز بر امکانات رسانه‌ای و جذاب فضای مجازی افزوده می‌شود. لذا کاربرانی که دچار سرگردان و بی‌برنامگی در امور زندگی هستند، گاه چنان غرق در جذابیت‌های فضای مجازی می‌شوند که گذشت زمان را حس نمی‌کنند.

۹-۲-۱. دور شدن از فعالیت‌های مهم زندگی

برخی از کاربران فضای مجازی در ابتدای امر صرفاً با انگیزه‌های الهی و انقلابی وارد فضای مجازی می‌شوند تا با استفاده از فضای مجازی به اصلاح امور جامعه و کشور کمک کنند اما جذابیت‌های فضای مجازی آنان را در فضای غیرواقعی و کاذب فرو می‌غلطاند. فضای مجازی به فرد بدون اینکه تلاش واقعی صورت داده باشد هویت و شخصیتی غیرواقعی می‌بخشد؛ شخصیت و هویت کاذبی که نتیجه تلاش عملی کاربر نبوده، بلکه حاصل جمع‌آوری لایک (پسند) و فالوور (دنباله رو) است. شخصیت جدید و محبوب کاربر، باعث می‌شود تا زندگی در فضای مجازی برای وی به یک اولویت تبدیل شود. کاربرانی که سال‌ها عمر و جوانی خود را صرف سرمایه‌گذاری در این فضا می‌کنند، به دلیل نداشتن سرمایه علمی و اجتماعی واقعی در زندگی واقعی، دچار خطا و تصمیمات نادرست فروانی می‌شوند و همین عامل سرخوردگی و شکست آنان می‌گردد. ۱. قضاوت عجولانه و نادرست درباره مسائل کشور ۲. همراهی و گاه همکاری خواسته و یا نخواست با دشمن ۳. به انحراف کشاندن دیگران خصوصاً جوانان به دلیل داشتن وجهه مذهبی ۴. رفتار نادرست با دیگران ۵. داشتن مواضع تند و افراطی و گاه پافشاری و تعصب بر یک موضع اشتباه ۶. نداشتن روحیه انتقادپذیری به دلیل داشتن طرفداران زیاد و مواردی از این دست، کاربران را از واقعیت‌های زندگی و زندگی واقعی دور می‌کند.

درک این موضوع که توجه بیش‌ازحد افراد به دنیای مجازی و هویت خود در شبکه‌های اجتماعی آن‌ها را از رقابت در دنیای واقعی و رسیدن به اهداف مهم بازداشته بسیار آسان است. اکثر جوانان به جای اینکه با تلاش و پشتکار مهارت‌های لازم برای

رسیدن به اهداف عالی خود را کسب کنند، ترجیح می‌دهند به فوق ستاره‌ای در دنیای مجازی و شبکه‌هایی از قبیل فیس‌بوک، توئیتر و ... شوند.^۱

۱۰-۲-۱. ترویج گسترده شب‌بیداری

اختلال در خواب از دیگر دستاوردهای فضای مجازی است که خواب مفید شبانه را از جوانان می‌گیرد و برای آنان خواب و تنبلی و عدم کارآمدی در روز کاری و تحصیلی را فراهم می‌کند.^۲ این مهم به دلیل مشوق‌های تبلیغی فراوان شرکت‌های ارائه دهنده خدمات فضای مجازی، خصوصاً اپراتورها از یک سو و دوری از نظارت والدین هنگامه نیمه شب از سوی دیگر، تشدید می‌گردد.

۱۱-۲-۱. افزایش روحیه پرخاشگری و خشونت

رفتارهای پرخاشگرانه در میان فرزندان به صورت غیرمعمول افزایش پیدا کرده است. برخی محققین تصور می‌کنند علت عمده آن بازی‌های کامپیوتری و فیلم‌های خشن است. هرچند نمی‌توان منکر تأثیر منفی این نوع سرگرمی‌ها در بروز رفتارهای خشن بود، اما با توجه به نقش محتوای غیر اخلاقی که در فیلم‌ها (بدون سانسور و زبان اصلی) و بازی‌ها وجود دارد، می‌توان این عامل را نیز از جمله عوامل مهم ایجاد روحیه پرخاشگرانه در کودکان و جوانان قلمداد کرد. اعتیاد به فضای مجازی و فشار والدین برای کاهش این اعتیاد، بر میزان پرخاشگری کاربران فضای مجازی می‌افزاید. کاربران فضای مجازی هرگاه با محدودیتی در محیط مجازی چه درباره میزان استفاده و چه درباره نوع استفاده مواجه می‌شوند، به شدت عصبانی شده و رفتارهای خشن از خود نشان می‌دهند.

تحقیقات متعدد انجام شده در داخل و خارج از کشور مؤید این موضوع است که استفاده افراطی و نامناسب از فضای مجازی ممکن است منجر به پرخاشگری، رفتارهای ضداجتماعی، هیجان زیاد، افزایش رفتارهای پرخطر جنسی، تنوع‌طلبی جنسی و افزایش رویکرد مثبت به رفتارهای ضداجتماعی و غیراخلاقی شود.^۳

۱۲-۲-۱. تصمیم‌گیری بر اساس فضای فکری محیط مجازی

فضای مجازی برخلاف آن که یله و رها به نظر می‌رسد، یله و رها نیست و سازندگان آن برای مدیریت افکار و اندیشه‌های مخاطبین این محیط را به گونه‌ای ساماندهی کرده‌اند که کاربران بدون اینکه متوجه شوند، در مسیر خواست و میل سازندگان آن

۱. منحرف کردن از اهداف زندگی واقعی؛ تاریخ و زمان انتشار: ۱۳۹۵/۰۴/۱۴؛ ۴۱: ۲۶؛ شناسه خبر: ۲۸۷۷۹

بخش - اجتماعی - ۲۸۷۷۹/۵ - منحرف - کردن - از - اهداف - زندگی - واقعی / <http://www.golestan24.com>

۲. اسارت ذهن فرزندان امروزی در چرخه فضای مجازی غیر کنترل شده؛ منتشر شده در مورخ: ۱۳۹۵/۰۳/۲۶؛ شناسه خبر: ۷۸۷۲۴۲؛ ساعت: ۱۴:۲۵؛

اسارت - ذهن - فرزندان - امروزی - در - چرخه - فضای - مجازی - غیر کنترل - شده / <http://www.dana.ir/news/787242.html>

۳. پاور پوینت آموزشی مرکز ملی فضای مجازی با عنوان: حقیقت مجازی؛ موضوع: ازدیاد پرخاشگری؛ اسلاید ۳۵.

حرکت می‌کنند. برخی کاربران فضای مجازی با اعتیاد و اعتماد به این محیط، از مفید بودن حضور و فعالیت خود سرسختانه دفاع می‌کنند و عوارض و آسیب‌های آن در نظرشان بسیار ناچیز دیده می‌شود.

یکی از جدی‌ترین عوارض که حاصل اعتماد فراوان کاربران به محیط مجازی است، واقع‌پنداری تمام مسائلی است که کاربران در محیط مجازی با آن مواجه می‌شوند؛ به عبارت دیگر، کاربران گمان می‌کنند واقعیت‌ها آن چیزی است که در محیط مجازی می‌بینند و نه آنچه در فضای پیرامون خود می‌بینند و یا می‌شنوند. بسیاری از کاربران که از مهندسی اطلاعات و ارتباطات در سرویس‌های متعلق به دشمنان بی‌اطلاع هستند، به دلیل باور عمیق خود به آنچه در محیط مجازی با آن مواجه می‌شوند، در محیط فیزیکی و زندگی عادی خود نیز بر اساس وضعیت حاکم بر محیط مجازی تصمیم می‌گیرند. رفتار غیر معقول بسیاری از کاربران، هنگامه ترویج شایعات، از نمونه بارز این آسیب است.

۱۳-۲-۱-۲. تزلزل اعتماد به نفس

یکی از آسیب‌های مهم فضای مجازی ایجاد فرهنگ غلط چشم‌وهم‌چشمی و رقابت است. فضای مجازی عرصه‌ای برای خودنمایی و خود اظهاری است. طبیعتاً بسیاری از افراد که توان رقابت در چنین فضای ناسالمی را ندارند، به دلیل احساس کمبودی که در خود و زندگی خود احساس می‌کنند، دچار انواع بیماری‌های روحی و روانی از جمله از بین رفتن اعتماد به نفس می‌شوند. این معضل در میان زنان، نوجوانان به دلیل ضعف‌های جسمی و روحی، شیوع بیشتری دارد.

از ۷۰۰۰ مادری که در پژوهش «مادران امروز» شرکت کرده‌اند، ۴۲ درصد در مورد استفاده از شبکه اجتماعی پینترست^۱ دچار استرس می‌شوند، چراکه نمی‌توانند از نظر مهارت و تخیل با سایر کاربران این شبکه رقابت کنند. اما تنها پینترست نیست که باعث بروز استرس در مادرها می‌شود. بر اساس آخرین پژوهش‌ها حدود ۲۰ درصد از ۱۶۳۲ فرد بزرگسال آمریکایی که در این پژوهش شرکت کرده‌اند، معتقدند که بیش از همه‌ی شبکه‌های اجتماعی، فیس‌بوک بیشترین اثر منفی را بر احوال آن‌ها دارد، و ۲۰ درصد دیگر می‌گویند که این سایت باعث اضطراب آن‌ها می‌شود. این روشن است که وقتی شما تصاویر تعطیلات دوستانتان را می‌بینید که به‌جایی سفر کرده‌اند که شما توان مالی سفر به آنجا را ندارید یا استتوس‌های همیشه شادمان آن‌ها را می‌خوانید احساس خلأ بکنید. اما تأثیر این شبکه اجتماعی استرس‌زا بر زنان متفاوت از مردان است.^۲

۱. Pinterest

۲. پاور پوینت: بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر اخلاق تربیتی و فردی کاربران؛ منصور حسینی طایقانی؛ اسلاید ۲۰.

۱۴-۲-۱. توسعه وسواس‌های فکری - عملی

ایجاد شک و تردید در باورها و اعتقادات، کاهش اعتماد و اعتقاد نسبت به سعادتهای اخروی، ایجاد نگاه منفی نسبت به آینده فردی و اجتماعی، ایجاد ترس نسبت به آینده و ابهام در موفقیت، زمینه را برای انواع وسواس‌های فکری و عملی فراهم آورده است. فضای مجازی با رویکرد استعمار اندیشه و ترویج سبک زندگی غربی، بستر مناسبی برای رشد و گسترش این نوع تفکرات و تعمیق آن در اندیشه کاربران فراهم آورده است. در این محیط و با توجه به نوع مدیریت آن، دائماً ترس از آینده با تأکید بر عدم موفقیت، ترویج می‌شود.

چنین مسائلی موجب ایجاد وسواس‌های شدید فکری و عملی شده و ذهن افراد را از بروز خلاقیت باز می‌دارد. همچنین اقدام به ریسک‌های معقول، خصوصاً در کارآفرینی، حوزه‌های علمی و اقتصادی، به حداقل ممکن رسیده و حالتی ایستا در فرد ایجاد می‌کند.

با توجه به آسیب‌های ذکر شده این گونه می‌توان نتیجه گرفت که شاخصه‌های مهم در آسیب‌های اخلاقی و رفتاری عبارت‌اند از: پوچی در هدف، نداشتن اراده و استحاله هویتی (از هویت اسلامی - ملی به هویت غربی) که از شخص یک انسان بدون آرمان و بی‌اصل و ریشه به جامعه ارائه داده که جز سربار بودن هیچ نفعی برای جامعه ندارد.

۳-۱-۲. سلامت

آسیب‌های فردی - سلامت به آسیب‌هایی گفته می‌شود که دو بخش روان و جسم را هدف گرفته و با ضربه زدن به این دو بخش، انسان را از حالت یک فرد طبیعی خارج ساخته و تبدیل به یک فرد بیمار جسمی و روحی می‌کند. توجه به این نکته ضروری است که بخش آسیب سلامت روان به مراتب مهم‌تر و حساس‌تر از آسیب سلامت جسمی است؛ چون روح و روان انسان از وضعیت بلوغ روان‌شناختی خود خارج شده و همچنین، در حالت تعاملی خود با جسم، دچار اختلال شده و استعداد شکوفایی را در او می‌میراند.

اگر در بهره‌مندی از فضای مجازی، محدودیتی قائل نشده و برای استفاده از آن حدود مرزی تعیین نشود، نتیجه آن تربیت کاربرانی باروح و روان پریشان، افسرده، سرخورده، عصبی با جسمی خسته و معیوب خواهد بود.

در اینجا، برای آشنایی بیشتر با آسیب‌های فردی - سلامت به مهم‌ترین این آسیب‌ها اشاره می‌شود:

- افزایش افسردگی؛ افزایش بی‌حالی و احساس خستگی کاذب؛ افزایش اضطراب و استرس؛ گسترش چاقی؛ افزایش کمردرد؛ ایجاد درد در نواحی میچ و گردن؛ ایجاد بی‌اشتهایی کاذب؛ تأثیر منفی بر مغز (تومور)؛ ایجاد ضعف شنوایی (خصوصاً به وسیله هندزفری)؛ آسیب به چشم‌ها؛ تأثیر منفی بر قلب و فشار خود؛ کاهش باروری در مردان؛ تضعیف

استخوان‌ها و مشکلات اسکلتی؛ تضعیف سیستم ایمنی بدن؛ ایجاد اختلالات ژنتیکی؛ افزایش تصادفات رانندگی به دلیل مشغول شدن به فضای مجازی حین رانندگی؛ شیوع میکروب‌های خطرناک و تأثیر مخرب بر محیط‌زیست از مهم‌ترین موارد تأثیرات سوء فضای مجازی بر زیست بومی جسمی افراد است.

۲-۲. آسیب‌های خانواده

یکی از مهم‌ترین ارکان اجتماعی که در محیط مجازی دچار آسیب‌های گوناگون می‌شود، نهاد خانواده است. با توجه به نقش و اهمیت خانواده در اجتماع و تأثیر شگرف آن بر مسائل گوناگون کشور، ابعاد گوناگون آسیب‌های فضای مجازی در خانواده خصوصاً روابط والدین و فرزندان، روابط والدین و سبک زندگی خانوادگی موردبررسی قرار می‌گیرد.

۲-۲-۱. والدین و فرزندان

روابط مستحکم و صحیح والدین و فرزندان، می‌تواند قوام و دوام خانواده و به تبع آن جامعه را تضمین کند. متأسفانه این روابط با ورود فضای مجازی به خانواده‌ها، دستخوش تغییرات ناخوشایندی شده است که به برخی از این موارد اشاره می‌شود:

۲-۲-۱-۱. کاهش رابطه آموزشی- تربیتی والدین با فرزندان

یکی از آسیب‌های شایع فضای مجازی، کاهش رابطه آموزشی - تربیتی والدین با فرزندانشان است. امروزه دیگر فرزندان سؤال و ابهامات خود را برای والدین و اولیاء تربیتی خود مطرح نمی‌کنند، بلکه با در اختیار داشتن یک ابزار ارتباطی و اتصال به اینترنت، خود را بی‌نیاز از هر مربی و آموزگاری (خصوصاً والدین) می‌دانند. اینان به دلیل سهولت دسترسی به هر نوع محتوایی و طرح پرسش‌های خود در محیط مجازی و دسترسی به پاسخ (صرف‌نظر از درست یا نادرست بودن پاسخ)، ضرورتی برای گفتگو با والدینشان در زمینه‌ی ابهامات خود نمی‌یابند.

از سوی دیگر، والدین نیز به دلیل سبک زندگی جدید و اشتغالات فراوان، امور آموزشی و تربیتی فرزندان خود را به دیگران (خصوصاً فضای مجازی)، واسپاری کرده‌اند. به دلیل کاهش رابطه آموزشی و تربیتی، کودکان و نوجوانان، والدین خود را صرفاً متکفل امور اقتصادی خود دانسته و در زمینه‌ی تربیتی و آموزشی، شأنی برای آنان قائل نیستند.

۲-۲-۱-۲. غفلت از نیازهای عاطفی فرزندان

فرزندان خصوصاً در دوران طفولیت به توجه بیشتر والدین خود نیازمند هستند. متأسفانه افراط و تفریط در استفاده از ابزارهای رسانه‌ای و ارتباطی در میان خانواده افزایش یافته است. وقت‌گذرانی در فضای مجازی، موجب غفلت والدین از نیازهای کودکان و سرخوردگی آنان می‌شود.

این وضعیت باعث می‌شود فرزندان از دو طریق آسیب ببینند: از یکسو فرصت صمیمیت، گفت‌وگو و بسیاری از تعاملات والدین فرزندی را از دست می‌دهند و از سوی دیگر، نیازهای تحصیلی، اجتماعی و عاطفی کودکان تأمین نمی‌شود که بسیاری از این غفلت‌ها، عامل رشد خشونت‌های رفتاری برون‌ریز، خودکم‌بینی، عدم جسارت در برابر مشکلات و احساس عدم پذیرش در میان خانواده و همسالان در کودکان است.^۱

۳-۱-۲-۲. کاهش میزان نظارت و کنترل خانواده

گسترش فضای مجازی و امکان دسترسی کودکان، نوجوانان و جوانان به آن در هر زمان و مکانی، به یکی از دغدغه‌های استرس زای خانواده‌ها تبدیل شده است. از آنجاکه کاهش کنترل بر عملکرد فرزندان هنگام حضور آنان در فضای مجازی، زمینه برای انحراف و رفتارهای خارج از قانون، عرف و شرع فراهم می‌کند، اضطراب و نگرانی شدیدی در والدین نسبت به مسائل تربیتی فرزندان بوجود آمده است. عدم آموزش کافی والدین درباره ماهیت و عملکرد فضای مجازی و قابلیت‌های ابزارهای ارتباطی چون تلفن‌های همراه هوشمند، تبلت و رها بودن فضای مجازی، پیامدهای این آسیب را تشدید کرده است. کاهش میزان نظارت و کنترل خانواده بر فرزندان و فاصله دیجیتالی بین والدین و فرزندان، منجر به دو آسیب جدی می‌شود:

۱-۳-۱-۲-۲. ناتوانی والدین در آموزش فرزندان

بچه‌ها با در دست داشتن یک دستگاه ارتباطی قدرتمند متصل به اینترنت، خود را بی‌نیاز از آموزش والدین و مربیان سنتی می‌بینند. از طرفی و والدین هم فاصله خود با فرزندان را بسیار زیاد می‌بینند و امکان آموزش به آن‌ها را با وجود اینترنت، بسیار بعید می‌دانند. به دلیل سرعت بالای کودکان در یادگیری استفاده از ابزارهای ارتباطی مانند گوشی و تبلت، فاصله بسیار زیادی میان والدین و فرزندان در آگاهی نسبت به فناوری اطلاعات و ارتباطات وجود دارد. به همین دلیل عملاً والدین به‌جای الگو و راهنما بودن، به پیرو فرزندان خود تبدیل شده و چند گام از فرزندان خود عقب هستند. در چنین وضعیتی، کودکان و نوجوانان به‌راحتی می‌توانند والدین خود را نسبت به عملکرد واقعی خود در فضای مجازی فریب دهند و هر آنچه خواستند انجام دهند.

۲-۳-۱-۲-۲. کم‌رنگ شدن تربیت دینی با گسترش فضای مجازی

رسانه‌ها را پس از پدر و مادر باید ضلع سوم تربیت فرزندان دانست. تا پیش‌ازاین تلویزیون ضلع اصلی این تربیت بود، اما اکنون فضای مجازی نه‌تنها دیگر رسانه‌ها را به حاشیه رانده بلکه عملاً نقش کلیدی والدین را نیز در امر تربیت خنثی کرده است. در حال حاضر، فضای مجازی بر همه امور تربیتی و اخلاقی خانواده‌ها سایه افکنده است به‌گونه‌ای که خود والدین نیز از فضای مجازی تأثیر گرفته‌اند و نقش خود را در تربیت فرزند فراموش کرده‌اند. آلوده شدن تنها یکی از والدین به فضای مجازی می‌تواند

۱. والدین معتاد به فضای مجازی و تنهایی کودکان؛ تاریخ و زمان انتشار خبر: ۱۸ / ۷ / ۱۳۹۶؛ ۷:۱۳؛ کد خبر: ۸۲۶۹۱۲۴۹ (۶۲۰۴۶۴۹)؛

آثار سوء تربیتی برای دیگر اعضای خانواده داشته باشد. در حال حاضر بسیاری از والدین به دلیل احساس خلأهای عاطفی و فرهنگی و اقتصادی، از فضای مجازی برای پر کردن آن استفاده می‌کنند. از این رو جلوه‌های دینی تربیت، تحت‌الشعاع این محیط قرار گرفته است. این آسیب زمانی خودنمایی می‌کند که فرزندان متوجه استفاده نادرست و سوء والدین خود از فضای مجازی شوند؛ در این صورت حتی رفتارهای دینی و مذهبی والدین نیز تأثیر خود را در کودکان از دست خواهد داد.^۱

۴-۱-۲-۲- خروج محوریت تربیتی از کانون خانواده

به دلیل عدم شناخت والدین نسبت به تأثیر، کارکرد و ماهیت رسانه‌ها و جهل نسبت به عوارض واسپاری تربیت فرزندان به محیط‌های خارج از کانون خانواده، طی مدت حدود ۳۰ سال، امور بخش قابل توجهی از امور تربیتی فرزندان، توسط رسانه‌ها انجام می‌شود. در بدو امر، به دلیل اعتماد فراوان مردم به رسانه ملی، باوجود ضعف‌ها و آسیب‌های پیدا و پنهان آن، خانواده‌های بسیاری عملاً تربیت فرزندان خود را به رسانه ملی سپردند. اینان با این تصور که سرگرم شدن فرزندان با تلویزیون می‌تواند باری از دوش تربیت آنان بردارد، ساعات زیادی فرزند خود را با تلویزون تنها گذاشتند. با ورود رسانه‌های دیجیتالی چون فضای مجازی تا حد زیادی صداوسیما به حاشیه رفت و آن نظارتی که بر برنامه‌های تلویزیونی وجود داشت، بر محتوای فضای مجازی وجود ندارد. شوربختانه باید گفت همان اعتماد به رسانه ملی باوجود تفاوت فاحش در ماهیت و ساختار و عملکرد به فضای مجازی نیز تسری پیدا کرده است.

حضور در گروه‌های گوناگون شبکه‌های اجتماعی و مواجهه با سایت‌های رنگارنگ اینترنتی به همراه بازی‌های ویدئویی و نرم افزارهای آموزشی، محوریت تربیت را از کانون خانواده ربوده و در اختیار گردانندگان محیط مجازی قرار داده است. البته فضای مجازی هم آموزش و هم پرورش کودکان و نوجوانان را در اختیار گرفته و هم در بعد مشاوره و راهنمایی، هدایتگری آنان را نیز متکفل شده است.

۵-۱-۲-۲- فرزند سالاری و تمرد فرزندان در برابر والدین

فرزند سالاری زائیده سبک زندگی و فرهنگ غربی است. صهیونیسم بین الملل مدیریت مستمر فضای مجازی و مهندسی اطلاعات و ارتباطات، در ترویج این فرهنگ در میان دیگر ملتها موفقیت چشم‌گیری داشته‌اند. دسترسی بدون محدودیت به فضای مجازی و مشاهده فیلم، ویدیو موزیک و سایر آثار هنری و تصویری غربی که در سراسر این آثار تحقیر و توهین به والدین امری عادی تلقی می‌شود، زمینه را برای تمرد فرزندان در برابر والدین فراهم آورده است. باکمال تأسف تأثیر این فرهنگ نه فقط

۱. کودکان و نوجوانان قربانی تکنولوژی؛ کد خبر ۳۱۲۱۴۴؛ تاریخ انتشار: ۲۰ / ۷ / ۱۳۹۴؛ زمان: ۰۹: ۵۱: ۱۲؛

بخش - استان - ها - ۱۵/۳۱۲۱۴۴ - کودکان - نوجوانان - قربانی - تکنولوژی / <https://www.ilna.ir/>

در میان کاربران عادی که در میان مدیران فرهنگی، تولیدکنندگان برنامه‌های رسانه ملی و سینماگران و هنرمندان نیز محسوس می‌باشد. فیلم‌های و سریال‌های تولیدشده در رسانه ملی، مقالات روزنامه‌ها و آثار هنری و تصویری ارائه‌شده در سایت‌ها، کانال‌های ایرانی و فارسی‌زبان، صفحه توییتری یا فیس‌بوکی هنرمندان، سلبریتی‌ها و ... همه به بخشی از حلقه ترویجی این جریان فرهنگی منحن تبدیل شده‌اند. متأسفانه در این میان بسیاری از شخصیت‌های مشهور و سلبریتی فضای مجازی نیز خواسته یا نخواستہ در فضای مجازی به ترویج این فرهنگ کمک کرده‌اند.

اینترنت شکاف میان نسل‌ها را بیشتر کرده است و اکنون شکاف میان نسل دوم و سوم علاقه‌مند به اینترنت نیز آشکار شده، به گونه‌ای که هیچ‌یک زبان دیگری را نمی‌فهمند. امروزه با ورود وسایل و فن‌آوری‌های جدید به عرصه خانواده‌ها شاهد این هستیم که والدین و فرزندان ساعت‌های متمادی در کنار یکدیگر می‌نشینند، بدون آنکه حرفی برای گفتن داشته باشند. ما دیگر کمتر نشانه‌هایی از آن نوع خانواده‌هایی را داریم که والدین و فرزندان دور هم نشسته و درباره موضوعات مختلف خانوادگی و کاری باهم گفتگو کرده و نظرات همدیگر را راجع به موضوعات مختلف جویا شوند. در شرایط فعلی روابط موجود میان والدین و فرزندان به سردی گرائیده و دو نسل به دلیل داشتن تفاوت‌های اجتماعی و تجربه‌های زیستی مختلف زندگی را از دیدگاه خود نگریسته و مطابق با بینش خود آن را تفسیر می‌کنند. نسل دیروز (والدین) احساس دانایی و باتجربگی می‌کند و نسل امروز (فرزندان) که خواهان تطابق با پیشرفت‌های روز است، در برابر آن‌ها واکنش نشان می‌دهد و چون از پس منطق و نصیحت‌های ریشه‌دار و سرشار از تجربه آن‌ها بر نمی‌آید به لجبازی روی می‌آورد.^۱

۶-۱-۲-۲- کاهش احترام به والدین

کاهش احترام به والدین از جمله مواردی است که بسیاری از خانواده‌ها نسبت به آن گله‌مند هستند. فضای مجازی، زمینه کاهش احترام والدین را از دو جهت مهیا می‌سازد:

- کاهش ارتباطات آموزشی - پرورشی - عاطفی، منجر به کاهش احترام فرزندان به والدین می‌شود. انسان‌ها ذاتاً به کسانی احترام می‌گذارند که در سه محور یادشده با آنان ارتباطات مستحکم داشته باشند.
- برخی پایگاه‌ها در اینترنت به فرزندان یاد می‌دهند که به نصایح و صحبت‌های والدین خویش اهمیت نداده و به بهانه‌های مختلف از جمله قدیمی بودن این سخنان و حضور در عصر فضای مجازی و دیجیتال در مقابل آنان بایستند. همچنین به نوجوانان آموزش می‌دهند که چگونه به اهداف خود دست یابند و به چیزی که می‌خواهند، خارج از قواعد خانواده، برسند. اینترنت آمریکایی به آنان تعلیم می‌دهد که چطور مطالبات خود را از پدر و مادر

۱. مقاله: رابطه بین تأثیرات منفی فضای مجازی و تربیت دینی خانواده‌ها؛ تاریخ و زمان انتشار: ۱۱ آذر ۱۳۹۵، ۴۶: ۱۹؛

درخواست نمایند و از چه طریقی شانه از زیر بار خواسته‌های والدین خویش خالی کنند. فضای مجازی به آنان یاد می‌دهد که فقط به حرف‌های به اصطلاح امروزی گوش دهند و بر هدفی که مقصودشان است، اصرار ورزند. برخی صفحات وب در اینترنت راهکارهای مخالفت با والدین و فرهنگ فرزند سالاری را به آنان تعلیم داده، در پاره‌ای اوقات به طور غیرمستقیم خشونت علیه والدین را نیز توصیه می‌کنند.^۱

۲-۲-۲- والدین

روابط والدین در خانواده‌ها نیز از گزند آسیب‌های فضای مجازی در امان نمانده است. برخی از مهم‌ترین مواردی که در روابط والدین و همسران دچار آسیب شده است عبارت‌اند از:

۲-۲-۲-۱- تغییر الگوی همسرگزینی

دین اسلام بر انتخاب صحیح همسر تأکیدات فراوانی دارد. به دلیل نقش و اهمیت انتخاب همسر در پایداری خانواده و تربیت فرزندان، اسلام ملاک‌هایی برای انتخاب همسر در نظر گرفته است. در روایات اسلامی، تدین^۲، اخلاق نیک^۳، شرافت خانوادگی^۴ و سلامت جسمی و روحی، اولویت‌های مهم برای انتخاب همسر معرفی شده‌اند. باین حال، فضای مجازی با کشاندن سبک زندگی غربی به جامعه ایرانی، ملاک انتخاب همسر را دستخوش تغییرات بنیادین کرده، به گونه‌ای که برخی کاربران، زیبایی، مال و موقعیت اجتماعی ویژه را در اولویت انتخاب همسر خود قرار می‌دهند. بدیهی است پایداری چنین خانواده‌هایی در حداقل ممکن خواهد بود.

۲-۲-۲-۲- بالا رفتن سطح توقعات

مشاهده سبک زندگی لوکس (لاکچری) در روابط زوجین در فیلم، سریال، پویانمایی و کلیپ‌های کوتاه در شبکه‌های اجتماعی، سطح توقعات همسران از یکدیگر را بسیار بالا می‌برد. آنان انتظار دارند همسرانشان همانند آنچه در محیط رسانه‌ای و مجازی می‌بینند، رفتار کنند. چنین مسئله‌ای منجر به سه اتفاق ناگوار خواهد شد:

ا. مدارا نکردن با همسر؛

ب. انتظارات بی‌جا از همسر؛

۱. اینترنت و چالش‌های تربیتی فرزندان؛ تاریخ انتشار: ۱۳۹۱ / ۹ / ۲۲؛ منبع: فصلنامه ره‌آورد نور شماره ۲۷؛

۲. پیامبر گرامی اسلام: بر شما باد که همسر دین‌دار بگیرید. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۳۱.

۳. پیامبر گرامی اسلام: با کسی که اخلاق و دینش موردپسند باشد ازدواج کنید، اگر چنین نکنید فتنه و فساد بزرگی در زمین به وجود خواهد آمد. میزان الحکمه، حدیث ۸۰۳۶.

۴. پیامبر گرامی اسلام: ای مردم، بپرهیزید از سبزه‌زاری که بر فراز مزبله و منجلابی روییده باشد! سؤال شد: ای پیامبر خدا، سبزه‌زار روییده بر مزبله و منجلاب چیست؟ فرمود: زن زیبایی که در خانواده پلیدی رشد کرده باشد. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۳۷۲.

ج. ناسپاسی نسبت به همسر.

به یقین چنین خانواده‌ای به جای اینکه مأمن آرامش باشد، بیشتر به میدان جنگ و نبرد شبیه خواهد بود و پایه‌های آن بسیار سست خواهد گشت.

۳-۲-۲-۲-عدم رضایت از زندگی

یکی از موفق‌ترین روش‌های سلطه گران برای تضعیف نظام خانواده، به تصویر کشیدن زندگی‌های مرفه، بی‌درد و برخوردار از مواهب سرشار اقتصادی است. دکوراسیون مجلل، خانه‌های بزرگ، لباس‌های گران‌قیمت و مطابق مد روز، آرایش دائمی مردان و زنان، عشق‌ورزی رمانتیک همسران به یکدیگر و ... تنها گوشه‌ای از مسائلی است که کاربران روزانه بارها و بارها در محیط رسانه‌ای، خصوصاً فضای مجازی با آن مواجه هستند. رؤیت دائمی چنین مواردی اندک‌اندک منجر به ایجاد نوعی نارضایتی در زندگی زناشویی می‌شود. کاربران فضای مجازی، خود را محروم از چنین زندگی‌ای دانسته و همسر خود را مقصر درجه اول این نقیصه می‌دانند. برخی نیز برای به دست آوردن این زندگی خیالی، آرامش شب و روز خود را از دست داده تا بتوانند گوشه‌ای از این زندگی را در خانه خود ایجاد کنند.

۴-۲-۲-۲-کاهش غیرت

یکی از آسیب‌های رایج فضای مجازی، کاهش غیرت مردان است. حضور نامعقول در محیط مجازی، به‌مرور زمان و به‌گونه‌ای که کاربر متوجه آن نشود، تغییراتی را در اندیشه و رفتار آنان ایجاد می‌کند. کاهش غیرت مردان، از همین موارد است. حضور در محیط‌های مختلط مجازی، ارتباط با نامحرمان، مطالعه داستان‌های مربوط به خیانت و بی‌غیرتی، مشاهده محتوای حاوی روابط نامشروع و دیدن فیلم و سریال‌های مروج بی‌غیرتی ... اندک‌اندک از میزان حساسیت مرد نسبت به حریم همسر خود و خانواده‌اش کاسته و زمینه بی‌غیرتی وی را مهیا می‌سازد. برخی مردان فعال در محیط مجازی اگر به رفتار خود دقت کنند متوجه می‌شوند پس از گذشت حدود یک سال از حضور نامعقول در این محیط، حساسیتشان نسبت به حریم خانواده، کاهش یافته است.

۵-۲-۲-۲-عضویت همسران در گروه‌های مختلط

یکی از وقایع تلخ فضای مجازی، حضور مختلط و خارج از عرف و شرع کاربران در قالب گروه‌های مجازی است. این مقوله شامل افراد متأهل نیز می‌شود و متأسفانه پیامدهای ناگواری را در پی دارد. دو مورد از مهم‌ترین تبعات ناگوار حضور مختلط در محیط مجازی عبارت است از:

۱-۵-۲-۲-۲-ایجاد شک و بدبینی بین همسران

تغییر رفتار و گاه بروز رفتارهای مشکوک، پنهان‌کاری، نگاه و رفتار متفاوت و نامناسب با کاربران نامحرم یکی از عوارض عضویت در گروه‌های مختلط است و این قطعاً از نگاه کنج‌کاو و حساس همسران نسبت به یکدیگر دور نمی‌ماند. پس از مدتی،

پنهان کاری موجب ایجاد شک در همسران نسبت به یکدیگر می‌شود. به طور کلی، سه عامل مهم موجب پیدایش شک همسران به یکدیگر می‌شود: ۱. حضور همسر در محیط‌های مختلط ۲. حضور همسر در محیط‌های ناسالم خصوصاً اینستاگرام، واتس اپ و تلگرام ۳. پنهان کاری.

۲-۵-۲-۲-۲-۲-مهمترین زمینه برای برقراری ارتباط نامشروع

تا پیش از این ارتباط با جنس مخالف در کشوری مثل ایران به سهولت ممکن نبود و چنانچه فردی چنین قصدی داشت باید متقبل هزینه، خطر و دردهای بسیاری می‌شد. اما ابزارهای ارتباطی نوین تمامی موانع ارتباطی متعارف را از میان برچیده است و هر فردی در هر زمان و مکانی و با هر قدرت مالی می‌تواند با یک یا چند نفر جنس مخالف ارتباط برقرار کند. علاوه بر این فضای مجازی صرفاً به زمینه‌سازی ارتباط کمک نمی‌کند، بلکه در تشویق و جذاب سازی این نوع ارتباطات نقشی پررنگ و اساسی پیدا کرده است به گونه‌ای که امروزه تصور فساد و فحشاء بدون فضای مجازی تقریباً غیرممکن است.

می‌توان مدعی شد اینترنت به دلیل تسهیل ایجاد روابط دوستانه و عاشقانه، در زمینه‌های غیراخلاقی بسیار مورد توجه قرار گرفته، تا جایی که اینترنت موجب سهولت خیانت در روابط زناشویی و ایجاد روابط نامشروع می‌شود.^۱

۶-۲-۲-۲- رواج میل به خودنمایی در برابر نامحرم

ریخته شدن قبح ارتباط با نامحرم، ایجاد رقابت با دیگر زنان در جلوه‌گری و تفاخر، تشویق به شرکت در چالش‌های غیرشرعی در گروه‌های مختلط، کاسته شدن از غیرت و ... زمینه‌ای اصلی خودآرایی زنان و دختران برای نامحرم است. چنانچه خود والدین ضعف اخلاقی نیز داشته باشد و سبک زندگی غیر اسلامی، نوع تربیت و فرهنگ، تحصیلات علوم غربی و ... عواملی از این دست سبب می‌شود تا این رذیله اخلاقی در خانواده‌ها تشدید شود.

برخی خدمات فضای مجازی، نقش بسیار پررنگی در ترویج و اشاعه این میل، خصوصاً در زنان و دختران دارند. به عنوان نمونه، اینستاگرام، به دلیل ساختار و مدیریت فاسد، غالب کاربران خود را به خودنمایی، دعوت و تشویق می‌کند.

۷-۲-۲-۲-۲-انحراف در روابط جنسی مشروع

ارتباط زناشویی با همسر در شرع مقدس با وجود آزادی‌های کامل محدودیت‌هایی نیز دارد. از این‌رو ارتباطی که خارج از شأن انسانی مانند روابط جنسی از طریق مقعد و دهان که در غالب موارد موجبات آزار و آسیب جسمی را فراهم می‌آورد، از طرف شرع مقدس یا ممنوع شده و یا توصیه نشده است. در گذشته، حتی زوجین نیز در صورت تمایل به چنین روابطی به دلیل

۱. مقاله: رابطه بین تأثیرات منفی فضای مجازی و تربیت دینی خانواده‌ها؛ تاریخ و زمان انتشار: ۱۱ آذر ۱۳۹۵، ۱۹:۴۶؛

عواقب شرعی و جسمی، از آن امتناع می‌کردند اما فضای مجازی قبح چنین مسائلی را از بین برده و ترس از عواقب شرعی و جسمی آن را نیز به حاشیه رانده است.

مطابق با آمارها، بیش از ۳۰ درصد کل دانلودهای اینترنت را محتواهای مستهجن تشکیل می‌دهد. روابط جنسی خارج از چارچوب با همسران، در چنین فیلم‌هایی به شدت تبلیغ و ترویج شده و کاربران را علاقمند می‌سازد که چنین روابطی را نیز تجربه کنند.

۸-۲-۲-۲- تغییر ذائقه جنسی و ابتلا به روابط نامشروع

دسترسی به کانال‌ها و سایت‌های مستهجن، دیدگاه، نیاز و ذائقه فرد را درباره روابط جنسی متعارف به شدت تغییر می‌دهد و فرد مدام به دنبال رسیدن به لذت‌های جنسی جدید و جذابی است که به دیدن این نوع تصاویر به صورت مداوم از طریق فضای مجازی عادت کرده است. چنین فردی به ندرت از طریق مشروع ارضاء خواهد شد و تمایل دارد تا به همان شیوه‌ای که در محیط مجازی آموخته، ارضاء شود. گسترش روابط جنسی نامشروع از نتایج دسترسی به این نوع آثار غیراخلاقی در فضای مجازی است.

۸-۲-۲-۲-۱- از همسر به غیر همسر و از جنس مخالف به جنس موافق (هم‌جنس‌گرایی)

چنانچه اشاره شد آشنایی فرد با روابط جنسی متفاوت آن‌هم از نوع نامشروع دامنه نیازهای جنسی فرد را به صورت نامحدودی گسترش می‌دهد و لذا چنین فردی دیگر هیچ نوع تقید شرعی را در روابط جنسی برنمی‌تابد و حتی ممکن است به ارتباط با جنس موافق یعنی هم‌جنس‌بازی و محارم نیز روی بیاورد.

۸-۲-۲-۲-۲- روابط جنسی ضربدری

تماشای مکرر روابط نامشروع نامتعارف در فضای مجازی کاربران را به سمت‌وسوی روابط نامشروع آن‌هم در شنیع‌ترین شکل آن سوق می‌دهد. ارتباط هم‌زمان دو زوج با همسر زوج دیگر (سکس ضربدری) یکی از این موارد است. متأسفانه جامعه ایرانی نیز از این فساد جنسی در امان نمانده است. در حقیقت باید گفت تا پیش‌از این دسترسی بسیاری از خانواده‌ها به چنین مواردی تقریباً غیرممکن بود، اما دسترسی آسان و نامحدود به فضای مجازی به معنی دسترسی آسان و نامحدود به آثار مخرب غربی و شرقی است که تا دیروز حتی تصور آن هم ممکن نبود.

۸-۲-۲-۲-۳- آزار دادن همسر

تماشای فیلم‌های مبتذل و مستهجن، کاربران را به تقلید در انجام چنین روابطی جنسی در زندگی زناشویی می‌کشاند. در برخی موارد، همانگونه که بیان شد، روابط نامتعارف بون و غیرشرعی است که موجبات آزار روحی و جسمی همسر را فراهم می‌آورد. همچنین اطلاع همسران از استفاده غیراخلاقی همسر خود از فضای مجازی، زمینه آسیب روحی و روانی و بعضاً اختلافات

شدید بین زوجین را فراهم می‌آورد. در برخی موارد، اختلافات، به درگیری و آزار جسمی همسر منجر می‌شود. همچنین اعتیاد به فضای مجازی باعث کاهش روابط زناشویی متعارف و در نتیجه کاهش روابط عاطفی زوجین نیز می‌گردد که این نیز خود زمینه‌ای مناسب برای آزار همسران فراهم می‌آورد.

۹-۲-۲-۲-۱ افزایش طلاق عاطفی

سهولت ارتباط با جنس مخالف در فضای مجازی، تماشا و مطالعه آثار جنسی زمینه‌ی علاقه‌ی همسران را نسبت به هم فراهم می‌آورد. تماشای زنان و دختران نامحرم و بعضاً با پوشش نامناسب آن‌هم بدون محدودیت و همچنین تماشای مردان و پسران نامحرم برای زنان، زمینه مقایسه و کاهش علاقه بین همسران را فراهم می‌آورد. ادامه این روند موجب طلاق عاطفی زوجین منجر می‌گردد و عملاً پیوند زناشویی دو همسر به زندگی دو بیگانه در زیر یک سقف منجر می‌شود. ۶۸٪ طلاق‌ها در ۱۵۰ کشور، تنها به علت ارتباط یکی از طرفین یا جنس مخالف به وسیله شبکه‌های اجتماعی بوده که بیانگر تعداد طلاق‌های فیزیکی بوده است و طلاق‌های عاطفی که متأسفانه تعداد آن‌ها چند برابر طلاق‌های فیزیکی است، در آمارها نیامده‌اند.^۱

۱۱-۲-۲-۲-۱ ناپایداری ازدواج‌ها

ارتباط با جنس مخالف و یا دیدن تصاویر و یا فیلم‌های جنسی طبیعتاً از میزان تعهد و تقید همسران به یکدیگر می‌کاهد. یکی از عوارض دیدن تصاویر زنان و دختران که به دلیل استفاده از تکنیک‌ها و جلوه‌های ویژه بصری از جذابیت تصنعی بیشتری برخوردارند، باعث کاهش میزان علاقه همسران به یکدیگر می‌شود. همانگونه که بیان شد، ممکن است برخی کاربران فضای مجازی به تقلید از بازیگران فیلم‌های غربی و روابط آنان به چنین رفتارهایی دست بزنند، اما به دلیل اغراق‌آمیز بودن این رفتارهای جنسی و عدم توانایی همسر در ایجاد رضایت جنسی، افراد اقدام به برقراری رابطه جنسی مشروع و یا نامشروع خواهد کرد. متأسفانه در حال حاضر آستانه رضایت جنسی زنان و مردان و زنان به دلیل ابتلا به مشاهده چنین آثاری در فضای مجازی بسیار بالا رفته است.

همچنین مجموع موارد یادشده مانند اختلاط، روابط نامشروع، افزایش نارضایتی از زندگی، طلاق عاطفی، آزار همسر و ...، زمینه ناپایداری خانواده را فراهم کرده است. متأسفانه طی سالیان اخیر، نرخ طلاق، همواره رو به افزایش بوده است.

۱. ماهنامه موعود، شماره ۱۹۲ و ۱۹۳؛ بهمن و اسفند ۱۳۹۵؛ اخبار؛ ص ۵۷.

۳-۲-۲- سبک زندگی

شاید مهم‌ترین بعدی که در خانواده دچار اختلال می‌شود، سبک زندگی خانوادگی است. فضای مجازی، تمامی ابعاد زیستی خانواده خصوصاً سبک زندگی را دستخوش تغییر قرار داده و نوع تعاملات خانواده و منش آن را دگرگون ساخته است. برخی از مهم‌ترین آسیب‌های مرتبط با سبک زندگی خانواده عبارت است از:

۱-۳-۲-۲- مدگرایی و کاهش تقید به حجاب

یکی از آفت‌های مهم رسانه‌های غربی، رواج مد و مدگرایی بین مخاطبین و کاربران این نوع رسانه‌هاست. جذاب سازی مدهای غربی در پوشش و سبک زندگی یکی از اهداف دشمن در استحاله فرهنگی جوامع مسلمانی مثل ایران است. رواج پوشش‌های نامناسب خصوصاً در میان بانوان، لوازم و دکوراسیون لوکس منزل، آرایش‌های زننده، ... در میان خانواده‌ها، آنان اکثراً به دلیل دسترسی آسان به فضای مجازی و کانال‌ها و شبکه‌های اجتماعی مروج سبک زندگی غربی است. با توجه به گستردگی روابط میان افراد در فضای مجازی، با گرایش تنها یک نفر از یک جمع به مد خاصی، باقی بانوان نیز به این رقابت ناسالم می‌پیوندند. به‌طورمعمول مدگرایی و کاهش تقید به حجاب با ایجاد تغییرات نامتعارف در پوشش سنتی مانند چادر اتفاق می‌افتد. استفاده از چادرهایی با دوخت یا رنگ نامتعارف، استفاده نامتعارف از چادر، استفاده از روسری نامتعارف در کنار چادر، استفاده از آرایش نامتعارف همراه با چادر، استفاده از کفش زنانه نامتعارف، استفاده از پوشش ساپورت به‌جای شلوار و مانتو از مهم‌ترین مواردی است که به‌مرور موجب ایجاد آسیب فوق‌الذکر می‌شود.

۲-۳-۲-۲- هویت زدایی از مفهوم خانواده

ارزش خانواده به‌اندازه‌ای است که از آن به‌عنوان یک جامعه کوچک یاد می‌کنند. درواقع، جامعه از واحدهای کوچکی به نام خانواده به وجود می‌آید که دربردارنده آداب‌ورسوم و باورهای گوناگون است. بنابراین، اگر بخواهند یک جامعه را از داخل تهی کرده و آن را با فرهنگ اصیل خود بیگانه کنند، هویت و اصالت فرهنگی آن جامعه - که یکی از مصادیق مهم آن خانواده است - را از بین برده و مفهوم تشکیل خانواده را یک مفهوم بی‌ارزش جلوه دهند.

با توجه به جایگاه ویژه اینترنت در اجتماع و ساختار زندگی اجتماعی، شاهد تأثیرات زیاد آن در با اهمیت‌ترین بُعد اجتماعی یعنی، خانواده هستیم؛ تأثیراتی که همه ابعاد ساختاری یک خانواده را تحت‌الشعاع خود قرار داده است.

۳-۳-۲-۲- کم شدن و از بین رفتن گفتگو و تعاملات بین اعضای خانواده

اعضای خانواده نیازمند برقراری روابط عاطفی در خانواده هستند و می‌توان گفت پاسخ‌گویی به این نیاز ازجمله مهم‌ترین کارکردهای خانواده است. استفاده‌ی بیش‌ازحد از اینترنت و شبکه‌های مجازی باعث می‌شود اعضای خانواده کمتر به این نیاز مهم

یکدیگر پاسخ گو باشند. چنان که امروزه اعضای خانواده به‌ویژه همسران، از این مسئله گلیایه می‌کنند و ناراضی هستند^۱. به گزارش روزنامه نیویورک‌تایمز، نتایج پژوهشی که به‌منظور شناخت تأثیر اجتماعی و روان‌شناختی اینترنت بر روی ۱۶۹ نفر در ۷۳ خانوار در یک سال انجام گرفته و اینترنت در این نمونه افراد عمدتاً برای ایجاد ارتباط مورد استفاده قرار می‌گرفت، نشان می‌دهد: استفاده از اینترنت با کاهش ارتباطات مشارکت‌کنندگان در پژوهش با اعضای خانواده در محیط خانه، کاهش اندازه حلقه اجتماعی آن‌ها و افزایش احساس افسردگی و تنهایی همراه بوده است. مؤلفان نتیجه‌گیری کردند که آنچه با استفاده از اینترنت ازدست‌رفته، حضور فیزیکی فرد برای دیگری بوده است.^۲

۴-۳-۲-۲-کم رنگ شدن صله ارحام و ارتباطات اجتماعی

فضای مجازی علاوه بر روابط درون خانوادگی موجبات سردی روابط فامیلی را فراهم آورده است. تا پیش‌ازین حتی در معاشرت‌های فامیلی توجه زیادی به برنامه‌های تلویزیونی بود اما در همان حین هم توجه جمعی و مشترک بود ارتباط عاطفی نیز برقرار می‌شد اما با گسترش فضای مجازی در حال حاضر افراد خانواده در انزوا و تنهایی سر در گوشی‌های خود دارند و توجهی به اطراف ندارند و این به کیفیت روابط لطمه اساسی می‌زند. در طرف دیگر برخی با اکتفا به شبکه‌های اجتماعی کمتر نیاز به صله‌رحم از نوع سنتی و شفاهی آن دارند. این موضوع در شهرهای بزرگی چون تهران که طبیعتاً رفت‌وآمد هزینه‌ها و زمان بیشتری می‌طلبد جلوه بیشتری دارد. در حال حاضر به دلیل مشکلات اقتصادی و فرهنگی که در جامعه به وجود آمده است ناخواسته به این توجه و ترجیح روی آورده‌اند که به‌جای ارتباط حضوری به همان ارتباط اینترنتی اکتفا کنند.

«امروزه اینترنت در زندگی اجتماعی، جای دوستان و نزدیکان را گرفته و در حقیقت، جایگزین روابط دوستانه و فAMILI شده است. افرادی که ساعت‌ها وقت خود را در سایت‌های اینترنتی می‌گذرانند، بسیاری از ارزش‌های اجتماعی را زیر پا می‌نهند؛ چراکه فرد، دیگر فعالیت‌های اجتماعی خود را کنار گذاشته، به فعالیت‌های فردی روی می‌آورد. نتایج پژوهش شاندرز نشان داد که استفاده زیاد از اینترنت، با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است. برعکس، کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می‌کنند، به‌طور فراوانی با والدین و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند.»^۳

۱. تهدیدها و آسیب‌های اینترنت و فضای مجازی برای خانواده؛ تاریخ انتشار: ۰۷ بهمن ۱۳۹۵ - ۱۳: ۰۱؛ کد خبر: ۲۳۹۸۴؛

<https://gerdab.ir/fa/news//۲۳۹۸۴>

۲. دریفوس، هربرت، درباره اینترنت؛ نگاهی فلسفی به اینترنت، ترجمه علی ملایکه، تهران: نشر گام نو، ۱۳۸۳ ش، ص ۱۵ و ۱۶.

۳. مقاله: نقش آموزه‌های دینی اسلامی در پیشگیری از آثار مخرب فضای مجازی بر خانواده؛ نویسنده: نجمه ملاحی؛ تاریخ و زمان انتشار: چهارشنبه،

۲۹ آذر ۱۳۹۶ ساعت ۱۶:۲۶؛

۵-۳-۲-۲-ترویج گسترده زن سالاری

پیام‌های مورد تبادل قرار گرفته در فضای مجازی، گاهی حکایت از دیدگاه فمینیستی و نوع نگاه ایشان به ساختار خانواده داشته سعی در نادیده گرفتن تفاوت‌های جنسیتی و کم‌رنگ کردن نقش پدر در خانواده و به حاشیه راندن او و در نتیجه کاهش عاملیتش در زندگی مشترک دارند. تبادل پیام‌هایی که دلالت بر بی‌مسئولیتی مرد، عدم توانایی او در تربیت فرزند و مباحثی از این دست دارد، جایگاه پدر در خانواده را متزلزل ساخته و این امر موجب تضعیف ساختار خانواده مطلوب اسلامی می‌گردد. نمونه دیگری که می‌توان در مورد ترویج تفکرات فمینیستی در فضای مجازی نام برد، ارائه آمار و ارقامی است که بدون هیچ تحلیلی و تبیینی در شبکه‌های اجتماعی منتشر می‌شود؛ به عنوان مثال، شاخص «ایران» در احراز رتبه جهانی حمایت از زنان... طبیعی است که با پذیرش چنین شاخص‌هایی از سوی زنان، احساس حقارت و خودکم‌بینی بر آن‌ها غلبه کرده و در صدد برمی‌آیند تا به تقلید از کشورهای پیشرو، در کسب شاخص‌ها بپردازند.^۱

۶-۳-۲-۲-گرایش به اشرافی‌گری

میل به اشرافی‌گری و زندگی اشرافی را می‌توان در سبک زندگی اشرافی افراد جستجو کرد. همچنین سکوت در برابر زندگی اشرافی مسئولین و یا تلاش در راستای توجیه این رفتار همچنین در پیش گرفتن زندگی اشرافی در محیط کار و منزل در نتیجه گسترش فضای مجازی و تبلیغ این نوع سبک زندگی است. فیلم‌ها و سریال‌های غربی، داستان‌ها و رمان‌های خارجی که به آسانی در فضای مجازی قابل دسترسی هستند گرایش به این نوع زندگی را در میان جامعه افزایش داده است. متأسفانه یکی از دلایل عمده ارتکاب اختلاس، رشوه و چپاول بیت‌المال به وسیله برخی مسئولین که در رأس برخی مناسب قرار می‌گیرند نتیجه گرایش به زندگی اشرافی است که فضای مجازی سهم بزرگی در گسترش آن داشته است.

۷-۳-۲-۲-گرایش به رفاه‌طلبی، آسایش‌طلبی و عافیت‌طلبی

فضای مجازی بستر مناسبی برای تضعیف زندگی بر اساس و مدار انقلاب و ارزش‌ها و آرمانه‌ای انقلابی و شیعی است. رواج خودمحوری، خودخواهی و حرص، آز، طمع، دنیاطلبی از پیامدهای حضور مداوم ایرانیان در کانال‌ها و گروه‌های اینترنتی است که اغلب نیز این کانال‌ها و گروه‌ها صبغه مذهبی ندارند. ایجاد رقابت و چشم‌وهم‌چشمی و موفق جلوه دادن افرادی که رفاه مادی و ظاهری دارند و همچنین ترس از به خاطر افتادن رفاه مادی خانواده‌ها را به سمت وسوی زندگی عافیت طلبانه و آسایش و رفاه سوق می‌دهد. در حال حاضر غلبه این نوع نگاه مادی در زندگی برخی از کاربران فضای مجازی به حدی رسیده است که برای رسیدن به این نوع زندگی دست به هر کاری می‌زنند.

۱. ماهنامه موعود، شماره ۱۹۲ و ۱۹۳؛ بهمن و اسفند ۱۳۹۵؛ مقاله: خانواده و فضای مجازی؛ نویسنده: ندا ملکی؛ ص ۳۱.

۸-۳-۲-۲-رواج فرهنگ اسراف و تبذیر

گرایش به زندگی اشرافی و پرتجمل پیامدهای زیان‌بار بسیاری بر زندگی اقتصادی خانواده‌ها دارد. بدیهی‌ترین آثار این فرهنگ غلط، زدوده شدن آرامش از کانون گرم خانواده است. این امر علاوه بر تحمیل خسارت فراوان مادی و معنوی بر خانواده‌ها، کشور را نیز دچار معضلات پرشماری همچون افزایش فقر، کاهش برکت، وابستگی به بیگانگان و مانند آن در پی خواهد داشت. فضای مجازی متعلق به دشمن، نقش پررنگی در ترویج فرهنگ اسراف و تبذیر بازی می‌کند. به دلیل فرهنگ‌سازی طولانی‌مدت سلطه گران در محیط‌های رسانه‌ای، افراد زیادی در مصرف خوراک و پوشاک، ذ‌چهار این خصیصه غیر اسلامی هستند.

۹-۳-۲-۲-مصرف‌گرایی

گروه‌های تبلیغی مربوط به مد و لباس، دیدن انواع خوراکی‌های متفاوت، تبلیغات رستوران‌ها، صف‌های طولانی مربوط به خرید آخرین برندها، همه و همه حس مصرف‌گرایی افراد را قلقلک می‌دهد، طبق پژوهش‌ها یکی از اولویت‌های فعالیت زنان در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی خریده‌های آنلاین و عضویت در گروه‌های تبلیغی و مد و لباس است، این ماجرا که به مصرف‌گرایی افراد دامن می‌دهد، پیامدهای منفی دیگری را نیز در پی خواهد داشت.^۱

۳-۲. آسیب‌های اجتماعی

به انحرافات و کج‌روی‌های اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی گفته می‌شود. آسیب‌شناسی اجتماعی نیز، به مطالعه، تحلیل و بررسی ریشه‌های این نوع از انحرافات و کج‌روی‌ها اطلاق می‌شود.

○ «مطالعه انحرافات و کج‌روی‌های اجتماعی و به‌اصطلاح، آسیب‌شناسی اجتماعی (Social Pathology) عبارت

است از مطالعه و شناخت ریشه بی‌نظمی‌های اجتماعی. درواقع، آسیب‌شناسی اجتماعی مطالعه و ریشه‌یابی

بی‌نظمی‌ها، ناهنجاری‌ها و آسیب‌هایی نظیر بیکاری، اعتیاد، فقر، خودکشی، طلاق و...، همراه با علل و شیوه‌های

پیشگیری و درمان آن‌ها و نیز، مطالعه شرایط بیمارگونه و نابسامانی اجتماعی است.»^۲

○ «به عبارت دیگر، مطالعه خاستگاه اختلال‌ها، بی‌نظمی‌ها و نابسامانی‌های اجتماعی، آسیب‌شناسی اجتماعی است.»^۳

بنابراین، آسیب‌های اجتماعی بر روح و روان، جسم و مسائل مادی و معنوی اقشار جامعه - به تناسب آسیب‌پذیری آنان - تأثیر

گذاشته و آنان را از مسیر اخلاق، انسانیت، صداقت، عبودیت و... خارج می‌کند.

آسیب‌های اجتماعی نیز، خود حداقل در پنج محور قابل بررسی است:

۱. یاور یونیت: بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر اخلاق تربیتی و فردی کاربران؛ منصور حسینی، طاقانی؛ اسلاید ۳۰.

۲. ستوده، هدایت الله، آسیب شناسی اجتماعی، تهران: نشر آوای نور، ۱۳۷۹ ش، ص ۱۴ و ۱۵.

۳. ر.ک: فولادی، محمد، «آسیب‌های اجتماعی؛ علل و عوامل و راه‌های پیشگیری از آن»، مجله معرفت، شماره ۹۱، ۱۳۸۴ ش.

۱-۳-۲. فرهنگی

آسیب‌های اجتماعی در بُعد فرهنگ عبارت است از به خطر افتادن باورها، اعتقادات، آداب و رسوم، اخلاق، ساختارها و نمادها در بخش دینی و ملی، که یک هشدار جدی برای جامعه می‌باشد. درواقع، اگر فرهنگ یک جامعه آسیب ببیند، اصالت آن جامعه به‌طور تدریجی و نامحسوس از دست خواهد رفت و استحاله فرهنگی رخ خواهد داد.

در اینجا، به چند مورد از مهم‌ترین آسیب‌های فرهنگی ناشی از فضای مجازی اشاره می‌شود:

۱-۳-۲-۱-۱. باور نادرست نسبت به برخی معانی و مفاهیم

ارائه‌ی تعریف نادرست از مفاهیم و پدیده‌ها، موجب عوض شدن بینش و نگرش افراد می‌شود.^۱ این روش از کارآمدترین و سهل‌الوصول‌ترین روش‌های تغییر بینش محسوب می‌گردد. در این روش پدیده‌ها از ابتدا با تعریفی کاملاً نادرست و خلاف واقع عرضه می‌شوند و مفاهیم نیز با استفاده از دستگاه عظیم تبلیغاتی، دچار تحریف می‌شوند.^۲ مفاهیمی همچون آزادی عقیده، آزادی بیان، حقوق بشر و ... از مهم‌ترین مواردی است که دچار تغییر می‌گردد. بسیاری آزادی بیان را در آزادی ریختن آبروی افراد، افشاگری، توهین به مسئولان، توهین به اقوام و ... تصور می‌کنند. همچنین آزادی عقیده را به معنی آزادی ترویج شبهات، بیان مطالب ضد اسلامی و ضد شیعی می‌دانند. به‌طورقطع و یقین، تغییر در چنین مفاهیمی در سطح کلان، تغییر در نگرش و عملکرد کاربران را در پی خواهد داشت و این مسئله از یکسو آسیب محسوب می‌شود و از سوی دیگر خود زمینه بروز آسیب‌های فراوان خواهد بود.

۱-۳-۲-۱-۲. حساسیت‌زدایی در بعد فرهنگی؛

همان‌گونه که گفته می‌شود: تبلیغ، سرمایه‌گذاری است نه هزینه؛ حاکمان غربی فضای مجازی با اعتقاد راسخ به این شعار، به فعالیت‌های تبلیغی وسیعی درباره عادی‌سازی گناهان و منکرات مسلم دینی مانند عادی‌سازی ارتباط زن و مرد نامحرم با یکدیگر، عادی‌سازی نوع پوشش غیرشرعی زن برای مرد نامحرم و برعکس، عادی‌سازی آرایش مردان به سبک زنان،

۱. به همین دلیل در طول تاریخ، دستگاه استکباری برای مقابله با دستورات الهی، سعی در تحریف مفهوم و مصداق «ولی و حاکم» داشته است: [وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَتَى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ]؛ «و پیامبرشان به آنان گفت: در حقیقت، خداوند، طالوت را بر شما به پادشاهی گماشته است. گفتند: چگونه او را بر ما پادشاهی باشد بآنکه ما به پادشاهی از وی سزاوارتریم و به او از حیث مال، گشایشی داده نشده است؟» بقره/ ۲۴۷. مستکبرین شرط لازم حکومت را داشتن بنیه فراوان مالی می‌دانند و نه انتصاب از جانب خداوند و اولیای او، دانش حکمرانی و یا توانمندی موردنیاز جسمی.

۲. به‌عنوان نمونه، رسانه‌های وابسته به آمریکا و انگلستان در فتنه ۱۳۸۸، حرکت آشوب‌گران را با واژه‌هایی مانند «جنبش سبز»، «جنبش اعتراضی مردم ایران» و «جنبش مدنی» بیان می‌کردند. در این زمینه رک: اصول و مبانی جنگ نرم، صص ۴۸۲ - ۴۸۴.

عادی‌سازی توهین به مقدسات دینی و ... درصدد حساسیت‌زدایی و دست برداشتن جوامع اسلامی از اصولی‌ترین اعتقادات دینی خود می‌باشند.

۳-۱-۲- تغییر ارزش‌ها و باورهای اسلامی

با توجه به این‌که، آموزه‌های اسلامی دارای ارزش‌های والا و مترقی بوده و در مقابله با فرهنگ‌های نادرست غربی تضاد جدی داشته و برای آزادگان عالم جنبه باور سازی دارد، یکی از اهدافی که غرب برای نهادینه کردن آن در فضای مجازی تلاش‌های فراوانی می‌کند این است که ارزش‌های پوچ و به‌ظاهر، زیبای خود را جایگزین فرهنگ و ارزش‌های اسلامی کند و جامعه اسلامی را به استحاله فرهنگی مبتلا سازد.

علاقه و گرایش به ظواهر مادی و تجملات به آفتی بزرگ برای زندگی معنوی تبدیل شده است. اولویت یافتن مسکن، اتومبیل و دکوراسیون مجلل در تفکرات و برنامه ریزی‌های زندگی، دیگر فرصت و علاقه‌ای برای پیگیری اخلاق و معنویت برای کاربران فضای مجازی نمی‌گذارد. در حال حاضر به دلیل افزایش تجمل‌گرایی و به تبع آن افزایش هزینه‌های زندگی مطابق با مد روز، نه تنها حضور و علاقه برخی کاربران فضای مجازی به اخلاق اسلامی کم‌رنگ شده است، بلکه ارزان‌ترین راه آشنایی با امور معنوی و اخلاقی یعنی مطالعه و کتاب نیز از زندگی برخی کاربران فضای مجازی رخت بر بسته است. متأسفانه خرید و مطالعه کتاب در سبب اقتصادی بسیاری از خانواده‌ها، دیگر جایگاه قبلی خود را از دست داده است و این در آینده نه‌چندان دور ورشکستگی اخلاقی و فرهنگی را به دنبال خواهد داشت. دور شدن عموم جامعه از کتاب‌های انسان‌ساز، معنایی جز دور شدن از سرمایه‌ها و گنجینه‌های ارزشمند چند هزار ساله تراث معنوی، اخلاقی، علمی و نابودی آن نخواهد داشت.

۳-۱-۲- افزایش سن ازدواج؛

وقتی کاربران جوان با انواع محتوای مبتذل و مستهجن، روابط آزاد و بدون کنترل و مانند آن در فضای مجازی، به آسانی و به سرعت مواجه می‌شود، به‌زعم خود هر آنچه را که در ازدواج به دنبال آن بود، در این فضا در اختیار دارد. انحراف جنسی حاصل از وضعیت پیش گفته اعم از خود ارضایی و یا روابط نامشروع، موجب احساس بی‌نیازی به ازدواج در کاربر می‌شود. برخی کاربران این روابط را بر عهده دار شدن مسئولیت زندگی مشترک ترجیح می‌دهند. این نگرش یکی از عوامل مهم افزایش سن ازدواج است. افزایش ضریب دسترسی به اینترنت آمریکایی در کشورمان، با افزایش سن ازدواج، رابطه معناداری دارد. پدیدار شدن خانه‌های مجردی، ازدواج‌های سفید (در واقع سیاه)، گستردگی روابط نامشروع و دوستی‌های خیابانی، از جمله مواردی است که طی سال‌های گذشته رو به افزایش بوده است.

۵-۱-۳-۲- ایجاد یأس و ناامیدی در مخاطبان؛

یکی از مهم‌ترین روش‌های تأثیرگذاری بر جوامع، ترویج یأس و ناامیدی نسبت به آینده است. با نگاهی گذرا به فضای مجازی، خصوصاً شبکه‌های اجتماعی متعلق به دشمنان، با انبوهی از انواع محتوا مواجه می‌شویم که مخاطبان را از داشتن آینده‌ای روشن ناامید می‌سازد. مقام معظم رهبری، بدترین بلایی را که ممکن است بر سر یک نسل بیاید را ناامیدی می‌داند و می‌فرماید: «بدترین بلایی که ممکن است بر سر یک نسل در یک کشور بیاید، ناامیدی است، یأس است. اینکه می‌گویند: آقا! چه فایده دارد؟ فایده‌ای ندارد. این روحیه‌ی فایده‌ای ندارد - یأس از آینده - سم مهلک همه‌ی فعالیت‌هاست. چه فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی، چه فعالیت‌های علمی، فعالیت‌های پژوهشی...»^۱

به قطع و یقین، ادامه فعالیت سرویس‌های متعلق به دشمن در فضای مجازی کشور، ناامیدی را در کشور در گستره وسیعی منتشر کرده و آن را به باوری پذیرفته شده تبدیل خواهد کرد.

۶-۱-۳-۲- زمینه‌سازی برای سلطه فرهنگی غرب؛

به دلیل تسلط دشمنان بر فضای مجازی، این محیط بیش از هر چیزی، زمینه‌ای برای تسلط بر فرهنگ کشور است. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید: «همین مسئله‌ی مهندسی اطلاعات، این ابزارهای جدیدی که وارد میدان شده است، این‌ها همه ابزارهایی هستند برای تسلط بر فرهنگ یک کشور. بنده با این حرف نمی‌خواهم بگویم این ابزارها را از زندگی خودمان خارج کنیم؛ نه، این‌ها ابزارهایی هستند که می‌توانند مفید واقع بشوند اما سلطه‌ی دشمن را از این ابزارها بایستی سلب کرد. نمی‌توانید شما برای اینکه مثلاً فرض بفرمایید رادیو و تلویزیون داشته باشید، رادیو تلویزیونتان را بدهید در اختیار دشمن؛ اینترنت هم همین‌جور است، فضای مجازی هم همین‌جور است، دستگاه‌های اطلاعاتی و ابزارهای اطلاعاتی هم همین‌جور است، این‌ها را نمی‌شود در اختیار دشمن قرار داد؛ امروز در اختیار دشمن است؛ وسیله و ابزار نفوذ فرهنگی است؛ ابزار سلطه‌ی فرهنگی دشمن است.»^۲

۲-۳-۲- اقتصادی

آسیب‌های اجتماعی - اقتصادی به آن دسته از آسیب‌هایی گفته می‌شود که با وجود آن‌ها پایه‌های اصلی نظام اداری - مالی یک کشور به خطر افتاده و باعث نابودی بُعد سرمایه‌ای جامعه می‌شود. مهم‌ترین آسیب‌های اقتصادی فضای مجازی عبارت‌اند از:

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۶/۸.

۲. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۳۹۵/۳/۱۴.

۱-۲-۳-۲-از بین بردن فرصت‌های بزرگ شغلی جوانان ایرانی

استفاده از محصولات گوناگون غربی و شرقی مرتبط با محیط مجازی، منجر به از دست رفتن فرصت‌های بزرگ شغلی حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور شده و موجب اشتغالزایی برای دشمنان اسلام و مسلمین شده است. درحالی که کشورهای مختلف با بومی‌سازی فناوری اطلاعات و ارتباطات، علاوه بر تقویت اقتصادی خود، فرصت‌های بزرگ شغلی را برای مردمشان ایجاد کرده‌اند، در ایران به دلیل رهاسازی سیاست‌های کلی نظام و اجرایی سازی فرامین نهادهای بین‌المللی، دانشجویان علوم کامپیوتری، چندین سال است که جزو بیکارترین دانشجویان ایران محسوب می‌شوند.^۱

۲-۲-۳-۲-افزایش هزینه‌های کاذب خانواده، اجتماع و کشور

خرید تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری غیرضروری، هزینه‌های فراوانی را بر دوش خانواده‌ها تحمیل کرده است. بسیاری از خانواده‌ها تا ۱۰ سال پیش، هزینه‌ای در سبد مصرفی خود برای فضای مجازی نداشتند، امروزه یکی از دغدغه‌های آنان خرید گوشی‌های جدید (خصوصاً پرچم‌دار)، دستگاه‌های بازی، اینترنت و ... شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد بسیاری از این هزینه‌ها، بیهوده بوده و تأمین برخی ابزارهای محیط مجازی، جزو نیازهای واقعی و احتیاجات ضروری خانواده‌ها نبوده است. در بعد کلان، این هزینه کاذب کشور را به خود گرفتار می‌کند. از آنجائیکه افزایش هزینه‌ها به مرور زمان اتفاق می‌افتد، حساسیت‌های بسیار کمی را بر می‌انگیزد.

۳-۲-۳-۲-ایجاد زمینه مناسب برای تخلفات اقتصادی

گمنامی در محیط مجازی از یکسو و حضور در سرویس‌های رمزنگاری شده دشمنان، خصوصاً شبکه‌های اجتماعی و رمزارزها، زمینه بروز تخلفات اقتصادی فراوانی را مهیا کرده است. برخی از مهم‌ترین تخلفات رایج اقتصادی در فضای مجازی عبارت است از:

- قاچاق ارز و کالا؛
- تسهیل پول‌شویی در سطح گسترده؛
- ایجاد زمینه برای فرار مالیاتی؛
- فراهم کردن فرصت جعل هویت برای سرقت‌های اینترنتی (فیشینگ)؛
- تسهیل کمک مالی به فرقه‌های انحرافی از داخل و خارج از کشور؛
- گسترش کلاهبرداری اینترنتی.

۱. <https://khabarfarsi.com/u/۶۱۷۸۵۱۴۱>

لازم به ذکر است مطابق آمار، جرائم اقتصادی فضای مجازی با گسترش سرویس‌های غیربومی، هر ساله افزایش معناداری داشته است.

۴-۲-۳-۲- خروج گسترده ارز

باوجود مشکلات اقتصادی فراوان در کشور، همچنان شاهد رشد روزافزون استفاده از فضای مجازی متعلق به دشمنان و خروج گسترده ارز بابت بهره‌مندی از این محیط هستیم. خرید پهنای باند، سخت‌افزار و نرم‌افزارهای زیرساخت، تجهیزات بازی، خریدهای درون بازی مثل خرید چم در بازی کَلَش آو کَلَنز، گوشی، تبلت، لپ‌تاپ و ...، روزانه حجم قابل‌توجهی از ارز را از کشور خارج می‌کند. درحالی‌که کشورهایی مانند چین، با مدیریت صحیح فضای مجازی، آن را تبدیل به بستر افزایش تولید ملی و اقتدار اقتصادی خود کرده‌اند، به دلیل عدم اجرای فرامین مقام رهبری، ایران، جزو کشورهای عقب‌افتاده در این عرصه محسوب شده و به یک واردکننده صرف تبدیل شده‌ایم.

۵-۲-۳-۲- تأمین منافع مالی یهود و صهیونیست

در حال حاضر، به دلیل تسلط صهیونیسم بین‌الملل بر فضای مجازی، منافع اقتصادی فراوانی نصیب آنان شده است. در این میان کاربران ایرانی نیز، در تقویت صهیونیسم بین‌الملل، سهم بسزایی دارند. هم‌اینک سرویس‌های صهیونیستی گوگل، ویکی‌پدیا، یاهو، اینستاگرام و شبکه اجتماعی آمریکایی تلگرام، مهم‌ترین نرم‌افزارهای کاربردی ایرانیان در محیط مجازی است و سیستم‌عامل اندروید (متعلق به گوگل) و آ.ا.اِس (متعلق به اپل) را در هر خانه‌ای می‌توان پیدا کرد. درهرصورت ترویج و توسعه خدمات و کالاهای صهیونیستی از یکسو و کاهش تولید داخلی (که خود زمینه‌ای برای کمک به افزایش تولید دشمنان است)، موجبات تأمین منافع مالی صهیونیسم بین‌الملل شده است.

۶-۲-۳-۲- عقب‌افتادگی اقتصادی

مسلماً دنیای آینده، دنیای علم و فناوری است. عقب‌افتادگی در این زمینه، خسارت‌های بعضاً جبران‌ناپذیری را در پی خواهد داشت. جا ماندن از غافله علم و فناوری، خصوصاً فناوری اطلاعات و ارتباطات، علاوه بر خسارات فرهنگی، موجبات عقب‌افتادگی اقتصادی و وابستگی اقتصادی به نظام اقتصادی صهیونیسم بین‌الملل خواهد شد.

۳-۲-۳- سیاسی

آسیب‌های اجتماعی - سیاسی به آسیب‌های گفته می‌شود که پایه‌های اصلی تشکیل نظام حکومتی و قوانین موضوعه آن را هدف گرفته و با نابودی اساس و اصول سیاست‌گذاری‌های حکومتی، آن را به یک حکومت با قوانین سیاسی دلخواه خود تبدیل می‌کنند تا بتوانند مقاصد و نیت شوم خود را در آن جامعه به‌راحتی اجرایی کنند. درواقع، تخریب نظام سیاسی بنا گذاشته شده بر

قوانین اسلامی، گام‌های اولیه برای ورود مداخله‌جویانه نظام‌های سلطه در کشورهای اسلامی است تا آن‌ها را تحت سیطره سیاسی خود درآورند.

برای آشنایی با آسیب‌های اجتماعی - سیاسی به مهم‌ترین این آسیب‌ها اشاره می‌شود:^۱

نفی ولایت مطلقه فقیه و ترویج شبهات فراوان در این زمینه؛ تبلیغ و ترویج اسلام سکولار؛ دخالت سیاسی قدرت‌های بیگانه در امور داخلی کشور خصوصاً از طریق شبکه‌های اجتماعی؛ تخریب و تقویت بی‌مورد و بی‌دلیل دولت‌ها و ملت‌ها با انگیزه‌های سلطه‌جویانه از جمله موفق جلوه دادن کشورهای همراه با سیاست‌های استکباری؛ تحرکات نرم به نفع خشونت‌گرایی و تروریسم و نسبت دادن آن‌ها به اسلام و مسلمانان؛ فعالیت گسترده معاندین اسلام و نظام اسلامی مانند «بی.بی.سی»، «وی.ا.ای»، «من و تو»، «کلمه»، «سازمان مجاهدین»، «محمد نوری زاده» و «رادیو فردا»؛ فعالیت گسترده فتنه‌گران و آشوب‌طلبان؛ فعالیت وسیع و شدید علیه نیروها و نهادهای مؤمن و انقلابی مانند حوزه‌های علمیه، بسیج و سپاه؛ فرافکنی سرویس‌های جاسوسی و وابسته علیه دولت‌ها و ملت‌هایی که با سیاست‌های استکباری و استعماری مخالف‌اند؛ مسموم‌سازی فضای سیاسی کشور به وسیله شایعه؛ تخریب شخصیت‌های تأثیرگذار مثبت در جهان، به‌ویژه در جهان اسلام؛ سیاه‌نمایی و تبلیغ ضعف مدیریت دینی در کشور؛ ایجاد بدبینی نسبت به نظام و مسئولین کشور؛ تحمیل و عادی‌سازی تفکرهای خطرناک سیاسی مبتنی بر آپارتاید و دیکتاتوری مطلق؛ ترویج اسلام هراسی، شیعه هراسی و ایران هراسی؛ تبلیغ و ترویج رژیم منحوس پهلوی؛ ترویج باستان‌گرایی؛ تحریف واقعیات و جعل دروغ‌های سیاسی بزرگ.

با نگاه به این آسیب، قابل‌درک است که اساس این آسیب‌ها فقط یک‌چیز را هدف گرفته‌اند و آن چیزی نیست جز، قوانین مترقی سیاسی اسلام که با آموزه‌های اجرایی خود می‌تواند یک جهان را متحول کرده و ریشه بنیانی کشورهای مستکبر را بخشکاند. البته، دشمن هیچ‌گاه به‌روشنی و به‌طور واضح و آشکار اقدام به تخریب قوانین اساسی و اسلامی جوامع اسلامی نمی‌کند. بلکه، با راه‌کارهای مختلف اقدام به عملی کردن نقشه‌های خود می‌کند که یکی از آن‌ها ترویج فضای مجازی تحت مدیریت استکبار جهانی است تا افکار ضد اسلامی و ضد ملی خود را به‌صورت لقمه آماده و تزئین‌شده دردهان جوان و نوجوان قرار بدهد و او را از اصالت سیاسی اسلامی بیندازد.

۱. به دلیل محدودیت حجم محتوا، توضیحات مرتبط با آسیب‌های سیاسی، توسط استاد در کلاس بیان خواهد شد.

۴-۳-۲- امنیت

آسیب‌های اجتماعی - امنیتی به آسیب‌هایی گفته می‌شود که حوزه‌های امنیت جانی، امنیت اخلاقی، امنیت عرض و آبرو، امنیت شغلی و اقتصادی، امنیت رسانه‌های ارتباطی، اقتدار ملی و... را با تبلیغات گسترده و تدوین برنامه‌های منظم و کاربردی از سوی دشمنان، هدف قرار داده و درصدد ناامن کردن این حوزه‌ها هستند.

«آسیب‌شناسی امنیتی یک شاخه علمی جدید و بین‌رشته‌ای است که به مطالعه و بررسی عوامل ناامنی، تهدیدها، آسیب‌ها و بی‌نظمی‌های موجود در سازه‌های امنیتی می‌پردازد و راه‌کارهایی را برای مقابله با کانون‌های ناامنی و افزایش ضریب امنیتی ارائه می‌کند.»^۱

درزمینه‌ی آسیب‌های اجتماعی - امنیتی فضای مجازی هم موارد زیادی وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱-۴-۳-۲- خروج گسترده اطلاعات

ارزش شرکت‌های مختلف قرن ۲۱ را با میزان اطلاعاتی که آنان از کاربران در اختیار دارند می‌سنجند. امروزه ارزشمندترین شرکت‌ها، حتی ارزشمندتر از شرکت‌های نفتی، شرکت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات هستند.

خروج گسترده اطلاعات کاربران ایرانی از کشور از بدیهی‌ترین آسیب‌های فضای مجازی فعلی است. تمامی زیرساخت‌های سخت و نرم به همراه غالب نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای کاربردی در کشورمان متعلق به دشمنان این مرزوبوم است. اطلاعات کاربران ایرانی همچون گنجینه‌ای ارزشمند، توسط مراکز ذخیره‌سازی اطلاعات، خصوصاً سازمان پنج چشم، گردآوری و دسته‌بندی می‌شود.

متأسفانه به دلیل اهمال نهادهای نظارتی کشور و هشدارهای دیرنگام سازمان پدافند غیرعامل، مقداری از اطلاعات دارای طبقه‌بندی امنیتی نیز از کشور به سرقت رفته است. این موضوع به اشراف اطلاعاتی دشمن در مواجهه با کشورمان کمک شایانی می‌کند.

۲-۴-۳-۲- کمک به ذائقه شناسی عموم مردم ایران

یکی از مهم‌ترین استفاده‌هایی که دشمنان کشور از اطلاعات جمع‌آوری شده خواهد کرد، استفاده از داده‌کاوی (دیتا ماینینگ) اطلاعات برای ذائقه سنجی مخاطبان است. با توجه به دسترسی نامحدود نرم‌افزار و سخت‌افزارها به اطلاعات کاربران، مالکان آن، اطلاعات ذی‌قیمتی از علایق، ذائقه، گرایش، نقاط ضعف، نقاط قوت، حساسیت‌ها و ... کاربران خود دارند. اینان با استفاده از

۱. رک: هزارجریبی، جعفر، - بلندیان، غلامحسین، «درآمدی بر مفهوم‌شناسی آسیب امنیتی»، مجله: مطالعات دفاعی استراتژیک، پاییز ۱۳۸۵ ش، شماره ۲۷، صفحه ۳۵.

فناوری داده‌کاوی می‌تواند اطلاعات را بر اساس سن، جنس، تحصیلات، جغرافیا، قومیت، گرایش‌های سیاسی و ... طبقه‌بندی کرده استفاده‌های گوناگونی برای مقاصد سیاسی، امنیتی، اقتصادی، فرهنگی و علمی از آن داشته باشند.

همچنین شناخت دقیق از مخاطبان، دست مالکان را برای ذائقه سازی در کاربران فضای مجازی باز می‌گذارد. امروزه شرکت‌هایی مانند فیس‌بوک، گوگل، مایکروسافت، تلگرام و ... به‌خوبی می‌دانند برای تغییر در اندیشه، احساس و رفتار کاربران‌شان از چه روش‌ها و راهبردهایی و در چه زمان و مکانی باید استفاده کنند.

۳-۴-۲- تسهیل امکان رصد و زیر نظر داشتن مسئولان، نخبگان و مؤثرین نظام

باوجود روشن بودن سرقت اطلاعات کاربران توسط شرکت‌های فناوری اطلاعات، بدیهی است که مسئولان و نخبگان کشور، باید حساسیت بیشتری نسبت به این موضوع داشته باشند. مع الاسف، قریب به اتفاق مسئولان کشور، بدون توجه به مسائل امنیتی و هشدارهای سازمان پدافند غیرعامل، همانند افراد معمولی از جدیدترین تلفن‌های هوشمند (خصوصاً اپل و سامسونگ) استفاده می‌کنند. درحالی‌که سیستم‌عامل می‌تواند در هر لحظه بدون اطلاع کاربر با استفاده از سخت‌افزارهای موجود در تلفن همراه مانند دوربین، میکروفن، جی.پی.اس و سایر امکانات نرم‌افزاری، از وی عکس و فیلم گرفته، صدایش را ضبط کنند، به‌تمامی اطلاعات موجود در تلفن همراه وی دسترسی داشته باشند و محل ترددش را رصد کنند، می‌توان جدیدترین دستگاه‌های ارتباطی را در دست مسئولان کشور، مشاهده کرد. این مسئله خصوصاً زمانی تعجب‌آور می‌شود که بدانیم حتی رایزنان سیاسی و مسئولان ارشد انرژی هسته‌ای کشور، در یکی از جاسوسی‌ترین شبکه‌های اجتماعی جهان به نام وایبر عضو بوده و اطلاعات حساس کشور را در این نرم‌افزار برای یکدیگر ارسال می‌کنند.^۱ لازم به ذکر است وایبر متعلق به تلمون مارکو، افسر اطلاعاتی رژیم صهیونیستی است.

درهرصورت با دسترسی وسیع ابزارهای ارتباطی به اطلاعات مسئولان، نخبگان و مؤثرین نظام، حداقل در سه محور، دست دشمن برای اقدامات مقتضی بسیار باز خواهد بود:

- خنثی‌سازی نخبگان و مؤثرین؛
- ایجاد زمینه برای باج‌گیری از مسئولان؛
- برنامه‌ریزی برای ترور آنان.

۱. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۳/۱۲/۲۶/۶۸۹۵۱۸>

۶-۴-۳-۲- تبلیغ نبود اقتدار در کشور

یکی از آسیب‌های رایج فضای مجازی متعلق به دشمنان، تبلیغات وسیع جبهه ضدانقلاب مبنی بر نبود اقتدار در کشور است. به‌عنوان نمونه با تأسیس کانال‌هایی که حاوی کلیپ و تصاویر اراذل‌واوباش است تلاش می‌کنند ضمن ایجاد ترس و دلهره در عموم مردم و القای ناامنی در سراسر کشور، اقتدار نیروهای امنیتی و پلیس را زیر سؤال ببرند.

۴-۴-۳-۲- ایجاد اختلافات ملی و مذهبی و کاهش اقتدار امنیتی

به‌طورقطع و یقین می‌توان گفت که کمترین آسیب استفاده آزاد و بی‌قیدوشرط از فضای مجازی در حوزه امنیت، القای مکرر ناامنی‌های اجتماعی در حوزه‌های گوناگون به‌ویژه، خانواده و اقتدار ملی است که همین امر به‌تنهایی برای تخریب فضای ذهنی کاربر و آماده ساختن او به‌عنوان سربازی مطیع برای دشمن، کفایت می‌کند. همچنین با توجه به امکان جریان سازی توسط مدیران نرم‌افزار، خصوصاً شبکه‌های اجتماعی، کشورهای مختلف دچار بحران‌های امنیتی عدیده‌ای، خصوصاً در مسئله قومیت‌ها گشته‌اند. در کشور ما نیز شبکه اجتماعی اینستاگرام و تلگرام، مهم‌ترین عامل ایجاد اختلاف ملی-مذهبی، خصوصاً در استان‌های مرزی کشور و کاهش اقتدار امنیتی هستند.

۵-۴-۳-۲- کمک به رشد و یارگیری گروهک‌ها و سازمان‌های تروریستی

یکی از ساده‌ترین بسترهای عضوگیری گروهک‌ها و سازمان‌های تروریستی، فضای مجازی است. با توجه به نتایج حاصل از داده‌کاوی، مدیران فضای مجازی می‌توانند مستعدترین افراد در کشورهای مختلف را برای جذب به سازمان‌های تروریستی گزینش کنند.

همچنین توسط اشاعه شبهات و شایعات می‌توانند تفکرات تروریستی را در مناطق موردنظر خود را برای تقویت گروهک‌های تروریستی فراگیر کنند. در حقیقت نظام سلطه با مهندسی افکار عمومی، زمینه را برای جذب حداکثری به این گروهک‌ها مساعد می‌سازند.

نمونه بارز این آسیب را می‌توان در حادثه تروریستی مجلس شورای اسلامی و رژه نیروهای مسلح در اهواز (شهریور ۹۷)، مشاهده کرد. تمامی مراحل عملیات تروریستی در دو مورد فوق‌الذکر، از جذب و سازمان‌دهی تا هماهنگی و اجرای عملیات توسط پیام‌رسان تلگرام انجام شده بود.^۱

۷-۴-۳-۲- ایجاد زمینه برای براندازی نرم

شاید بتوان مدعی شد یکی از جدی‌ترین آسیب‌های فضای مجازی، امکان براندازی نرم توسط مالکان فضای مجازی در کشورهای گوناگون است. طی سالیان گذشته تمامی کودتا و انقلاب‌های صورت گرفته در کشورهای گوناگون، متأثر از فضای

۱. <https://www.yjc.ir/fa/news/۶۶۷۹۲۴۲/>

مجازی، خصوصاً شبکه‌های اجتماعی توییتر، فیس‌بوک و یوتیوب بوده است. انقلاب‌های رنگی در کشورهای مختلف مانند گرجستان، اکراین و پیدایش بیداری اسلامی و به محاق رفتن آن، همگی تحت تأثیر شبکه‌های اجتماعی متعلق به صهیونیسم بین‌الملل بوده است.

در کشورمان ایران نیز فتنه ۸۸ در بستر دو شبکه فیس‌بوک و توییتر و اغتشاشات دی‌ماه ۹۶ نیز در بستر تلگرام آغاز و ادامه یافت. در کشور میانمار نیز بستر اختلاف مسلمانان و بوداییان فیس‌بوک بوده است. همچنین برخی کارشناسان یکی از دلایل اصلی به سرانجام نرسیدن انقلاب بحرین را انتخاب توییتر به عنوان مرکز ثقل اعتراضات عنوان می‌کنند؛ چه اینکه رژیم آل خلیفه با همکاری توییتر، محل اسکان انقلابیون را پیدا کرده و آنان را ترور و یا دستگیر می‌کند.

مهم‌ترین دلیل تهدید بودن سرویس‌های صهیونیسم بین‌الملل برای ملت‌های گوناگون، امکانات نامحدود مدیران سرویس‌های یادشده از قبیل دسترسی ویژه به اطلاعات کاربران، جریان‌شناسی، جریان‌سازی و یا ممانعت از ایجاد یک جریان اجتماعی است. با توجه به مطالب بیان‌شده در دروس ۳، ۴ و ۵ این درس‌نامه، مشخص می‌شود تفاوتی زیاد بین مدیران فضای مجازی و کاربران آن از جهات گوناگون، خصوصاً میزان اثرگذاری و جریان‌سازی وجود دارد که کفه ترازو را به نفع مدیران بسیار سنگین می‌کند.

۵-۳-۲- علمی

آسیب‌های اجتماعی - علمی به آن دسته از آسیب‌های اجتماعی اطلاق می‌شود که به زیرساخت‌های علمی یک جامعه از قبیل نخبه‌پروری، تولید علم و جهت‌دهی به آن، تقویت روحیه تحصیل علم، تمرکز کلان به مسائل جامعه و جهان، تفکر پیشرفت علمی مترقیانه و... ضربه وارد کرده و آن‌ها را از کارکرد اصلی خود باز می‌دارد.

بخش بزرگی از آسیب‌های علمی را می‌توان در حوزه تولید علم و شعار «پیشرفت در گرو وابستگی به غرب» جست‌وجو کرد. درواقع، با القای نبود توانایی تولید علم و نداشتن توان بهره‌گیری از علم در صنعت، به پایه‌های بنیانی علمی کشور ضربه وارد می‌کنند که باید گفت فضای مجازی آزاد و بی‌قیدوشرط، این نقشه سلطه‌جویانه غرب را بدون هیچ دغدغه‌ای برای آنان عملی کرده و از کاربر با استعداد، انسانی مصرفی صرف بار می‌آورد.

برای آگاهی از آسیب‌های اجتماعی - علمی به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

۱-۵-۳-۲- استعمار علمی - فکری

سرقت اطلاعات کاربران، خصوصاً دانشجویان، اساتید و اندیشمندان، آسیب‌های بسیار زیادی در پی دارد. یکی از بدیهی‌ترین آسیب‌های فضای مجازی در این حوزه، استعمار علمی - فکری جوامع گوناگون و ملت‌ها است. به‌طور معمول، صهیونیسم بین‌الملل با تسلط کامل بر فضای مجازی از سه طریق اقدام به استعمار علمی - فکری ملت‌ها می‌کند:

- از طریق سرقت ایده‌های کاربران و نخبگان کشور؛

- ایجاد بستر مناسب جهت فرار مغزها؛

- زمینه سازی برای استحاله نخبگان.

متأسفانه جمهوری اسلامی ایران از این آسیب در امان نبوده و به دلیل قرار دادن زیرساخت‌های حیاتی کشور تحت تسلط بیگانگان و سرقت اطلاعات مربوط به اندیشمندان، آسیب‌های بسیاری از این منظر به خود دیده است.

۲-۵-۳-۲- کاهش قدرت تمرکز، خرد و اندیشه و افزایش سطحی‌نگری؛

وجود جذابیت‌های فراوان در محیط مجازی از یکسو و فراخوان نرم‌افزارهای مختلف (نوتیفیکیشن) برای بازدید جدیدترین مطالب، موجب می‌شود کاربران نتوانند بر مسئله‌ای مشخص متمرکز شوند. زمانی که کاربران فضای مجازی اراده می‌کنند نسبت به موضوعی مشخص متمرکز شوند، بنا به دلایل پیش گفته، دائماً از بستری به بستر دیگر و از موضوعی به موضوعی دیگر منتقل می‌شوند و بعضاً درحالی‌که ساعت‌ها صرف حضور در فضای مجازی کرده‌اند، امکان کمتری برای متمرکز شدن بر موضوعی خواص داشته‌اند.

از سوی دیگر مواجهه با محتوای فراوان در سرویس‌های مختلف که کاملاً بی‌ربط به یکدیگر نیز هستند، امکان تفکر و تمرکز را از کاربران گرفته و از میزان نگاه عمیق کاربران به مسائل می‌کاهد. بدین ترتیب هرچه میزان غور کاربران در فضای مجازی بیشتر باشد، به همان میزان از عمق فکری و تمرکز آنان کاسته شده و سطحی‌نگر می‌شوند.

در مجموع، این فرایند طی چند سال، از آنجاییکه موجب کاهش قدرت تمرکز، خرد و اندیشه و افزایش سطحی‌نگری کاربران می‌شود، در زمینه علمی، لطمات فراوانی به کشور وارد می‌سازد.

۲-۵-۳-۲- کاهش روحیه علم جویی

به دلیل گستردگی محتوای غیراخلاقی و سرگرمی محور و مواجهه فراوان کاربران با این گونه مطالب، افراد میل کمتری برای مطالعه مطالب علمی از خود نشان می‌دهند. این مهم خصوصاً اگر محتوای علمی از پیچیدگی بیشتری برخوردار باشد، فراوانی افزون‌تری خواهد داشت.

طی چند سال اخیر، میانگین نمرات پایانی دانش آموزان دبیرستانی به ۱۲ رسیده است.^۱ این وضعیت فاجعه‌بار البته صرفاً محصول فضای مجازی نیست، اما نمی‌توان از نقش بسیار اثرگذار این بستر در بروز چنین آسیبی صرف‌نظر کرد.

۱. <https://www.isna.ir/news/۹۴۱۰۱۶۰۹۳۹۵>

غالب کودکانف نوجوانان و جوانان، درگیری فراوانی با فضای مجازی دارند و حوصله پیگیری مباحث علمی، در آنان بسیار کاهش یافته است.

هدف اصلی در آسیب‌های اجتماعی - علمی، وابستگی محض و نیازمندی همیشگی به غرب برای رفع ابتدایی‌ترین نیازهای کشور است. یک کشور وابسته همانند یک گنجینه پر از طلا و جواهر برای سلطه‌جویان غربی است؛ چون کشوری که وابستگی علمی دارد، همه ذخایر انسانی و طبیعی آن در اختیار سلطه‌جوی استعمارگر قرار می‌گیرد و بهترین استفاده را از آن‌ها خواهد برد. پیشگیری از این آسیب‌ها امکان‌پذیر نیست مگر با همت همگانی و هوشیاری ملی در مواجهه با فناوری‌های ارتباطی نوین که در رأس آن‌ها فضای مجازی قرار گرفته است.

خلاصه

۱. فضای مجازی آسیب‌های فراوانی در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی در کشور ایجاد کرده است.
۲. حوزه‌های اعتقادی، اخلاقی و جسمی کاربران از محیط مجازی آسیب‌دیده‌اند. میل به گوشه‌نشینی، ناتوانی در مدیریت زمان، افزایش روحیه پرخاشگری، تزلزل اعتمادبه‌نفس، مواجهه با شبهات فراوان اعتقادی، چاقی و تنبلی از شایع‌ترین آسیب‌های فردی در فضای مجازی است.
۳. سبک زندگی خانوادگی، روابط والدین و روابط والدین و فرزندان از فضای مجازی متأثر بوده‌اند. کاهش احترام به والدین، غفلت از نیازهای عاطفی فرزندان، کم‌رنگ شدن تربیت دینی، کاهش غیرت، انحراف در روابط جنسی و ناپایداری خانواده به همراه گرایش به اشرافی‌گری، رفاه‌طلبی، کم‌رنگ شدن صله ارحام و مدگرایی از مهم‌ترین آسیب‌های فضای مجازی در خانواده است.
۴. باور نادرست نسبت به مفاهیمی همچون آزادی، حساسیت‌زدایی در بعد فرهنگی، تغییر ارزش‌ها و باورهای اسلامی، افزایش سن ازدواج، ایجاد یاس و ناامیدی در مخاطبان و زمینه‌سازی برای سلطه فرهنگی غرب، آسیب‌های فرهنگی فضای مجازی است.
۵. در حوزه اقتصادی مواردی همچون از بین رفتن فرصت‌های شغلی برای جوانان ایرانی، افزایش کاذب هزینه‌های خانواده، ایجاد زمینه مناسب برای تخلفات اقتصادی، خروج گسترده ارز، تأمین منافع اقتصادی صهیونیسم بین‌الملل و عقب‌افتادگی اقتصادی، در زمره آسیب‌های فضای مجازی قرار می‌گیرند.

۶. نفی ولایت مطلقه فقیه، ارتباط‌گیری آسان معاندین نظام با کاربران ایرانی، مسموم سازی فضای سیاسی کشور، ترویج اسلام هراسی و شیعه هراسی، مهندسی افکار عمومی به نفع نظام سلطه، دیکتاتور نشان دادن حکومت دینی و ترویج اسلام آمریکایی و اسلام سکولار از بارزترین آسیب‌های سیاسی فضای مجازی است.
۷. خروج گسترده اطلاعات، کمک به ذائقه شناسی کاربران ایرانی، تسهیل امکان رصد و زیر نظر داشتن مسئولان و نخبگان، تبلیغ نبود اقتدار در کشور، ایجاد اختلافات ملی و مذهبی، کمک به رشد و یارگیری گروهک‌ها و سازمان‌های معاند نظام و ایجاد زمینه برای براندازی نرم در کشور از آسیب‌های امنیتی فضای مجازی محسوب می‌شود.
۸. حوزه علمی نیز از آسیب‌های فضای مجازی در امان نمانده است؛ استعمار علمی - فکری، کاهش قدرت تمرکز، اندیشه و افزایش سطحی‌نگری همراه با کاهش روحیه علم جویی از بارزترین آسیب‌های فضای مجازی در زمینه علمی است.

آزمون‌های چهارگزینه‌ای

۱. کدام گزینه درباره آسیب‌های فضای مجازی درست است؟ (ب)
 - ط. آسیب‌های فضای مجازی، کمتر از فرصت‌های آن است؛
 - ی. به دلیل سلطه دشمن بر فضای مجازی، بیش از آنکه فرصت‌آفرین باشد، آسیب‌زا است؛
 - ک. وجود آسیب، توهم توطئه است؛
 - ل. هیچ‌کدام.
۲. یکی از عوامل از دست رفتن هویت ملی و دینی در فضای مجازی: (ج)
 - ط. کمبود ارتباط با کتاب و کتاب‌خوانی است؛
 - ی. استفاده زیاد از فضای مجازی است؛
 - ک. عضویت گروه‌ها و کانال‌های ضد ارزشی و ابتلا به شبهات اعتقادی و سیاسی است؛
 - ل. ندانستن ارزش عمر است.
۳. فضای مجازی به چه حوزه‌هایی از خانواده آسیب می‌زند؟ (ب)
 - ط. روابط والدین و فرزندان، سبک زندگی، ارتباط با مدرسه؛
 - ی. روابط والدین و فرزندان، روابط والدین با یکدیگر، سبک زندگی؛
 - ک. سبک زندگی، روابط والدین با یکدیگر، سفر؛
 - ل. هیچ‌کدام.
۴. فضای مجازی موجب افزایش تخلفات اقتصادی مانند ... می‌شود؟ (ج)
 - ط. قاچاق ارز و کالا، رانت‌خواری، سرقت بانک؛
 - ی. کیف‌قاپی، رانت‌خواری، جعل هویت؛
 - ک. فرار مالیاتی، جعل هویت، قاچاق کالا و ارز، کلاهبرداری؛

- ل. کمک به فرقه‌های انحرافی، پول‌شویی، سرقت اتومبیل.
۵. در عرصه علمی، چه آسیب‌هایی در فضای مجازی به کشور تحمیل می‌شود: (د)
- ط. کاهش دسترسی به منابع علمی، استعمار علمی، کاهش قدرت تمرکز؛
- ي. استعمار علمی، پاک شدن اطلاعات علمی، کاهش روحیه علم‌جویی؛
- ك. کاهش قدرت تمرکز، کاهش روحیه علم‌جویی، کاهش مقاله‌نویسی؛
- ل. کاهش روحیه علم‌جویی، کاهش قدرت تمرکز، خرد و اندیشه، استعمار علمی-فکری.

درس چهارم: چیستی شبکه ملی اطلاعات و ارائه مدل مفهومی آن

در پایان این درس، از دانش‌پژوه انتظار می‌رود تا بتواند:

۱. ماهیت شبکه ملی اطلاعات را شرح و تبیین کند.
۲. فواید شبکه ملی اطلاعات را بیان کند.
۳. به موانع تشکیل شبکه ملی اطلاعات تسلط کامل پیدا کند.

مقدمه

در وضعیت کلی حاکم بر عرصه گیتی، همیشه جنگی بین حق و باطل وجود داشته و خواهد داشت. در عصر کنونی این نبرد بین دو جبهه سلطه طلب و اسلام ناب محمدی ص برقرار است. هدف نظام سلطه از این نبرد، سلطه کامل بر منابع مادی و معنوی تمامی جهان در ابعاد فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و امنیتی است.

سلطه طلبان برای دستیابی به اهداف خود از ابزارهای گوناگونی استفاده می کنند. یکی از کارآمدترین ابزارها برای تحقق نظم نوین جهانی منطبق بر خواست و اراده سلطه طلبان، فضای مجازی می باشد.

بهره برداری عمومی سلطه طلبان از فضای مجازی آن است که می تواند از طریق فضای مجازی، محتوای موردنظر خود را به اقصى نقاط عالم برساند و در مقابل مانع از گسترش محتواهایی که مخالف منویات آنان است بشوند. اما در دوران جنگ نرم و جنگ شناختی، از طریق این ابزارها و پایش ارتباطات و تعاملات عادی افراد جامعه موردنظر، از وضعیت روانی و احساسی مردم جامعه هدف آگاه شدن، نبض فکری هدف را در اختیار گرفته و متناسب با مشخصات و مختصات روانی کشف شده از جامعه هدف، اقدامات خود را شکل می دهند تا از اثرگذاری روزافزون برخوردار گردد. از این رو سلطه طلبان تدابیر ویژه ای برای بسط و گسترش فضای مجازی در تمامی کره زمین اندیشیده اند. به عنوان مثال، هیچ کشوری را در اصل استفاده از اینترنت تحریم نمی کنند، گسترش کاربرد فضای مجازی متأصل به خود را تشویق کرده و سنجه های مختلفی برای ارزیابی و پایش توسعه مذکور مطرح می سازند. همچنین برخی خدمات خود مانند موتورهای جستجو و شبکه های اجتماعی را به صورت ظاهراً رایگان در اختیار کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران قرار می دهند تا به مجرای تبادل اطلاعات و احساسات و اندیشه های مخاطبان بدل شود. با کمک چنین رفتاری، ضمن شنود افکار و اندیشه های عمومی، قدرت سانسور و اعمال مدیریت بر آن را نیز به دست می آورند.

به دلیل تأثیرات سوء و غیرقابل کتمان فضای مجازی آمریکایی در چالش قدرت بین کشورهای مختلف در ابعاد سیاسی، اقتصادی، امنیتی و از همه مهم تر فرهنگی، کشورهای گوناگون برای مقابله با تهدیدات آن و بهره گیری از فرصت های آن به چاره جویی برخاستند. یکی از مهم ترین راهکارهای مواجهه فعال و مبتکرانه با آسیب های فضای مجازی، راه اندازی شبکه ملی اطلاعات است. برخی کشورها مانند چین، روسیه و کره جنوبی، مدت ها پس از ایران به ضرورت تأسیس این شبکه پی بردند اما بسیار سریع تر از ایران، توانستند با راه اندازی شبکه ملی اطلاعات، بر بسیاری از آسیب های فضای مجازی متعلق به نظام سلطه فائق آیند. در حالی که ایران تاکنون در این زمینه دستاورد ملموسی نداشته است.

بعد از یادگیری این مبحث، شما قادر خواهید بود به پرسش های زیر پاسخ دهید:

○ ماهیت شبکه ملی ارتباطات چیست؟

- آیا با ایجاد شبکه ملی اطلاعات، ارتباط کاربران با اینترنت جهانی قطع می‌شود؟
- موانع موجود بر سر راه ایجاد شبکه ملی اطلاعات چیست؟
- آیا با وجود شبکه ملی اطلاعات، میزان مفاسد و آسیب‌های ناشی از فضای مجازی کاهش خواهد یافت؟
- مزایای شبکه ملی ارتباطات چیست؟

۱. تعریف شبکه ملی اطلاعات

شبکه ملی اطلاعات در یک نگاه کلی، همان اینترنت با مدیریت داخلی است که همه استانداردهای امنیتی، فرهنگی و فنی در آن رعایت شده است. یعنی، همه اطلاعات و ارتباطات، کارها، خریده‌ها، بازی‌ها و... در یک شبکه داخلی؛ مدیریت، نگهداری و محافظت می‌شود.

شبکه ملی اطلاعات که با نام‌های دیگری شامل "اینترنت ملی"، "اینترنت ملی ایران" و "شبکه ملی اینترنت" نیز، شناخته می‌شود، پروژه‌ای برای توسعه شبکه زیرساخت امن و پایدار ملی در ایران است.

در اینجا، به چند تعریف درباره شبکه ملی اطلاعات اشاره می‌شود:

○ «شبکه ملی اطلاعات کشور، شبکه‌ای مبتنی بر قرارداد اینترنت (IP) به همراه سوئیچ‌ها و

مسیریاب‌ها و مراکز داده‌ای است به صورتی که درخواست‌های دسترسی داخلی و اخذ اطلاعاتی

که در مراکز داده داخلی نگهداری می‌شوند به هیچ‌وجه از طریق خارج کشور مسیریابی نشود و

امکان ایجاد شبکه‌های اینترنت و خصوصی و امن داخلی در آن فراهم شود.»^۱

○ «شبکه ملی اطلاعات مجموعه پهنای باند ردوبدل شده داخل کشور و داده‌های تبادل شده با

پهنای باند خارجی است. بدین معنا که در شبکه ملی اطلاعات همانند دیگر شبکه‌های داخلی

برای ارتباط کاربر با سرویس‌های داخلی؛ دیتا از کشور، استان یا حتی شهر کاربر موردنظر خارج

نمی‌شود و ضمن ارتباط سریع و باکیفیت‌تر، هزینه‌ها را برای کاربران، شرکت‌های ارائه‌دهنده

سرویس و شرکت‌های ایجادکننده‌ی زیرساخت‌های ارتباطی، بسیار کاهش می‌دهد.

۱. ر.ک: قانون برنامه پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)، تبصره ۲، ماده ۴۶، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بازبینی‌شده در ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ (۱۹ آگوست ۲۰۱۳ م.) — مصوبه شورای عالی فضای مجازی در خصوص تعریف و الزامات حاکم بر شبکه ملی اطلاعات.

البته، این تعریفی در شبکه ملی اطلاعات است که بیشتر نگاهی از سمت کاربر دارد. در اصل، شبکه ملی اطلاعات همان شبکه پهنای باند داخلی است که از مراکز داده، تمام شبکه‌های انتقال داده، مراکز سوئیچینگ مخابرات، کاربران متصل، مراکز تحویل داده (CDN)، تولیدکنندگان محتوا، درگاه‌های ورودی و خروجی پهنای باند خارجی، مراکز تبادل ترافیک داده‌های داخلی تشکیل شده است.^۱

○ «شبکه ملی متشکل از زیرساخت‌های ارتباطی، مراکز داده توسعه‌یافته داخلی دولتی و غیردولتی و همچنین زیرساخت‌های نرم‌افزاری است که در سراسر کشور گسترده شده است. این شبکه ظرفیت لازم برای "نگهداری و تبادل امن اطلاعات داخلی در کشور به‌منظور توسعه خدمات الکترونیکی" و "دسترسی به اینترنت" از طریق بستر ارتباطی باند پهن سراسری برای کاربران خانگی، کسب‌وکارها و دستگاه‌های اجرایی را فراهم می‌کند. این شبکه تجمیع‌کننده شبکه‌های اختصاصی، محلی و ملی در کشور است که از دو بخش اختصاصی و عمومی تشکیل می‌شود. بخش اختصاصی برای ارتباط و تبادل اطلاعات و خدمات دستگاه‌های اجرایی با یکدیگر و بخش عمومی برای ارائه خدمات به کاربران عمومی است و این دو بخش در نقاطی نظیر مراکز داده با یکدیگر اتصال دارند.»^۲

اما باید گفت صحیح‌ترین تلقی از شبکه ملی اطلاعات به این شرح است:

○ شبکه ملی اطلاعات یعنی برقراری ارتباطات و ارائه خدمات در فضای مجازی به شکل ارزان، پرسرعت، امن و سالم. در حقیقت این شبکه باید بتواند نیازهای واقعی و مشروع مردم را در بستری پرسرعت، قیمتی پایین، امنیتی جامع و پایدار (به‌دور از دست‌اندازی غیرقانونی هرکس به حقوق عمومی و خصوصی مردم) و در عین برخورداری از بالاترین حد سلامت (عاری از هرگونه فساد و فحشای اعتقادی و اخلاقی) پاسخگوی نیازهای مشروع مردم در فضای مجازی باشد و زمینه ارتباط کاربران ایرانی با یکدیگر را از بستر داخلی و ارتباط با خارج از کشور را از بستر بین‌الملل مهیا کند.

۱. ر.ک: قاسمی‌نراقی، حامد، «شبکه ملی اطلاعات چیست؟»، مقاله اینترنتی، ۱۳۹۵ ش.

۲. ر.ک: سایت سازمان نظام صنفی رایانه‌ای کشور: www.irannsr.org، کد: ۷۳۲۳، ۱۳۹۲ ش.

با توجه به تعریف‌های بیان‌شده، می‌توان گفت که شبکه ملی اطلاعات دارای شاخصه‌های زیر می‌باشد:

۱. محیط سالم و عاری از فساد جهت فعالیت در محیط مجازی برای آحاد کاربران؛
۲. شبکه ارتباطی دارای مراکز داده، دارای همه شبکه‌های انتقال داده، دارای مراکز سوئیچینگ مخابرات، دارای مسیر یاب‌ها، دارای کاربران متصل، دارای مراکز تحویل داده (CDN)، دارای تولیدکنندگان محتوا، دارای درگاه‌های ورودی و خروجی پهنای باند خارجی، دارای مراکز تبادل ترافیک داده‌های داخلی؛
۳. بایگانی شدن درخواست‌های داخلی در داخل کشور و رهگیری نشدن آن‌ها به وسیله کشورهای غربی؛
۴. مجموعه پهنای باند ردوبدل شده داخل کشور و داده‌های تبادل شده با پهنای باند خارجی؛
۵. خارج نشدن اطلاعات و دیتاهای کاربران از کشور، استان یا حتی شهر کاربر مورد نظر؛
۶. کاهش هزینه‌ها برای کاربران، شرکت‌های ارائه‌دهنده سرویس و شرکت‌های ایجادکننده زیرساخت‌های ارتباطی؛
۷. دارای بستری امن، پیشرفته و متکی به جدیدترین فناوری‌های نوین و بومی برای تحقق فضای مجازی بر اساس ارزش‌های والای اسلامی - ایرانی؛
۸. امکان ایجاد شبکه‌های اینترنت و خصوصی و امن داخلی؛
۹. تجمع کننده شبکه‌های اختصاصی، محلی و ملی در کشور؛
۱۰. تشکیل شده از دو بخش اختصاصی و عمومی:

- بخش اختصاصی برای ارتباط و تبادل اطلاعات و خدمات دستگاه‌های اجرایی با یکدیگر.
- بخش عمومی برای ارائه خدمات به کاربران عمومی.
- اتصال دو بخش اختصاصی و عمومی شبکه ملی اطلاعات در نقاطی نظیر مراکز داده با یکدیگر.

۲. تاریخچه شبکه ملی اطلاعات

منظور از تاریخچه، پیشینه طرح موضوع شبکه ملی اطلاعات در داخل کشور است نه این‌که، مراد تاریخچه جهانی آن باشد. به همین منظور، به تاریخچه مختصری از شبکه ارتباطی ملی ایران اشاره می‌شود.

در اواخر سال ۱۳۸۴ بحث شبکه ملی اینترنت^۱ در کشور مطرح و مهم‌ترین دلیل پیاده‌سازی این شبکه در آن سال کاهش وابستگی به شبکه جهانی اینترنت اعلام شد. در اسفند سال ۱۳۸۴، بر اساس تصمیم هیئت دولت مقرر شد شبکه ملی طی سه سال به بهره‌برداری برسد و طراحی‌های کلی شبکه نیز، انجام شود. در سال ۱۳۸۵ قرار شد پروژه اینترنت ملی در مرکز تحقیقات مخابرات ایران انجام شود. در سال ۱۳۸۶ نیز همین موضوع تکرار شد و این بار برنامه‌های عملیاتی راه‌اندازی و بهره‌برداری اینترنت ملی در سال‌های ۸۶ تا ۸۸ در هیئت‌وزیران تصویب شد. با توجه به الزامات سند چشم‌انداز بیست‌ساله در سال ۱۳۸۹ موضوع شبکه ملی اینترنت بانام جدید شبکه ملی اطلاعات به‌صورت جدی‌تر مطرح شد به‌طوری‌که کلیات موضوع در ماده ۴۶ برنامه پنجم توسعه به شرح زیر اختصاری مطرح شد:

هدف

بسط خدمات دولت الکترونیکه صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.

تکالیف وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

بر اساس بند الف از ماده ۴۶ قانون برنامه پنجم توسعه، ایجاد و توسعه شبکه ملی اطلاعات و مراکز داده داخلی امن و پایدار با پهنای باند مناسب با رعایت موازین شرعی و امنیتی و با استفاده از توان و ظرفیت بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی، امکان دسترسی پرسرعت مبتنی بر توافق‌نامه سطح خدمات موردنظر است. در این زمینه سه شاخص اصلی عبارت از اتصال کلیه کسب‌وکارها و ۶۰٪ مردم به شبکه ملی اطلاعات و اینترنت، کسب رتبه دوم در کلیه شاخص‌های فاوا در منطقه و سهم ۲٪ صنعت فناوری اطلاعات از تولید ناخالص داخلی است.

تکالیف دیگر دستگاه‌های اجرائی بر اساس بند ب از ماده ۴۶ قانون برنامه پنجم توسعه

اتصال به شبکه ملی اطلاعات، توسعه و تکمیل پایگاه‌های اطلاعاتی، تبادل و به اشتراک‌گذاری رایگان اطلاعات و تأمین امنیت آن، انجام استعلامات و ارائه خدمات الکترونیکی بر بستر آن.^۲

۱. عبارت «شبکه ملی اینترنت» اسم اولیه شبکه ملی اطلاعات بوده که به علت نواقصی که در مفهوم این عبارت وجود داشت، به عبارت «شبکه

ملی اطلاعات» تغییر پیدا کرد. بنابراین، عبارت صحیح، شبکه ملی اطلاعات می‌باشد.

۲. رک: سایت مرکز ملی فضای مجازی: www.majazi.ir، «شبکه ملی اطلاعات»، ۱۳۹۵ ش.

۳. ضرورت تشکیل شبکه ملی اطلاعات

فعالیت در یک محیط امن، سالم و کنترل شده برای تمامی افراد جامعه به‌ویژه، برای همه اعضای یک خانواده، امری لازم و مطلوب است. علاوه بر این، بی‌نیازی و وابسته نبودن به کشورهای سلطه‌طلب، در امان بودن اطلاعات مهم نظامی و امنیتی، حفظ جامعه از تهاجم فرهنگی و نیز، کمک اقتصادی به کشور از مواردی است که ضرورت ایجاد شبکه ملی اطلاعات را تأیید می‌کند. اهمیت و ضرورت این بحث را می‌توان از منظر مرکز ملی فضای مجازی بهتر درک کرد:

فضای مجازی دارای یک مدل چندلایه‌ای است که بستر آن، زیرساخت ارتباطی است که شبکه ملی اطلاعات آن را محقق خواهد ساخت. بر این اساس، دستیابی به فضای مجازی مطلوب بدون تحقق بستر آن یا شبکه ملی اطلاعات معنا ندارد. این توضیح، اهمیت تبیین مدل شبکه ملی اطلاعات را روشن می‌سازد. تحقق شبکه ملی اطلاعات، درواقع تحقق بستر مطلوب برای فضای مجازی کشور است. بدون تردید، توسعه دانش بنیان این شبکه، انعطاف و انطباق همیشگی آن با الزامات جدید فضای مجازی را تضمین خواهد کرد. شکل زیر نمایی از افق و ضرورت تحقق شبکه ملی اطلاعات را نشان می‌دهد.^۱

۴. لایه‌های شبکه ملی اطلاعات

شبکه ملی اطلاعات دارای ارکان و لایه‌هایی است که در حقیقت، تبیین‌کننده چگونگی ایجاد این شبکه است و بدون این لایه‌ها نمی‌تواند حائز استانداردهای لازم بشود. درواقع، این ارکان و لایه‌ها به‌نوعی تشکیل‌دهنده بدنه، واسطه‌های داخلی و محتوای آن هستند که درمجموع، به یک شبکه امن داخلی اطلاعات تبدیل می‌شود.

با توجه به تعریفی که از شبکه ملی اطلاعات ارائه شد، به‌طور کلی، برای این شبکه می‌توان چهار لایه تصور کرد:

- لایه زیرساخت؛

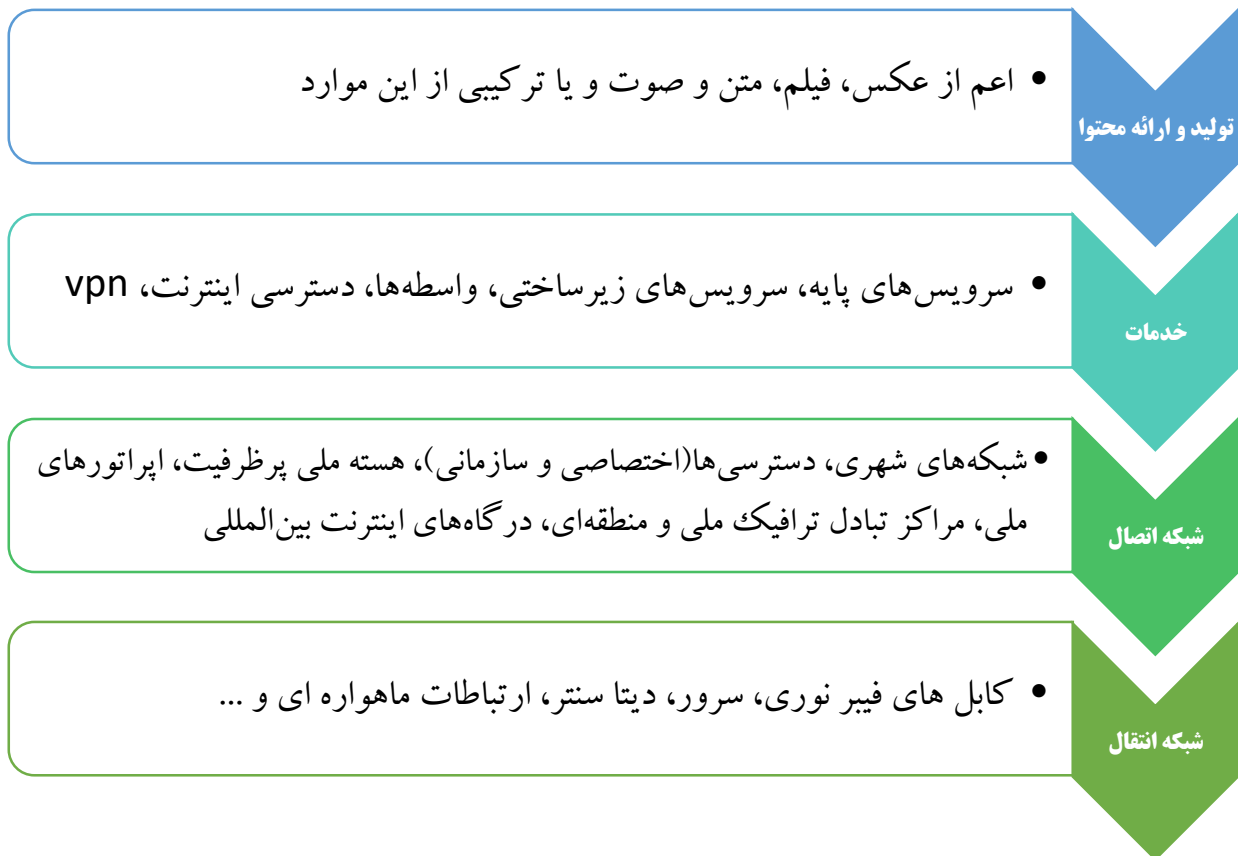
۱. همان.

• لایه شبکه اتصال؛

• لایه خدمات؛

• لایه محتوا.

در مصاحبه با جناب آقای مهندس مهدی صرامی؛ مدیرعامل مجمع فعالان فضای مجازی انقلاب اسلامی، از ارکان و لایه‌های شبکه ملی اطلاعات سؤال شد که ایشان لایه‌های شبکه ملی اطلاعات را به صورت زیر تقسیم‌بندی کردند:

موضوع دیگر بحث امنیت و مدیریت شبکه ملی اطلاعات است. در این طرح از زیرساخت‌ها، تجهیزات و همچنین بسترهای موجود ارتباطی استفاده می‌شود.^۱

۱. مصاحبه اختصاصی با مهدی صرامی؛ مدیرعامل مجمع فعالان فضای مجازی انقلاب اسلامی، قم، تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۹.

کلاس آموزش مجازی، پخش زنده رادیو و تلویزیون، بازی، گفتگوی صوتی و تصویری

اقتصادی، معمولی، سرگرمی، علمی و فرهنگی

عکس، فیلم، پایگاه
اطلاعاتی، آگهی، خبر،
پست الکترونیک

برخط (چند رسانه ای)

غیر برخط (خدمات وب،
اشتراک گذاری، صفحات
وب)

کتب، مقالات، گزارشات،
نرم افزار

۵. جایگاه شبکه ملی اطلاعات در مدل مفهومی لایه‌ای فضای مجازی

فضای مجازی را با مبنا قرار دادن وجه انسانی و نه بستر فناورانه و تعاملات اطلاعات، می‌توان امتداد فرهنگ و اجتماع انسانی در فضای شبکه‌های اطلاعاتی بر بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات و به عبارت دیگر، اجتماع و فرهنگ نوین انسانی که در بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات شکل می‌گیرد، دانست. فضای مجازی دارای ویژگی‌های زیر است:

- افراد و جوامع، از طریق فضای مجازی، با همدیگر روابط اجتماعی دارند؛
- بنگاه‌های تجاری به صورت ملی و بین‌المللی، در فضای مجازی، تجارت کالا و خدمات می‌کنند؛
- سرعت ارتباط و تبادل (اطلاعات، دارایی و فناوری) در فضای مجازی بسیار بالاست؛
- امنیت و عملکرد مؤثر زیرساخت‌های ملی (از جمله انرژی، بانکداری و امور مالی، حمل‌ونقل، ارتباطات و صنایع) به فضای مجازی متکی هستند؛
- زندگی روزمره مردم به طور فزاینده‌ای در سراسر جهان به تاروپود فضای مجازی درآمیخته شده است؛
- فضای مجازی دارای یک مدل چندلایه‌ای است که بستر آن، زیرساخت ارتباطی است که شبکه ملی اطلاعات آن را محقق خواهد ساخت.

برخی از مؤلفه‌های مطلوبیت برای فضای مجازی در راستای چشم‌انداز بیست‌ساله ایران اسلامی، در ابلاغیه حکم تشکیل

شورای عالی فضای مجازی توسط مقام معظم رهبری به شرح زیر است:

- به حداقل رساندن اتکای کشور به کشورهای دیگر در استفاده از فضای مجازی و توابع آن در عرصه‌های فنی؛
- جذاب سازی و غنی سازی محتوا و خدمات بومی جهت پاسخ‌گویی حداکثری به نیازهای داخلی؛
- سامان‌دهی تبادل اطلاعات با شبکه جهانی؛
- فراهم آوردن شرایط لازم برای دستیابی فضای مجازی کشور به بالاترین سطح از امنیت و سلامت برای آحاد مردم، نظام و کلیه نقش‌آفرینان در فضای مجازی؛
- استفاده حداکثری از فضای مجازی به منظور ارتباط و همکاری وسیع و هدفمند با ملت‌ها خصوصاً ملل مسلمان در جهت ترویج و تحقق گفتمان انقلاب اسلامی.^۱

۶. مدل ارتباطی در شبکه ملی اطلاعات

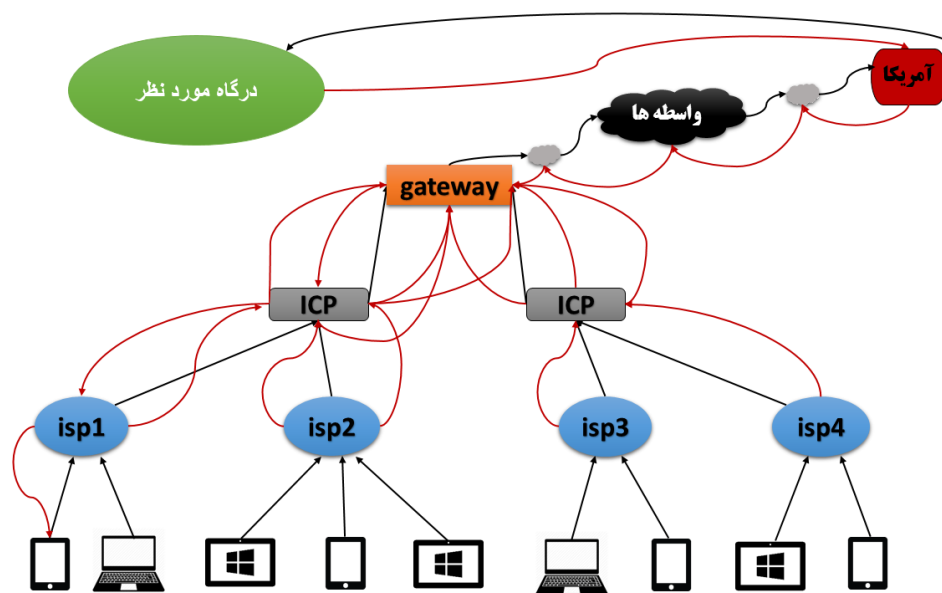
وقتی شبکه ملی اطلاعات راه‌اندازی شود، باید مهندسی ارتباطات آن هم، با لایه‌های اطلاعاتی آن هماهنگ و منسجم باشد؛ به همین دلیل، باید مدل ارتباطی‌ای را در شبکه ملی اطلاعات طرح‌ریزی کرد که در راستای اهداف اسلامی - ملی قرار بگیرد. در وضعیت فعلی، اتصال و استفاده از اینترنت به این گونه است که کاربران مانند تصویر زیر از ابزار ارتباطی خود مثل تلفن همراه ابتدا به «ISP»^۲ و از آنجا به «ICP»^۳ و بعد «Gateway»^۴ و در انتها با عبور از چند واسطه به اینترنت بین‌الملل که تحت مدیریت آمریکاست، متصل می‌شوند. قاعدتاً طی چنین مسیر طولانی، سرعت را کند، قیمت را افزایش، امنیت را در نازل‌ترین حد و سلامت محتوا را در بدترین شرایط قرار می‌دهد.

۱. ر.ک: سایت مرکز ملی فضای مجازی: www.majazi.ir، «شبکه ملی اطلاعات»، ۱۳۹۵ ش.

۲. «ICP» مخفف «Internet connection Provider» یا ارائه‌دهنده خدمات اینترنتی، سازمان یا شرکتی است که به کاربران امکان اتصال به اینترنت و استفاده از آن را می‌دهد. (سواد رسانه‌ای، اینترنت، ص ۶).

۳. ICP شرکت‌ها و مؤسسات غیردولتی ثبت شده در ایران هستند که امکان ارتباط پرفریمیت اینترنت را برای متقاضیان پرفریمیت و یا سایر تأمین‌کنندگان خدمات اینترنتی (ISP) به‌عنوان نماینده با شرکت مخابرات ایران فراهم کرده‌اند.

۴. «گیت وی» همان گمرک اطلاعات کشور است. درواقع تمامی ارتباطات اینترنتی از اینجا به‌کل کشور توزیع می‌شود و از سویی دیگر به شبکه اینترنت بین‌الملل.

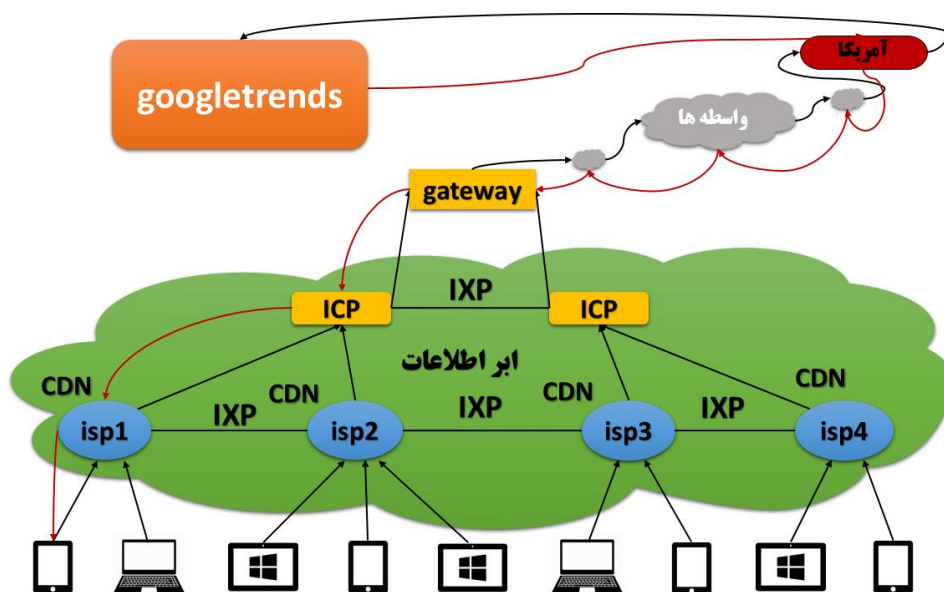
نظام اتصال به اینترنت در شرایط کنونی

نکته دیگری که باید به آن اشاره کرد، این است که در شرایط فعلی، تمامی درخواست‌ها باید از مسیر «Gateway» به اینترنت بین‌الملل متصل شوند که این مسئله خود باعث شلوغ شدن گمرک اطلاعات و کندی بیش‌تر اینترنت می‌شود. به‌عنوان نمونه و مطابق شکل بالا، کاربری در ساعت ۱۸:۰۰ از طریق «ISP۱» به سایت «گوگل آد وردز» مراجعه می‌کند. در ساعت ۱۸:۱۰ کاربر دیگری از طریق «ISP۲» به همان سایت مراجعه می‌کند. درحالی‌که فاصله‌ی ۵ دقیقه‌ای مورد اختلاف ممکن، تنها ۱٪ از محتوای سایت با تغییر مواجه شده باشد، هر دو کاربر تمام محتوای سایت را با گذر از «Gateway» دریافت می‌کنند. در این صورت هم اینترنت بین‌الملل تکراری مصرف‌شده و هم سرعت اتصال به دلیل شلوغی «Gateway» کند شده است. حال تصور کنید اگر از بین بیش از ۴۰ میلیون کاربر ایرانی اینترنت، تعداد زیادی هم‌زمان به یک سایت مراجعه کنند، چقدر ارز به هدررفته و سرعت اینترنت کاهش‌یافته است. بزرگ‌ترین دلیل گران، ناامن، ناسالم و کند بودن اینترنت فعلی، ساختار نامناسبی است که به‌صورت اجمالی به آن اشاره شد.

در شرایط فعلی، بسیاری از شرکت‌های داخلی اگر بخواهند سرورهای خود را به ایران منتقل کنند، باید هزینه‌ی چند برابری و سرعت کندتر را به جان بخرند؛ زیرا هرچه فاصله سرور از قلب اینترنت بین‌الملل (آمریکا، انگلیس و ژاپن) دورتر باشد، هزینه‌ها بیش‌تر و سرعت کندتر خواهد شد. این موضوع نیز گرانی و کندی مضاعف اینترنت را به ارمغان می‌آورد. همچنین برای استفاده از سرویس‌های داخلی نیز باید از اینترنت بین‌الملل استفاده کرد که کاملاً غیرمعقول است.

واسطه‌های فراوان بین ایران و آمریکا نیز این بستر را فراهم می‌آورد تا تمام واسطه‌ها، یک کپی از اطلاعات تبادل شده را برای خود بردارند، تحقیقاً امنیت اطلاعات و ارتباطات نیز به حداقل خود خواهد رسید.

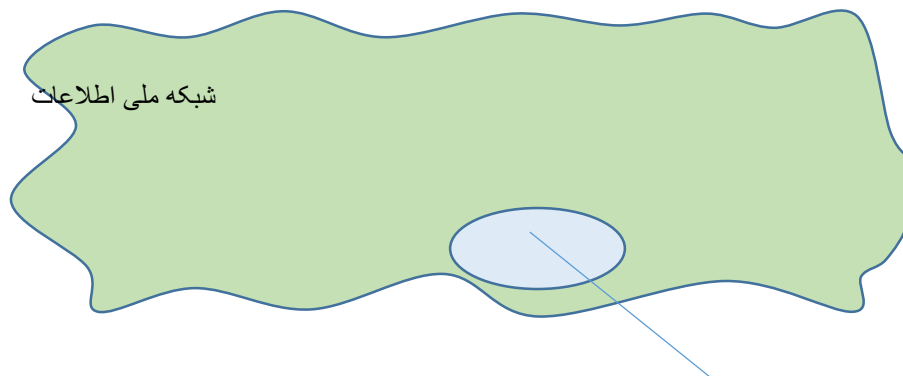
شبکه ملی اطلاعات، می‌خواهد در عین برقراری اتصال کاربران به اینترنت بین‌الملل، سرعت، سلامت محتوا و امنیت را افزایش داده و قیمت مصرف‌کننده را نیز کاهش دهد. در طرح شبکه ملی اطلاعات، شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات اینترنتی، اطلاعات تکراری، پرکاربرد و یا اطلاعات ملاحظه شده در فاصله زمانی کم را در حافظه‌های خود ذخیره می‌کنند (CDN). سپس با اتصال حافظه‌های خود به دیگر شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات و به اشتراک‌گذاری اطلاعات (IXP) ابر اطلاعاتی را به وجود می‌آورند. این ابر، به منزله قلب جدید اینترنت است که سرعت ارائه خدمات به کاربران ایرانی و حتی کشورهای همسایه را چندین برابر بیشتر می‌کند.

مدل اتصال به اینترنت در شبکه ملی اطلاعات

در این طرح، وقتی کاربری به عنوان مثال از طریق «ISP۱» به اینترنت بین‌الملل متصل شد و به عنوان نمونه، به همان سایت «گوگل آد وردز» مراجعه کرد، شرکت ارائه‌دهنده خدمات اطلاعات مربوط به سایت را ذخیره کرده و با دیگر شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات به اشتراک می‌گذارد. حال اگر ۱ ثانیه بعد کاربر دیگر از طریق «ISP۴» به همان سایت مراجعه کند، نرم‌افزارهای هوشمند با بررسی میزان تغییرات در این ۱ ثانیه، تنها محتواهای جدید را از سایت مذکور دریافت کرده و به کاربر تحویل می‌دهند و سایر محتوا را از محل ذخیره اطلاعات در سرورهای داخلی و با سرعت بسیار بالا در اختیار درخواست‌کننده قرار می‌دهند.^۱

۱. مصاحبه اختصاصی با محمد کهوند؛ مدیر بخش تولید محتوای دفتر مطالعات فضای مجازی انقلاب اسلامی، قم، تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۹.
(نکته: فایل تصاویر بعد از مصاحبه با ایشان در اختیار ما گذاشته شد.)

اینترنت جهانی (فضای دسترسی به اینترنت شبکه ملی اطلاعات «اینترنت ملی»)

در اجرایی شدن شبکه ملی اطلاعات بر اساس مدل ارتباطی فوق باید به این موارد هم، توجه شود:

- در حال حاضر شبکه‌های مستقلی وجود دارند که از بسترهای ارتباطی موجود استفاده می‌کنند، مانند: شبکه ملی سلامت (شمس)، شبکه بزرگ اطلاع‌رسانی بسیج (شباب)، شبکه آموزش و پرورش (رشد) و سایر شبکه‌ها. چنانچه شبکه ملی اطلاعات به صورت کامل راه‌اندازی و مورد بهره‌برداری قرار گیرد، تمام شبکه‌های اختصاصی و سازمانی و همچنین شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات اینترنتی می‌توانند فعالیت خود را در درون شبکه ملی به نحو مطلوب ادامه دهند.

- جهت استفاده بهینه از پهنای باند، ارائه خدمت مناسب‌تر به کاربران و همچنین در نظر گرفتن ملاحظات ایمنی و اصول پدافند غیرعامل شایسته است که در مناطق مختلف مراکز متعدد داده‌ای ایجاد شود.

- پشتیبانی مالی و حقوقی از مجموعه‌هایی که در رابطه با تولید محتوا، طراحی و تولید سخت‌افزارها و تجهیزات فنی، مباحث نرم‌افزاری و جستجوگر ملی، تلاش‌های فراوان داشته و مشتاق فعالیت در این حوزه‌ها می‌باشند.

هم‌زمان با اقدام لازم برای راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات، به نظر می‌رسد موارد ذیل ضرورتاً باید بومی شوند:

- بومی‌سازی زیرساخت‌ها و شبکه‌های ارتباطی که شامل: سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای ارسال و دریافت اطلاعات (فرستنده و گیرنده‌های رادیویی، مخابراتی، کابل فیبر نوری و ...)، ذخیره‌سازی اطلاعات (حافظه‌های ابری، سرور، دی‌تاستر و ...)، شبکه‌سازی اطلاعات (سخت‌افزارهای ایجاد شبکه ارتباطی مانند سوئیچ‌های تلفن همراه، تلفن خانگی و اینترنت) است.

- بومی‌سازی خدمات و قالب ارائه خدمات مانند: موتور جست‌وجوی قدرتمند ملی، سیستم‌عامل ملی، مرورگر ملی، رایانامه ملی، شبکه‌های اجتماعی، تارنماهای متنوع و تخصصی و عمومی.

- بومی سازی سخت افزارهای کاربردی ارتباطی از قبیل: رایانه، تبلت، تلفن همراه، ابزارهای پوشیدنی، کنسول های بازی، رادیو و تلویزیون، گیرنده دیجیتال^۱ و ...^۲.

۷. فواید شبکه ملی اطلاعات

اگر این شبکه به نحو مطلوبی راه اندازی شود می تواند حداقل در سه محور برکات زیادی را به دنبال داشته باشد:

۷-۱. فرهنگی

بسیاری از آسیب های فضای مجازی، مانند ترویج شبهات، مفاسد اخلاقی، شایعات، توهین به مقدسات دینی، امام خمینی ره، مقام معظم رهبری مدظله، مراجع عظام تقلید دام ظلهم، علماء و ... ناشی از سلطه تمام عیار دشمن در فضای مجازی است. از آنجایی که نظام سلطه مدیریت شبکه های اجتماعی، موتورهای جستجو و بسیاری از خدمات دیگر فضای مجازی را بر عهده دارد، به راحتی می تواند هر محتوایی را در سطح وسیعی منتشر کند (انواع فسق و فجور) و مانع ترویج و گسترش محتوایی خاص شود (مانند اتفاقی که برای نامه اول و دوم مقام معظم رهبری به جوانان غربی افتاد و مدیران شبکه های اجتماعی اجازه انتشار آن را ندادند).

اگر شبکه ملی اطلاعات برقرار گردد، سرویس های ایرانی با قیمتی لااقل معادل یک دهم قیمت سرویس های خارجی و با لااقل ده برابر سرعت نسبت به آنان فعالیت خواهند کرد که موجب می شود مردم به طور طبیعی به جای سرویس خارجی، از سرویس بومی استفاده کنند. همین امر موجب می شود نظام سلطه نتواند اطلاعات و ارتباطات و در نهایت محتواها را شنود کرده، ارزیابی کند و نهایتاً مهندسی نموده و افکار عمومی را جهت دهد.

از سوی دیگر از آنجاکه در شبکه ملی اطلاعات قرار دادن محتوا در فضای مجازی برای تولیدکننده محتوا، نه تنها هزینه نخواهد داشت، بلکه درآمدزا خواهد بود، نه تنها هزینه کارهای ایجابی فرهنگی به حداقل ممکن خواهد رسید، بلکه چون تولیدکننده محتوا به ازای مشاهده محتوا توسط مردم، در درآمد اپراتورها سهیم می شود و درآمد کسب می کند (دقیقاً برعکس وضعیت فعلی)، موجب می شود طلاب، نیروهای فرهنگی و ... به سمت تولید محتوا و کسب درآمد گرایش پیدا کرده و همین امر موجب برطرف شدن معضل کمبود محتوا نیز گردد. این امر به ارتقای کیفیت تولیدات فرهنگی نیز کمک شایانی کرده و میزان استقبال عمومی

۱. در مراحل ابتدایی ممکن است با مشکل بومی سازی سخت افزارهایی مانند سرور، دیسترو و ... مواجه شویم. به نظر می رسد تهیه سخت افزارهای این چنینی به عنوان زیرساخت های حیاتی از کشورهای قابل اعتمادتری مانند چین و جایگزین سازی آن با سخت افزارهای شرکت های آمریکایی - صهیونیستی بسیار عاقلانه و در مجموع مقرون به صرفه باشد. سپس همان گونه که در تجهیزات هسته ای و موشکی توانستیم با مهندسی معکوس به فناوری تولید دست یابیم، به قطع و یقین با اعتماد به نخبگان متعهد کشورمان می توانیم حتی بهتر از هر کشوری دست به تولید مایحتاج خود بزنیم.

۲. مصاحبه اختصاصی با محمد کهوند؛ مدیر بخش تولید محتوای دفتر مطالعات فضای مجازی انقلاب اسلامی، قم، تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۹.

از محتوای فاخر را ارتقاء می‌دهد و موجبات بی‌میلی کاربران برای تلاش در دسترسی به محتوای فاسد، ناامن، گران و دور از دسترس بیگانه را فراهم می‌آورد.

۲-۷. امنیتی

از دیگر برکات شبکه ملی اطلاعات آن است که سلطه امنیتی دشمن را تا حد زیادی سلب خواهد کرد. در صورتی که شبکه ملی اطلاعات به درستی اجرا شود، ارتباطات مردم ایران به خارج از کشور منتقل نخواهد شد و محیطی امن برای حضور در فضای مجازی را به وجود خواهد آورد. همچنین امکان تسلط بیگانه بر مجاری ارتباطی مردم را از بین می‌برد و نخواهند توانست خود را به یگانه ابزار ارتباطی مردم بدل کرده و از این رهگذر کل اطلاعات تبادلی مردم را شنود، ذخیره و ارزیابی نمایند. همچنین می‌توان از شیوه‌ای منحصربه‌فرد برای رمزنگاری اطلاعات در ارتباطات داخلی استفاده کرد که دشمن نتواند اطلاعات کاربران را سرقت کند.

۳-۷. اقتصادی

راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات نه تنها مانع واردات بی‌رویه، بی‌دلیل و بیهوده پهنای باند و ترافیک اطلاعات به داخل کشور می‌شود و از خارج شدن میلیون‌ها دلار ارز جلوگیری می‌کند، بلکه موجب ایجاد اشتغال و شکوفایی اقتصادی می‌گردد. به دلیل آنکه ارتباطات داخلی مردم از اینترنت بومی استفاده خواهند کرد (به دلیل کیفیت، سلامت، سرعت و امنیت بالا و قیمت پایین)، بسیاری از نیازهای مردم توسط اینترنت داخلی تأمین شده و دلیلی برای واردات بی‌رویه اینترنت وجود نخواهد داشت که این امر موجب ذخیره‌سازی ارز خواهد شد. به عنوان مثال بخش قابل توجهی از اینترنت فعلی کشور توسط تلگرام، اینستاگرام و واتس‌آپ مصرف می‌شود. این برنامه‌ها همه غیربومی بوده و اینترنت آمریکایی استفاده می‌کنند. علت بسیار مؤثر این امر آن است که در این برنامه‌ها، بیش از ۹۵٪ نیاز ارتباطی مربوط به تماس افراد کشورمان با یکدیگر است. با راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات، مردم برای ارتباطات داخلی خود از سرویس‌های بومی استفاده کرده و مانع مصرف بی‌دلیل اینترنت آمریکایی می‌شود. هرچند هزینه دسترسی مردم به داده‌های خارجی نیز بسیار کاهش خواهد یافت و سرعت دسترسی به داده‌های علمی و سالم و بی حاشیه خارجی نیز با به کارگیری برخی خواص شبکه ملی اطلاعات بشدت بهبود می‌یابد.

حرکت به سوی تشکیل شبکه ملی اطلاعات، صدها هزار شغل مستقیم و غیرمستقیم برای کشورمان در حوزه‌های زیرساختی و محتوایی تولید می‌کند و با توجه به وجود نخبگان برجسته فناوری اطلاعات و ارتباطات در ایران، کشورمان را به قطب تولید محصولات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری بدل خواهد کرد. درحالی که در وضعیت فعلی به دلیل گران بودن فعالیت در فضای مجازی

ایران و بی کیفیت بودن اینترنت، نخبگان نمی‌توانند جایگاه شایسته‌ی شأن و توان خود را کسب کنند و در کشورمان فعالیتی داشته باشند و به‌ناچار به شرکت‌های مشهوری مانند گوگل، یاهو، اپل و ... برای کسب درآمد و فعالیت چشمگیر مراجعه می‌کنند.

۸. مزایای شبکه ملی اطلاعات

فوایدی که شبکه ملی اطلاعات در پی دارد بر هیچ انسان آگاهی پوشیده نیست و از آنجایی که بستر امنی برای همه اقشار جامعه به‌ویژه، جوانان و نوجوانان ایجاد می‌شود، ایجاد چنین شبکه‌ای دارای مزایای فراوانی است که در اینجا، به چند فایده از فواید شبکه ملی اطلاعات از کتاب شبکه عنکبوتی اشاره می‌شود:

مزیت اول: با تشکیل ابر اطلاعات و استفاده‌ی هوشمندانه از اینترنت بین‌الملل، شرکت‌ها سرورهای خود را به داخل کشور منتقل می‌کنند؛ زیرا هم از جهت قیمت و هم از جهت سرعت کاملاً به سود آنان است. این موضوع به همین نسبت برای مصرف‌کننده‌ی داخلی با مزیت قیمت و سرعت همراه خواهد بود.

مزیت دوم: بین قیمت اینترنت بین‌الملل و ترافیک داخلی تفاوت وجود دارد. بدین معنا که اینترنت بین‌الملل با همین قیمت و ترافیک داخلی با یک‌دهم قیمت فعلی عرضه خواهد شد. این تفاوت فاحش قیمت موجب می‌شود کاربران غالب نیازمندی‌های خود را با سرویس‌های خوب داخلی برطرف سازند و سرویس‌های خارجی با کاهش استفاده‌ی کاربران مواجه شود. (مانند اتفاقی که برای سرویس [های] وبلاگ [غی‌ربومی] افتاد.

مزیت سوم: شرکت‌های ارائه‌دهنده‌ی خدمات، با توجه به افزایش فراوان سود حاصل از مراجعه‌ی کاربران داخلی، ملزم به رعایت پیوست فرهنگی می‌شوند، به این معنا که حق ندارند محتوای ناسالم و یا هر محتوایی که با فرهنگ اسلامی - ایرانی در تعارض است، نگهداری و در اختیار کاربران قرار دهند. در صورت تخلف، به‌راحتی با دیگر شرکت‌ها جایگزین می‌گردند.

مزیت چهارم: به علت استفاده‌ی هوشمندانه از اینترنت، اکنون نرم‌افزار پالایه‌ی کشور، به‌جای حالت منفعلانه فعلی، فعال خواهند بود؛ زیرا بررسی محتوای واردشده به کشور به علت مدیریت هوشمند، آسان شده و محتوای ذخیره‌شده در سرورهای داخلی نیز به‌راحتی قابل پالایه هستند.

مزیت پنجم: اکنون می‌توان با شرکت‌های معروفی مانند گوگل مذاکره کرد؛ زیرا تا قبل از این، گفتگو با چنین شرکت‌هایی اصلاً عقلانی نبود و مزیت‌ها به سود این شرکت‌ها بود. اینک وضعیت این شرکت‌ها در کشورمان مانند چین خواهد بود که به‌عنوان

نمونه گوگل هرساله قرارداد فعالیت خود در چین را تمدید نموده^۱ و متعهد است که تمامی قوانین چین را مراعات و مطابق سیاست‌های چین اقدام به فعالیت نماید.^۲

در این صورت، به راحتی می‌توان مانع پخش فیلمی خصوصی از یک ایرانی در یوتیوب شد و یا از توزیع محتواهای موهن نسبت به دین ممانعت به عمل آورد. این کار ارزشمند، عقلانی و پرسود، علی‌رغم دستور صریح مقام معظم رهبری، چند سال است که به تأخیر افتاده و بار زحمت [مقابله با آسیب‌ها] را به دوش خانواده‌ها و فرزندان‌شان انداخته است. لازم به ذکر است که شبکه‌ی ملی اطلاعات، پروژه‌های اقماری نیز به همراه خود دارد که به علت طولانی شدن مطالب، از ذکر آن خودداری می‌شود.^۳

البته، با توجه به مزیت‌های ذکر شده در کتاب شبکه عنکبوتی که در بالا آورده شد، به یک مزیت دیگر هم، می‌توان در راستای مزیت‌های بیان شده اشاره کرد:

مزیت ششم: تبدیل جمهوری اسلامی ایران به مرکز تبادل اطلاعات منطقه؛

۹. الزامات شبکه ملی اطلاعات

الزامات شبکه ملی اطلاعات بر اساس مصوبه دوم جلسه پانزدهم شورای عالی فضای مجازی عبارت است از:

- شبکه‌ای متشکل از زیرساخت‌های ارتباطی با مدیریت مستقل کاملاً داخلی؛
- شبکه‌ای کاملاً مستقل و حفاظت‌شده نسبت به دیگر شبکه‌ها (از جمله اینترنت) با امکان تعامل مدیریت‌شده با آن‌ها؛
- شبکه‌ای با امکان عرضه انواع محتوا و خدمات ارتباطی سراسری برای آحاد مردم با تضمین کیفیت از جمله قابلیت تحرک؛
- شبکه‌ای با قابلیت عرضه انواع خدمات امن اعم از رمزنگاری و امضای دیجیتالی به کلیه کاربران؛
- شبکه‌ای با قابلیت برقراری ارتباطات امن و پایدار میان دستگاه‌ها و مراکز حیاتی کشور؛
- شبکه‌ای پر ظرفیت، پهن باند و با تعرفه رقابتی شامل مراکز داده و میزبانی داخلی.

شناسایی نیازمندی‌های اصلی شبکه ملی اطلاعات و استخراج حوزه‌های مهم که باید برای ایجاد یا توسعه آن‌ها برنامه‌ریزی شود، در اولین گام با تحلیل الزامات شش‌گانه مصوب در جلسه پانزدهم شورای عالی فضای مجازی، آغاز می‌شود. بر این اساس،

۱. www.persian.cri.cn/۱۴۱/۲۰۱۰/۰۳/۱۲/۱s۱۰۶۱۳۶.htm. رادیو بین‌المللی چین: ۱

۲. www.bbc.com/persian/iran/۲۰۱۰/۰۱/۱۰۰۱۲۲_u۰۴_china_syberattack.shtml.

۳. کهوند، محمد، پیشین، ص ۳۲۱.

الزامات یادشده در دودسته کارکردی و غیر کارکردی تقسیم‌بندی می‌شوند. الزامات کارکردی تعیین‌کننده توانمندی‌های اصلی در شبکه ملی اطلاعات و الزامات غیر کارکردی، به‌نوعی ناظر بر کیفیت تحقق این توانمندی‌ها هستند. تفکیک الزامات با این دیدگاه در شکل زیر، نشان داده‌شده است:^۱

۱۰. مأموریت شبکه ملی اطلاعات

آنچه در دستور کار شبکه ملی اطلاعات قرار گرفته و برای آن تعریف‌شده، عبارت است از:

- ایجاد زیرساخت مناسب توسط دولت برای انجام وظایف حاکمیتی و شکستن انحصار هم‌زمان با کاهش تصدی‌گری دولت در عرصه‌های غیرضروری فناوری اطلاعات؛
- بهره‌برداری حداکثری از توان‌بخش خصوصی از طریق ایجاد فضای رقابتی عادلانه؛
- ایجاد بستر ارتباطی امن و پیشرفته برای توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور؛
- ایجاد بسترهای لازم جهت اطلاع‌رسانی و خدمت‌رسانی بهینه الکترونیکی به مردم؛
- ایجاد بستر لازم برای نگهداری و انتقال اطلاعات و خدمات ملی در داخل کشور؛
- ایجاد زمینه‌ای لازم برای تبدیل ایران به‌عنوان هاب و ترانزیت ترافیک منطقه؛
- صرفه‌جویی و کاهش هزینه‌های ارتباط با اینترنت.^۲

بنابراین، شبکه ملی اطلاعات با یک سلسله از وظایف مهم و کاربردی و در راستای تحقق اهداف اسلامی - انقلابی نظام جمهوری اسلامی ایران و جهت رشد و ترقی در همه زمینه‌ها از قبیل فردی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و... با دستورالعمل‌های کاملاً اجرایی آماده ایجاد انقلابی بزرگ در عرصه فناوری‌های نوین ارتباطی مرتبط با فضای مجازی است و این میسر نیست، مگر با اراده پولادین، ایمان قوی، تکیه بر استعدادهای داخلی و وجدانی پیدا و منصف.

۱۱. اهداف کیفی شبکه ملی اطلاعات

اگر بخواهیم برای شبکه ملی اطلاعات، اهدافی را از جهت کیفی بیان کنیم، اهداف زیادی را می‌توان شمرد ولی، در اینجا، به مهم‌ترین این اهداف اشاره می‌کنیم:

- معماری قابل ارتقاء برای شبکه ملی اطلاعات؛
- بومی‌سازی فناوری‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری با تکیه بر نرم‌افزارهای متن‌باز و توسعه معماری باز؛

۱. ر.ک: سایت مرکز ملی فضای مجازی: www.majazi.ir، «شبکه ملی اطلاعات»، ۱۳۹۵ ش.

۲. ر.ک: سایت سازمان نظام صنفی رایانه‌ای کشور: www.irannsr.org، کد: ۷۳۲۳، ۱۳۹۲ ش.

- بالا بردن جایگاه ایران در رتبه‌بندی توسعه ارتباطات؛
 - افزایش درصد نفوذ اینترنت در کشور مطابق با استانداردهای اسلامی؛
 - بهبود وضعیت شاخص‌های آمادگی الکترونیکی؛
 - ایجاد زمینه‌های لازم برای توسعه علمی کشور؛
 - ایجاد زمینه‌های نوین شغلی و اقتصادی و افزایش تولید ناخالص ملی؛
 - ارتقاء شاخص‌های امنیتی، پایین آوردن ریسک ضربه‌پذیری و مقابله با تحریم‌های احتمالی؛
 - ایجاد امنیت و مصون ماندن اطلاعات از حملات اینترنتی؛
 - برطرف کردن نیازهای کشور در حوزه‌های کسب‌وکار الکترونیکی، سلامت الکترونیک و آموزش الکترونیک
 - ایجاد موتور جستجوگر ملی؛
 - ایجاد ایمیل ملی در شبکه ملی اطلاعات؛
 - ایجاد تلویزیون اینترنتی، ویدیو درخواستی، آموزش از راه دور، دورکاری، سلامت الکترونیک و تجارت الکترونیک
- روی شبکه ملی اطلاعات.^۱
- با توجه به اهداف ذکر شده در بالا می‌توان به دو هدف کیفی دیگر هم، اشاره کرد:
- ایجاد زمینه لازم برای مقابله جدی و مؤثر با تهاجم فرهنگی؛
 - ایجاد زمینه لازم برای ترویج فرهنگ اصیل اسلامی - ایرانی.
- نکاتی که از اهداف بیان شده به دست می‌آید این است که با ارتقای کیفیت شبکه ملی اطلاعات، نتایج زیر حاصل می‌شود:
۱. بهبود قابل لمس وضعیت فرهنگی؛
 ۲. تقویت بنیه فضای مجازی داخلی؛
 ۳. امکان تولید نرم‌افزار و سخت‌افزار؛
 ۴. پیشرفت، ترقی و توسعه کشور؛
 ۵. بهبود بخش اقتصادی اعم از ایجاد زمینه‌های شغلی و غیر شغلی؛
 ۶. ایجاد تجارت الکترونیک سالم.

۱. ر.ک: سایت سازمان نظام صنفی رایانه‌ای کشور: www.irannsr.org، کد: ۷۳۲۳، ۱۳۹۲ ش.

۱۲. اهداف کمی شبکه ملی اطلاعات

در بخش کمی هم، برای شبکه ملی اطلاعات، اهدافی در نظر گرفته شده که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

- دسترسی کاربران ایرانی به پهنای باند ۲۰ مگابیت بر ثانیه در شبکه ملی اطلاعات؛
 - ۸۰ درصد پرداخت‌ها به صورت الکترونیکی؛
 - ارائه الکترونیکی صد درصد خدمات دولت به دولت؛
 - اتصال ۶۰ درصد از خانوارها و کلیه کسب و کارها به شبکه ملی اطلاعات و اینترنت تا پایان برنامه پنجم؛
 - کسب رتبه دوم منطقه‌ای سرانه پهنای باند و سایر شاخص‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات در پایان برنامه؛
 - به دست آوردن سهم ۲ درصد صنعت ICT در تولید ناخالص داخلی تا آخر برنامه؛
 - اتصال کلیه دستگاه‌ها به شبکه ملی اطلاعات؛
 - افزایش باند پهن چش در رشد تولید ناخالص ملی کشور تا پایان برنامه پنجم (با توجه به این که افزایش ۱۰ درصدی در ضریب نفوذ فناوری اطلاعات باعث افزایش تولید ناخالص ملی به میزان ۱/۴ درصد در کشورهای پیشرفته و ۱/۲ درصد در کشورهای توسعه یافته می‌شود).^۲
- در بخش اهداف کمی نیز، نتایج قابل توجهی حاصل می‌شود که عبارت‌اند از:
۱. سرعت تبادل اطلاعات و صرفه جویی در وقت؛
 ۲. تسهیل در کارهای بانکی و غیر بانکی؛
 ۳. فراگیری شبکه ملی اطلاعات نسبت به محدوده وسیعی از افراد جامعه؛
 ۴. فراگیری شبکه ملی اطلاعات نسبت به طیف وسیعی از سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی و غیردولتی؛
 ۵. کسب رتبه بالا در منطقه غرب آسیا.

۱۳. بررسی صحت راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات

برخی مسئولان، خصوصاً دبیر شورای عالی فضای مجازی (فیروزآبادی) و وزیر سابق (واعظی) و فعلی (جهرمی) ارتباطات، تشکیل شبکه ملی اطلاعات را طرحی سه فازی معرفی کرده و مدعی راه‌اندازی ۲ فاز از سه فاز آن هستند. بنا بر دلایل روش و واضح می‌توان به عدم صحت چنین ادعایی پی برد. برخی از مهم‌ترین ادله عدم صحت چنین ادعایی عبارت است از:

۱. بسیاری از کارشناسان معتقدند حداقل سرعت در شبکه ملی اطلاعات، ۴۰ مگابیت بر ثانیه خواهد بود.

۲. ر.ک: سایت سازمان نظام صنفی رایانه‌ای کشور: org.irannsr.www، کد: ۷۳۲۳، ۱۳۹۲ ش.

۱-۱۳. بیان صریح مقام معظم رهبری مبنی بر عدم راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات

مقام معظم رهبری صراحتاً راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات (حتی در حد دو فاز) را رد کردند. ایشان در دیدار مسئولان نظام و در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۲۲ فرمودند: «فضای مجازی خیلی مهم است. در مسئله‌ی فضای مجازی، آنچه از همه مهم‌تر است، مسئله‌ی شبکه‌ی ملی اطلاعات است. متأسفانه در این زمینه کوتاهی شده، کاری که باید انجام بگیرد، انجام نگرفته؛ این [طور] نمی‌شود.»

۲-۱۳. پیگیری پروژه برخلاف قانون و مسیر پیش‌بینی‌شده

دلیل دوم عدم راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات مطلوب اسلام و انقلاب اسلامی آن است که برخلاف قانون و با تفسیر نادرست دولت از این برنامه ملی پیگیری می‌شود.

اقدامات گذشته دولت در پیگیری یک‌جانبه‌ی امورات زیرساختی فضای مجازی کشور، نظام اسلامی را به دیدگاهی قائل نمود که طی آن دولت نباید مسئولیت تام‌الاختیار مقدرات فضای مجازی را بر عهده داشته باشد و امور فضای مجازی کشور باید در محیطی فرا قوه‌ای و به شکل شورایی تصمیم‌گیری شود. بر این اساس، مقرر گردید تا آنچه به اسم شبکه ملی اطلاعات از سوی دولت‌ها در حال پیگیری بوده است متوقف و پس از تصویب طرح و نقشه‌ی دقیق آن در محیط شورای عالی فضای مجازی، اقدامات مطابق نقشه تصویب‌شده از سر گرفته شود. یعنی مطابق قانون، طرح این پروژه ملی ابتدا بایست در شورای عالی فضای مجازی تصویب و سپس با نظارت مرکز ملی فضای مجازی اجرا می‌گردید. دولت در حالی مدعی است که دو فاز از سه فاز این شبکه را راه‌اندازی کرده است که کلاً طرح آن در شورای عالی فضای مجازی تا تاریخ مورد ادعای دولت ارائه و تصویب نشده است و مسیر قبل از تشکیل شورای عالی فضای مجازی تعقیب می‌شود.

طرح شبکه ملی اطلاعات در شورای عالی فضای مجازی رای نیامد

یکی از اعضای شورای عالی فضای مجازی مدعی شد در جلسه اخیر این شورا طرح شبکه ملی اطلاعات رای نیامده است.

فناوران- حواشی آخرین جلسه شورای عالی فضای مجازی همچنان ادامه دارد. پس از آن انتشار خبر درگیری لفظی رییس جمهور با یکی از اعضای حقوقی شورا درباره وضعیت برگزاری جلسات، محمد حسن انتظاری دبیر سابق شورای عالی فضای مجازی و عضو حقیقی این شورا به مهر گفته است که گزارش وزارت ارتباطات درباره شبکه ملی اطلاعات، اعضا را قانع نکرده است.

براساس این گزارش روند اجرای مصوبه شورای عالی فضای مجازی (دی ماه ۹۲) درباره راه اندازی شبکه ملی اطلاعات از سوی وزارت ارتباطات به بحث گذاشته شد که اقدامات این وزارتخانه در این زمینه، اعضای شورا را قانع نکرد و اعضا به طرح صحه گذاری وظایف این وزارتخانه در مصوبه مربوطه رای ندادند.

این طرح پس از مدتی در شورای عالی فضای مجازی تصویب شد، اما از پیشرفت پروژه شبکه ملی اطلاعات دیگر خبری نشده است.

۳-۱۳. گسترش جرائم، فساد و فحشا بعد از راه اندازی دو فاز از "شبکه ملی اطلاعات"

از آنجایی که شبکه ملی اطلاعات حاکمیت بر فضای مجازی کشورمان و امکان استیفای کامل حقوق عمومی و خصوصی را به ارمغان می آورد و مسئولان کشور نیز نسبت به گسترش فساد و فحشا حساسیت دارند و با آن مقابله می کنند، اما در کمال ناباوری مشاهده می شود پس از راه اندازی دو فاز (بنا به ادعای برخی مسئولین) از آنچه شبکه ملی اطلاعات معرفی شده است، نه تنها فساد و فحشا کاهش پیدا نکرده است، بلکه افزایش قابل توجهی نیز یافته است.

در شرایط کنونی هر فرد، در هر زمان و در هر مکان، به هر محتوایی و به آسانی دسترسی دارد. بررسی ها نشان می دهد چنین مسئله ای در کمتر کشوری از جهان (حتی آمریکا) وجود دارد.

۱۴. دلایل عدم اهتمام جدی مسئولان برای اصلاح وضعیت موجود فضای مجازی

برخی از مهم ترین دلایلی که موجب عدم اهتمام جدی مسئولان برای اصلاح وضعیت غیرقابل قبول فضای مجازی می شود، به این قرار است:

۱-۱۴. برداشت ناصحیح از فناوری‌ها غیربومی

بسیاری از مسئولان و دلسوزان نظام گمان می‌کنند بزرگ‌ترین مشکل کشورمان در فضای مجازی کمبود محتوای غنی، جذاب و مؤثر در این عرصه بوده و مهم‌ترین راهکار نیز تولید محتوای غنی، جذاب و مؤثر است. این برداشت غیر صحیح و غیر کارشناسانه ناشی از عدم موضوع شناسی و ناآشنایی با ابعاد گوناگون فضای مجازی است. بزرگ‌ترین مشکل فضای مجازی اولاً وجود محتوای فاسد و غیراخلاقی و ضد اعتقادی است نه عدم وجود محتواهای خوب و جذاب. اگر محتواهای خوب هم تولید بشود باز وجود محتواهای غیراخلاقی و ضد اعتقادی آسیب‌زننده خواهد بود لذا راه کار درست این است که مسئولان مهم‌ترین اقدامشان پاک کردن فضای مجازی از محتواهای ویرانگر و خانمان‌برانداز بشود. در ثانی به دلیل مدیریت دشمن، محتواهای مطلوب تا حد زیادی در این شبکه‌ها بایکوت می‌گردد.

در حال حاضر به دلیل سلطه دشمن بر تمامی خدمات پرکاربرد کشورمان مانند تلگرام، اینستاگرام، گوگل، یاهو و ... و با توجه به مهندسی اطلاعات و ارتباطات توسط سلطه‌طلبان، محتوای ضد استکباری و انقلابی حذف شده و در مقابل شایعات، شبهات و محتوای مبتذل و مستهجن در گستره وسیعی منتشر می‌شود. در حقیقت به دلیل سلطه دشمن بر این ابزارها، ما مشکل توزیع محتوا نیز داریم.

۲-۱۴. روش مواجهه غیر اسلامی

شیوه مواجهه برخی مسئولان کشور با فضای مجازی، "اسلامی" نیست. به عنوان مثال، یکی از مهم‌ترین دلایل مخالفت با فیلترینگ برخی شبکه‌ها یا فروش آزادانه فیلترشکن‌ها، بهانه‌ی اشراف بر فضای مجازی است. درحالی‌که اولاً با این بهانه، جامعه گرفتار فساد و فحشا می‌شوند، ثانیاً برای اشراف بر فضای مجازی باید شبکه ملی اطلاعات و پروژه‌های اقماری آن را راه‌اندازی کرد نه اینکه به مردم اجازه داد با فیلترشکن، به‌آسانی به هر محتوایی دسترسی داشته باشند. جالب آنکه برخی مسئولان، این گرفتاری‌ها را بی‌اهمیت و مربوط به دنیای مجازی تلقی کرده و آن‌ها را سوپاپ اطمینان جلوگیری از خطرات در دنیای واقعی معرفی می‌کنند!

لازم به ذکر است در توافق صورت گرفته با تلگرام، این موارد جزو مصادیق ممنوعه نیست، بنابراین هرگز مسدود نمی‌شوند: رقص، موسیقی مبتذل، داستان‌های مستهجن، شایعات، شبهات دینی، فیلم و تصاویر خصوصی مردم، تمسخر، خداوند متعال، اهل بیت علیهم السلام، قرآن، امام خمینی ره، مقام معظم رهبری مدظله، مراجع عظام تقلید دام ظلهم، مسئولان نظام و ... همچنین راه برای تسلط دشمن بر مقدرات ذهنی و فکری جامعه که امروزه تسلط اصلی می‌باشد، بسته نمی‌شود که به علت مغایرت باقاعده نفی سبیل و دیگر اصول مسلم فقهی، چنین توافقی غیرشرعی و غیر اسلامی است.

۳-۱۴. منافع مادی

از آنجاکه واردات پهنای باند اینترنت به صورت انحصاری در اختیار وزارت ارتباطات (شرکت ارتباطات زیرساخت) است، موجب به وجود آمدن مافیای مالی در این زمینه شده است. چه اینکه در وضعیت فعلی هرچه پهنای باند آمریکایی بیشتر مصرف شود، سود بیشتری نصیب شرکت ارتباطات زیرساخت و منتفعان نزدیک به این شرکت، می شود. در هر صورت در این بین هستند کسانی که با اعطای مجوزها به صورت رانت و ایجاد شرکت های متعدد واسط در ارائه خدمات اینترنتی و به صورت انحصاری، از وضعیت موجود منافع سرشاری را کسب می کنند. البته مسئولان دولتی پس از انتقال CDN تلگرام به داخل کشور - که حجم وسیعی از ترافیک خارجی را به شکل تضمینی به خود اختصاص داده بود- در تلاش برای بازگشایی سرویس هایی همچون یوتیوب هستند که جلوی افت درآمد ناشی از فروش اینترنت خارجی را بگیرند.

۴-۱۴. مداخلات بی جهت قوه قضائیه با فعالیت غیرقانونی شبکه های اجتماعی خارجی

یکی از مهم ترین نهادهایی که درباره فضای مجازی کوتاهی غیرقابل بخششی داشته، قوه قضائیه است. فعالیت شبکه های اجتماعی خارجی باده ها قانون کشور در تضاد و تعارض است. اگر قوه قضائیه به وظیفه ذاتی خود عمل می کرد و از همان ابتدا جلوی فعالیت شبکه های ضد قانونی را می گرفت، وزارت ارتباطات مجبور می شد برای رفع نیاز مردم سرویس های استاندارد ارائه کند ولی مداخلات قوه قضائیه و عدم پیگیری جدی در فیلترینگ شبکه های اجتماعی فاسد غربی در ابتدای کار موجب این شد که دولت انگیزه ای برای زحمت کشیدن و بومی کردن این شبکه ها نداشته باشد خصوصاً با توجه به اینکه شبکه های خارجی به شدت برای دولت درآمدزا می باشند.

شایان ذکر است که در ابتدای کار، رئیس محترم سابق قوه قضائیه، با قاطعیت با دولت برخورد کردند ولی هجمه های رسانه ای شدید دولت مانع تحقق اهداف گردید. به نظر می رسد باید همه بزرگان نظام از قوه قضائیه در مسیر پاکسازی فضای مجازی حمایت کنند تا این قوه با قدرت وارد میدان شده و برای دولت زمانی را برای راه اندازی شبکه ملی اطلاعات تعیین کند.

۵-۱۴. اجرای سند ۲۰۳۰ در وزارت ارتباطات

در این سال ها ده ها دستور مقام معظم رهبری درباره نحوه توسعه فضای مجازی زیر پا گذاشته شده و مورد بی مهری مسئولان قرار گرفته است و کار تا بدان جا کشیده شده است که مقام معظم رهبری به صورت عمومی و در سخنرانی با مردم فرمودند: من از وزارت ارتباطات و شورای عالی فضای مجازی گله مند.

با وجود سیاست های دقیق و راه بردی که مقام معظم رهبری ترسیم کردند متأسفانه راه کارهای ایشان نادیده گرفته شده و سیاست های سازمان های بین المللی که به هیچ وجه خیرخواه ما نیستند پیگیری می شود. سیاست اعمالی مسئولان در وزارت ارتباطات

اجرای اسناد بین‌المللی فضای مجازی است. پرسرعت شدن اینترنت آمریکایی در ایران، عدم مخالفت با فعالیت شبکه‌های اجتماعی خارجی، پروژه استعماری اینترنت اشیاء، رساندن اینترنت پرسرعت به روستاها، به حداقل رساندن دخالت‌های حاکمیتی در اینترنت فقط بخشی از الزامات و پیشنهادهای سازمان‌های بین‌المللی و دشمنان تابلو دار جمهوری اسلامی مانند آقای اوباما و خانم کلinton هست که همگی در حال اجرا می‌باشد.

در اصل همان‌گونه که ما در آموزش و پرورش با سند ۲۰۳۰ روبه‌رو بودیم در بحث توسعه فضای مجازی نیز با اسناد مشابهی روبه‌رو هستیم و تمامی فعالیت‌های انجام‌گرفته کاملاً منطبق با اسناد بین‌المللی توسعه فضای مجازی است.

خلاصه

۱. شبکه ملی اطلاعات یعنی فضای مجازی پرسرعت، امن، ارزان و سالم.
۲. شبکه ملی اطلاعات از ۴ لایه زیرساخت، شبکه اتصال، خدمات و محتوا تشکیل شده است.
۳. استقلال در زیرساخت، پاسخگویی نسبت به نیازهای مشروع کاربران، استقلال محتوایی و امکان حاکمیت کشور بر فضای مجازی از مهم‌ترین ویژگی‌های شبکه ملی اطلاعات خواهد بود.
۴. شبکه ملی اطلاعات حداقل در ۳ بعد فرهنگی، امنیتی و اقتصادی فواید فراوانی برای کشور به ارمغان خواهد آورد.
۵. پس از راه‌اندازی کامل شبکه ملی اطلاعات، شاهد جهش در تولید علم، محتوای فاخر، ایجاد اشتغال و افزایش امنیت ملی خواهیم بود. این شبکه تا حد مطلوبی از دست‌اندازی بیگانگان به منابع اطلاعاتی کشور جلوگیری خواهد کرد.
۶. برخلاف ادعای برخی مسئولین فضای مجازی کشور، شبکه ملی اطلاعات راه‌اندازی نشده است.
۷. برداشت ناصحیح از فناوری، روش مواجهه غیر اسلامی، منافع مادی، مماشات بی‌جهت قوه قضائیه و ترجیح مطالبات نهادهای بین‌المللی بر منافع ملی، از مهم‌ترین دلایل اهمال مسئولان در راه‌اندازی پروژه شبکه ملی اطلاعات است.

آزمون‌های چهارگزینه‌ای

۱. صحیح‌ترین تلقی از شبکه ملی اطلاعات کدام است؟ (ب)
- ا. شبکه ملی متشکل از زیرساخت‌های ارتباطی، مراکز داده توسعه‌یافته داخلی دولتی و غیردولتی و همچنین زیرساخت‌های نرم‌افزاری است که در سراسر کشور گسترده شده است؛
- ب. شبکه ملی اطلاعات یعنی برقراری ارتباطات و ارائه خدمات در فضای مجازی به شکل ارزان، پرسرعت، امن و سالم؛
- ج. محیطی است برای کنترل اطلاعات خصوصی مردم؛
- د. شبکه ملی اطلاعات مجموعه پهنای باند دوطرفه‌ای شده داخل کشور و داده‌های تبادل شده با پهنای باند خارجی است.

۲. یکی از مهم‌ترین دلایل عدم راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات: (ج)

أ. عدم اعلان مسئولین مربوط به راه‌اندازی این شبکه است؛

ب. گران شدن ابزارهای ارتباطی می‌باشد؛

ج. گسترش فساد، فحشا و جرائم سایبری پس از ادعای برخی مسئولین مبنی بر راه‌اندازی این شبکه است؛

د. عدم گسترش فضای مجازی می‌باشد.

۳. شبکه ملی اطلاعات در سه حوزه ... و ... و ...، فواید قابل توجهی دارد. (ب)

أ. فرهنگی، خانواده و اعتقادی؛

ب. فرهنگی، امنیتی، اقتصادی؛

ج. اقتصادی، سیاسی، خانواده؛

د. ب و ج.

۴. چرا تاکنون شبکه ملی اطلاعات راه‌اندازی نشده است؟ (ج)

أ. به دلیل آنکه توانمندی فنی و علمی اجرایی انجام این پروژه در کشور موجود نیست؛

ب. به دلیل مشکلات اقتصادی، امکان اجرای آن وجود ندارد؛

ج. برداشت ناصحیح از فناوری، روش مواجهه غیر اسلامی، وجود منافع مادی، مماشات بی‌جهت قوه قضائیه با متخلفان

و اجرای سند ۲۰۳۰ در وزارت ارتباطات دلایل عدم راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات هستند؛

د. راه‌اندازی این پروژه خالی از توجیه منطقی است.

۵. مقام معظم رهبری درباره شبکه ملی اطلاعات می‌فرمایند: (د)

أ. بنده بابت راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات از مسئولین امر تشکر می‌کنم؛

ب. به دلیل اینکه کشور از شبکه ملی اطلاعات برخوردار است، فضای مجازی برای ما بیشتر فرصت‌آفرین بوده است؛

ج. شبکه ملی اطلاعات پس از تولید محتوا، دومین اولویت کشور در مسئله فضای مجازی است؛

د. فضای مجازی خیلی مهم است. در مسئله فضای مجازی، آنچه از همه مهم‌تر است، مسئله شبکه ملی اطلاعات

است. متأسفانه در این زمینه کوتاهی شده، کاری که باید انجام بگیرد، انجام نگرفته؛ این [طور] نمی‌شود.

درس پنجم: در آمدی بر مبانی امام خمینی (رحمه الله) در مواجهه با فناوری های نوین

در پایان این درس، از دانش پژوه انتظار می رود تا بتواند:

۱. با اصول و مبانی مستحکم امام (رحمه الله) در مواجهه با رسانه آشنایی کامل پیدا کند.

۲. بتواند بر اساس مبانی امام رحمه الله، گفتمان لیبرالی حاکم بر فضای رسانه ای کشور را نقد کند.

۳. مبانی امام خمینی در مواجهه با رسانه را بر فضای مجازی تطبیق دهد.

مقدمه

انسان در عصر کنونی با یک نگاه به پیرامون خود درخواهد یافت که وجود ابزارهای ارتباطی نوظهور تا چه اندازه با زندگی روزمره افراد ارتباط تنگاتنگی پیدا کرده است. ابزارهای نوین به‌ویژه، ابزارهای مرتبط با حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، اثرات فراوانی را بر کشور ما در زمینه‌ی فردی و اجتماعی داشته و دارد. با دقت در نحوه تعامل مسئولان، نخبگان و عموم مردم با فناوری‌های نوین ارتباطی، این سؤال مطرح می‌شود که نوع مواجهه (پذیرش، توسعه و به‌کارگیری) فناوری‌های نوین ارتباطی بر اساس اصول و مبانی‌ای خاصی عمل می‌شود. به نظر می‌رسد در این زمینه دو سؤال مهم وجود دارد: آیا برای مواجهه با فناوری و یا رسانه، اساساً مبنایی وجود دارد؟ در بین مبنایی موجود بر اساس کدام مبانی عمل می‌شود؟

با توجه به این‌که، پایه‌های انقلاب اسلامی به‌وسیله امام خمینی (رحمه‌الله) بر اساس اصول و ضوابطی تنظیم شده است که برگرفته از اسلام ناب محمدی (صلی‌الله علیه و آله) است، می‌توان به اهمیت یادگیری و به‌کارگیری مبانی و اصول امام (رحمه‌الله) در برخورد با ابزارهای نوین رسانه‌ای پی برد.

بعد از یادگیری این مبحث، شما قادر خواهید بود به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

- آیا امام (رحمه‌الله) با به‌کارگیری از رسانه‌های ارتباطی مخالف است؟
- آیا اصول و مبانی امام (رحمه‌الله) درباره فناوری‌های نوین قابل‌اجراست؟
- شاخصه‌های یک رسانه سالم و مفید از دیدگاه امام (رحمه‌الله) چیست؟

۱. فناوری‌های نوین ارتباطی

فناوری‌های نوین ارتباطی از جمله موضوعات مهم و پرکاربرد روز دنیاست که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با زندگی انسان در ارتباط هستند.

در ابتدا تعریفی از فناوری‌های نوین ارتباطی و سپس، با توجه به کارکرد رسانه‌ای فناوری‌های نوین ارتباطی، بیانی مفهومی از رسانه و رسانه‌های گروهی ارائه می‌کنیم:

در تعریف فناوری‌های ارتباطی - اطلاعاتی این‌گونه می‌توان گفت:

«به مجموعه‌ای همگرا از فناوری‌ها و میکروالکترونیک‌ها، کامپیوتینگ‌ها (شامل ماشین‌ها و نرم‌افزارها)

ارتباطات راه دور، مخابره و پخش الکترونیک‌های نوری گفته می‌شود.»^۱

۱. صدوقی، مرادعلی، فناوری‌های اطلاعاتی و حاکمیت ملی، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۸۰ ش، ص ۵۴.

درواقع، فناوری‌های نوین ارتباطی، مجموعه‌ای از ماشین‌ها، یعنی کامپیوترها، تلفن‌ها، داده‌پردازها، روبات‌ها، ماهواره‌ها، تلویزیون‌های کابلی و غیره هستند که از طریق نرم‌افزار، فعال می‌شوند.^۱

یکی از مهم‌ترین کارکردهای فناوری‌های نوین ارتباطی؛ کارکرد رسانه‌ای، انتقال پیام و تفهیم و تفاهم است. در اینجا، به‌اختصار به تعریف رسانه اشاره می‌کنیم:

«رسانه وسیله‌ای است که فرستنده به کمک آن معنا و مفهوم موردنظر خود (پیام) را به گیرنده منتقل می‌کند. به عبارت دیگر، رسانه، وسیله حامل پیام از فرستنده به گیرنده است.

رسانه‌های جمعی یا «Mass Media» که معادل وسایل ارتباط جمعی یا «Mass Communication» نیز هستند، ابزارهای ارتباطی‌ای هستند که پیام را از یکی به بسیاری منتقل می‌کنند. "ارتباط جمعی" نوعی ارتباط است که در آن افراد زیادی ناآشنا، غیر مشخص و ناهمگون که به‌آسانی قابل‌شمارش نیستند، مشارکت دارند. تلویزیون یک رسانه و ابزار ارتباط جمعی است؛ چراکه در یک لحظه می‌تواند پیام را به مخاطبانی بسیار و ناآشنا باهم برساند.^۲

بنابراین، می‌توان گفت که رسانه‌های گروهی یا فناوری‌های گروهی نوین دارای مشخصات زیر هستند:

- تعداد گیرندگان وسایل ارتباط جمعی نسبتاً زیاد است؛
- ترکیب گیرندگان بسیار متنوع است؛
- با ارسال پیام از طریق وسایل ارتباط جمعی، نوعی تکرار پیام به وجود می‌آید؛
- توزیع پیام، سریع است؛
- هزینه برای مصرف‌کننده کم است.^۳

نکته: با توجه به تعریفی که از رسانه ارائه شد، ذکر یک نکته به‌عنوان تکمیل این تعریف، بسیار ضروری است و آن این‌که: رسانه فقط و فقط واسطه بدون غرض نیست بلکه، از اساس می‌تواند ارتباطات، اطلاعات و پیامدهای آن‌ها را در جهت اهداف گردانندگان خود، مهندسی و مدیریت کند. این مطلب به‌ویژه، درباره فناوری‌های نوین ارتباطی، صادق است.

مبنای مواجهه نخبگان، مسئولان و امت اسلامی با رسانه‌های نوین هم قرار بگیرد.

۱. ر.ک: شیری، مهدی، «عملیات روانی در اینترنت، جنگ نرم»، ۱۳۹۴ ش.

۲. آیت‌اللهی، حمیدرضا و رضائی، اسماعیل، «سواد رسانه‌ای: مفاهیم و کلیات»، تهران، انتشارات فهم، ۱۳۹۳ ش، چاپ اول، ص ۴.

۳. همان.

۲. اصول و مبانی امام خمینی (رحمه الله) درباره رسانه‌ها

رسانه‌ها که شامل مطبوعات (روزنامه‌ها، مجلات)، رادیو، تلویزیون، سینما، تئاتر و اینترنت (شامل شبکه‌های اجتماعی، بازی‌های رایانه‌ای برخط^۱، وبسایت‌ها، ایمیل و...) است، مهم‌ترین تأثیر را بر رفتارهای فردی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی دارند و راه‌های کلیدی‌ای هستند تا صاحبان فکر و اندیشه - اعم از الهی و الحادی - منویات خود را به عموم مردم برسانند.

با توجه به اهمیت تأثیرگذاری فناوری‌های نوین ارتباطی و رسانه‌های گروهی بر زندگی فردی و اجتماعی، لازم است مبانی امام خمینی (رحمه الله) در شیوه مواجهه با این فناوری‌ها و رسانه‌ها موردتوجه قرار گیرد. به همین دلیل، در اینجا بررسی خواهیم کرد که بر اساس مبانی رفتاری و گفتاری امام (رحمه الله)، رسانه‌ها چه جایگاهی در جامعه اسلامی و انقلابی دارند؟ آیا امام (رحمه الله) با فعالیت رسانه‌ها مخالف‌اند؟ اگر موافق هستند، آیا به‌طور مطلق موافق‌اند یا با شرایط خاصی می‌پذیرند؟ در حقیقت، نحوه مواجهه امام خمینی (رحمه الله) با رسانه‌ها چگونه بوده است؟

به‌یقین، جواب این پرسش‌ها و پرسش‌هایی از این دست، بیان‌گر مواضع اصولی و مستحکم امام (رحمه الله) خواهد بود که در تحقق اهداف به‌کارگیری رسانه‌ها بسیار مفید و قابل استناد خواهد بود.

۲-۱. مربی بودن رسانه‌ها برای ملت

با توجه به این که رسانه‌ها از ظرفیت بالایی در برقراری ارتباط با افراد جامعه برخوردار بوده و در انتقال اخبار، مفاهیم هنری، فرهنگ‌سازی، آگاهی‌بخشی و... نقش پررنگی دارند، به یکی از مهم‌ترین ابزارهای فراگیر آموزشی - تربیتی تبدیل شده‌اند. بر همین اساس، امام خمینی (رحمه الله) رسانه‌ها را مربی و معلم یک ملت می‌داند.

○ «تمام این رسانه‌ها باید مربی این جامعه باشند. از اول هم این‌ها که درست شد برای تربیت درست

شد. فرض کنید که برای تربیت درست نکرده‌اند؛ اما این آلات تربیت است. روزنامه و مجله باید

مربی باشد برای آن‌هایی که روزنامه خوانند. سینما باید مربی باشد برای آن‌ها [یی] که در سینما

وارد می‌شوند. تئاتر هم همین‌طور. و تلویزیون و رادیو هم از همه بالاتر. این‌ها باید یک دارالتبلیغی،

یک دستگاه سازنده باشد که به‌وسیله این‌ها یک مملکت، افرادی یک افراد امین صالح، یک افراد

ملی - اسلامی بشود.»^۲

۱. آنلاین.

۲. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه امام (مجموعه سخنرانی و...)، ج ۹، ص ۱۵۵. (۱۳۵۸/۰۴/۲۸)

○ «در هر صورت، تمام رسانه‌ها مربی یک کشور هستند؛ باید تربیت کنند کشور را، افراد یک کشور

را؛ و باید خدمت کنند به ملت.»^۱

همان گونه که معلم می‌تواند هدایتگر به سوی رشد و تعالی و یا انسان را از مقاصد اصلی آفرینش دور کرده و به انحراف بکشد،

رسانه‌ها نیز می‌توانند رشد دهنده و یا منحرف کننده باشند.

○ «باید رادیو تلویزیون مربی جوان‌های ما، مربی مردم کشور باشد، نه این که مطالبی در او گفته شود

که مخالف با وضعیت کشور است، مخالف با مصلحت کشور است، و جوان‌های ما را جوری بار

می‌آورند که برای خودشان نباشند، برای دیگران باشند. جوان‌ها را یک قسمشان را این طوری بار

می‌آورند که به مراکز فساد می‌کشیدند، می‌کشاندشان.»^۲

○ «سینمایی که باید معلم این جوان‌ها باشد، مربی این جوان‌ها باشد، اصلاح کند این‌ها را، جوری

درستش کردند که به فساد می‌کشاند آن‌ها را آن‌هایی که، عقلایی که، این‌ها را درست کردند اگر

برای ماها درست کرده باشند، روی همان عقل خودشان، برای مهار ما، برای این است که

جوان‌های ما را از دستان بگیرند و اما برای خودشان اگر درست کرده باشند، ممکن است که یک

اغراض صحیحی هم داشته باشند.»^۳

○ «رادیو و تلویزیونی که باید مربی جوان‌ها باشد منحرف کننده شد. سینما و تئاتر که باید مربی

جامعه باشد منحرف کننده شد.»^۴

بنابراین، امام (رحمه‌الله) برخلاف برخی افراد که رسانه‌ها را بی‌تأثیر می‌دانند و مانع فعالیت‌های مخرب آن نمی‌گردند، این ابزار

را مربی مؤثر می‌دانند. به همین دلیل امام رحمه‌الله، نسبت به فعالیت‌های خارج از چارچوب اسلام و مصالح کشور رسانه‌های قبل

از انقلاب، اعتراض می‌کنند. به طور خلاصه برخی از نکات قابل توجه امام رحمه‌الله در زمینه‌ی مربی بودن رسانه‌ها عبارت‌اند از:

۱. رسانه‌ها، ابزارهای تربیت و دارالتبلیغ هستند؛

۲. همه رسانه‌ها نقش تربیتی و آموزشی داشته باشند نه فقط یک یا چند رسانه خاص؛

۱. همان، ج ۷، ص ۳۲۲. (۱۳۵۸/۰۲/۲۵)

۲. همان، ج ۱۲، ص ۳۲۵. (۱۳۵۹/۰۲/۳۱)

۳. همان، ج ۸، ص ۴۹۶. (۱۳۵۸/۰۴/۱۶)

۴. همان، ج ۹، ص ۸۰. (۱۳۵۸/۰۴/۲۳)

۳. مطالب رسانه‌ها نباید انحرافی و خلاف مصالح کشور باشد؛

۴. رسانه‌ها در ایفای نقش آموزشی و تربیتی، نباید مردم را فاسد کنند؛

۵. مطالب رسانه‌ها باید رشد دهنده و تربیت محور باشند به‌ویژه، برای قشر جوان.

با توجه به این مبنای امام رحمه‌الله، بازی‌های ویدئویی، شبکه‌های اجتماعی، سایت‌های اینترنتی، نرم‌افزارهای گوناگون، موتورهای جستجو و سایر ابزارهای محتوا محور مرتبط با محیط مجازی، مربی هستند. از این رو محتوای آن‌ها باید رشد دهنده بوده و مطابق مصالح کشور باشند.

۲-۲. جامعه پاک مستلزم رسانه پاک

از آنجایی که رسانه‌ها در دسترس عموم جامعه قرار دارند و فعالیت‌های رسانه‌ای بر ابعاد گوناگون جامعه اثرگذار است، حساسیت‌های ویژه‌ای را می‌طلبد. امام خمینی رحمه‌الله، با بینشی عمیق، آثار زیان‌بار رسانه‌های فاسد را بیشتر از صلاح‌های جنگی دانسته و می‌فرماید:

○ «ضررهای رسانه‌های گروهی از خرابی‌های توپ و تانک‌ها و سلاح‌های مخرب بالاتر و بدتر است چه که ضررهای سلاح‌ها گذراست، و ضررهای فرهنگی باقی و به نسل‌های بعد انتقال پیدا می‌کند. چنانچه دیدید و می‌بینید. و اگر نبود لطف خاص خداوند منان و تحول برق‌آسای ملت در سراسر کشور، نمی‌دانیم سرانجام اسلام و کشور به کجا کشیده می‌شد.»^۱

با توجه به اهمیت مسئله و از آنجایی که رسانه‌ها نقش پررنگی در جهت‌گیری جامعه در جهت صلاح و فساد دارند، مبنای امام (رحمه‌الله) در مواجهه با رسانه‌های گروهی این است که اگر محتوای این رسانه‌ها اعم از متنی، تصویری، صوتی و... به‌دوراز هرگونه فساد و فحشا باشد، به دنبال آن جامعه هم، پاک و سلامت خواهد ماند. درواقع، امام (رحمه‌الله) تأثیرپذیری جامعه از رسانه‌های گروهی را یک امر حتمی و ناگزیر دانسته و اصلاح و سلامت رسانه‌های گروهی را اصلاح و سلامت جامعه می‌شمارند.

○ «خواهرها و برادرهای ما باید بدانند که عهده‌دار چه خدمتی هستند؛ چنانچه مطبوعات اصلاح بشود، رسانه‌های گروهی اصلاح بشود، یک جامعه اصلاح می‌شود.»^۲

۱. همان، ج ۱۹، ص ۱۰۹. (۶۳/۱۱/۲۲)

۲. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه نور، پیشین، ج ۱۳، ص ۴۱. (۵۹/۰۶/۰۵)

○ «اصلاح این دستگاه‌ها، اصلاح جامعه است و فساد اگر در این دستگاه‌ها واقع بشود، فساد جامعه است.»^۱

○ «رادیو، تلویزیون یک دستگاهی است که چنانچه فساد از کار دربیاید، یک ملت را فاسد می‌کند.»^۲

از این رو، امام (رحمه‌الله) پیکان انتقاد خود را بیشتر متوجه مسئولان کرده و به آنان تنبه و توجه می‌دهند که یکی از مصادیق خدمت و خدمت‌رسانی به افراد جامعه، اصلاح رسانه‌های گروهی از هرگونه مظاهر فساد، شبهه و فحشا است.

○ «این رادیو تلویزیون باید اصلاح بشود؛ یعنی باید متحول بشود به یک بنگاه تعلیمی، آن هم تعلیمات اسلامی.»^۳

هم‌چنین، این مبنا با نظریه‌ای که می‌گوید صرفاً با فرهنگ‌سازی در حوزه مصرف‌کننده می‌توان بر معضلات رسانه‌ها غلبه کرد، متضاد است.

بنابراین مبنای امام رحمه‌الله، اگر فضای مجازی، خصوصاً شبکه‌های اجتماعی، بازی‌های ویدئویی و موتورهای جستجو، محتوای فاسد منتشر کنند، جامعه را به فساد می‌کشانند. در حقیقت جامعه پاک دوران کنونی، مستلزم فضای مجازی پاک است.

۲-۳. مخالفت با فساد رسانه‌ای و گسترش فرهنگ غربی و شرقی

امام (رحمه‌الله) بارها به این مطلب اشاره می‌کنند که مخالفت و مبارزه با رسانه‌های گروهی فاسد، تحجر نیست بلکه، نشانه دقت و بصیرت یک مؤمن است که برای حفظ دین، آبرو و اعتقادات خود حساب‌شده و با توجه کافی گام برمی‌دارد. این نوع نگاه کردن به رسانه‌های گروهی بیان‌گر یک مبنای محکم است که بر اساس این مبنا تکلیف افراد در مواجهه با رسانه‌های گروهی مشخص می‌شود.

○ «یک سینمای اخلاقی یک سینمای آموزنده بیاورید؛ اگر یک کسی با آن مخالفت کرد. با آن مراکز

فساد، دولت اسلام مخالف است نه با تمدن مخالف است. این تمدن است که سرتاسر یک مملکتی

این قدر مرکز فساد داشته باشد؟! کتابخانه نداشته باشد، مرکز فساد داشته باشد؟ با این مخالف

است نه با ترقی مخالف است. مردک در یکی از حرف‌هایش آن وقت که ما قم بودیم، در یکی از

۱. همان، ج ۱۰، ص ۱۸. (۵۸/۰۷/۲۹)

۲. همان، ج ۱۴، ص ۲۵۷. (۶۰/۰۳/۱۲)

۳. همان، ج ۱۲، ص ۱۰۳. (۵۹/۰۲/۳۱)

حرف‌هایش گفت که این آخوندها می‌گویند که ما نمی‌خواهیم این تمدن را! این‌ها می‌خواهند با
الاغ بروند از این طرف به آن طرف.»^۱

○ «مخالفت روحانیون با بعضی از مظاهر تمدن در گذشته صرفاً به جهت ترس از نفوذ اجانب بوده
است. احساس خطر از گسترش فرهنگ اجنبی، خصوصاً فرهنگ مبتذل غرب موجب شده بود که
آنان با اختراعات و پدیده‌ها برخورد احتیاط‌آمیز کنند. علمای راستین از بس که دروغ و فریب از
جهان‌خواران دیده بودند، به هیچ‌چیزی اطمینان نمی‌کردند و ابزاری از قبیل رادیو و تلویزیون در
نزدشان مقدمه ورود استعمار بود، لذا گاهی حکم به منع استفاده از آن‌ها را می‌دادند. آیا رادیو و
تلویزیون در کشورهایی چون ایران وسایلی نبودند تا فرهنگ غرب را به ارمغان آورند؟ و آیا رژیم
گذشته از رادیو و تلویزیون برای بی‌اعتبار کردن عقاید مذهبی و نادیده گرفتن آداب و رسوم ملی
استفاده نمی‌نمود؟»^۲

این نکته از کلام امام (رحمه‌الله) استنباط می‌شود که:

اولاً؛ اسلام با تمدن مخالف نیست بلکه، با این مطلب که تمدن را به معنای فساد و فحشا تفسیر کردن مخالف است.
ثانیاً؛ مخالفت مقطعی روحانیون با برخی از ابزارهای جدید متمدن، به خاطر این نبود که با ابزارهای جدید تمدن گرا مخالف
بودند بلکه، به دلیل زخمی بود که از بیگانگان خورده بودند و می‌دانستند که این ابزار جدید اگر با مدیریت آنان اداره شود، توطئه‌ای
از جانب آنان برای به ذلت کشاندن جامعه اسلامی، استعمار و از بین بردن تمدن آن باشد؛ به همین خاطر با احتیاط با آن مواجهه
می‌کردند.

با توجه به این مبانی امام خمینی رحمه‌الله، علت بسیاری از مخالفت‌ها با نرم‌افزارهای مختلف غیربومی مانند توییتر، فیس‌بوک،
یوتیوب، تلگرام، اینستاگرام، گوگل، یاهو و برخی بازی‌های ویدئویی مانند GTA V، وجود مفاسد بسیار زیاد در این رسانه‌ها
است. بنابراین، فقها و علما با ماهیت فضای مجازی مخالف نیستند، بلکه با مفاسد موجود در برخی از آن‌ها مخالف‌اند.

۴-۲. پذیرش رسانه سالم و مخالفت با رسانه فاسد

با توجه به موضع‌گیری‌های امام (رحمه‌الله) در شرایط گوناگون می‌توان این‌گونه گفت که امام خمینی (رحمه‌الله) هر رسانه‌ای
را نمی‌پذیرفتند. یکی از مبانی امام خمینی (رحمه‌الله) در پذیرش و عدم پذیرش رسانه این است که رسانه نباید فاسد، مضر و
مخرب فرهنگ باشد بلکه، باید سالم، مفید و به‌طور کامل در راستای خدمت به فرهنگ جامعه قرار بگیرد.

۱. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه امام (مجموعه سخنرانی و...)، پیشین، ج ۴، ص ۳۹۷. (۱۳۵۷/۰۸/۱۷)

۲. همان، ج ۲۱، ص ۲۷۷. (۱۳۶۷/۱۲/۰۳)

امام (رحمه الله) در موارد زیادی با اشاره به رسانه‌های گروهی، دیدگاه خود را درباره این رسانه‌ها بیان کرده و به‌طور مستمر هشدار داده و در برخی موارد نصیحت می‌کنند که عامل اصلی در پذیرش رادیو، تلویزیون، روزنامه، سینما آن است که همراه با فساد و فحشا نباشد و اگر محتوای آن با ابتدال و فساد همراه باشد، چون که افراد جامعه را به سمت انحطاط اخلاقی کشانده و موجب امراض اخلاقی و اجتماعی در جامعه می‌شوند، باید با آن مخالفت کرد.

○ «یک سینمایی که ممکن است مربی یک طایفه‌ای، مربی یک ملتی باشد، به یک صورتی درمی‌آورند که بچه‌های ما را هرزه بار می‌آورند؛ بچه‌های ما را بد بار می‌آورند؛ بچه‌های ما را فاسد بار می‌آورند. خوب، ما با این مخالفیم. ما با اصل سینما، اگر چیزهایی را که انجام می‌دهد، کارهایی را که انجام می‌دهد کارهایی باشد که برای ملت مفید است، بچه ما را تربیت می‌کند؛ رشد می‌دهد؛ مخالف نیستیم.»^۱

○ «ما با سینماهایی که برنامه‌های آن‌ها فاسد کننده اخلاق جوانان و مخرب فرهنگ اسلامی باشد مخالفیم اما، با برنامه‌هایی که تربیت‌کننده و به نفع رشد سالم اخلاقی و علمی جامعه باشد، موافق هستیم.»^۲

○ «ما با سینما مخالف نیستیم، ما با مرکز فحشا مخالفیم، ما با رادیو مخالف نیستیم، ما با فحشا مخالفیم، ما با تلویزیون مخالف نیستیم، ما با آن چیزی که در خدمت اجانب برای عقب نگه‌داشتن جوانان ما و از دست دادن نیروی انسانی ماست، با آن مخالف هستیم.»^۳

ابتدال دارای مصادیق و موارد فراوانی است که در اینجا، به چند مورد از مصادیق فساد، فحشا و ابتدال رسانه‌ای از دیدگاه امام (رحمه الله) اشاره می‌شود:

۱-۴-۲- فیلم‌های منحرف‌کننده

○ «فیلم‌های منحرف‌کننده از اخلاق متعالی انسانی، ممنوع است.»^۴

۱. همان، ج ۴، ص ۵۴. (۱۳۵۷/۰۷/۲۸)

۲. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه نور، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۷۰ ش، ج ۲، ص ۲۵۹. (۵۷/۰۸/۱۰)

۳. همان، ج ۴، ص ۲۸۴. (۵۷/۱۱/۱۲)

۴. همان، ج ۳، ص ۹۲. (۵۷/۰۸/۱۸)

○ «در سینماها را باز کرده بودند، با آن وضعی که سینماها داشت که اگر جوان‌های ما چند روز می‌رفتند در آنجا تباه می‌شدند و از فکر این‌که، کاری برای کشور خودشان بکنند به‌کلی می‌افتادند.»^۱

۲-۴-۲- عکس مبتذل

○ «این‌که در مجله‌ها این عکس‌های شهوانی مبتذل و آن مقالات منحرف‌کننده بود، شما خیال نکنید که این همین‌طور واقع شده بود. این هم یک راه حساب‌شده‌ای بود که جوان‌های ما را به انحراف بکشاند.»^۲

۲-۴-۳- محتوای ضد فرهنگ اسلامی

«مجله‌ها با مقاله‌ها و عکس‌های افتضاح بار و اسفانگیز و روزنامه‌ها با مسابقات در مقالات ضد فرهنگی خویش و ضد اسلامی بافتخار، مردم به‌ویژه، طبقه جوان مؤثر را به‌سوی شرق یا غرب هدایت می‌کردند.»^۳

۲-۴-۴- تبلیغات فاسد

«تبلیغات راجع به فسادها، فسادهای اخلاقی عملی به‌قدری زیاد بود که تمام روزنامه، تمام مجلات در این باب کار می‌کردند و همین‌طور رادیو، تلویزیون همه این‌ها مجهز بودند برای این‌که جوان‌های ما را از بین ببرند و نیروی جوانی را از آن‌ها سلب کنند.»^۴

مطابق این مبنای امام خمینی (رحمه‌الله)، اینترنت، شبکه‌های اجتماعی، بازی‌های رایانه‌ای و... هم، مانند رادیو، تلویزیون و سینما است؛ فناوری پاک و بدون فحشا، مورد تأیید ولی، اگر همراه با فساد و فحشا باشد، مردود خواهد

۲-۵. خدمت به اسلام هدف اصلی رسانه (نه خدمت به طاغوت)

یکی از موضوعات بدیهی در امر رسانه این است که اگر در کشور اسلامی و با بودجه یک کشور اسلامی اداره می‌شود، باید صد درصد در خدمت اسلام و آموزه‌های ناب آن باشد و هیچ توجیهی ندارد که نقش بلندگوی تبلیغاتی بیگانگان را ایفا کند. به همین

۱. همان، ج ۹، ص ۲۳۵. (۵۸/۰۷/۰۸)

۲. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه امام (مجموعه سخنرانی و...)، ج ۸، خدمت جراید به اسلام و کشور، ص ۴۹۴. (۱۶ تیر ۱۳۵۸ / ۱۲ شعبان ۱۳۹۹)

۳. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه نور، پیشین، ج ۲۱، ص ۱۹۵. (۶۸/۰۳/۱۵)

۴. همان، ج ۱۱، ص ۲۳۹. (۵۸/۱۰/۲۰)

دلیل، یکی از مبانی امام (رحمه‌الله) در مواجهه با رسانه‌های گروهی این است که باید هدف اصلی، خدمت به اسلام و انقلاب و نهضت اسلامی باشد نه این‌که، سودمند به حال طاغوتیان باشد.

○ «ما می‌خواهیم که رادیوتلوویزیونمان که پیش‌تر در خدمت طاغوت بود، حالا در خدمت خدا باشد؛

در خدمت اسلام باشد و اسلام می‌خواهد که همه مسائل جدی باشد.»^۱

○ «رسانه‌های گروهی، به‌ویژه صداوسیما، این مراکز آموزش و پرورش عمومی می‌توانند خدمت‌های

گران‌مایه‌ای را به فرهنگ اسلام و ایران نمایند. بنگاه‌هایی که شب و روز، ملت در سراسر کشور با آن‌ها تماس سمعی و بصری دارند، چه مطبوعات در مقالات و نوشتارهای خود و چه صداوسیما در برنامه‌ها و نمایشنامه‌ها و انعکاس هنرها و انتخاب فیلم‌ها و هنرهای آموزنده باید همت گمارند و بیشتر کار کنند؛ و از گردانندگان و هنرمندان متعهد بخواهند تا در راه تربیت صحیح و تهذیب جامعه وضعیت تمام قشرها را در نظر گرفته، و راه و روش زندگی شرافتمندانه و آزادمنشانه را با هنرها و نمایشنامه‌ها به ملت بیاموزند، و از هنرهای بدآموز و مبتذل جلوگیری کنند.»^۲

○ «اگر خدای‌نخواسته از آن طرف واقع بشود - مثل آن دستگاه در زمان طاغوت که در خدمت او

بود - و همه دستگاه‌ها انحراف در آن باشد... اگر خدای‌نخواسته یکوقت این دستگاه یک همچو کارهایی را بکند، یک خیانت بسیار بزرگی است که از همه دستگاه‌ها خیانت این اثرش بیشتر است. بنابراین، اصلاح این دستگاه‌ها اصلاح جامعه است. و فساد اگر در این دستگاه‌ها واقع بشود، فساد جامعه است. مسئولیت بسیار بزرگ است، مسئولیت شماها بسیار بزرگ است، خصوصاً شماهایی که به زبان‌های مختلف دنیا پخش می‌کنید مسائل را. می‌توانید که مسائلی را که خارج پخش می‌کنید طوری باشد که به این نهضت، به اسلام، به کشور خدمت بکند. و می‌شود هم خدای‌نخواسته یک مسائلی باشد که در خارج که منعکس بشود، اسلام را یک‌جور دیگری، نهضت را یک‌جور دیگری، تعبیر بکند.»^۳

بنابراین، امام (رحمه‌الله) در تبیین اهداف یک رسانه اسلامی معتقدند که؛

۱. همان، ج ۹، ص ۴۵۶. (۱۳۵۸/۰۶/۱۷)

۲. همان، ج ۱۹، ص ۱۵۹. (۱۳۶۳/۱۱/۲۲)

۳. همان، ج ۱۰، ص ۲۹۱. (۱۳۵۸/۰۷/۲۹)

اولاً: باید بر محور اسلام و فرهنگ اسلامی گام بردارند؛

ثانیاً: انحراف محور نباشد تا اهداف طاغوتیان و بیگانگان اجرا نشود؛

ثالثاً: تهذیب و تعهد سرلوحه برنامه‌ها و مطالب آن‌ها باشد.

در وضعیت فعلی، فضای مجازی در ایران، بیش از آنکه در خدمت اسلام و مسلمین باشد، در خدمت طاغوت و استکبار است. مطابق با این مبانی امام خمینی رحمه‌الله، فضای مجازی باید به‌گونه‌ای کنترل شود که در خدمت اسلام باشد و به‌هیچ‌عنوان در خدمت طاغوتیان نباشد.

۶-۲. مدیریت رسانه‌های گروهی بر محور دین و منافع ملی

یکی دیگر از مبانی امام (رحمه‌الله) در مواجهه با رسانه‌های گروهی این است که مسئولان حوزه فرهنگی و سیاسی، رسانه‌ها را به‌گونه‌ای اداره و هدایت کنند که هم‌سو با اهداف دین و منافع انقلابی افراد جامعه بوده تا بتواند انتظارات آنان از یک رسانه گروهی سالم و اسلامی را برآورده سازد. به همین دلیل است که ایشان یکی از موارد پاسداشت خون شهیدان را ارائه رسانه‌های گروهی سالم و انقلابی معرفی می‌کنند:

○ «شما فقط در هر چه بیشتر اسلامی شدن آن [رادیوتلوویزیون] کوشش کنید، تا مطابق با خواست مردم باشد. مردم خونشان را داده‌اند. نمی‌شود که مسلمان‌ها خونشان را بدهند و بعد اشخاصی منحرف بیایند و نتیجه‌اش را ببرند. و مسئله این است که هیچ عقل و شرعی این را نمی‌گوید. مردم مسلمان ریختند در خیابان‌ها، "الله‌اکبر" گفتند، جانشان را فدا کردند و گفتند ما جمهوری اسلامی می‌خواهیم، جمهوری اسلامی محتوایش این است که همه‌چیزش اسلامی باشد. یکی از مهمات، همین قضیه رادیوتلوویزیون است که از همه‌چیز اهمیتش بیشتر است. این دو دستگاه است که باید اسلامی بشود.»^۱

○ «به‌طورکلی، در هر کشوری، مطبوعات آن کشور و تلویزیون و رادیوی آن کشور باید در مسیر آن ملت و در خدمت ملت باشد. مطبوعات باید ببینند که ملت چه می‌خواهد، مسیر ملت چیست، روشنگری در آن طریق داشته باشند و مردم را هدایت کنند. اگر مطبوعاتی پیدا شد که مسیر آن‌ها برخلاف مسیر ملت است، راهی که آن‌ها می‌روند غیر از راهی است که ملت می‌رود، این بفرض این‌که دولت هم اجازه بدهد که بنویسند و بگویند لکن مورد تأیید این ملت نمی‌تواند

۱. همان، ج ۱۲، ص ۸۵

باشد؛ و نباید آن را حساب کرد که یک رسانه ملی است و یک روزنامه کشوری و ملی است. و اگر خدای نخواستہ در نوشتن و نوشتن، نوشتن مقالات انحرافی و نوشتن مقالاتی که در مسیر ملت است این نحو عمل بکنند، این به نظر می‌آید که توطئه در کار باشد؛ این غیر از آزادی مطبوعات است.»^۱

ملاک امام (رحمه‌الله) در این بیانات برای یک رسانه گروهی که باید در اختیار مردم قرار بگیرد عبارت است از:

۱. اسلامی و شرعی باشد؛

۲. با روشنگری و هدایت مردم در خدمت جامعه و مطابق اهداف جمهوری اسلامی باشد؛

۳. با استفاده از اهداف توطئه آمیز در جهت خلاف حرکت جامعه نباشد.

بنابراین مبنای مدیریت فضای مجازی کشور باید بر مبنای دین و منافع ملی باشد؛ به عبارت دیگر، فضای مجازی باید به گونه‌ای مدیریت شود که ضمن رعایت موازین دینی در آن، حاوی حداکثر منفعت برای کشور باشد. همچنین اگر یک نرم‌افزار فاسد مانند اینستاگرام و تلگرام با مجوز دولت نیز در کشور به فعالیت خود ادامه می‌دهد، مورد تأیید اسلام و مسلمین نیست و می‌توان مدعی شد توطئه‌ای در کار است.

۷-۲. ضرورت اصلاح و تحول در رسانه‌ها؛ از طاغوتی به اسلامی

یکی دیگر از مبانی امام (رحمه‌الله) در شیوه برخورد با رسانه‌ها عبارت است از پاک‌سازی رسانه‌ها از محتواهای طاغوتی و تبدیل کامل رسانه‌ها به رسانه اسلامی و ملی. البته، این عمل تحولی، در راستای قوانین اسلامی و قانون اساسی و نیز، تحت اشراف افراد زبده و کارشناس فن انجام خواهد گرفت.

○ «تحول به این معنا که رادیوتلوویزیون در زمان طاغوت کارهای طاغوتی می‌کرد. نصف کارش به

این می‌گذشت که جوان‌های ما را تضعیف کند به واسطه موسیقی. موسیقی تضعیف می‌کند روح

انسان را. موسیقی اسباب این می‌شود که انسان از استقلال فکری می‌افتد. نصف کار رادیوتلوویزیون

قضیه موسیقی بود؛ یا نمایش دادن یک صحنه‌هایی که جوان‌های ما را به فساد می‌کشید. وقتی

جوان آمد رفت بیرون، سینما می‌رود می‌بیند که آن بساط است، از راه سمع و بصر در اینجا آن

بساط است، وقتی منزل می‌آید تلوویزیون را باز می‌کند می‌بیند این‌طور، وقتی مجله را باز می‌کند

می‌بیند این‌طور، وقتی روزنامه را می‌خواند می‌بیند این‌طور است، وقتی تبلیغات آن‌ها را می‌بیند،

۱. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه امام (مجموعه سخنرانی و...)، پیشین، ج ۷، ص ۵۳۵. (۱۳۵۸/۰۳/۰۸)

می‌بیند این‌طور است، می‌خواهد چه بشود یک مملکتی؟ اگر این‌طور شد، جوان‌های ما چه بشوند؟

این‌ها همین می‌شوند که دیدید که به کلی مملکت ما از بین رفت.»^۱

○ «من همیشه از این رادیوتلوویزیون نگرانی داشته‌ام؛ برای این که این رادیوتلوویزیون یک بنگاهی

است که از تمام این رسانه‌های گروهی مهم‌تر است؛ برای این که الآن در تمام دهات، در تمام

شهرستان‌ها، تقریباً عمومی شده است. رادیوتلوویزیون هم تقریباً و آن‌ها هر مطلبی واقع می‌شود،

همه جای ایران و خارج متوجه می‌شوند. و این رادیوتلوویزیون باید اصلاح بشود؛ یعنی باید متحول

بشود به یک بنگاه تعلیمی، آن‌هم تعلیمات اسلامی.»^۲

○ «و من از همه شما تقاضا دارم به این که برنامه‌هایتان را اصلاح کنید. برنامه‌هایی باشد که مفید

باشد برای جامعه. برنامه‌هایی باشد که مسائل [و] مشکلات جامعه را بگوید. از برنامه‌های انحرافی

پرهیز بکنید.»^۳

○ «این دستگاه تبلیغاتی در زمان سابق به‌طوری فاسد بود که تبدیلیش را به یک وضع سالم،

مجاهدات زیاد لازم دارد و من از مجاهداتی که در این راه کردند آقایان و به حمدالله بسیار هم

عمل شده است تشکر می‌کنم. لکن ما نباید اکتفا کنیم به آن چیزی که داریم، باید کوشش کنیم

به این که آن چیزهایی که نداریم تحصیل کنیم.»^۴

○ «شما هم بار مسئولیت به دوشتان هست و هم ارزش خدمت. ارزش خدمت هست که اگر شما

در خدمت این ملت باشید و در خدمت اسلام باشید، می‌توانید یک نقشی داشته باشید که آن

مسائلی که در طول زمان‌های طولانی، در زمان آمدن این دو دستگاه در ایران و معوج کردن

اذهان همه افرادی که در این نظر داشتند و حالا هم دارند، شما می‌خواهید که آن‌ها را متحول

کنید به یک معنای دیگری، این مسئله زحمت دارد.»^۵

بنابراین، علل تبدیل رسانه‌ها از طاغوتی به اسلامی را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه امام (مجموعه سخنرانی و...)، پیشین، ج ۹، ص ۱۵۶. (۱۳۵۸/۰۴/۲۸)

۲. همان، ج ۱۲، ص ۳۲۴. (۱۳۵۹/۰۲/۳۱)

۳. همان، ج ۱۰، ص ۲۹۶. (۱۳۵۸/۰۷/۲۹)

۴. همان، ج ۱۸، ص ۳۶۲. (۱۳۶۲/۱۲/۰۹)

۵. همان، ج ۱۶، ص ۱۱۹. (۱۳۶۰/۱۲/۲۷)

۱. به خاطر تقویت بنیه اعتقادی جوانان؛
۲. به خاطر ترقی بخشیدن به روح انسانی؛
۳. به خاطر اعطای استقلال فکری به افراد جامعه؛
۴. به خاطر در دسترس بودن رسانه‌ها برای همه اقشار جامعه و سرعت تأثیرگذاری آن‌ها؛
۵. به خاطر برطرف کردن برنامه‌های انحرافی در رسانه‌ها؛
۶. به خاطر استقامت بخشیدن به اذهان عمومی جامعه.

با توجه به این مبنای امام خمینی رحمه‌الله، شبکه‌های اجتماعی، موتورهای جستجو، بازی‌های ویدئویی، سایت‌های ارائه‌کننده محتوا و اخبار، باید از وضعیت طاغوتی فعلی، به رسانه‌ای در شأن جمهوری اسلامی تبدیل شوند؛ مسلماً این مهم نیازمند یک انقلاب است و کاری پرزحمت و پرمشقت می‌باشد. اما همانند اصل انقلاب اسلامی که پس از وقوع آن، فوایدش نصیب کشور و منطقه شد، فضای مجازی نیز این‌چنین خواهد بود.

۸-۲. استقلال رسانه در جهت مصالح ملی

رسانه‌ها به‌عنوان تغذیه‌کننده بخش بزرگی از محتواهای اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی، آموزشی و... باید عملکرد آن‌ها طوری باشد که صد درصد در خدمت مصالح کشور قرار بگیرد و این میسر نیست مگر این‌که، رسانه‌ها اساس تغذیه برنامه‌ها و مطالب خود را از یک منبع مطلوب و مناسب برداشت کنند که مناسب با قوانین اسلامی و قانون اساسی باشد نه این‌که، اساس تدوین برنامه‌ها و مطالب خود را با تقلید از فرهنگ و برنامه‌های بیگانه، بنا بگذارند که در این صورت، جز، مفسده و ضرر چیزی نصیب جامعه نخواهد شد. لازمه دست یافتن به چنین مهمی، استقلال رسانه از تمامی مراکز قدرت و ثروت و تعلق آن به حکومت اسلامی است.

○ «من بارها گفته‌ام رادیوتلوویزیون باید کاملاً مستقل باشد، و باید استقلالش محفوظ باشد و هیچ‌کس

در آن دخالت نکند.»^۱

○ «یکی از مهمات، همین قضیه رادیوتلوویزیون است که از همه‌چیز اهمیتش بیشتر است. این دو

دستگاه است که باید اسلامی بشود. استقلالش را حفظ کنید. کسی اگر آمد خواست یک‌چیزی را

تحمیل کند، ابداً به آن اعتنا نکنید و با استقلال و با قدرت این دستگاه را راه بیندازید.»^۲

۱. همان، ج ۱۲، ص ۲۹۲. (۱۳۵۹/۰۲/۲۳)

۲. همان، ج ۱۲، ص ۲۹۳. (۱۳۵۹/۰۲/۲۳)

○ «و همچنین رادیوتلوویزیون باید مستقل و آزاد باشند و همه گونه انتقاد را با کمال بی طرفی منتشر

سازند تا بار دیگر شاهد رادیوتلوویزیون زمان شاه مخلوع نگردیم.»^۱

امام (رحمه الله) با تأکید بر استقلال فکری رسانه‌ها به‌ویژه، رادیو و تلویزیون به ضررهای ناشی از تقلید از رادیو و تلویزیون‌های

غربی اشاره کرده و آن را موجب ترویج فحشا و نهادینه کردن آن در جامعه می‌دانند.

با توجه به بیانات امام (رحمه الله)، شاخصه‌های مستقل بودن رسانه‌ها را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. دخالت نکردن تفکر بیگانگان در تهیه و تنظیم برنامه‌های آن‌ها؛

۲. روشنگری کردن، مبارزه، مستقل و آزادمنش بار آوردن افراد جامعه، نفی غرب‌زدگی؛

۳. اسلامی بودن و بی‌اعتنائی قدرتمندانه به خواسته‌های نامشروع؛

۴. بی‌طرف بودن در تهیه و تنظیم برنامه‌ها و داشتن استقلال در پخش آن‌ها.

با توجه به این مبنای امام خمینی رحمه الله، اداره فضای مجازی توسط دولت و یا بخش خصوصی در کشور کاملاً اشتباه است. فضای مجازی همانند رسانه ملی، باید از همه جریان‌های سیاسی و اقتصادی، بخصوص دولت و بخش خصوصی مستقل بوده تا بتواند در جهت مصالح ملی خدمت‌رسانی کند. از این‌رو لازم است با تغییراتی بنیادین، عنان کنترل فضای مجازی کشور از اختیار دولت و بخش خصوصی خارج شده و در اختیار حکومت اسلامی قرار گیرد.

۲-۹. نظارت دقیق مسئولان بر محتوای رسانه‌ها

رسانه‌ها به دلیل این‌که، همگانی بوده و مطالب و محتوای آن‌ها به راحتی در اختیار همه اقشار جامعه قرار می‌گیرد، نظارت بر

برنامه‌ها اعم از اخبار، فیلم‌ها، کارتون‌ها، گزارش‌ها و مصاحبه‌ها و... یک امر بسیار ضروری است که در سطح مسئولان قابل پیگیری

است. امام (رحمه الله) نیز، یکی از کارهای مهم در ارتباط با رسانه‌ها را، نظارت مسئولان بر محتوای آن‌ها دانسته و بر اجرایی شدن

آن تأکید داشتند.

○ «رادیو و تلویزیون به‌طوری‌که در قانون اساسی می‌گویند هست، این باید تحت نظارت مجلس و

دولت و قوای اجراییه، با نظارت همه این‌ها اداره بشود.»^۲

○ «نباید این دستگاه (صداوسیما) به‌طور هرج و مرج اداره بشود. این دستگاه در زیر نظر هر سه قوه

است از باب این‌که اهمیت داشته، دستگاهی که تمام قوایی که در ایران هست در او نظر دارند و

در او نماینده دارند، این دستگاه نباید این‌طور باشد که هر کس هر چه دلش می‌خواهد در آنجا

۱. همان، ج ۱۲، ص ۲۰۸. (۱۳۵۹/۰۱/۰۱)

۲. همان، ج ۱۲، ص ۴۳۹. (۱۳۵۹/۰۳/۲۵)

بگوید، افراد غیرمسئول یکوقت واقع بشوند آنجا مصاحبه بکنند، در مصاحباتشان یکوقت مسائل

اعوجاجی باشد.»^۱

از بیانات امام (رحمه‌الله) می‌توان این‌گونه استنباط کرد که مراکز و افراد نظارت‌کننده بر رسانه‌ها عبارت‌اند از:

۱. قوه مجریه؛

۲. قوه مقننه؛

۳. قوه قضائیه.^۲

بنابراین، اگر خطایی از جانب رسانه‌ها اعم از رادیو، تلویزیون، سینما، مطبوعات و... سر بزند، به این معناست که:

اولاً: قوای سه‌گانه در مسئولیت خود (نظارت بر محتوا و عملکرد رسانه‌ها) کوتاهی کرده‌اند؛

ثانیاً: قوای سه‌گانه مسئول‌اند برخورد لازم با آن‌ها را داشته باشند؛

ثالثاً: باید افراد فاسد و خودفروخته از رسانه‌ها پاک‌سازی شوند.

یکی از مهم‌ترین نکات مربوط به فضای مجازی، نظارت‌پذیر سازی آن است. هم‌اینک، به دلیل غلبه تفکر لیبرالیسم در مدیریت فضای مجازی کشور، برخی مدعی‌اند نباید بر محتوای منتشره در فضای مجازی نظارتی وجود داشته باشد. درحالی‌که بر اساس مبنای امام خمینی رحمه‌الله، به دلیل آنکه فضای مجازی رسانه‌ای فراگیر و دارای مخاطبین فراوان است، باید محتوای آن

۱. همان، ج ۱۶، ص ۱۱۹. (۱۳۶۰/۱۲/۲۷)

۲. شورای نظارت بر سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران که بر اساس اصل ۱۷۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تشکیل شده‌است، نهادی برای نظارت بر صدا و سیما است. این شورا به‌عنوان بازوی نظارتی، مسئول ارائه مستقیم گزارش‌ها و ارزیابی‌های قوای سه‌گانه نظام از عملکرد رسانه ملی به رهبر جمهوری اسلامی است. این شورا از ۶ عضو (۲ نفر به انتخاب رئیس‌جمهور ایران، ۲ نفر به انتخاب رئیس قوه قضائیه و ۲ نفر به انتخاب مجلس شورای اسلامی) تشکیل می‌شود.

(قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران - فصل دوازدهم: صداوسیما - اصل ۱۷۵)

فصل دوازدهم: صداوسیما

اصل یک‌صد و هفتاد و پنجم: در صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران، آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور باید تأمین گردد. نصب و عزل رئیس سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران با مقام رهبری است و شورایی مرکب از نمایندگان رئیس‌جمهور و رئیس قوه قضائیه و مجلس شورای اسلامی (هرکدام دو نفر) نظارت بر این سازمان خواهند داشت. خط‌مشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن را قانون معین می‌کند.

اصل سابق: اصل یک‌صد و هفتاد و پنجم: در رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون) آزادی انتشارات و تبلیغات طبق موازین اسلامی باید تأمین شود. این رسانه‌ها زیر نظر مشترک قوای سه‌گانه قضائیه (شورای عالی قضایی)، مقننه و مجریه اداره خواهد شد. ترتیب آن را قانون معین می‌کند. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که در دوازده فصل مشتمل بر یک‌صد و هفتادوپنج اصل تنظیم گردیده و با اکثریت دوسوم مجموع نمایندگان مجلس بررسی نهایی قانون اساسی به تصویب رسیده است در تاریخ بیست و چهارم آبان ماه یک هزار و سیصد و پنجاه‌وهشت هجری شمسی مطابق با بیست و چهارم ذی‌الحجه یک هزار و سیصد و نودونه هجری قمری به تصویب نهایی رسید.)

کاملاً تحت نظارت کشور باشد. همچنین افراد زاویه‌دار با اسلام و مبانی انقلاب اسلامی نباید در مدیریت فضای مجازی و فرایند تولید و توزیع محتوا دخالتی داشته باشند.

۱۰-۲. آزادی رسانه‌ای در حد قانون نه به قیمت خیانت به آرمان‌های کشور

با توجه به نوع کاربری رسانه و شیوه ارائه برنامه‌ها، محصولات و... می‌توان گفت که همیشه موضوعاتی با اصل رسانه در ارتباط بوده و موجب به چالش کشیدن آن بودند؛ یکی از آن موضوعات، «آزادی» است که بر نحوه کنترل رسانه‌های گوناگون مؤثر است. یکی از مبانی مهم امام (رحمه‌الله) رعایت تعیین حد و حدود آزادی بیان و آزادی قلم در رسانه‌ها بوده که باید دارای شاخصه‌های مطابق با دین و فرهنگ عمومی جامعه باشد.

○ «پس آزادی - که گفته می‌شود که مطبوعات آزادند، بیان آزاد است - معنایش این نیست که مردم آزادند که هر کاری می‌خواهند بکنند؛ مثلاً آزادند دزدی بکنند، آزادند به فحشا بروند، آزادند مراکز فحشا درست کنند. این آزادی، آزادی غربی است - البته به‌استثنای دزدی‌اش - این آزادی غربی [است] که هر کس هر کاری دلش می‌خواهد بکند و لو این که فحشا باشد، و لو این که یک کارهایی باشد ناشایسته. این‌طور آزادی در ایران نمی‌تواند باشد. آزادی در حدود قانون باید باشد. قوانین اسلام را باید ملاحظه کرد؛ در چهارچوب قوانین اسلام، در چهارچوب قانون اساسی، بیان آزاد و بحث آزاد. این اشتباهی است که می‌کنند.»^۱

○ «در بعضی مطبوعات می‌بینیم که این‌ها از آزادی سوءاستفاده می‌کنند؛ به گمان این که یا به خیال اینکه آزادی است، می‌خواهند از مردم آزادی را سلب کنند. این مردم با این زحمتی که در این سال‌های طولانی کشیده‌اند و با این خون‌هایی که در این دو سال اخیر داده‌اند می‌خواهند آزاد باشند. بعضی مطبوعات می‌خواهند از این‌ها سلب آزادی بکنند؛ به اسم "آزادی قلم" برخلاف مسیر ملت عمل بکنند. دست اشخاصی که می‌خواهند اختناق در ملت ایجاد کنند، می‌خواهند چپاولگری کنند، بعضی مطبوعات دست آن‌ها را دارند باز می‌کنند؛ و این معنی، آزادی نیست؛ این معنی، خیانت است. اینکه داده می‌شود به ملت، آزادی است؛ نه خیانت. آزادی قلم است؛ نه خیانت قلم. آزادی بیان است؛ نه بیان خائنه.»^۲

۱. همان، ج ۷، ص ۵۳۶. (۱۳۵۸/۰۳/۰۸)

۲. همان، ج ۷، ص ۳۲۱. (۱۳۵۸/۰۲/۲۵)

○ «مطبوعات در نشر همه حقایق و واقعیات آزادند. هرگونه اجتماعات و احزاب از طرف مردم در صورتی که مصالح مردم را به خطر نیندازند آزادند و اسلام در تمامی این شئون حدودمرز آن را تعیین کرده است.»^۱

○ «همه مطبوعات آزادند مگر این که مقالات، مضر به حال کشور باشد.»^۲

○ «مطبوعات در عین حال که یک مؤسسه محترم و بسیار مؤثرند، لکن باید روی موازین مطبوعاتی و خدمت به ملت رفتار کنند. آزادی قلم و آزادی بیان معنایش این نیست که کسی بر ضد مصلحت کشور قلمش آزاد است که بنویسد، برخلاف انقلابی که مردم پایش خون داده اند بنویسد. همچو آزادی صحیح نیست. قلم آزاد است که مسائل را بنویسد؛ لکن نه اینکه توطئه بر ضدانقلاب بکند. بیان آزاد است که مطالبی اگر دارد بنویسد؛ آن هم مطالبی که به او داده می شود. از همه اشخاص بنویسد، بدون توطئه.»^۳

○ «باید مطبوعات در خدمت کشور باشند، نه بر ضدانقلاب کشور. مطبوعاتی که بر ضدانقلاب کشور هستند، این ها خائن هستند. مطبوعات باید منعکس کننده آمال و آرزوی ملت باشند. مسائلی که ملت می خواهند، آن ها را منعکس بکنند. البته آزادند که یک مطلب دیگری هم که کسی می گوید منعکس کنند؛ لکن در توطئه آزاد نیستند. ما از بعض مطبوعات، توطئه می فهمیم؛ برای این که می بینیم که مسائلی که به ضدانقلاب است، با آب و تاب و با طول تفسیر می نویسند، و مسائلی که بر وفق انقلاب است، یا نمی نویسند، یا با اشاره رد می شوند. این طور مطبوعات مورد قبول ملت نیست.»^۴

○ «آزادی مطبوعات هست؛ اما توطئه هم آزاد است؟ آزادی مطبوعات هست، اما مطبوعات آزادند که کمونیست ها می گویند بنویسند، که مسلمان ها می گویند ننویسند؟ این معنی "آزادی مطبوعات" است، یا توطئه در کار است؟ اگر این توطئه پیش برود، همه تان را از بین می برند.»^۵

۱. همان، ج ۴، ص ۲۶۶. (۱۳۵۷/۰۸/۱۱)

۲. همان، ج ۵، ص ۴۱۶. (۱۳۵۷/۱۰/۲۰)

۳. همان، ج ۷، ص ۳۲۰. (۱۳۵۸/۰۲/۲۵)

۴. همان، ج ۷، ص ۳۲۱. (۱۳۵۸/۰۲/۲۵)

۵. همان، ج ۷، ص ۳۳۷. (۱۳۵۸/۰۲/۳۰)

○ «آقایانی که اسم از "آزادی" می‌آورند، چه آقایانی که داخل در مطبوعات هستند و چه قشرهای

دیگری که فریاد از آزادی می‌زنند، این‌ها آزادی را درست بیان نمی‌کنند، یا نمی‌دانند. در هر

مملکتی آزادی در حدود قانون است، در حدود قوانین آن مملکت است. مردم آزاد نیستند که قانون

را بشکنند. معنی آزادی این نیست که هر کس برخلاف قوانین برخلاف قانون اساسی یک ملت،

برخلاف قوانین ملت هم هر چه دلش می‌خواهد بگوید. آزادی در حدود قوانین یک مملکت است.

مملکت ایران مملکت اسلامی است و قوانین ایران قوانین اسلام است.^۱

از این بیانات امام (رحمه‌الله) می‌توان نکاتی را در باب آزادی رسانه‌ها استفاده کرد که عبارت‌اند از:

۱. آزادی باید در حد قانون باشد؛ در حد قوانین اسلامی و در حد قانون اساسی؛

۲. آزادی‌ای که به‌طرف فحشا بکشانند یا آزادی‌ای که منجر به ساخت مراکز فحشا بشود، آزادی غربی است؛

۳. باز گذاشتن دست چپاولگر و اغتشاش‌گر آزادی نیست بلکه، خیانت است؛ یعنی، قلم، قلم خائنه است، بیان، بیان

خائنه است؛

۴. مصادیق واقعی آزادی در رسانه عبارت‌اند از: بیان حقایق و واقعیات و اجتماع گروه‌ها و احزاب مردمی بر محور مصالح

مردم و در محدوده قوانین اسلام؛

۵. ازجمله ویژگی‌های آزادی رسانه، مضر نبودن به حال کشور و فرهنگ عمومی جامعه و نیز، در خدمت کشور، انقلاب و

ملت بودن است؛

۶. معنای آزادی این است که در آن توطئه نباشد؛ اعم از توطئه بر ضد اسلام، توطئه بر ضد انقلاب و توطئه بر ضد

مصلحت کشور.

حد آزادی در فضای مجازی مطابق مبانی امام خمینی رحمه‌الله، قانون است. فراتر از قانون، نمی‌توان با تمسک به کلمه «آزادی»، فساد، فحشا، شبهات، شایعات و هر آنچه مخالف اصول مسلم اسلامی و مضر به حال کشور و فرهنگ عمومی جامعه است را در فضای مجازی تولید و منتشر ساخت. همچنین اگر فضای مجازی کشور خلاف این مبنا کنترل شود، مسلماً توطئه است.

۱. همان، ج ۷، ص ۵۳۵. (۱۳۵۸/۰۳/۰۸)

۱۱-۲. ممنوع بودن توهین به مسئولان در رسانه‌ها

یکی دیگر از مبانی رسانه‌ای امام (رحمه‌الله) عبارت است از رعایت اخلاق اسلامی در بیان مطالب و تدوین برنامه‌ها به گونه‌ای که به مقامات کشوری و لشکری اهانت نشود. این امر از چنان اهمیتی برخوردار است که اگر بی‌احترامی به مسئولان باب شود، موجب تزلزل پایه‌های نظام اسلامی خواهد شد و این یک کار غیرقانونی چه از لحاظ اسلامی و چه از لحاظ ملی است.

○ «مقامات فعلی، ریاست جمهوری، دولت، ریاست دیوان عالی، دادستانی کل کشور، مجلس شورای

اسلامی، شورای نگهبان، قانونی می‌باشند و کسی حق ندارد در مصاحبه‌ها و نطق‌ها و رسانه‌ها به

یکی از این مقامات توهین و یا آنان را تضعیف نماید؛ و متخلف به ملت معرفی و مورد مؤاخذه

قرار می‌گیرد.»^۱

○ «مجلات و روزنامه‌ها و رسانه‌های گروهی توجه داشته باشند که تضعیف قوه قضائیه برخلاف

موازین اسلامی است؛ و از پخش چیزهایی که موجب تضعیف یا توهین مقام قضاست احتراز

کنند.»^۲

با توجه به کلام امام (رحمه‌الله) می‌توان گفت که اقدام عملی در مقابل توهین رسانه‌ها به مسئولان عبارت است از:

مؤاخذه و مجازات؛ که البته، در راستای تقویت نظام اسلامی و نهادینه شدن ادب سیاسی در جامعه به اجرا گذاشته خواهد شد.

از امور رایج در فضای مجازی کشور، توهین آسان و بدون تبعات حقوقی به مسئولان گوناگون کشور است. این وضعیت نابسامان، دقیقاً خلاف مبانی مسلم امام رحمه‌الله در نحوه مواجهه با رسانه است. فضای مجازی باید به گونه‌ای کنترل شود که مردم بتوانند آزادانه انتقادات خود را نسبت به مسئولان گوناگون کشور بیان کنند، اما از هرگونه تخریب، تضعیف، توهین و تهمت نسبت به آنان باید اجتناب شود. همچنین مرتکبین تخلفات این‌چنینی، مؤاخذه شوند.

۱۲-۲. موثق بودن صددردی مطالب رسانه‌ها

اطمینان کردن افراد جامعه به برنامه‌ها و مطالب رسانه‌ها یکی از مهم‌ترین نکاتی است که رابطه مستقیمی با صادقانه بودن

یا نبودن سیاست‌های اجرایی نظام اسلامی دارد. به همین دلیل، امام (رحمه‌الله) تأکید زیادی بر نقل صادقانه و واقعی اخبار و

مطالب از سوی رسانه‌ها داشته و آن را یکی از موارد تقویت پایه‌های نظام اسلامی می‌دانند.

۱. همان، ج ۱۴، ص ۲۰۱. (۱۳۵۹/۱۲/۲۵)

۲. همان، ج ۱۸، ص ۳۴۰. (۱۳۶۲/۱۱/۲۲)

○ «رادیو و تلویزیون موظفاند اخباری را نقل کنند که صد در صد صحت آن ثابت می‌باشد و برای

عدم اضطراب و تشویش اذهان، اخبار را از غیر منابع موثق نقل نمایند.»^۱

○ «و یکی از وظایف تلویزیون و رادیو این است که مسائل را آن طوری که هست به مردم بفهمانند

مسائل چی هست. اصلاً از کی صدا دارد بلند می‌شود ... در هر صورت یکی از وظایف رادیو تلویزیون

این است که مسائل را آن طوری که هست، پخش بکنند، اختیار را دست اشخاصی که می‌خواهند

مسائل را کج و معوج عرضه بکنند، اختیار را دست آن‌ها نباید آقایان بدهند و باید درست توجه

کنند.»^۲

○ «از وظایف هم رادیو و تلویزیون و هم مجلات و هم سایر جاها این است که مسائلی که شده

است بگویند.»^۳

اگر با دقت بیشتری به بیانات امام (رحمه‌الله) نگاه کنیم، می‌شود گفت انعکاس نکردن مطالب به صورت واقعی و صحیح دارای

پیامدهایی است که عبارت‌اند از:

۱. اضطراب و تشویش اذهان عمومی جامعه؛

۲. به اشتباه انداختن مخاطبان؛

۳. مجهول ماندن صاحبان اصلی خبر، چه در ناحیه مثبت و چه در ناحیه منفی؛

۴. عمل نکردن به وظایف شرعی و قانونی.

به دلیل مدیریت غیر عقلی و غیر شرعی فضای مجازی، ترویج شبهات و شایعات، امری رایج در فضای مجازی است. رها بودن فضای مجازی موجب انتشار وسیع شایعات و تشویش اذهان عمومی گشته و بارها برای کشور بحران سازی کرده است. بر اساس مبانی امام خمینی در مواجهه با رسانه‌ها، خصوصاً فضای مجازی، مدیران و مسئولان این بستر باید به گونه‌ای عمل کنند که مردم در جریان اخبار و اطلاعات موثق، کامل و دقیق قرار بگیرند و از سوی دیگر، مورد آماج شبهات و شایعات قرار نگرفته و به تبع آن، جهت‌گیری نادرست نداشته باشند.

خلاصه

۱. فناوری‌های ارتباطی - اطلاعاتی به مجموعه‌ای همگرا از فناوری‌ها و میکروالکترونیک‌ها، کامپیوتینگ‌ها (شامل ماشین‌ها

و نرم‌افزارها) ارتباطات راه دور، مخابره و پخش الکترونیک‌های نوری گفته می‌شود.

۱. همان، ج ۱۳، ۲۲۸. (۱۳۵۹/۰۷/۰۱)

۲. همان، ج ۱۱، ص ۲۰۳ - ۲۰۱. (۱۳۵۸/۰۹/۱۸)

۳. همان، ج ۱۳، ص ۴۸۰. (۱۳۵۹/۱۰/۱۳)

۲. رسانه‌های جمعی یا وسایل ارتباط جمعی ابزارهای ارتباطی‌ای هستند که پیام را از یکی به بسیاری منتقل می‌کنند. "ارتباط جمعی" نوعی ارتباط است که در آن افراد زیادی ناآشنا، غیر مشخص و ناهمگون که به‌آسانی قابل شمارش نیستند، مشارکت دارند.

۳. مبانی امام خمینی ره در مواجهه با رسانه، باید به‌عنوان مبنای کشور در نحوه مواجهه با همه رسانه‌های نوین و غیر آن باشد.

۴. امام خمینی (رحمه‌الله) درباره چگونگی برخورد با فناوری‌ها و رسانه‌های گروهی دارای اصول و مبانی‌ای هستند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت است از: الف) رسانه‌های گروهی بدون فحشا (رسانه پاک) مورد قبول و در غیر این صورت، مردود است. ب) پاک بودن رسانه‌های گروهی از هرگونه ابتذال، فحشاء، شبهات و... موجب پاک ماندن جامعه می‌شود. ج) رسانه‌های گروهی باید انعکاس‌دهنده اهداف و خواسته‌های نیروهای انقلابی باشد. د) رسانه‌ها باید دارای استقلال فکری و نفی غرب‌زدگی باشند. ه) مطالب موجود در رسانه‌ها باید صد درصد موثق باشند. و) نباید در رسانه‌ها به مسئولان نظام، اهانتی بشود. ز) نظارت بر رسانه‌ها یکی از کارهای مهم قوای سه‌گانه است.

آزمون‌های چهارگزینه‌ای

۱. با توجه به مبانی امام خمینی درباره رسانه: (ب)
 - ا. چنانچه مردم پاک باشند، رسانه‌ها نیز پاک خواهند بود؛
 - ب. برای داشتن جامعه‌ای پاک باید رسانه‌های آن جامعه پاک باشند؛
 - ج. مفسد موجود در رسانه‌ها، به دلیل مفسد موجود در جامعه است؛
 - د. مفسد موجود در رسانه‌ها، تأثیر چندانی بر مردم نمی‌گذارد.
۲. با توجه به مبانی امام خمینی درباره رسانه‌ها، باید فضای مجازی را: (د)
 - ا. در اختیار بخش خصوصی قرار داد؛
 - ب. گروه‌های مردم‌نهاد مدیریت کنند؛
 - ج. وزارت ارتباطات کنترل کرده و دیگران از دخالت در امور آن منع شده‌اند؛
 - د. باید مستقل بوده و توسط حکومت اسلامی کنترل گردد و از هرگونه دخالت دیگران، در جهت منافع حزبی و گروهی جلوگیری شود.
۳. از دیدگاه امام (رحمه‌الله) هدف اصلی از ایجاد و راه‌اندازی رسانه چیست؟ (ج)
 - ا. سرگرم کردن مردم؛
 - ب. جذب مخالفان نظام به رسانه؛
 - ج. خدمت به اسلام؛
 - د. این است که هنر و رسانه در خدمت خودش باشد.
۴. کدام‌یک از اصول و مبانی زیر از نظر امام خمینی (رحمه‌الله) باید در نحوه برخورد با فناوری‌ها رعایت شود؟ (د)
 - ا. مخالفت با رسانه و فناوری؛
 - ب. پذیرش کامل رسانه و فناوری؛
 - ج. پذیرش رسانه‌های اجتماعی غیربومی.
 - د. مخالفت با مفسد رسانه و فناوری.
۵. از نظر امام (رحمه‌الله) آزادی در رسانه‌ها در چه حد می‌باشد؟ (ب)
 - ا. محدودیتی ندارد؛
 - ب. در حد قانون؛
 - ج. تشخیص این مسئله با مردم است؛
 - د. رسانه‌ها نباید آزاد باشند.

درس ششم: درآمدی بر مبانی و راهبردهای مقام معظم رهبری در مواجهه با رسانه و فناوری‌های نوین

در پایان این درس، از دانش‌پژوه انتظار می‌رود تا بتواند:

۱. اصول و مبانی مقام معظم رهبری را به‌طور کامل بیان کند.
۲. راهبردهای مواجهه با فناوری‌های نوین را بر اساس مبانی مقام معظم رهبری نام برده و توضیح دهد.
۳. بتواند بر اساس مبانی و راهبردهای مقام معظم رهبری، نحوه مواجهه لیبرالی با فناوری‌های نوین رسانه‌ای را نقد کند.

مقدمه

با توجه به تأکید مقام معظم رهبری درباره رعایت مواضع اصولی امام (رحمه‌الله) و تخطی نکردن از آن و نیز، تنظیم گفتار، رفتار، اخلاق و کارها بر اساس مبانی مستحکم ایشان، می‌توان گفت که به‌یقین، اصول و مبانی امام (رحمه‌الله)، مبانی مقام معظم رهبری نیز، است. ولی، علاوه بر مبانی امام (رحمه‌الله)، شخص مقام معظم رهبری نیز، دارای مبانی و اصول کاربردی در زمینه‌ی رسانه‌ها به‌ویژه، رسانه‌های نوظهور و فناوری‌های نوین هستند.

۱. مبانی و راهبردهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) درباره رسانه‌ها

توجه به این نکته ضروری است که بیانات مبنایی امام (رحمه‌الله) بیشتر ناظر به مدیریت محتوای رادیو، تلویزیون و سینما است که بیشتر نقش واسطه را ایفا می‌کنند برخلاف، فناوری‌های نوین ارتباطی که علاوه بر نقش واسطه‌ای، فناوری هم با محتوای آن پیوند نزدیکی دارد؛ به‌گونه‌ای که مخاطب در دریافت، تحلیل و مدیریت محتوا نقش اساسی‌ای را ایفا می‌کند.

درواقع، به‌طور تفصیلی بررسی خواهیم کرد که آیا نظر مقام معظم رهبری در مواجهه با فناوری‌های نوین، انفعال است یا انتخاب با تکیه بر عقل و موازین شرعی و اخلاقی؟ آیا ارائه فناوری‌های نوین ارتباطی و رسانه‌های گروهی به جامعه بدون بررسی محتوایی صحیح است؟ آیا به هر شکلی که شده باید از فناوری‌های جدید غربی در امر رسانه بهره برد حتی اگر توان تولید مشابه آن در داخل وجود داشته باشد؟ آیا این توجیه که چون تولید فناوری‌های نوین دارای هزینه زیادی است، باید از تولیدات رسانه‌ای غرب با آغوش باز استقبال کرد؟

در اینجا سعی خواهد شد که مهم‌ترین و کاربردی‌ترین مواضع، مبانی و راهبردهای مقام معظم رهبری درباره نحوه مواجهه با فناوری و سانه مطرح‌شده و مورد تحلیل قرار بگیرد.

۱-۱. مسئولان در خط مقدم مواجهه با رسانه و فناوری

علاوه بر این‌که، افراد جامعه یک وظیفه‌ای در برابر فناوری‌های نوین ارتباطی دارند، افراد مسئول و بخش حاکمیتی هم، وظایفی دارند که با در نظر گرفتن شرایط مقاطع گوناگون جامعه باید با زیر ذره‌بین قرار دادن فعالیت‌های فرهنگی بخش‌ها و سازمان‌های متولی امر و نیز، با رصد کردن کالاهای فرهنگی بیگانه، جلوی هرگونه فعالیت ضد فرهنگی و ضد ارزشی‌ای که مخالف با مبانی اسلام و انقلاب است را بگیرند.

بنابراین، پیش‌گیری و مقابله دو عنصر اصلی برای کنترل فناوری‌های نوین ارتباطی و محصولات فرهنگی جدید محسوب می‌شود. از آنجائی که بخش حاکمیتی امکانات زیادی در اختیار داشته و اقدام و عمل برای او بسیار آسان‌تر از یک فرد عادی است، باید در خط مقدم این کارزار قرار داشته باشد.

○ «پشت جبهه انقلاب، مردم‌اند. خط مقدم مسئولانند، بعد وابستگان شدید به مسئولان، بعداً هم خیل انبوه آحاد ملت.»^۱

○ «با شیوع منکرات و با تظاهر به آن باید مقابله کرد. اسلام مرتکب منکر را نصیحت و هدایت می‌کند؛ اما حد هم برای او می‌گذارد. با صیرف زبان و توصیه نمی‌شود کاری کرد. قدرت نظام باید جلو سیر فحشا و فساد را بگیرد.»^۲

می‌توان کلام مقام معظم رهبری درباره وظایف مسئولان را به دو قسمت تقسیم کرد:

۱-۱-۱. وظایف مسئولان حکومتی

در اینجا، خطاب مقام معظم رهبری به مسئولان نظام؛ اعم از فرهنگی و غیرفرهنگی است:

○ «همه‌ی مسئولان بخش‌های مختلف کشور در این زمینه مسئول‌اند. اجازه ندهید عده‌ای با تکیه به نام آزادی - که واقعاً باید بر عنوان مظلوم آزادی گریست که چه سوءاستفاده‌هایی از این نام می‌شود - منکرات و فحشا و بی‌بندوباری را در جامعه رایج کنند. عکس‌العمل آن این است که عده‌ای به نظام بدبین شوند.»^۳

○ «نمی‌شود گفت دولت به ایمان مردم کاری ندارد؛ نه، مدتی این فکر را ترویج کردند؛ اما این غلط است. دولت وظیفه‌دار است. چطور وزارت بهداشت با داروفروش‌های مصنوعی ناصر خسرو مبارزه می‌کند؛ اما وزارت ارشاد با مخدر فروش‌های فرهنگی مبارزه نکند؟! با سم‌پراکنان فرهنگی مبارزه نکند؟! این، وظیفه‌ی دولت است؛ صداوسیما یک‌جور، وزارت ارشاد یک‌جور و دستگاه‌های گوناگون یک‌جور. وظیفه مهم این است که ما پایه‌های یک ایمان روشن‌بینانه و استوار را در ذهن نسل‌های جوان و رو به رشد خودمان تقویت کنیم.»^۴

۱. همان، بیانات در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران، ص ۱۲۹. (۱۳۷۰/۰۵/۲۳)

۲. همان، بیانات پس از مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری آقای سید محمد خاتمی، ص ۹۰. (۱۳۸۰/۰۵/۱۱)

۳. همان، بیانات پس از مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری آقای سید محمد خاتمی، ص ۹۰. (۱۳۸۰/۰۵/۱۱)

۴. همان، بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، ص ۶۶. (۱۳۸۵/۰۳/۲۹)

- «اگر امروز با مفاسد اخلاقی و با بی‌بندوباری در جامعه مقابله‌ی صحیح و هوشمندانه شود، آن‌ها جنجال می‌کنند؛ این بدیهی است. جنجال آن‌ها حقیقت را عوض نمی‌کند، وظیفه را هم عوض نمی‌کند؛ مسئولان باید بدانند چه می‌کنند.»^۱
- «باید وسایل عمل خیر و حسنات را در کشور فراهم کنیم، وسایل شرور و آفات را از دسترس‌ها برداریم؛ این وظایف مسئولین حکومت است.»^۲

۲-۱-۱. وظایف نخبگان

مقام معظم رهبری حوزه و دانشگاه را به‌مثابه مسئولان و دلسوزان نظام قرار داده و تغذیه و اصلاح بخش فرهنگی کشور را به آنان می‌سپارند:

- «روحانیون خوش‌فکر و دانشگاهیان مؤمن باید در مقابل ایمان جوانان احساس مسئولیت کنند.»^۳
- «مسئول، حوزه‌ی علمیه است. مسئول دین‌داری مردم، روحانیت است. روحانیت هم مولود و ساخته‌ی دست حوزه‌ی علمیه است. با این نگاه مسئولیت را بسنجید؛ این‌جوری توزین بکنیم مسئولیت را تا بفهمیم بر دوش ما، بار سنگینی که هست، چیست.»^۴

البته لازمه عمل به این مطالبه مقام معظم رهبری توسط نخبگان، آینده‌پژوهی فعالانه و برنامه‌ریزی است:

- «آن روز ما وقتی که فکر امروز را بکنیم، امروز در خلأ باقی نمی‌مانیم. امروز در هر خانه‌ای، در هر مدرسه‌ای، در هر گوشه‌ای، به قول یکی از آقایان شاید در هر روستایی اگر برویم، از فناوری اطلاعات یک‌چیزی آنجا مشاهده می‌کنیم. حوزه‌ی علمیه می‌خواهد عقب بماند؟ آن روز ای بسا صاحبان افکار گوناگون، مکاتب گوناگون، نحله‌های منحرف، صاحبان اغراض فاسده بتوانند خیلی آسان کلاس‌های درس دانشگاه‌های شمارا، مدرسه‌های شمارا، فرزندان شمارا در خانه‌هایتان در مشت بگیرند، در تصرف بگیرند؛ شما هم هیچ کار نتوانید بکنید. فکر آن روز را حوزه‌ی علمیه باید بکند.»^۵

۱. همان، بیانات در دیدار اعضای بسیج و پرسنل اداره کل اطلاعات استان همدان، ص ۷۸. (۱۳۸۳/۰۴/۱۶)

۲. همان، بیانات در دیدار مردم استان ایلام در سالروز ولادت امیرالمؤمنین (علیه السلام)، (۱۳۹۳/۰۲/۲۳).

۳. همان، بیانات در دیدار جوانان و فرهنگیان در مصلای رشت، ص ۳۴. (۱۳۸۰/۰۲/۱۲)

۴. همان.

۵. همان، بیانات در دیدار جمعی از اساتید، فضلا، مبلغان و پژوهشگران حوزه‌های علمیه کشور، ص ۱۶۲. (۱۳۸۶/۰۹/۰۸)

- «بروید مشغول بشوید، برنامه‌ریزی کنید، کار را شروع کنید، برنامه‌ی محکم و متقنی برایش درست کنید، شروع کنید. البته مشکلات خیلی زیاد دارد، حالا وارد کار که شدید، با مشکلات یواش‌یواش آقایان آشنا می‌شوند. ولیکن من معتقدم از همه‌ی این مشکلات، شما می‌توانید با نیروی جوانی و با نیروی عزم و اراده و با ایمانی که دارید، عبور کنید.»^۱
- به‌طور کلی و با توجه به دو بخش وظایف مسئولان حاکمیتی و نخبگان، می‌توان گفت که مسئولیت حکومت و نخبگان به‌ویژه، حوزه و دانشگاه در موارد زیر خلاصه می‌شود:
۱. هیچ‌گاه وظیفه مسئولان به‌وسیله مخالفت‌های طرف مقابل عوض نمی‌شود؛ چون ماهیت وظیفه، ثابت است و قابل‌تغییر نیست؛
 ۲. فراهم کردن زمینه‌های امنیت فرهنگی، کارهای پسندیده اخلاقی، دسترسی آسان به محصولات فرهنگی سالم و... از مهم‌ترین وظایف بخش حاکمیتی است؛
 ۳. برای ایجاد یک فرهنگ شایسته و متمدن علاوه بر نصیحت زبانی، حکومت باید از قدرت بازدارندگی مقتدر و کافی نیز، برخوردار باشد؛
 ۴. حوزه و دانشگاه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای تغذیه فرهنگی جامعه، وظیفه دارند تا در زمینه‌های گوناگون فرهنگی به دولت مشاوره دهند.
 ۵. برخورد نظام حاکمیتی با هرگونه سوءاستفاده کردن از عنوان «آزادی» جهت عرضه هرگونه کالای ضدفرهنگی؛
 ۶. استفاده از برنامه‌ریزی دقیق و بهره‌گیری از نیروی جوان در حوزه‌های علمی؛
 ۷. لزوم کار علمی و کارشناسی شده در حوزه‌های علمی برای پشتیبانی از همه بخش‌ها به‌ویژه، بخش فرهنگی.

۱-۲. مواجهه دینی و انقلابی با فناوری و رسانه

در موضوع فناوری، خصوصاً فناوری‌های رسانه‌ای، همیشه افرادی هستند که از آن به‌صورت مطلق استقبال کرده و خواهان این هستند که فناوری بدون بررسی عوارض فرهنگی به جامعه عرضه شود و اگر کسی نسبت به این نوع پذیرش غیرعقلانی اعتراض کند، ناراحت شده و موضع می‌گیرند.

۱. همان.

اگر انسان به اصول و مبانی دینی و انقلابی خود اعتقاد راسخ داشته باشد و حاضر باشد برای آن اصول و مبانی از جان و مال و سرمایه خود هزینه کند، هیچ‌گاه در مقابل ضد ارزش‌ها و بی‌دینی‌ها کوتاه نیامده و بدون تعارف دیدگاه خود را بیان کرده و بدان عمل می‌کنند؛ حتی اگر طرف مقابل ناراحت شود ولی، او از اخم و ناراحتی مخالفان ترس و واهمه‌ای ندارد. از این‌رو یکی از مبانی مقام معظم رهبری در مواجهه با رسانه‌ها، مواجهه انقلابی و بدون رودربایستی و کوتاه آمدن از اصول و مبانی اسلامی و انقلابی است:

○ «من با آن‌کسی که با تفکر اسلامی میانه‌ای ندارد، هیچ رودربایستی ندارم. شماها را نمی‌گویم؛

شما بچه مسلمان‌های خودمان هستید و دارید مثل من تلاش می‌کنید؛ لیکن آن مخاطبی که فرضاً باور اسلامی در قلب او نیست و او این را نمی‌خواهد و این نوع عمل ما و تصرف ما و فعالیت ما را دوست نمی‌دارد، ما با او هیچ رودربایستی نداریم؛ نمی‌پسندد، نپسندد؛ خوشحال نمی‌شود، نشود؛ تلویزیون را می‌بندد، در نهایت ببندد. البته باید تلاش بکنیم که تلویزیون را نبندد و گوش کند و ببیند؛ اما اگر فرض کردیم کار به آنجا رسید که یا ما باید هدف خودمان را دنبال نکنیم، تا او تلویزیون را نبندد؛ و یا این‌که هدف خودمان را دنبال کنیم، که طبیعتاً او تلویزیون را خواهد بست؛ در اینجا ما دومی را ترجیح می‌دهیم؛ او تلویزیون را ببندد؛ زیرا بسیاری کسانی که تلویزیون را نمی‌بندند و همین را که من می‌گویم، می‌خواهند.»^۱

از این‌رو مقام معظم رهبری، یکی از مبانی مواجهه با رسانه‌ها را، مواجهه انقلابی دانسته و بیان می‌کنند:

○ «بی‌شک در درون کشور ما کسانی هستند که همان انگیزه‌های ضدیت با این گرایش به اصطلاح

"بنیادگرایی" را دارند؛ شما از آن‌ها اصلاً رودربایستی نکنید. در تنظیم برنامه‌ی ادب و هنر، یا تنظیم برنامه‌ی کودکان، یا فیلم و سریال، هیچ‌وقت این فکر را نکنید که اگر ما این گرایش را نشان دادیم، ممکن است یک تیپ روشن‌فکری که مثلاً خوانندگان فلان مجله‌ی هفتگی هستند، خوششان نیاید؛ به درک، خوششان نیاید! شما اصلاً کاری را نکنید که آن‌ها خوششان نمی‌آید؛ هیچ ملاحظه‌ی این چیزها را نکنید؛ نگویید ما این شخصیت را باید تجلیل کنیم، شاید آن‌ها جذب بشوند؛ نه، شما ببینید آیا در تجلیل این شخصیت، نقطه‌ی منفی‌ای وجود ندارد؟ نگویید ما باید با

۱. همان، بیانات در دیدار با مدیران شبکه‌ی دوم سیمای جمهوری اسلامی ایران، ص ۳۹۳. (۱۳۷۰ / ۱۱ / ۰۷)

این آقا مصاحبه کنیم، یا سخنرانی این آقا را در فلان سمینار یا در فلان مجموعه پخش کنیم، برای اینکه آن جناح هم به این کانال علاقه‌مند بشوند؛ نه، شما نگاه کنید ببینید آیا این حرکت شما برای آن هدف‌گیری اصلی که گفته شد ضرری دارد یا ندارد؛ اگر ضرر دارد، اصلاً ملاحظه نکنید که فلان کسان ممکن است با این کار جذب بشوند؛ نه، بگذارید جذب نشوند؛ کاملاً صریح عمل کنید.»^۱

از اینجا، معلوم می‌شود که مؤلفه‌های داشتن یک روحیه انقلابی همراه با منطق و اخلاق عبارت است از:

۱. سازش نکردن با افرادی که با مبانی فعالیت‌های اسلامی و انقلابی مخالف هستند؛
۲. منفعل نشدن در برابر احم و ناراحتی بیگانگان به خاطر رد زدن به محصولات ضد ارزشی آن‌ها؛
۳. جذب افراد ضد فرهنگ انقلابی و ضد ارزشی نباید به قیمت از دست دادن فرهنگ اصیل اسلامی - انقلابی تمام شود؛
۴. اصل در کار فرهنگی وارد نیامدن ضرر به فرهنگ عمومی جامعه است هرچند که برخی از این کار ناراحت شوند؛
۵. در برخورد با فناوری‌های نوین، نیروهای فرهنگی باید با روحیه دینی و انقلابی پشتیبان هم باشند.

۳-۱. رصد و برخورد حکیمانه با فناوری

چشم‌نگهبانی که کوچک‌ترین تحرک درزمینه‌ی ورود کالاها، تبلیغات و ابزارهای نوین فرهنگی را زیر نظر داشته و به‌عنوان تابلوی ایست، آن‌ها را مورد تفحص و بررسی قرار می‌دهد، همان رصد فرهنگی‌ای است که سلامت فرهنگی جامعه به هوشیاری، انصاف، خداترسی و وجدان آن بسته است. در نحوه مواجهه با فناوری‌های نوین ارتباطی نیز، نیازمند رصد و برخورد حکیمانه هستیم. به همین جهت، مقام معظم رهبری در این زمینه مطالبات جدی‌ای داشته و می‌فرماید:

«من عرض می‌کنم ما در برخورد با مسائل تهاجمی، پدیده را در اول ورود، حتی قبل از ورود باید بشناسیم. فرض کنید یک‌چیزی، یک فکری، یک روشی در دنیا دارد رایج می‌شود؛ پیدا است که این اینجا خواهد آمد - خب دنیا دنیای ارتباطات است، دنیای اتصال و ارتباط است، نمی‌شود حصار کشید - قبل از آنکه بیاید، به فکر باشید که برخورد حکیمانه با این چیست؟ معنای این همیشه این نیست که ما آن را رد کنیم؛ نه، گاهی یک پدیده‌ای است که ما آن را می‌توانیم قبول کنیم، گاهی پدیده‌ای است که می‌توانیم اصلاح کنیم، گاهی پدیده‌ای است که می‌توانیم یک ذیلی برایش تعریف کنیم که آن ذیل، مشکل آن را برطرف کند.»^۲

۱. همان، بیانات در دیدار با مدیران شبکه‌ی دوم سیمای جمهوری اسلامی ایران، ص ۳۹۴. (۱۳۷۰ / ۱۱ / ۰۷)

۲. بیانات مقام معظم رهبری، در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲/۹/۱۹

یکی از نقاط ضعف دستگاه فرهنگی کشور، توجه نکردن به مقوله‌ی رصد فرهنگی است. مدیریت فرهنگی تاکنون در اغلب موارد به دلیل دیر جنبیدن^۱ و عدم توجه به رصد فرهنگی، دچار انفعال شده و نتوانسته است، برخورد حکمت‌آمیزی با پدیده‌های نوظهور فناوری داشته باشند. به همین علت، باید عده‌ای با رصد عالمانه و دقیق دنیای فرهنگ و تحولات فضای مجازی، جهان مجازی را جریان‌شناسی کرده و ضمن رؤیت جدیدترین محصولات فرهنگی و فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، شیوه‌ی برخورد با چنین پدیده‌ای را طراحی کنند.^۲

رصد فرهنگی قبل از ورود کالای فرهنگی به کشور، مهم‌ترین وظیفه حکومت است که به سه نوع قابل‌اجراست:

نوع اول: پذیرش صددرصدی: در صورتی که، همه تبعات آن مفید و سودمند به حال جامعه باشد.

نوع دوم: رد صددرصدی: در صورتی که، همه تبعات آن مضر و فساد آور باشد.

نوع سوم: رد و پذیرش ترکیبی (پذیرش به‌اندازه منافع): در صورتی که، بخشی از تبعات آن که سالم، سودمند و مفید باشد، موردپذیرش قرار می‌گیرد. و بخش دیگر آن که دارای محتوای فاسد و مضر است، رد می‌شود.

مقام معظم رهبری در یکی از بیانات خود به این نوع برخورد با کالاها و ابزارهای نوین فرهنگی وارداتی اشاره می‌کنند:

«ما آنچه را که می‌گیریم، ارزیابی کنیم، ببینیم به درد ما می‌خورد یا نه. اگر صد در صد به درد ما می‌خورد،

صد در صد قبول کنید؛ اگر صد در صد به درد ما نمی‌خورد و مضر است، صد در صد رد کنید. اگر بین این

دو تاست، به همان اندازه‌ای که به درد می‌خورد، قبول کنید، مابقی‌اش را رد کنید.»^۳

در همین راستا، به مطالبی از کتاب شبکه عنکبوتی اشاره می‌شود که در بخش «راهبرد هدایت و جهت‌دهی به مصرف فضای مجازی» آمده است:

«به دلیل نبود رصد فرهنگی از جانب متولیان، خود ایشان نیز به همان راهی می‌روند که کاربران رفته‌اند و

آن راه نیز مسیر طراحی‌شده‌ی مالکان رسانه است. چنین برخوردی، انفعال محض بوده که به تعبیر امام

خامنه‌ای زشت‌ترین نوع برخورد با مقولات فرهنگی است.^۴ بنابراین، پایه‌ی اول هدایت و جهت‌دهی به

۱. «دیر جنبیدن، دیر فهمیدن، دیر به فکر علاج افتادن، این اشکالات را دارد که بعد شما دچار مشکلاتی می‌شوید که نمی‌توانید با آنها مواجه بشوید.» (همان)

۲. شبکه عنکبوتی، ص ۳۰۲.

۳. همان، بیانات در دیدار معلمان استان فارس، ص ۲۲. (۱۳۸۷/۲/۱۲)

۴. «در مقابل فرهنگ مهاجم، بدترین کار، انفعال است؛ زشت‌ترین کار، انفعال است؛ خسارت‌بارترین کار، انفعال است. فرهنگ مهاجم نباید ما را منفعل بکند؛ حداکثر این است که بگوییم خیلی خب، ما در مقابل این نمی‌توانیم یک حرکتی انجام بدهیم؛ اما منفعل هم نمی‌شویم. منفعل شدن و پذیرفتن تهاجم دشمن، خطایی است که بایستی از آن پرهیز کرد.» (همان)

مصرف، رصد فرهنگی است. خاصیت پایش و رصد عالمانه، نظام‌مند و مستمر فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی برای کشور، اتخاذ تدابیر لازم برای مواجهه به‌موقع و مبتکرانه با آن‌ها است. گاهی تدبیر اقتضایش پذیرش صددرصدی است، گاهی مقتضای آن پذیرش مشروط به ایجاد تغییر در پدیده‌های نوظهور است و گاهی نیز رد صددرصدی را به دنبال دارد.^۱

بنابراین، با یک نگاه دقیق به مسئله فضای مجازی می‌توان به‌جرئت گفت که از مهم‌ترین پایه‌های دژ محافظت از ورود فرهنگ بیگانه به داخل کشور، رصد فرهنگی است. البته، رصدی که با انفعال، بی‌حوصلگی، بی‌مسئولیتی و بی‌وجدانی همراه نباشد و بر سه اصل پذیرش کامل، رد کامل و پذیرش نسبی منطبق بر مبانی و اصول مسلم اسلامی استوار شده باشد.

۴-۱. عقب‌افتادگی در فناوری، منجر به عقب‌افتادگی فرهنگی می‌شود

علم به همراه خود تولید محصولات متنوع و متکثر می‌آورد؛ تولیدات گوناگون، عرصه‌های مختلف از قبیل اقتصاد، سیاست، امنیت، فرهنگ و... را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به همین دلیل، باید توجه ویژه‌ای به بحث زیربنایی علم و خودکفایی علمی و پرهیز از واردات بی‌رویه داشت وگرنه، فرهنگ، مقهور تولیدات غربی خواهد شد.

○ «عقب‌ماندگی علمی همراه خود عقب‌ماندگی اقتصادی و فرهنگی و نظامی و بقیه‌ی

عقب‌ماندگی‌ها را هم به بار می‌آورد.»^۲

○ «وقتی علم نباشد، صنعت نیست. وقتی صنعت نباشد، بسیاری از ثروت‌های جامعه کشف نمی‌شود.

وقتی صنعت نباشد، همه‌ی موجودی برای به دست آوردن صنعت روز خرج می‌شود؛ دنباله‌روی

از بیگانه و گرفتن ناگزیر فرهنگ بیگانه و تبعیت ناگزیر از سیاست‌های بیگانه هم به دنبالش پدید

می‌آید. همه‌ی این‌ها ناشی از بی‌علمی است. بنابراین علم باید در کشور ترویج شود. یکی از

کارهای مهم انقلاب همین بود؛ علم را در داخل کشور ترویج کرد.»^۳

○ «امروز آن دورانی است که باید با ابزار دانش و معرفت و تلاش علمی، کاری کنیم که

عقب‌افتادگی‌های تحمیلی دوران طولانی سلطه‌ی استبداد در این کشور، جبران شود؛ آن دورانی

که نگذاشتند استعدادها شکوفا گردد؛ نگذاشتند هویت اصلی و حقیقی این ملت، خود را نشان دهد؛

۱. کهنوند، محمد، پیشین، ص ۳۹۲.

۲. همان، بیانات در دیدار با انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان سراسر کشور، ص ۱۸. (۱۳۸۶/۰۲/۱۹)

۳. همان، بیانات در دیدار دانشجویان در ماه مبارک رمضان، ص ۱۸۱. (۱۳۸۳/۰۸/۱۰)

به تبع ورود کالاهای صنعتی که نتیجه‌ی پیشرفت علم و صنعت غرب بود در همه‌چیز، آن را به غرب وابسته کردند؛ کالاهای فکری و فرهنگی را وارد این کشور کردند و به اولین کاری که دست زدند، بی‌اعتقاد کردن قشر تحصیل کرده‌ی این کشور به موجودی خودش بود؛ به فرهنگ خودی، به رسوم و آداب خودی، به دانش خودی، به استعداد شکوفا و درخشانی که در نسل ایرانی وجود داشت.^۱

بنابراین، می‌توان در نحوه روبه‌رو شدن با فناوری‌های نوین ارتباطی این گونه نتیجه‌گیری کرد که اگر جامعه‌ای خود را از نظر علمی به حدی از پیشرفت و ترقی برساند که دیگر وابستگی علمی به بیگانگان نداشته باشد و بتواند همه محصولات مورد نیاز داخل به‌ویژه، محصولات حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات را با کیفیت بالایی تولید کند؛ اولاً: دیگر با چشم و گوش بسته و به خاطر نیاز مبرم، اقدام به پذیرش بی‌چون‌وچرای کالاهای فرهنگی غرب نمی‌کند. ثانیاً: فرهنگ خود را تحت‌الشعاع کالاهای غیروومی قرار نمی‌دهد. ثالثاً: می‌تواند با صدور کالاهای فرهنگی تولیدشده بر اساس معیارهای دینی و اخلاقی، بر کشورهای دیگر از نظر فرهنگی تأثیرگذار باشد.

۵-۱. رعایت خطوط قرمز در برخورد با فناوری‌ها

نگاه درست به مسائل کلی و قوانین اجرایی نظام‌های سیاسی جهان این نکته را به ما می‌آموزد که همه کشورها دارای یک خطوط قرمزی هستند که برای حفظ یک سلسله از مسائل داخلی و اجتماعی جامعه خود به آن‌ها پایبندند. با توجه به اهمیت رعایت خطوط قرمز برای حفظ اسلام، ارزش‌های اسلامی و حکومت اسلامی، یکی دیگر از مبانی مقام معظم رهبری در مواجهه با فناوری‌های نوین ارتباطی این است که در محصولات فرهنگی وارداتی نباید از خط قرمزهای دینی و انقلابی عبور کرد.

اگر بخواهیم مهم‌ترین خطوط قرمز در این زمینه را نام ببریم، می‌توان به: قانون‌گرایی، مردم‌محوری، حفظ استقلال، حفظ جمهوریت، حفظ انقلاب، حفظ اصل نظام، دشمن‌ستیزی، حفظ ولایت‌فقیه، حفظ نیروهای کارآمد جوان و... اشاره کرد.

○ «امام در ساخت و مهندسی نظام جمهوری اسلامی، همه عناصر و اجزایی را که می‌توانست این

نظام را استوار و ماندگار کند، مورد ملاحظه قرار داد و با مهارت تمام این عناصر اصلی را در درون

این بنای شامخ و مستحکم کار گذاشت. این عناصر اصلی عبارت است از اسلام، مردم، قانون‌گرایی

و دشمن‌ستیزی.^۲

۱. همان، بیانات در مراسم فارغ‌التحصیلی گروهی از دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، ص ۹۷. (۱۳۷۷/۰۶/۱۲)

۲. همان، بیانات در اجتماع زائران مرقد مطهر امام خمینی (رحمه الله)، ص ۵۱. (۱۳۸۰/۰۳/۱۴)

○ «همه مطبوعات باید توجه داشته باشند که خط قرمزی وجود دارد و از این خط قرمز، هیچ کس نباید عبور کند. نه این که ما اجازه نمی‌دهیم؛ در هیچ جای دنیا اجازه نمی‌دهند. در به اصطلاح، دموکراتیک‌ترین کشورها هم اجازه نمی‌دهند.»^۱

○ «اما دو نکته مسلم است: نکته اول این که، تکیه اصلی ما به نیروهای خودی است. شما باید همت کنید؛ شما باید بسازید؛ شما باید مهارت به دست بیاورید؛ همچنان که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، گام‌های بسیار بلندی در این راه برداشتید. کسانی که اطلاعات و اخبار را دارند، می‌دانند که امروز، آشنایی، مهارت و تسلط جوانان ما در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی بر تجهیزات پیچیده و مدرن، ده‌ها برابر بیش از قبل از انقلاب است. امروز ما روی پای خودمان هستیم. نکته دوم این که، محصول این همه دستاورد، برای حفاظت از انقلاب است؛ حفاظت از این گوهر گران‌بهایی که ملت ما با خون خود آن را به دست آورده است. حفاظت از استقلال، آزادی ملی، سرسپرده نبودن و دنباله‌رو قدرت‌های بزرگ نبودن. این، همان نکته‌ای است که قدرت‌های بزرگ را از ملت ایران خشمگین می‌کند.»^۲

بنابراین، رعایت خط قرمزها در مواجهه با فناوری و رسانه‌های ارتباطی نوین از مبانی مهمی است که باعث محفوظ ماندن از خطراتی می‌شود که ممکن است شخص، گروه یا فرهنگ عمومی جامعه اسلامی را تهدید کند؛ خط قرمزهایی که با گذشتن از آن‌ها ممکن است ضرری متوجه جامعه اسلامی شود که دیگر نتوان آن ضرر را با هیچ چیزی جبران کرد. از این رو فناوری‌ها و رسانه‌ها نباید خطوط قرمز را نادیده بگیرند.

۶-۱. پذیرش رسانه خودی و مخالفت با رسانه غیر خودی

از آنجایی که رسانه‌ها ارتباط تنگاتنگی با زندگی روزمره افراد جامعه داشته و به سبب همین ارتباط نزدیک تأثیرگذاری مهمی - چه در جهت مثبت و چه در جهت منفی - بر فرهنگ، اقتصاد، سیاست، اخلاق عمومی و در یک جمله، سبک زندگی جامعه خواهند داشت، اعمال وسواس در برخورد با رسانه امری طبیعی و ضروری به نظر می‌رسد. از سوی دیگر، به دلیل تفاوت ماهوی نظام سلطه و نظام مقدس جمهوری اسلامی، رسانه‌های نظام سلطه و وابستگان رسانه‌ای آن، در تلاش‌اند تا سبک زندگی مردم کشور را مطابق میل خود تغییر دهند. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرمایند:

۱. همان، بیانات در دیدار مدیران و مسئولان مطبوعات کشور، ص ۳۳. (۱۳۷۵/۰۲/۱۳)

۲. همان، بیانات در جمع پرسنل «پایگاه هوایی شهید بابایی» اصفهان، ص ۱۰۶. (۱۳۷۱/۰۷/۱۸)

○ «این‌ها (آمریکایی‌ها) توانسته‌اند با کمک ابزارهای پیشرفته تبلیغاتی و ارتباطاتی - با همین تلویزیون، با همین هنر، با همین هالیوود، با همین بازی‌های اینترنتی و رایانه‌ای، با همین ارتباطات سریع در دنیا - سر بشریت را کلاه بگذارند. ادعای تمدن می‌کنند اما، تمدن ندارند؛ واقعاً وحشی محض هستند.»^۱

این خصیصه خطرناک رسانه‌های غیرخودی زمانی خطرناک‌تر می‌شود که بدانیم جاده رسانه‌ای رسانه‌های غیرخودی، برخلاف نظر بسیاری، جاده‌ای دوطرفه نیست؛ بلکه یک‌طرفه است.

○ «امروز جاده رسانه‌ای و ارتباطات، یک جاده دوجانبه و چندجانبه نیست؛ یک جاده یک‌طرفه است؛ یعنی باید گفت آنچه را که صاحبان قدرت رسانه‌ای و امپراتوری رسانه‌ای می‌پسندند، با استفاده از علم و فناوری پیشرفته، به زوایای دنیا منتشر و منعکس می‌کنند.»^۲

از این‌رو، پذیرش رسانه خودی و مخالفت با رسانه‌های غیرخودی واضح و بدیهی است. مقام معظم رهبری بارها مخالفت خود را با رسانه‌های غیرخودی ابراز کرده‌اند.

○ «عوامل استکبار، امروز فیلم بد درست می‌کنند، نوار بد درست می‌کنند، حرف‌های بد درست می‌کنند، شعر بد می‌گویند، داستان بد می‌نویسند و این همه را، در داخل کشور، بین نوجوانان، جوانان و مردم عادی پخش و منتشر می‌کنند و یا از طریق ماهواره، رواج می‌دهند. این مورد اخیر - ماهواره - واقعاً گنداب فساد است که تیرهای زهرآگین خود را به سمت ملت‌ها و کشورها هدف‌گیری می‌کند. بحمدالله سال گذشته، مجلس شورای اسلامی، با حسن فهم قضیه، ماهواره را ممنوع کرد.»^۳

همچنین ایشان علاوه بر ابراز مخالفت با رسانه‌های غیرخودی، رسانه‌های خودی را به مقابله با این جریان رسانه‌ای فرا می‌خوانند. برخی از بیانات معظم له در این زمینه بدین شرح است:

○ «صداوسیما، باید استقلال فکری و عملی ملت ایران، نظام جمهوری اسلامی و اصل «نه شرقی و نه غربی» را با ارائه فرهنگ و اندیشه و هنر خودی و اصیل و غنی، ترویج و تحکیم کند و در

۱. همان، بیانات در دیدار علما و روحانیون استان همدان، ص ۷۴. (۱۳۸۳/۰۴/۱۵)

۲. همان، بیانات در دیدار مدیران و برنامه‌سازان رسانه‌ای کشورهای مختلف، ص ۴۰. (۱۳۸۵/۰۲/۲۶)

۳. بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان اسلامی، ۱۳۷۵، ۲، ۲۶.

برابر فرهنگ و هنر و اندیشه تحمیلی و بیگانه، حالت تهاجمی داشته باشد و باید با انتخاب بهترین شیوه‌ها و بلیغ‌ترین زبان‌ها، غبار غربت و انزوا را از چهره مفاهیم عمیق اسلام و حقایق درخشان قرآن بسترده و ارمغانی را که ملت‌های مسلمان در سراسر جهان، از نظام جمهوری اسلامی انتظار می‌برند؛ در دسترس آنان قرار دهد.^۱

○ «صداوسیما قرارگاه مقدم و فعال مقابله با جنگ نرم است و مدیران و کارکنان رسانه ملی، سرداران و سربازان این جنگ نرم هستند.»^۲

○ «ما یک مأموریت محوری برای رسانه ملی قائل هستیم، که الزاماتی دارد و این مأموریت ملی اهداف کلانی را هم با خودش همراه دارد. به نظر ما آن مأموریت محوری عبارت است از مدیریت و هدایت فکر، فرهنگ، روحیه، اخلاق رفتاری جامعه، جهت‌دهی به فکر و فرهنگ عمومی، آسیب زدایی از فکر و فرهنگ و اخلاق جامعه، تشویق به پیشرفت - یعنی روحیه دادن - و زدودن احساس عقب‌ماندگی.»^۳

با دقت در سخنان مقام معظم رهبری این نکته قابل استنباط است که رسانه‌های غیرخودی به دودسته تقسیم می‌شوند: یکی، رسانه غیرخودی خارجی و دیگری، رسانه غیرخودی داخلی. درواقع، می‌توان رسانه غیرخودی داخلی را سنگر و پایگاه رسانه غیرخودی خارجی به شمار آورد.

○ «بدانید این توطئه که شما بخواهید به‌وسیله رادیوهایتان در ایران اسلامی، همان برنامه‌هایی را که در اروپای شرقی و در بعضی از کشورهای دیگر به وجود آوردید، به وجود بیاورید، این نشدنی است؛ این خیال خامی است... بعضی از این مطبوعاتی که امروز [در داخل] هستند، پایگاه‌های دشمن‌اند؛ همان کاری را می‌کنند که رادیو و تلویزیون‌های بی.بی.سی و امریکا و رژیم صهیونیستی می‌خواهند بکنند.»^۴

۱. حسینی خامنه‌ای، علی، *مکتوبات (مجموع بیانات، خطبه‌ها و مصاحبه‌ها)* [نرم‌افزار]، ۲۴ جلدی، حکم انتصاب آقای محمد هاشمی به سمت ریاست سازمان صدا و سیما، ص ۸۷ (۱۳۶۸/۰۶/۰۲)

۲. همان، *بیانات*، دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما با رهبر انقلاب. (۱۳۹۴/۰۷/۲۰)

۳. همان، *بیانات* در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما، ص ۴۲. (۱۳۸۳/۰۹/۱۱)

۴. همان، *بیانات* در دیدار جوانان در مصلای بزرگ تهران، ص ۲۴. (۱۳۷۷/۱۰/۱۸)

بنابراین، جلوگیری از فعالیت رسانه‌های غیرخودی امری لازم و ضروری است. عدم ممانعت از فعالیت رسانه‌های غیرخودی، ولنکاری فرهنگی است.

○ «برادران عزیز، خواهران عزیز! در مسئله‌ی فرهنگ، بنده احساس یک ولنکاری می‌کنم؛ در دستگاه‌های فرهنگی - اعم از دستگاه‌های دولتی و غیردولتی - یک نوع ولنکاری و بی‌اهتمامی در امر فرهنگ وجود دارد؛ چه در تولید کالای فرهنگی مفید که کوتاهی می‌کنیم، چه در جلوگیری از تولید کالای فرهنگی مضر که کوتاهی می‌کنیم. اهمیت کالای فرهنگی از کالای مصرفی جسمانی کمتر نیست، بیشتر است. فرض کنید مرتب تکرار بکنند که مثلاً فلان جور پفک مضر است، نخورید؛ حالا مگر ضررش چقدر است، چه‌جور ضرری است، چه میزان ضرر دارد، برای چند درصد از مردم ضرر دارد؟ این را دائماً می‌گویند، اما ضرر فلان جور فیلم یا فلان جور کتاب یا فلان جور بازی رایانه‌ای یا امثال این‌ها را کسی جرئت نمی‌کند بگوید که نبادا متهم بشوند به اینکه جلوی آزادی اطلاعات و جریان آزاد اطلاعات را گرفته‌اند. آن‌هایی که اساس این حرف‌ها هستند، خودشان بیشتر از ما در این مسائل سخت‌گیری می‌کنند؛ این را باور کنید. حالا آزادترین مناطق دنیا از لحاظ اطلاعات، مثلاً فرض کنید دولت‌های غربی‌اند، از جمله آمریکا؛ از خبرهای دقیق و روشنی که از آمریکا می‌رسد در کنترل اطلاعات افراد و انگشت گذاشتن روی آن چیزهایی که دستگاه روی آن‌ها حساس است، انسان واقعاً تعجب می‌کند؛ ما یک‌دهم آن‌ها کنترل اطلاعاتی نداریم و نمی‌کنیم. بمجرّد اینکه [در اینجا] یک فیلمی را ممنوع کردند یا فرض کنید که یک جریان رایانه‌ای را مثلاً محدود کردند یا ممنوع کردند، فوراً آن‌ها سروصدا بلند می‌کنند، ما هم باورمان می‌آید؛ ما هم باور می‌کنیم که واقعاً کار خطایی کرده‌ایم. نه آقا، باید مراقبت کرد! وظیفه‌ی ما تولید کالای فرهنگی مفید و جلوگیری از کالای فرهنگی مضر است. بنده در این زمینه احساس یک ولنکاری‌ای می‌کنم؛ باید این را شماها در نظر داشته باشید.»^۱

با توجه به بیانات مقام رهبری درباره رسانه‌های خودی و غیرخودی، می‌توان گفت که برخی از ویژگی‌های رسانه‌های غیرخودی عبارت‌اند از:

۱. بیانات در دیدار رئیس و نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۶، ۳، ۱۳۹۵.

۱. اجرای برنامه‌های هم‌سو با مبانی و خواسته‌های آمریکا و استکبار جهانی؛
 ۲. پایگاه رسانه‌های غربی بودن در تحقق اهداف برنامه‌ریزی شده آنان؛
 ۳. دارای سیاست فریب جوامع در لباس تمدن با تولید کالاها و ابزارهای تبلیغاتی و ارتباطاتی از قبیل بازی‌های رایانه‌ای و...؛
 ۴. یک‌طرفه بودن جاده رسانه‌ای و ارتباطاتی جهت القای هر آنچه خودشان می‌پسندند و خلع کردن مخاطب از بروز هرگونه واکنشی در مقابل این القائات.
- همچنین رسانه‌های خودی در مواجهه با این رسانه‌ها موظف‌اند این موارد را رعایت کنند:
۱. استقلال فکری و عملی داشتن رسانه‌های خودی با تکیه بر قاعده «نه شرقی و نه غربی؛ جمهوری اسلامی»؛
 ۲. ترویج فرهنگ اصیل و غنی خود و مقابله با فرهنگ‌های بی‌ریشه و تحمیلی بیگانه؛
 ۳. زدودن غبار غربت و انزوا از چهره مفاهیم عمیق و حقایق درخشان اسلام و انقلاب با بهترین شیوه‌ها و بلیغ‌ترین زبان‌ها؛
 ۴. مدیریت و هدایت فکر، فرهنگ، روحیه، اخلاق رفتاری جامعه، جهت‌دهی به فکر و فرهنگ عمومی، آسیب زدایی از فکر و فرهنگ و اخلاق جامعه، تشویق به پیشرفت و زدودن احساس عقب‌ماندگی؛
 ۵. خود را قرارگاه خط مقدم مقابله با جنگ نرم بدانند؛
 ۶. قرار گرفتن مدیران و کارمندان رسانه‌های خودی جزء سرداران و سربازان جنگ نرم؛

۷-۱. بدینی نسبت به رسانه‌های دشمن

با توجه به این که، رسانه‌های تبلیغ‌کننده فرهنگ بیگانه به‌طور مستقیم به‌وسیله دشمنان و با بودجه آنان اداره می‌شوند، عقل سلیم حکم می‌کند که انسان به هر چیزی که به دشمن مربوط می‌شود با احتیاط، وسواس، هوشیاری و سوءظن مواجه شود تا تیر زهرآلود دشمن در ناحیه فرهنگ و اصالت به او اصابت نکند.

یکی دیگر از مبانی مقام معظم رهبری درباره مواجهه با فناوری‌های نوین ارتباطی، بدبین بودن به رسانه‌هایی است که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در حال سم‌پاشی فرهنگی، اعتقادی و اخلاقی در جامعه هستند.

○ «سوءظن به جریان رسانه‌ای دشمن؛ یکی از چیزهایی که خیلی لازم است، سوءظن به جریان رسانه‌ای دشمن است. امروز یکی از بخش‌های پُرخرج دشمنان ما عبارت است از بخش رسانه؛ خیلی پُرخرج است برایشان؛ یعنی هزینه می‌کنند، پول می‌گذارند، آدم‌های متخصص می‌آورند؛ خیلی خرج دارد برایشان؛ علیه چه کسی؟ علیه جمهوری اسلامی. خب، اصلاً همت این جریان

رسانه‌ای این است که بر روی یک نقاطی تکیه کند که جمهوری اسلامی را می‌تواند زمین‌گیر کند؛ مثلاً ایجاد یأس، ایجاد نقاط منفی، نقاط منفی را درشت کردن، نقاط مثبت را بکلی حذف کردن.^۱

البته در این میان، عده‌ای که منافعشان در گرو فعالیت رسانه‌های دشمن در کشور می‌باشد، از اینکه مردم نسبت به دشمن حساس شوند، ناراحت شده و اصل وجود دشمن را توهم توطئه می‌دانند:

○ «وقتی ما می‌گوییم دشمن داریم، می‌گویند: آقا، شما دچار توهمید؛ توهم توطئه.» خود این مطرح

کردن توهم توطئه، به نظر ما یک توطئه است؛ برای این که حساسیت‌ها را کم کنند

[می‌گویند]: آقا، دشمن چیست، کدام دشمنی؟ واضح‌ترین چیزها را انکار می‌کنند.^۲

○ «عده‌ای تا کلمه دشمن تکرار می‌شود، ناراحت می‌شوند اما این تکرار و هشدار، هم چون تکرار

کلمه شیطان در قرآن مجید، با هدف ایجاد هوشیاری دائم انجام می‌شود و درواقع، "شناخت

توطئه" است نه "توهم توطئه".^۳

از اینجا، معلوم می‌شود که وظیفه افراد جامعه و مسئولان فرهنگی در برخورد با رسانه‌های دشمن عبارت‌اند از:

۱. بی‌اعتمادی نسبت به برنامه‌های تولیدی و خوش‌بین نبودن به آن‌ها؛

۲. خنثی کردن برنامه‌های تبلیغی آن‌ها در زمینه‌ی تخریب انقلاب و ناکارآمد جلوه دادن نظام جمهوری اسلامی؛

۳. جدی گرفتن وجود دشمن و غافل نشدن از او؛

۴. شناخت توطئه دشمن؛

۵. اهتمام مبارزه با دشمن همانند ضرورت مقابله با شیطان.

۸-۱. پذیرش دانش غیروبومی و عدم پذیرش فرهنگ غیروبومی

یکی از راهبردهای مهم مواجهه با فناوری‌ها، یادگیری دانش تولید آن فناوری است. کشور ما به دلیل حضور طولانی مدت

نظام استبداد و سلطه، دچار عقب‌افتادگی شدید علمی است. بدیهی است برای جبران این عقب‌افتادگی، لازم است علم را از

دارندگان آن فرا بگیریم. از این رو، اخذ علم و دانش از غرب و شرق، یکی از مبانی مقام معظم رهبری در مواجهه با فناوری است.

۱. حسینی خامنه‌ای، علی، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان. (۹۵/۰۴/۱۲)

۲. همان، بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه الله). (۹۵/۰۳/۱۴)

۳. همان، بیانات در دیدار نخبگان علمی. (۹۵/۰۷/۲۸)

○ «واقعیت این است که ما دویست سال از علم دنیا عقب مانده‌ایم؛ اما معنای رسیدن به مرزهای دانش این نیست که راهی را که اروپایی‌ها در طول دویست سال رفته‌اند، ما هم همان راه را در طول دویست سال برویم؛ بعد به آن جایی که امروز رسیده‌اند، برسیم؛ نه، این حرف‌ها نیست؛ ما راه‌های میانبر پیدا می‌کنیم. ما علم را از دست اروپایی‌ها می‌قاییم. ما از یاد گرفتن ننگمان نمی‌کند. اسلام می‌گوید قوام دنیا به چند گروه است؛ یکی از آن‌ها کسانی هستند که وقتی نمی‌دانند، درصدد یاد گرفتن باشند؛ از یادگرفتن ننگشان نکند. ما دانش‌هایی را که امروز فرآورده‌ی ذهن و مغز و عقل بشر است، یاد می‌گیریم؛ آنچه را که بلد نیستیم، با کمال میل می‌آموزیم و به استادمان هم احترام می‌کنیم. به کسی که به ما علم بیاموزد، بی‌احترامی نمی‌کنیم؛ اما گرفتن علم از دیگری نباید به معنای این باشد که شاگرد باید تا ابد شاگرد بماند؛ نه، امروز شاگردیم، فردا می‌شویم استاد آن‌ها؛ کمالین که آن‌ها یک روز شاگرد ما بودند، اما الآن شده‌اند استاد ما.»^۱

در مسئله یادگیری دانش و اخذ فناوری از شرق و غرب، بسیاری از افراد دچار اشتباه بزرگی شدند. آن‌ها به جای فراگیری فناوری و علم، تحت تأثیر فرهنگ غربی یا شرقی قرار گرفته و به روشنفکران غرب‌زده یا شرق زده بدل شدند.

○ «در زمان قاجاریه اولین بار نشانه‌ها و نمونه‌های فرهنگ غربی وارد کشور شد. ایرانی‌های اعیان درباری آن روز که اولین قشرهایی بودند که با اروپایی‌ها ارتباط برقرار کردند، نخستین چیزی که یاد گرفتند، دانش نبود؛ عادات و رفتار و نحوه معاشرت آن‌ها را یاد گرفتند. این خط اشتباه و خطا از همان‌جا ترسیم شد. عده‌ای فکر می‌کنند چون غربی‌ها از لحاظ علمی بر ما برتری دارند، پس ما باید فرهنگ و عقاید و آداب معاشرت و آداب زندگی و روابط اجتماعی و سیاسی‌مان را از آن‌ها یاد بگیریم؛ این اشتباه است.»^۲

○ «غرب در تهاجم همه‌جانبه خود، ایمان و خصال اسلامی ما را نیز هدف قرار داد و در سایه متاع دانش خود که همه بدان احساس نیاز می‌کردند، فرهنگ اباحیگری و بی‌مبالاتی در دین و اخلاق را که خود دچار آن است مصرانه به جوامع ما صادر کرد.»^۳

۱. بیانات در دیدار دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های استان همدان ۱۳۸۳/۰۴/۱۷

۲. حسینی خامنه‌ای، علی، پیشین، دیدار جوانان، اساتید، معلمان و دانشجویان دانشگاه‌های استان همدان، ص ۹۳. (۱۳۸۳/۰۴/۱۷)

۳. همان، بیانات در مراسم گشایش هشتمین اجلاس سران کشورهای اسلامی، ص ۱۵۲. (۱۳۷۶/۰۹/۱۸)

این افراد به دلیل جایگاه ویژه اجتماعی در کشور، به سرعت بر فرهنگ عمومی اثرگذارند و بازتاب اثرگذاری آنان بسیار خطرناک است؛ زیرا زمینه‌ساز تسلط فرهنگی غرب و شرق بر کشور هستند.

○ «تسلط فرهنگی از تسلط اقتصادی و از تسلط سیاسی هم خطرناک‌تر است.»^۱

درواقع، با یک نگاه دقیق می‌توان پی برد که امر فرهنگ و هر آنچه با فرهنگ در ارتباط است، چه قدر از اهمیت بالایی برخوردار بوده که با کمترین غفلتی ممکن است مسیر عمومی یک جامعه از جهت فکری، اعتقادی، اقتصادی، سیاسی و... را از مسیر مستقیم و صحیح خود منحرف کند. از این رو در فراگیری علم از غرب یا شرق، باید از تأثیرپذیری فرهنگی به شدت اجتناب کرد.

○ «شاگردی کردن در علم، به معنای تقلید کردن در فرهنگ نیست؛ این نکته‌ی بسیار مهمی

است.»^۲

چند نکته اساسی را می‌توان از بیانات مقام معظم رهبری درباره نحوه برخورد با فناوری‌های نوین برداشت کرد:

۱. فرهنگ، تقلیدپذیر نیست. برخلاف علم که می‌توان موارد مفید آن را از دیگران دریافت کرد؛

۲. برتری علمی به هیچ وجه برتری فرهنگی نمی‌آورد؛

۳. بیگانگان در نفوذ فرهنگی خود فقط به یک جنبه بسنده نکرده بلکه، همه جوانب فرهنگی جامعه را در نظر می‌گیرند؛

۴. اباحیگری در دین و اخلاق از مهم‌ترین اهداف صدور فرهنگ غرب و بیگانه به جوامع اسلامی است؛

۵. خطر تسلط فرهنگی به مراتب بیشتر و ویران‌کننده‌تر از تسلط اقتصادی و سیاسی است.

۹-۱. نپذیرفتن بی‌قید و شرط فناوری

لزوم مراعات کردن بایدها و نبایدهای دینی و به عبارت دیگر، هنجارها و ناهنجاری‌های اجتماعی جامعه اسلامی در همه ابعاد

از قبیل: آموزش، پژوهش، تبلیغات، تولید محتوای خبر و... امری ضروری و مورد تأیید عقلانی به شمار می‌رود.

«نمی‌شود بی‌قید و شرط، هرچه را که از آن سوی مرزها می‌فرستند - اعم از کالای فرهنگی و هم‌چنین امواج

تبلیغی و فرهنگی - پذیرفت. دشمن در کمین است؛ به خصوص در کمین جوانان.»^۳

در اینجا، به چند نمونه از دلایل عدم پذیرش بی‌قید و شرط فناوری از دیدگاه مقام معظم رهبری اشاره می‌شود:

۱. همان، بیانات در اجتماع بزرگ مردم اراک، ص ۲۵. (۱۳۷۹/۰۸/۲۴)

۲. بیانات در دیدار دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های استان همدان، ۱۷، ۱۳۸۳، ۴.

۳. همان، بیانات در جمع مردم ارومیه در استادیوم تختی، ص ۲۰. (۱۳۷۵/۰۶/۲۷)

۱-۹-۱. ترویج فساد و فحشا با فناوری‌های نوین

○ «اولین اقدام آن‌ها هم این است که جوان را به بی‌بندوباری و فساد سوق دهند و فروغ حیا را در او بمیرانند.»^۱

○ «این مورد اخیر - ماهواره - واقعاً گنداب فساد است که تیرهای زهرآگین خود را به سمت ملت‌ها و کشورها هدف‌گیری می‌کند.»^۲

○ «گرایش به مسائل جنسی و شهوانی و امثال این‌ها در سینما، یک مقدار عاملش همین است. می‌خواهند فیلم جاذبه پیدا کند، لذا یکمشت افراد بخصوصی را جمع می‌کنند. متأسفانه این عیب بزرگی است که در بسیاری از فیلم‌های ما دیده می‌شود... بحث سانسور نیست؛ بحث این است که ما نباید به ذهن و دل جوان چیزی را بدهیم که او را به سمت گناه و فساد می‌لغزاند. این غیر از آزاد گذاشتن فکر برای انتخاب در مسئله‌ای است. شما می‌دانید که مسائل احساساتی به کسی فرصت انتخاب نمی‌دهد؛ انسان را به سمتی می‌کشاند، بدون اینکه قدرت انتخاب داشته باشد. این‌ها را من نمی‌پسندم.»^۳

۱-۹-۲. مخدوش کردن چهره اسلام و اعتقادات دینی

○ «در سطح وسیعی از عالم، بر ضد اسلام فیلم می‌سازند و در تلویزیون‌های بین‌المللی منتشر کرده و پخش می‌کنند. هرکسی این فیلم را تماشا کند، اگر خبر از اسلام نداشته باشد، نسبت به اسلام بدبین خواهد شد. رادیوها، خبرنگارها، خبرگزاری‌ها و خبرهای آنان، دائماً در سطح عالم علیه اسلام و علیه ارزش‌های اسلامی کار می‌کنند. این، یک نمونه از پیشرفت تجهیزات دشمنان اسلام است.»^۴

○ «امروز صدها سایت اصلی و هزاران سایت فرعی در اینترنت وجود دارد که هدف عمده‌شان این است که تفکرات اسلامی و بخصوص تفکرات شیعی را مورد تهاجم قرار دهند. تهاجم هم تهاجم استدلالی نیست؛ از روش‌های تخریبی و از روش‌های روان‌شناسانه و غیره استفاده می‌کنند.»^۵

۱. همان، بیانات در دیدار اعضای اتحادیه‌های انجمنهای اسلامی دانش‌آموزان و مسئولان امور تربیتی سراسر کشور، ص ۱۷۰. (۱۳۷۹ / ۱۲ / ۰۸)

۲. همان، بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان، در آستانه‌ی «ماه محرم»، ص ۴۴. (۱۳۷۵ / ۰۲ / ۲۶)

۳. همان، بیانات در دیدار اصحاب فرهنگ و هنر، ص ۷۹. (۱۳۸۰ / ۰۵ / ۰۱)

۴. همان، سخنرانی در دیدار با جمع کثیری از جانبازان، خانواده‌های معظم شهدا، اسراء، ص ۳۴۵. (۱۳۶۸ / ۰۸ / ۲۴)

۵. همان، بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ص ۱۶۷. (۱۳۷۹ / ۱۱ / ۲۷)

۳-۹-۱. ضربه زدن به انقلاب اسلامی و از بین بردن آن

«بودجه تصویب می‌کنند که از طریق اینترنت، انقلاب ایران را از بین ببرند؛ جمهوری اسلامی را

سرنگون کنند! ببینید چه قدر این دشمن، دشمن درمانده‌ای است.»^۱

بنابراین، فناوری‌های نوین و رسانه‌های گروهی نوظهور در صورتی می‌توانند مورد استفاده قرار بگیرند که فاقد ویژگی‌های

زیر باشند:

۱. مخل آسایش و امنیت فردی و اجتماعی نباشند؛
۲. مضر به حال عقاید دینی و آداب و رسوم ملی نباشند؛
۳. در راستای تخریب اصول اساسی انقلاب اسلامی نباشند؛
۴. با هدف ترویج فحشا از قبیل عکس، صوت، فیلم، مجلات مبتذل و انحرافی و... نباشند؛

۱۰-۱. سلب سلطه دشمن از فناوری و رسانه و کنترل آنها

یکی دیگر از راه‌های صحیح مواجهه با فناوری‌های نوین ارتباطی این است که کنترل آن در اختیار کشور باشد. چه آنکه اگر

یک فناوری، بخصوص فناوری رسانه‌ای تحت کنترل نباشد، خسارات زیادی را در جنبه‌های گوناگون بر کشور تحمیل خواهد کرد.

متأسفانه، بنا به دلایل متعدد، تاکنون مسئولان فضای مجازی کشور، کاری جدی برای کنترل ابزارهای نوین رسانه‌ای انجام

نداده‌اند و دستورات مقام معظم رهبری در این خصوص اجرایی نشده است.

○ «این فضای مجازی امروز از فضای حقیقی زندگی ما چند برابر بزرگ‌تر شده؛ بعضی‌ها اصلاً در

فضای مجازی تنفس می‌کنند؛ اصلاً آنجا تنفس می‌کنند، زندگی‌شان در فضای مجازی است.

جوانان هم سروکار دارند با فضای مجازی، با انواع و اقسام چیزها و کارها، با برنامه‌های علمی‌اش،

با اینترنتش، با شبکه‌های اجتماعی‌اش، با مبادلات و امثال این‌ها سروکار دارند؛ خب، اینجا لغزشگاه

است. هیچ‌کس نمی‌گوید آقا جاده نکش. اگر شما در یک منطقه‌ای جاده‌ای لازم دارید، خیلی خب،

جاده بکش، جاده‌ی اتوبان هم بکش اما مواظب باش! آنجایی که ریزش کوه محتمل است، آنجا

محاسبه لازم را بکنید. ما به دستگاه‌های ارتباطی خودمان، به مجموعه وزارت ارتباطات و شورای

عالی مجازی - که بنده از آن هم گله دارم - سفارشمان این است. ما نمی‌گوییم این راه را ببندید؛

نه، این که بی‌عقلی است. یک کسانی نشسته‌اند، فکر کرده‌اند، یک راهی باز کرده‌اند به‌عنوان

۱. همان، بیانات در دیدار مردم مازندران در سالگرد حماسه ۶ بهمن، ص ۲۲۵. (۱۳۸۸ / ۱۱ / ۰۶)

این فضای مجازی و به قول خودشان سایبری؛ خیلی خب، از این استفاده کنید منتها استفاده درست بکنید؛ دیگران دارند استفاده درست می‌کنند؛ بعضی از کشورها طبق فرهنگ خودشان این دستگاه‌ها را قبضه کرده‌اند. ما چرا نمی‌کنیم؟ چرا حواسمان نیست؟ چرا رها می‌کنیم این فضای غیرقابل کنترل و غیر منضبط را؟^۱

برای کنترل فناوری، باید سلطه بیگانگان از آن فناوری سلب گردد. این عمل زمینه‌ای را برای تبدیل یک ابزار خطرناک ناسالم و مضر به یک ابزار کاملاً مفید و مطابق با فرهنگ داخلی مهیا می‌سازد.

○ «همین مسئله مهندسی اطلاعات، این ابزارهای جدیدی که وارد میدان شده است، این‌ها همه ابزارهایی هستند برای تسلط بر فرهنگ یک کشور. بنده با این حرف نمی‌خواهم بگویم این ابزارها را از زندگی خودمان خارج کنیم؛ نه، این‌ها ابزارهایی هستند که می‌توانند مفید واقع بشوند اما، سلطه دشمن را از این ابزارها بایستی سلب کرد.»^۲

○ «نمی‌توانید شما برای این که مثلاً فرض بفرمایید رادیو و تلویزیون داشته باشید، رادیو تلویزیونتان را بدهید در اختیار دشمن؛ اینترنت هم همین‌جور است، فضای مجازی هم همین‌جور است، دستگاه‌های اطلاعاتی و ابزارهای اطلاعاتی هم همین‌جور است، این‌ها را نمی‌شود در اختیار دشمن قرار داد؛ امروز در اختیار دشمن است؛ وسیله و ابزار نفوذ فرهنگی است؛ ابزار سلطه فرهنگی دشمن است.»^۳

کنترل فناوری رسانه‌ای، موجب ایجاد مزیت رقابتی با رقبای منطقه‌ای و بین‌المللی خواهد شد. زیرا پس از کنترل فناوری‌های نوین ارتباطی، محتوای تولید شده بومی، اثرگذاری حداکثری خواهد داشت؛ زیرا دیگر به وسیله دشمن، مهندسی (اطلاعات و ارتباطات) نخواهد شد. همچنین امکان تولید مقرون به صرفه فناوری‌های نوین در کشور ایجاد شده و زمینه حضور سرمایه‌گذاران به وجود خواهد آمد.

۱. همان، بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان. (۹۵/۰۲/۱۳)

۲. همان، بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه الله). (۹۵/۰۳/۱۴)

۳. همان.

○ «امروز رقبای ما زیادند؛ چه رقبای منطقه‌ای، چه رقبای بین‌المللی. ما باید در مقابل این رقبا خود

را از مزیت‌های رقابتی برخوردار کنیم. ظرفیت بالا در کم و کیف محصولات، هر دو موردنظر است.

نباید کمیت، کیفیت را تحت‌الشعاع قرار دهد، و به‌عکس»^۱

با توجه به مطالب بیان‌شده، نکات زیر از بیانات مقام معظم رهبری استنباط می‌شود:

۱. ابزارهای جدید ارتباطی در صورت سلب سلطه دشمن می‌توانند از ابزارهای مفید فرهنگی واقع شوند؛

۲. رادیو، تلویزیون، اینترنت، فضای مجازی و ابزارهای اطلاعاتی که جزء ابزارهای نفوذ فرهنگی و سلطه فرهنگی دشمن

به شمار می‌آیند، نباید کنترل آن در دست دشمن باشد؛

۳. بستن فضای مجازی با همه امکاناتش از قبیل برنامه‌های علمی، مبادلات مالی، شبکه‌های اجتماعی و... راه صحیحی

نبوده و باید آن را بر اساس فرهنگ خود مدیریت کرده و برای آن قانون‌های کنترلی وضع کرد؛

۴. پس از سلب سلطه دشمن از فناوری‌های نوین ارتباطی باید کیفیت و کمیت تولید محصولات را مدنظر قرار داد.

۱۱-۱. اتکا به توانمندی بومی در تولید فناوری

یکی دیگر از مبانی مقام معظم رهبری در مواجهه با فناوری‌های نوین ارتباطی که رابطه مستقیمی با اقتصاد مقاومتی هم

دارد، عبارت است از نوآوری، اختراع خلاقانه، تکیه به استعدادهای داخلی جهت تولید کالاهای باکیفیت فرهنگی، اقتصادی، نظامی

و... که در بی‌نیاز شدن هر چه بیشتر کشور از بیگانگان تأثیر شگرفی دارد.

○ «آنچه امروز جنجال آمریکایی‌ها علیه ایران را به وجود آورده و این‌ها را دستپاچه کرده، این است

که این‌ها دارند می‌بینند که ایران نیروگاه هسته‌ای را به وجود آورده و می‌تواند برق هسته‌ای تولید

کند و سوخت و خوراک آن را هم خودش در داخل تولید می‌کند. این، اولین نقطه نگرانی

این‌هاست... از این ناراحت‌اند که این دانش در داخل رشد کرده و روییده است؛ یعنی درواقع، بومی

است. البته، این به معنای آن نیست که ما این دستگاه را اختراع کردیم؛ نه، بلکه به این معناست

که ما برای فراگیری این کار در خانه آن‌ها نرفتیم»^۲

○ «اعتقادمان این است که باید به تقویت ساخت درونی نظام اهمیت بدهیم؛ این اساس کار است.

از درون، خودمان را باید تقویت کنیم. تقویت درونی با اندیشه کامل، با نگاه عاقلانه و خردمندانه

۱. همان، بیانات در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما، ص ۴۲. (۱۳۸۳/۰۹/۱۱)

۲. همان، بیانات در دیدار هیئت علمی و کارشناسان جهاد دانشگاهی، ص ۱۲. (۱۳۸۳/۰۴/۰۱)

چیزی است ممکن؛ چه به وسیله پیشرفت علمی، چه به وسیله ساخت و مدیریت درست اقتصادی؛

این‌ها کارهایی است که به نظر ما ممکن است.^۱

○ «آمریکایی‌ها با انقلاب اسلامی دشمن‌اند، با جمهوری اسلامی دشمن‌اند، با این پرچمی که شما

مردم بلند کردید دشمن‌اند و این دشمنی با این چیزها فرو نخواهد نشست؛ علاج مقابله با این

دشمنی هم فقط یک چیز است و آن، تکیه به اقتدار ملی و به توان داخلی ملی و مستحکم کردن

هرچه بیشتر ساخت درونی کشور [است]. هرچه در این زمینه ما کار بکنیم، کم است.^۲

○ «بارها به ملت ایران عرض کردیم، بازهم عرض می‌کنیم؛ این دستاوردی که در قضیه فناوری

هسته‌ای به دست ملت ایران افتاد، این یک دستاورد عظیم و تاریخی است؛ و ملت ایران زیر بار

منت هیچ‌کس هم نیست. این یک دانش بومی شده است؛ این را استعداد و شوق و ذوق جوانان شما

و درایت مسئولان شما برای ملت ایران به ارمغان آورده است؛ مال ملت ایران است و هیچ قدرتی

هم قادر نیست این امتیاز را، این فناوری را و این حق بزرگ را از ملت ایران سلب کند.^۳

بنابراین، آنچه مسلم است، بی‌نیازی از فناوری‌های بیگانه در همه زمینه‌ها اعم از فرهنگی، اقتصادی، نظامی، خصوصاً

فناوری‌های نوین ارتباطی در گرو اتکا به استعدادهای بومی و توان داخلی البته، با یک عزم ملی به همراه نظم مدیریتی امکان‌پذیر

خواهد بود.

اگر خواسته باشیم به عبارت گویاتر به توضیح این مطلب بپردازیم، باید گفت که اتکا به تولید فناوری بومی در واقع، همان

رسیدن به اقتصاد مقاومتی است در بُعد اقتصاد و نیز، دستیابی به فرهنگ مقاومتی در بُعد فرهنگ است.

خلاصه

۵. از منظر مقام معظم رهبری، امروز جاده رسانه‌ای و ارتباطات، یک جاده دوجانبه و چندجانبه نیست؛ یک جاده یک‌طرفه

است؛ یعنی باید گفت آنچه را که صاحبان قدرت رسانه‌ای و امپراتوری رسانه‌ای می‌پسندند، با استفاده از علم و فناوری

پیشرفته، به زوایای دنیا منتشر و منعکس می‌کنند.

۶. رسانه‌ها در تولید برنامه‌های خود، ملزم به رعایت خطوط قرمز اسلام و انقلاب اسلامی هستند.

۱. همان، بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری در پایان اجلاس دور روزه خبرگان، ص ۲۹. (۱۳۹۲/۰۶/۱۴)

۲. همان، بیانات در دیدار مردم آذربایجان به مناسبت قیام بیست و نهم بهمن مردم تبریز، ص ۴۴. (۱۳۹۲/۱۱/۲۸)

۳. همان، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم به مناسبت میلاد حضرت علی (علیه السلام)، ص ۱۹. (۱۳۸۷/۰۴/۲۶)

۷. در مبارزه با جنگ رسانه‌ای دشمن و مسائل پیرامون آن، مسئولان در خط مقدم جبهه فرهنگی هستند و نباید بار سنگین این مبارزه را بر دوش مردم گذاشته و از وظایف خود شانه خالی کنند.

۸. در صورتی که کار علمی صورت نپذیرد، کشور محتاج به فناوری غیربومی می‌شود. فناوری غیربومی با خود فرهنگ غیربومی به همراه خواهد آورد. بنابراین تولید فناوری بومی یک ضرورت انکارناپذیر است. در این زمینه باید اتکای کشور به فناوری‌های بومی باشد.

۹. نباید به بهانه جذب مخالفان، در تولید برنامه‌های گوناگون و کارهای رسانه‌ای، از اصول اساسی اسلامی و انقلابی کوتاه آمد.

۱۰. واردات فناوری بدون قید و شرط ممنوع است. فناوری باید مطابق با مبانی دینی و اسلامی وارد و ترویج شود.

۱۱. بدبینی به رسانه دشمن، از اصول اولیه مواجهه با رسانه‌ها است.

۱۲. فناوری‌های نوین ارتباطی زمانی برای کشور مفید هستند که تحت سلطه دشمن مدیریت نشوند و سلب سلطه دشمن، یکی از اولویت‌های مهم کشور است.

۱۳. حکومت در مسئله فرهنگ، دو تکلیف مهم دارد؛ تولید کالای فرهنگی مفید و جلوگیری از کالای فرهنگی مضر.

آزمون‌های چهارگزینه‌ای

۱. مطابق با مبانی مقام معظم رهبری، در مواجهه با رسانه‌ها: (ب)

ا. مسئولان صرفاً مسئولیت واردات رسانه را دارند و محتوا مربوط به مردم است؛

ب. مسئولان در خط مقدم‌اند و نخبگان (حوزه و دانشگاه) تکالیف مهمی دارند؛

ج. همه امور باید توسط مردم انجام بگیرد؛

د. مردم و نخبگان با کمک یکدیگر، امور را پیش می‌برند.

۲. منظور از رصد و برخورد حکیمانه چیست؟ (ا)

ا. فهم جدیدترین روندهای فناوری و امکان برخورد حکیمانه شامل یکی از موارد پذیرش صددرصدی، رد صددرصدی و یا پذیرش موارد سودمند و رد موارد مضر؛

ب. آینده‌پژوهی؛

ج. رصد آخرین تحولات فناوری و فرهنگ‌سازی برای کاهش آسیب‌ها؛

د. بررسی آخرین تحولات فناوری و برنامه‌ریزی برای مسدودسازی آن.

۳. از دیدگاه مقام معظم رهبری در مواجهه با فرهنگ و علم غربی باید چگونه عمل کرد؟ (ج)

ا. لازمه اخذ علم، تقلید فرهنگی است؛

ب. تقلید از فرهنگ غربی و رد علم غربی؛

- ج. پذیرش علم غربی و تقلید از فرهنگ غربی؛
د. عدم تقلید فرهنگ و علم غربی.
۴. یکی از اصول مسلم مواجهه با رسانه‌های دشمن از منظر رهبری مقام معظم: (د)
ا. اصل دشمنی در رسانه، توهم توطئه است؛
ب. ممنوع بودن تقلید فرهنگی؛
ج. خوش‌بینی به رسانه بیگانه؛
د. بدبینی به رسانه بیگانه.
۵. مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری، فناوری‌های نوین در چه صورتی برای ما مفید خواهد بود؟(د)
ا. زمانی که فرهنگ استفاده از آن برای احاد ملت ایجاد شده باشد؛
ب. از منظر ایشان، فناوری به‌صورت کلی غالباً مضر است؛
ج. زمانی که به‌قدر کافی محتوای بومی برای آن فناوری تولید شده باشد؛
د. زمانی که تحت تسلط دشمن نباشد.

درس هفتم: در آمدی بر فلسفه و فرهنگ فناوری با تأکید بر فناوری اطلاعات و ارتباطات

در پایان این درس، از دانش‌پژوه انتظار می‌رود تا بتواند:

۱. فناوری را تعریف کرده و اقسام آن را بیان کند.
۲. با دیدگاه‌های گوناگون پیرامون فناوری آشنایی کامل پیدا کند.
۳. عوامل مؤثر بر فرهنگ فناوری را شرح دهد.
۴. فرهنگ حاکم بر فناوری‌های گوناگون را با توجه به اقسام آن تبیین نماید.

مقدمه

با توجه به پیشرفت فناوری، کمتر کسی است که اهمیت کاربردی انواع و اقسام فناوری‌ها در زندگی روزمره را انکار کند. درواقع، فناوری‌ها در همه ابعاد زندگی انسان؛ اعم از فردی، اجتماعی، کاری، تفریحی، علمی و... حضور مؤثر داشته و نقش اصلی در برطرف کردن نیازهای ضروری او را بر عهده دارند. بنابراین، اگر به فناوری، نقش مکمل انسان در پیشبرد اهداف بلندمدت و کوتاه‌مدت او در عرصه‌های گوناگون و دوره‌های مختلف زندگی او بدهیم، سخن گزافی نگفته‌ایم. باین‌حال بین کارشناسان درباره فلسفه و فرهنگ فناوری اختلاف بسیاری وجود دارد و دیدگاه‌های مختلفی در این زمینه مطرح است.

بعد از یادگیری این مبحث، شما قادر خواهید بود به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

- چه دیدگاه‌هایی درباره فلسفه فناوری وجود دارد؟
- چه اشکالاتی به نظریات مشهور فلسفی درباره فناوری وارد است؟
- فرهنگ فناوری به چه عواملی بستگی دارد؟

۱. فلسفه فناوری

۱-۱. تعریف فناوری

فناوری یا تکنولوژی جزء آن دسته از واژه‌هایی است که تعاریف و مفهوم‌شناسی فراوانی درباره آن ارائه شده است؛ در اینجا، ابتدا به این تعاریف آن اشاره کرده و سپس، تعریف نهایی و جامع را برمی‌گزینیم.

فرهنگ فارسی معین در معنای لغوی واژه «فناوری» دو معنا را لحاظ کرده است: نخست این که، به معنای «تکنولوژی، علم به صنایع و حرفه‌هاست» و دیگر این که، به معنای «مجموع اصطلاحات فنی و صنعتی» می‌باشد.^۱

ابتدا به چند تعریف از کتاب مبانی و مدیریت فناوری اطلاعات اشاره شده و سپس، تعاریف دیگری به دنبال آن خواهد آمد:

- فناوری: کلیه دانش‌ها، فرآیندها، ابزارها، روش‌ها و سیستم‌های به‌کاررفته در ساخت محصولات و ارائه خدمات است.^۲
- فناوری عبارت است از مجموعه‌ای از فرایندها، روش‌ها، فنون، ابزار، تجهیزات، ماشین‌آلات و مهارت‌هایی که توسط آن‌ها کالایی ساخته می‌شود یا خدمتی ارائه می‌گردد.^۳
- فناوری عامل تبدیل منابع طبیعی، سرمایه و نیروی انسانی به کالا و خدمات است که عناصر متشکله و یا ارکان آن عبارت است از: سخت‌افزار، انسان‌افزار یا نیروی انسانی متخصص، فناوری متبلور در اسناد و مدارک یا اطلاعات، سازمان‌ها یا نهادافزار.^۴

۱. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران، انتشارات نا‌من، ۱۳۸۴ هـ ش، ذیل واژه «فناوری».

[فناوری (ف و) (ا): ۱ - تکنولوژی، علم به صنایع و حرفه‌ها. ۲ - مجموع اصطلاحات فنی و صنعتی.]

۲. همان.

۳. همان.

۴. همان.

○ فرهنگ لاروس: فناوری، به مطالعه ابزارها، شیوه‌ها و روش‌های مورد انتظار و مورد استفاده در حوزه‌های گوناگون صنعت اطلاق می‌شود.^۱

○ تکنولوژی عبارت است از دانش و مهارت‌های لازم برای تولید کالا و خدمات که حاصل قدرت فکری و شناخت انسان و ترکیب قوانین موجود در طبیعت می‌باشد.^۲

○ تکنولوژی استعمال علم در احتیاجات روزانه زندگی است، فواید آن بی‌شمار است اغلب آن‌ها نیکو و بعضی نکوهیده هستند از آن جمله است بهره‌کشی از آدمی و بنده‌ی ماشین شدن انسان و پرستش ماشین و در پایان همه، آخرین آفریده‌ی شیطانی آدمی یعنی، بمب اتمی.^۳

○ انسان برای این‌که محیط طبیعی پیرامون خود را برای زندگی آماده کند از آب‌و خاک و سنگ و چوب و گیاهان و حیوانات استفاده می‌کند تا بتواند از آن‌ها ابراز و ادوات تهیه کند؛ یعنی، ابزار و ادواتی که حیات فرهنگی جوامع به آن‌ها بسته است، صور اجتماعی، فعالیت‌های تکنیکی را عرضه می‌کنند... در مجموع، شناخت این‌گونه ابزار و ادوات و نحوه‌ی کاربرد و شرایط استفاده از آن‌ها را تکنولوژی می‌گویند.^۴

○ تکنولوژی ریشه یونانی دارد و از دو کلمه Techne و Logic تشکیل شده است. Techne به معنی هنر، مهارت و آن چیزی است که آفریده انسان، بشر و در مقابل Arche به معنی آفریده خدا می‌باشد. Logie یا Logic در یونان قدیم به معنی علم، دانش و خرد به کار می‌رفته است. به این ترتیب، تکنولوژی در ترکیب این دو کلمه هنر و مهارت در دانش و علوم را تداعی می‌کند و این مفهوم نهفته است که انسان خردمند در تعامل با طبیعت به قوانین عام آن دست می‌یابد و با بازآفرینی این قوانین در محیط و شرایط دلخواه کاربردهای مورد نظر خود را ایجاد می‌نماید.^۵

○ تکنولوژی عبارت است از دانش فنی؛ [و] صنعت مجموعه آفرینندگی‌های انسانی است که می‌کوشد تا طبیعت را تحت اراده خودش قرار بدهد.^۶

○ گالبریت: تکنولوژی عبارت است از کاربرد سامانمند تکنولوژی علوم و یا نوع دیگری از دانش و اطلاعات نظام‌یافته که در جهت عملیاتی کردن نیازها مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.^۷

○ ارنست: تکنولوژی به عنوان راه کارها و اهدافی تلقی می‌شود که انسان‌ها را به تولید ماهرانه و اثربخش رهنمون می‌کند، تکنولوژی به مؤلفه‌هایی گفته می‌شود که هنرمندانه توسط انسان‌های باتجربه، با اطلاعات و دانش به کار گرفته می‌شوند و آنان را به خلق ایده، محصول یا سرویس نائل می‌کند.^۸

۱. همان.

۲. عباسپور، مجید، تکنولوژی و جهان امروز، تهران، صدرا، ۱۳۶۶ ش، ص ۲۱۲.

۳. سارتون، ژرژ (جرج)، شش بال علم، ترجمه احمد آرام، تهران، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۴ ش، ص ۱۱.

۴. روح‌الامینی، محمود، مبانی انسان‌شناسی، تهران، عطار، ۱۳۷۴ ش، چاپ چهارم، ص ۹۸-۹۹.

۵. کریمیان، مهدیه، تکنولوژی و فرهنگ، تهران، دانشگاه جامع علمی — کاربردی، مقطع کارشناسی رشته مدیریت امور فرهنگی، پاییز ۱۳۸۹ ش،

ص ۲.

۶. همان.

۷. همان.

۸. همان.

○ رونبرگ و فریشتاک: تکنولوژی عبارت است از دانش مربوط به محصول، فرآیند و سازمان تولید که برای تولید کالا و خدمات به کار گرفته می‌شود.^۱

○ نژی: تکنولوژی در مطالعات مردم‌شناسی به ابزاری اشاره دارد که انسان‌های نخستین برای حفظ بقای خود به کار می‌برده‌اند؛ امروز کاربرد تکنولوژی به‌طور عمده اشاره به اسباب تکنیکی نظیر ماشین‌ها، ابزار و تجهیزات، خودروها، کشتی‌ها و ساختمان‌ها و بزرگراه‌ها دارد.^۲

با توجه به معانی مختلفی که درباره واژه فناوری یا تکنولوژی ارائه شده، باید به این نکته توجه داشت که وجود تعاریف فراوان و مختلف از یک موضوع، بیان‌گر ضعف و ناتوانی تئوری و عملی آن نیست بلکه، این کثرت معانی و تعاریف به خاطر این است که موضوع فناوری یا تکنولوژی یک مقوله پیچیده، نوظهور، گسترده، ژرف، عمیق و پرکاربرد است.

بعد از بیان تعاریف و مفهوم‌شناسی‌های مختلف، اینک با یک جمع‌بندی به بیان تعریف جامع و نهایی می‌پردازیم: «فناوری یا تکنولوژی به معنای به کار گرفتن عملی منظم و جهت‌دار از معلومات علمی (همه دانش‌ها)، قدرت فکری، تجربیات، دستاوردهای علمی، ایده‌ها، ابزارها، روش‌ها، فنون، تجهیزات، ماشین‌آلات، صنایع، مهارت‌ها، منابع طبیعی، سازمان‌ها، سرمایه و نیروی انسانی، شناخت انسان و ترکیب قوانین موجود در طبیعت برای تولید کالا، خدمت، فراورده‌های مطلوب جامعه، ساختن ملزومات و مصنوعات است.»

۲-۱. چیستی فلسفه فناوری^۳

علت وجودی و حکمت بهره‌برداری از فناوری (تکنولوژی) یکی از مهم‌ترین مباحث مطرح درباره فناوری است که دیدگاه‌های مختلفی پیرامون آن وجود دارد. درواقع، اندیشیدن در چیستی فناوری در درجه اول و سپس، سؤال از سرشت، حقیقت و ماهیت فناوری، همان بیان فلسفه فناوری می‌باشد. موضوع اصلی و محوری در فلسفه فناوری، جایگاه انسان در طبیعت و ارتباط آن دو نسبت به یکدیگر است.

بحث فلسفه فناوری بر «هستی‌شناختی» استوار است؛ یعنی، در فلسفه فناوری با پرسش‌هایی درباره چیستی، چگونگی و ماهیت فناوری روبه‌رو هستیم: آیا فناوری ذاتاً مستقل است یا فقط یک ابزاری است که در دست انسان قرار گرفته است؟ آیا فناوری محصول تصمیم، اراده و فکر بشری است (معلول) یا این که دارای منطقی و روشی است جدای از اراده انسان برای تولید محصول (علت)؟ آیا فناوری باعث شکل‌گیری فرهنگ و جامعه می‌شود یا برعکس؛ فرهنگ و جامعه باعث شکل‌گیری فناوری می‌شوند؟ آیا می‌توان برای فناوری یک نقطه تعادلی تصور کرد یا این که، شهوت آن سیری‌ناپذیر است؟^۴ بنابراین، فلسفه فناوری به ماهیت فناوری در همه ابعاد؛ اعم از صنعتی، آموزشی، ارتباطی، سازمانی، رسانه‌ای و... با هدف بررسی رابطه آن با انسان در ابعاد فردی، اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی، اقتصادی و... می‌پردازد.

۱. همان، ص ۴.

۲. همان.

۳. Philosophy of Technology.

۴. ر.ک: منجرمنجمی، علیرضا، «تأملی در گفتگوی فلسفه علم و فلسفه تکنولوژی: موانع و راه‌کارها»، از فصلنامه «روش‌شناسی علوم انسانی»، (علمی - پژوهشی)، شماره ۸۵، زمستان ۱۳۹۴ ش، ص ۱۰۵ - ۹۱.

بیان این نکته می‌تواند مکملی بر بحث تعریف فلسفه فناوری بوده و طرح آن مناسب این جایگاه باشد و آن این‌که، برخی با ذوق ادبی به عبارت «فلسفه فناوری» نگاه کرده و آن را از دو دریچه مورد بررسی قرار داده‌اند: یکی این‌که، لفظ «فناوری» فاعل باشد که منتج به یک نتیجه خاصی می‌شود. دیگر این‌که، لفظ «فناوری» مفعول باشد که در آن صورت نیز، یک نتیجه دیگری حاصل خواهد شد ولی، هر کدام از دو صورت که باشد، تفاوت چندانی در کاربرد فلسفه فناوری برای مباحث گوناگون نخواهد داشت.

«از عبارت "فلسفه تکنولوژی" دو مفهوم کاملاً متفاوت می‌توان برداشت کرد. چنانچه "تکنولوژی" را فاعل این ترکیب ملکی محسوب کنیم که نمایانگر کلمه دارای نقش فاعل یا کنشگر است، فلسفه تکنولوژی درواقع تلاش تکنولوژیست‌ها یا مهندسان برای تبیین یک فلسفه تکنولوژیک خواهد بود. در مقابل، چنانچه "تکنولوژی" را مفعول این ترکیب ملکی بدانیم، که نشان‌دهنده موضوع مورد بررسی باشد، آنگاه فلسفه تکنولوژی بر تلاش دانش‌آموختگان حوزه علوم انسانی به‌خصوص فلاسفه دلالت دارد که تکنولوژی را به عنوان موضوعی برای تفکرات روشمند خود قلمداد می‌کنند.

همانند ترکیب ملکی "فرایند تولید" در اینجا نیز اگر تولید را فاعل بگیریم به‌مثابه آن است که پدیده‌ها را از دریچه تولید بنگریم، مثلاً کاشت و پرورش یک درخت را تولید میوه تفسیر کنیم و سیستم دانشگاه و تحصیل را تولید یک متخصص، حال همه چیز را می‌توان در پرتو این نگرش مورد ارزیابی قرار داد؛ اموری از قبیل ابزار و تجهیزات تولید، دستورالعمل تولید و یا فرایند تولید. در اینجا فرایند در سایه تولید معنی پیدا می‌کند و همان‌طور که تولید میوه یا متخصص می‌تواند ابزار و تجهیزات و یا دستورالعمل داشته باشد می‌تواند فرایند نیز، داشته باشد. اما اگر فاعل را فرایند بدانیم چنان است که همه پدیده‌ها را فرایندی تفسیر کنیم در این صورت کاشت و پرورش درخت فرایند تبدیل یک دانه به نهال، درخت و بعد از آن میوه است، هم‌چنین سیستم دانشگاه و تحصیل چیزی نیست جز فرایندی که در آن به دانش، مهارت و ... شخص افزوده می‌شود و در فرایند تولید همان‌گونه که فرایند، دیگر پدیده‌ها را تفسیر می‌کند تولید را نیز، معنی می‌کند و تولید را چیزی نمی‌داند جز یک فرایند.»^۱

درواقع، این بحث بیان‌گر چگونگی نوع تولید و شکل‌گیری یک فناوری را از دو منظر بررسی می‌کند و مسلم است که درهرصورت، تعبیری در مفهوم وجودی فلسفه فناوری ایجاد نشده و فرایند کاربردی آن بر اساس تعریف ارائه‌شده از آن، یکسان و ثابت خواهد بود.

۳-۱. تعریف فلسفه فناوری

به‌تناسب دیدگاه‌هایی که درباره فناوری و شیوه بهره‌گیری از آن وجود دارد، تعاریف متعددی نیز، از فلسفه فناوری ارائه شده است؛ در اینجا، به برخی از این تعاریف اشاره می‌شود:

۱. ترابی، تقی - دهقانی، امراله، «فلسفه تکنولوژی»، ۱۳۹۳ ش، ص ۲۱.

○ فلسفه تکنولوژی به تعبیری بسیار ساده و اجمالی، عبارت است از تأمل و تفکر فلسفی در باب چیستی و حقیقت تکنولوژی. به بیان دیگر، فلسفه تکنولوژی خواهان اندیشیدن و پاسخ‌گویی به این پرسش است که تکنولوژی چیست و چه سرشتی دارد.^۱

○ فلسفه تکنولوژی عبارت است از تأمل و تفکر فلسفی در باب چیستی و حقیقت تکنولوژی.^۲

○ فن‌آوری پدیده‌ای بشری است و همچون سایر پدیده‌های بشری و طبیعی، موضوع پرسش و اندیشه فلسفی قرار می‌گیرد. پرسش و اندیشه فلسفی در باب فن‌آوری [فلسفه فناوری] شامل مواردی از این قبیل است: فن‌آوری چیست؟ چه جایگاهی برای آن در موجودیت بشری وجود دارد؟ منزلت معرفت‌شناختی آن چیست؟ و نسبت آن با فرهنگ و جامعه بشری کدام است؟^۳

○ فلسفه تکنولوژی نیز، در یک مفهوم عام، تأملی نظام‌مند درباره ماهیت تکنولوژی است. پاسخ به سؤالاتی مانند تکنولوژی چیست؟ برای نوع بشر چه جایگاهی دارد؟ منزلت معرفت‌شناختی آن چیست؟ و آن با انسان، فرهنگ، و جامعه بشری چه نسبتی دارد؟ به فلسفه تکنولوژی مربوط است.^۴

بعد از بیان تعریف‌های ارائه شده می‌توان یک تعریف نسبتاً جامع و کاملی از فلسفه فناوری مطرح کرد:

«فلسفه فناوری عبارت است از تفکر و دقت نظر فلسفی همراه با پرسش، درباره «چرایی»، «چیستی»،

«چگونگی» و «حقیقت» تکنولوژی (فناوری) و درخواست پاسخ منطقی از این پرسش‌ها.»

۴-۱. دیدگاه‌ها درباره فلسفه فناوری

درباره فلسفه فناوری - که به نوعی روش استفاده و بهره‌مندی آن را هم تحت تأثیر قرار می‌دهد - نظریه‌هایی وجود دارد که در اینجا، به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

۴-۱-۱. ابزار انگاری (فناوری، یک ابزار محض و خنثی)

این دیدگاه معتقد است که فناوری به مثابه یک ابزار خنثی است که به‌طور کامل در خدمت اهداف مجریان جامعه اعم از کارگزاران و سیاست‌گذاران بوده و در مقایسه با اهداف دیگر، هیچ ترجیحی ندارد.

«ابزار باوری (instrumentalism): این نظریه می‌گوید تکنولوژی صرفاً ابزاری در دست انسان است

لذا نه ارزش بار است و نه توان تغییر اجتماعی دارد. این انسان است که تکنولوژی را برای رسیدن

به هدف خود به کار می‌گیرد، ابزار از خود هویتی ندارد. بی‌معنی است که بگوییم ابزار چه می‌خواهد یا چه

موضعی دارد، فقط انسان دارای قصد، موضع و رویکرد است. انسانی که از چاقو استفاده می‌کند دارای

موضع است اما خود چاقو موضعی ندارد، خنثی است و تابع کامل اراده کاربر خود است.»^۵

۱. ر.ک: ریحانی، میرحجت، «فلسفه فناوری»، ۱۳۹۲ ش، مقاله هشتم.

۲. ر.ک: عبدالکریمی، بیژن، «فلسفه تکنولوژی چیست؟» فصلنامه «بازتاب اندیشه»، شماره ۱۰۶، بهمن ۱۳۸۷ ش، ص ۸۸ - ۷۸.

۳. ر.ک: باقری، خسرو، «فلسفه فن‌آوری و آموزش فن‌آوری»، از مجله «رون‌شناسی و علوم تربیتی»، شماره ۱، ۱۳۸۱ ش، ص ۹۸ - ۷۵.

۴. نیلی احمدآبادی، محمدرضا، «جستارهای فلسفه دین: تبیین مبانی تکنولوژی با نگرش تسخیر خلقت»، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال اول، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۱ ش، ص ۱۳۱.

۵. شریف‌زاده، رحمان - مقدم حیدری، غلامحسین، «فلسفه علم: خروج از دوگانگی تکنولوژی خودمختار و تکنولوژی به مثابه وسیله صرف (بر

یکی از تصورات عمده در فلسفه فناوری، این است که فناوری را امری طبیعی، خنثی در نظر می‌آورد. طبق این تصور، فناوری بخشی از طبیعت آدمی است. انسان، همچنان که برای رفع نیازهای خود از اندام‌های خویش استفاده می‌کند، ابزارها و وسایلی را نیز، به کار می‌گیرد یا می‌آفریند تا بهتر و مؤثرتر به این امر اقدام کند. به تعبیر مک لوهان: فناوری به منزله بسط اعضای بدن آدمی و پشتیبانی برای ضعف‌های زیستی طبیعت آدمی است. در این دیدگاه، فناوری همچنان که طبیعی است، به لحاظ ارزشی، خنثی نیز تلقی می‌شود. رشد و تحول فناوری، تابعی از امور فرهنگی، اجتماعی و ارزشی محسوب نمی‌شود. براساس این دیدگاه در فلسفه فناوری، مسئولیت در زمینه فناوری، در مقام به کارگیری آن مطرح است نه در مقام تولید یا پدید آوردن و این از نتایج خنثی دانستن فناوری است.^۱

بنابراین، این گونه می‌توان استنباط کرد که ویژگی‌های بارز ابزارمحور بودن فناوری عبارت‌اند از:

۱. فناوری، ابزار محض است؛
۲. فناوری، ابزار محض بی‌هویت است؛
۳. فناوری، ارزش‌پذیر نیست؛
۴. فناوری، دارای استقلال نسبی است؛
۵. فناوری، قدرت تغییرات اجتماعی را ندارد؛
۶. محوریّت با انسان است؛
۷. فناوری؛ ابزار، موضع و رویکردی نداشته (خنثی است) و تابع اراده انسان است؛
۸. فناوری، فقط جنبه کاربری داشته و در مقام تولید، مسؤولیت‌پذیر نیست.

۲-۴-۱. جبر انگاری (فناوری، یک تحول خارج از کنترل)

این دیدگاه معتقد است که فناوری یک تحولی است که به اجبار وارد زندگی انسان شده و خود را بر او تحمیل کرده و انسان هم، آن را بی‌هیچ قید و شرطی پذیرفته است.

«جبرباوری (determinism): طبق این نظریه ساخت و تحول تکنولوژی بر اساس منطقی درونی شکل می‌گیرد. این تحول خارج از کنترل انسان است. به عبارتی دیگر، تکنولوژی‌های گذشته تکنولوژی‌های آینده را متعین می‌کنند و انسان نمی‌تواند [باعث] تحول تکنولوژی، ساخت تکنولوژی‌های جدید، و حتی تغییر آن شود. خود انسان هم چون وسیله‌ای صرف است که تحول تکنولوژی را واقعیت می‌بخشد. هایدگر و ایلول هر دو معتقد به نوعی جبرگرایی هستند، در دیدگاه هر دو تحول تکنولوژی خارج از کنترل انسان است، با این تفاوت که هایدگر، بر خلاف ایلول، منطق تحول تکنولوژی را امری تکنولوژیک نمی‌داند.»^۲

اساس دیدگاه برونو لاتور)، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال پنجم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۴ ش، ص ۳۲.

۱. خسروی، علی‌اکبر - پوشنه، کامبیز - کیانی بختیاری، ابوالفضل، «مبانی و منطق آموزش فناوری»، نشریه نشاء علم، سال دوم، شماره اول، دی ماه ۹۰، ص ۷۳.

۲. شریف‌زاده، رحمان - مقدم حیدری، غلامحسین، پیشین، ص ۳۲.

تکنولوژی به هیچ وجه یک ابزار نیست. برعکس، ابناء بشرند که کاملاً در چنگ تولیدات تکنولوژیک گرفتارند، تولیداتی که با ضرورتی قانون وار توسعه پیدا می‌کنند. این دیدگاه اغلب جبرگرایی تکنولوژیک نامیده شده است. اما معلوم نیست که موضوع جبرگرایی تکنولوژیک چیست. در این دیدگاه می‌توان مواضع متفاوتی از قبیل مواضع مارتین هایدگر و هرمان اشمیت را یافت.^۱ با توجه به مطالب بیان شده می‌توان گفت که نظریه جبر انگاری دارای شاخصه‌های زیر می‌باشد:

۱. توسعه و تحول فناوری براساس قانون و یک منطق درونی است؛
۲. انسان در خدمت فناوری است؛
۳. تحول فناوری از کنترل انسان خارج است؛
۴. انسان در برابر فناوری، همانند ابزاری برای واقعیت‌بخشی به تحول آن است.

۳-۴-۱. ذات انگاری (فناوری، یک ذات نفوذکننده)^۲

این دیدگاه معتقد است که ماهیت و ذات فناوری دارای تأثیر و خواصی است که در رفتارهای فردی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، سیاسی و ... نفوذ کرده و تغییراتی را ایجاد می‌کند.

«ذات‌باوری (substantivism): این نظریه مقابل ابزارگرایی است. ذات باوران می‌گویند تکنولوژی دارای ماهیت و ذات خاص خود است. این ذات توان تغییر معادلات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را دارد. به عبارتی دیگر، تکنولوژی ابزاری خنثی و عاری از ارزش نیست بلکه دارای ماهیتی است که تأثیر اجتماعی - فرهنگی دارد. اکثر فیلسوفان تکنولوژی، مانند ایلول، هایدگر و وینر ذات‌باورند.»^۳

درواقع، نقش فناوری در این دیدگاه، نقش مهم و کاربردی است که تمام ابعاد زندگی انسان و یا به تعبیر دیگر، تمام ابعاد یک جامعه را تحت تأثیر خود قرار داده و با ایجاد تحول در آن، یک جامعه نیز، متحول خواهد شد. بنابراین، می‌توان گفت که مهم‌ترین شاخصه‌های این دیدگاه عبارت‌اند از:

۱. فناوری دارای ارزش ذاتی است؛
۲. فناوری دارای یک ماهیت و ذات تأثیرگذار است؛
۳. فناوری قدرت تغییر و تحول دارد؛
۴. تغییرات و تأثیرگذاری فناوری شامل ابعاد مهم جامعه از جمله: اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌شود.

۱. ر.ک: باشگاه اندیشه: فلسفه تکنولوژی و نظریه رسانه‌ها. (www.bashgah.net/fa/content/show/) (۱۴۷۰)

۲. به این نوع از فناوری، رویکرد فرهنگی - تک ارزشی بودن فناوری هم گفته می‌شود:

(رویکرد فرهنگی - تک ارزشی بودن فناوری در مقابل دیدگاه اول، گرایشی وجود دارد که در آن، فناوری نه به صورت امری طبیعی و خنثی، بلکه به منزله امری ارزشی در نظر گرفته می‌شود. بر اساس این دیدگاه توسعه فناوری تابعی از امور فرهنگی، اجتماعی و ارزشی است. هابرماس از دو گونه عالقه و عمل در آدمی سخن می‌گوید: عالقه و عمل فنی یا ابزاری و عالقه و عمل ارتباطی، این دو گونه عمل آدمی را نه چون اجزای نظام اجتماعی بلکه چون دو چارچوب انتزاعی فراتجربی در نظر می‌گیرد که حاکی از ویژگی‌های پایدار انسانی است. عمل ابزاری در ارتباط با طبیعت و به صورت الگو برداری از طبیعت جلوه گر می‌شود و محمل آن نیز علم و فناوری است.) (خسروی، علی‌اکبر - پوشنه، کامبیز - کیانی بختیاری، ابوالفضل، «مبانی و منطق آموزش فناوری»، نشریه نشاء علم، سال دوم، شماره اول، دی ماه ۹۰، ص ۷۳).

۳. شریف‌زاده، رحمان - مقدم حیدری، غلامحسین، پیشین، ص ۳۲.

۴-۴-۱. ارزش‌انگاری یا اراده‌انگاری (فناوری، دارای ارزش‌های قابل تغییر)^۱

این دیدگاه معتقد است که فناوری و نوع بهره‌برداری از آن در اختیار انسان بوده به گونه‌ای که ارزش‌های جامعه از قبیل باورها، گرایش‌ها، رفتارها و ساختارها براساس شرایط زمانی و مکانی به نفع جامعه قابل تغییر است.

«اراده‌باوری (voluntarism): این نظریه می‌گوید انسان به شکلی مختار، تکنولوژی را می‌سازد و متحول می‌کند. البته، در ساخت تکنولوژی همواره محدودیت‌هایی وجود دارد؛ اراده باوری به این معنا نیست که اگر مثلاً انسان "اراده" کرد بتواند آن را عملی کند. برای نمونه اگر اراده کرد اتومبیلی بسازد که فقط با اکسیژن کار کند، ماشینی که نه نیاز به سوخت‌گیری داشته باشد و نه هوا را آلوده کند. [بلکه] این نظریه می‌گوید در چارچوب محدودیت‌های تکنیکی و فیزیکی، این انسان است که تعیین می‌کند که یک ماشین چه طرح و کارکردی داشته باشد.»^۲

این نوع نگاه به فناوری، نسبت به دیدگاه‌های دیگر متریقی‌تر بوده کمتر انسان را دچار انفعالی می‌کند. مطابق این دیدگاه، فناوری آن گونه که شرایط و محیط فرهنگی جامعه اقتضا می‌کند باید عرضه شود و در اختیار افراد قرار بگیرد. حکم: این فناوری یک فناوری پویاست؛ به گونه‌ای که می‌توان آن را در معرض تحلیل، پرسش، انتقاد و واکاوی قرار داد و بر حسب اقتضائات اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، سیاسی و نیز، براساس شرایط مکانی و زمانی، ارزش‌های آن را به نفع خود تغییر داد.

با توجه به این مطالب، می‌توان گفت که بر اساس این دیدگاه، فناوری دارای سه ویژگی مهم است:

۱. نقش اراده انسان در بهره‌گیری از فناوری بسیار پررنگ است؛
۲. تغییر و تحول فناوری به‌طور کامل، در اختیار انسان است؛
۳. در ایجاد و تغییر فناوری محدودیت‌هایی جهت مدیریت صحیح آن وجود دارد.

۵-۱. نقادی بر نظریات فلسفه فناوری

صرف‌نظر از این که این نظریه‌ها درست و یا نادرست است، به نظر می‌رسد که حداقل دو اشکال کلی بر این ۴ نظریه وارد است. دقت به این دو اشکال موجب می‌شود اساساً صحت و یا حداقل کامل بودن هر یک از نظریه‌ها به شدت مخدوش شود. دلایل مخدوش بودن نظریات سه‌گانه:

۱-۵-۱. عدم تمایز بین فناوری و محصول فناوری

بدین معنا که به عنوان مثال بین فناوری هسته‌ای و محصولات آن مانند بمب هسته‌ای، برق هسته‌ای، کشاورزی هسته‌ای و... تفاوتی قائل نشده‌اند. همچنین بین فناوری شیمی و محصولات آن از قبیل کِراک و داروی ضد سرطان نیز تمایزی در نظر

۱. رویکرد طبیعی، فرهنگی، چند ارزشی بودن فناوری هرچند فناوری‌ها توسط انسان تولید می‌شود اما کارکردها، آثار و نتایج آن‌ها گاه از حدود انتظار و پیش‌بینی تولید کنندگان آن‌ها نیز فراتر می‌رود. بنابراین، فناوری از خصیصه مهمی برخوردار است که همان بروز تدریجی ویژگی‌های مصنوعات بشری است. باتوجه به چنین روابط پیچیده‌ای میان فناوری و امور اجتماعی و فرهنگی، نمی‌توان برخلاف رویکردهای اول و دوم فناوری را خنثی و یا تک ارزشی و در تقابل با فرهنگ دانست. بر همین اساس است که ماهیت چند ارزشی فناوری مورد توجه قرار گرفته است. (خسروی، علی‌اکبر — پوشنه، کامبیز — کیانی بختیاری، ابوالفضل، «مبانی و منطق آموزش فناوری»، نشریه نشاء علم، سال دوم، شماره اول، دی ماه ۹۰، ص ۷۳).

۲. شریف‌زاده، رحمان — مقدم حیدری، غلامحسین، پیشین، ص ۳۱.

نگرفته‌اند. این در حالی است که نظریه پردازان برای اثبات نظریه خود در مورد اصل فناوری به مسائل پیرامون برخی محصولات فناوری متوسل شده‌اند. به عبارت دیگر اگر درباره اصل فناوری اطلاعات و ارتباطات صحبت می‌شود، نباید به سراغ مصادیق آن رفت؛ بلکه باید درباره ذات این فناوری به قضاوت نشست که چه فرصت‌ها و محدودیت‌هایی دارد؟ قابلیت و محدودیت‌های این فناوری تا چه اندازه با انسان و مسائل مرتبط با او در تناسب و یا در تضاد است؟ چقدر می‌تواند نیازهای انسان را پاسخ دهد و او را به سمت رشد و تعالی سوق دهد؟ تا چه اندازه می‌توان این فناوری را توسعه داد و در امور گوناگون مرتبط با انسان دخیلش کرد؟ مثلاً در فناوری اطلاعات و ارتباطات مواردی مانند: ۱. سرعت بالا، ۲. سهولت دسترسی، ۳. قیمت پایین، ۴. بی‌بهره بودن از احساسات بشری ۵. ناتوانی در انتقال احساساتی مانند حس لامسه، بویایی و چشایی (تنها انتقال برخی از احساسات مرتبط با بینایی و شنوایی امکان دارد)، ۶. تناسب حداقلی با زمان و مکان و یا حتی عدم تناسب با زمان و مکان، ۷. نداشتن روح و روان و... از ویژگی‌های ذاتی شمرده می‌شود.

این فناوری با چنین ویژگی‌هایی تا چه اندازه با بشر محدود به زمان و مکان، سرشار از احساسات قوی، دارای روح و جسم، برخورداری از شاخصه‌های فطری و غریزی و ... تناسب دارد و می‌تواند نیازهای گوناگون بشری را پاسخ دهد؟ البته در اینجا مفهوم موردنظر از کلمات «نیاز و پاسخ»، نیاز و پاسخ حقیقی است و نه کاذب. به عنوان نمونه پاسخ قرص اکستازی به نیاز انسان به شادی، کاذب است و نه واقعی.

غالباً برخی نظریه پردازان، بدون توجه به این نکته، با تکیه بر مزایا و یا معایب برخی محصولات فناوری، اصل آن تأیید و یا رد کرده‌اند.

۲-۵-۱. بی توجهی به عوامل مؤثر بر نحوه بکارگیری فناوری

بی توجهی به عوامل مؤثر بر نحوه بکارگیری فناوری نیز اشکال دیگری است که نظریه پردازان فلسفه فناوری، معمولاً بدان دچار هستند. عوامل متعددی منجر به اثرگذاری فناوری می‌شود که در مجموع موجب ایجاد فرهنگی توسط فناوری می‌گردد. شاید اگر این سؤال که «فرهنگ یک فناوری از چه عواملی نشأت می‌گیرد؟»، مورد امعان نظر قرار می‌گرفت، کمک شایانی در رد و یا قبول اصل و یا بخشی از فناوری‌ها و محصولات آن می‌کرد.

۲. فرهنگ فناوری با تأکید بر فناوری اطلاعات و ارتباطات

همانگونه که بیان شد، موضوع فرهنگ فناوری آنگونه که باید مورد توجه قرار نگرفته است. غالب کارشناسان و نظریه پردازان به دقت به این موضوع نپرداخته‌اند و آن را مورد مذاقه قرار نداده‌اند. نخبگان و مسئولان بدون توجه عمیق به مقوله فرهنگ فناوری، اقدام به رد و یا قبول فناوری کرده‌اند.

۲-۱. عوامل مؤثر در فرهنگ فناوری

عوامل متعددی در پدیدآمد فرهنگ ابزار و فرهنگ آفرینی ابزار دخیل هستند. برخی از مهمترین عوامل عبارتند از:

۲-۱-۱. مدیریت

ابزارها از جهات گوناگون با یکدیگر متفاوتند. برخی وجوه تفاوت در موضوع فلسفه فناوری مورد بررسی قرار گرفته و موجب پیدایش نحله‌های گوناگون در این زمینه گشته است. در این قسمت قصدی برای بررسی نظریات گوناگون فلسفه فناوری وجود ندارد؛ اما به دلیل غفلت از نکاتی مهم، به برخی وجوه تاثیرگذار فلسفه فناوری از منظر انقلاب اسلامی پرداخته می‌شود. یکی از جهات تفاوت ابزارها با یکدیگر، بسیط یا غیر بسیط بودن آنهاست. ابزار بسیط ابزاری است که خوبی و بدی آن در یک چیز است؛ مثلاً چاقو ابزاری بسیط هست که خوبی و بدی آن در برندگی آن است؛ به عبارت دیگر می‌توان با بُرندگی چاقو، انسان

بی گناهی را کشت و یا اینکه میوه‌ای حلال را پوست کند. بنابراین در مورد چاقو نمی‌توان گفت با کند کردن آن، جلوی بدی‌هایش را می‌گیریم، زیرا با این کار جلو خوبی‌های چاقو را نیز گرفته‌ایم. اسلحه، بلندگو و میکروفون، قلم و هزاران ابزار دیگر نیز اینگونه اند. اما برخی ابزارها غیر بسیط هستند. در اینگونه ابزارها می‌توان خوبی‌ها و بدی‌های ابزار را تفکیک کرد. یعنی خوبی‌های آن را در اختیار کاربران قرار داد و مانع بدی‌های آن شد. جنس رسانه و فضای مجازی از این سنخ است؛ مدیران رسانه می‌توانند محتوای نامناسب را حذف کرده و صرفاً محتوای مطلوب را در اختیار کاربران قرار دهند. برخی کارشناسان که اشکالاتی به ذات و یا جهت فناوری می‌کنند، اگر به این مسئله توجه کنند، قسمتی از مشکلات حوزه نظریه‌پردازی آنان حل خواهد شد.

نوع ابزار	ویژگی	نمونه	عامل نهایی اثرگذار
بسیط	خوبی و بدی در ابزار قابل تفکیک نیست	چاقو	کاربر
غیربسیط	خوبی و بدی در ابزار قابل تفکیک است	شبکه‌های اجتماعی	مدیر شبکه

یکی دیگر از وجوه تفاوت ابزارها با یکدیگر، تفاوت در حوزه مدیریت و کاربری است. در برخی ابزارها، مدیر همان کاربر است (البته از مبحث توحید افعالی صرف نظر می‌شود) و نتیجه نهایی استفاده از ابزار تا حد زیادی به خود کاربر بازمی‌گردد. ابزارهایی مانند چاقو، قلم، اسلحه و ... از این سنخ هستند. هر کس این ابزار را در اختیار گرفت، تعیین کننده نهایی در نوع استفاده از آن ابزار است. بنابراین خیلی مهم است که بدانیم چنین ابزاری را در اختیار چه کسی قرار می‌دهیم. همچنین در این نوع ابزارها از آنجاکه کاربر نقش مهمی را در جهت گیری استفاده ایفا می‌کند، توجه به حوزه کاربری و فرهنگ سازی در حوزه کاربری در برنامه‌ریزی کلان کشور بسیار اثر گذار است.

برخی دیگر از ابزارها علاوه بر کاربر، اشخاص ثالثی نیز در مدیریت و کیفیت استفاده از ابزار دخیل هستند؛ این ابزارها خود به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند: ۱. غلبه در مدیریت و کیفیت استفاده با کاربر است؛ یعنی شخص ثالث استقلال کاربر را از بین نمی‌برد. ۲. غلبه در مدیریت و کیفیت استفاده با شخص ثالث است و کاربر در نقش خود مستقل نیست. برای نوع اول می‌توان هواپیما را مثال زد که کاربر آن خلبان و مدیر ثالث نیز برج مراقبت است. اگر در این نوع ابزارها از شخص ثالث غفلت کنیم بسیار آسیب خواهیم دید؛ چه آنکه ممکن است فردی ناشی و یا دشمنی قهار، کنترل برج مراقبت را در اختیار بگیرد و دو و یا چند هواپیما را در یک لحظه و یک مکان مقابل هم قرار دهد که به احتمال فراوان فاجعه رخ خواهد داد. اما در هر صورت برج مراقبت

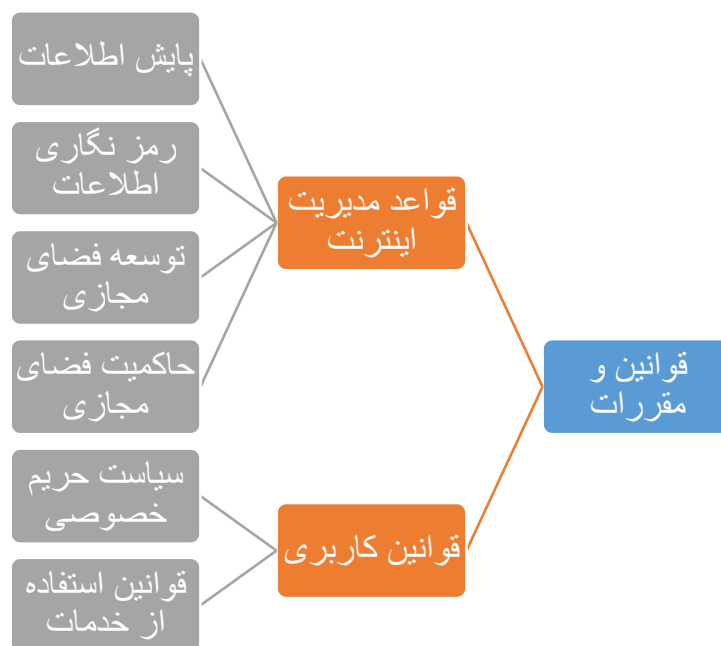
نمی‌تواند خلبان را مجبور به انجام کاری کند؛ سکان هدایت در اختیار خلبان است و کنترل کننده اصلی اوست. برای نوع دوم نیز می‌توان ماشین آموزش رانندگی را مثال زد؛ کارآموز، کاربر و مدیر ثالث نیز معلم و آموزگار رانندگی است که در کنار کاربر نشسته است. کاربر که فرمان، کلاچ، ترمز، گاز و دنده را در اختیار دارد دچار توهمی بزرگ می‌شود و آن توهم این است که گمان می‌کند همه کاره اوست؛ غافل از آنکه اولاً این شخص ثالث است که به او می‌گوید به کدام سو برود و یا چگونه عمل کند. ثانیاً اگر خلاف خواست شخص ثالث عمل کند، پدالی که در اختیار شخص ثالث است نسبت به نوع مشابه در اختیار کاربر دست برتر دارد. به عبارت دیگر اگر آموزگار ترمز بگیرد، گاز دادن کارآموز هیچ فایده‌ای ندارد و اتومبیل متوقف می‌شود. بسیاری از سرویس‌های فضای مجازی، خصوصاً شبکه‌های اجتماعی مانند ماشین آموزش رانندگی است؛ کاربر متوهم است که فرمان هدایت در اختیار اوست. به قطع و یقین در چنین ابزاری آنچه از همه مهمتر می‌باشد این است که کاربر بداند تحت سلطه و ولایت چه کسانی قرار می‌گیرد. تصویر ذیل نشان‌دهنده دست برتر مدیر در هدایت و جهت دهی در شبکه اجتماعی است. این دسترسی در تمامی شبکه‌های اجتماعی ایرانی و خارجی وجود دارد.

نوع ابزار از جهت مدیریت و کاربری	ویژگی	نمونه
مدیریت واحد	کاربر، مدیر است.	چاقو
تعدد مدیران؛ غلبه کاربران	کاربر با حفظ استقلال عمل به همراه شخص ثالث مدیریت می‌کند	هوایما
تعدد مدیران؛ غلبه مدیران	کاربر توهم استقلال عمل دارد	شبکه‌های اجتماعی

به لطف انحصار رسانه‌ای، شبکه صهیونیسم بین‌الملل توانست با استفاده از امکانات مدیریتی، افکار عمومی را در جهت نیل به اهداف مد نظر خود کنترل نماید. برخی از مهمترین امکانات مدیریتی در ابزارهای نوع سوم، عبارت است از: وضع قوانین و مقررات، طراحی ساختار فناوری، مهندسی اطلاعات و ارتباطات.

۱-۱-۲. وضع قوانین و مقررات

یکی از مهمترین ابزارهای نظام سلطه برای بسط سلطه خویش در فضای مجازی، وضع قوانین و مقررات است. بدلیل آنکه سلطه گران متولی تولید و توزیع غالب زیرساخت، خدمات و محتوا در فضایی مجازی هستند، قوانین مرتبط با مصرف فضای مجازی را نیز اینان وضع می کنند. باید توجه داشت که مجموع قوانین بگونه ای تدوین می شود که طراحان و گردانندگان فضای مجازی را در رسیدن به اهدافشان یاری می کند.

قوانین و مقررات حوزه فضای مجازی در دو دسته کلی می گنجد؛ ۱. قوانین و مقررات حوزه سازماندهی و مدیریت فضای مجازی ۲. قوانین و مقررات حوزه کاربری. در طرح زیر، ساختار قوانین و مقررات در دو حوزه یادشده ملاحظه می شود:

درباره قواعد مدیریت اینترنت ذکر چند نکته لازم و ضروری است:

- به دلیل اختلاف فراوان بین کشورهایمانند آمریکا، چین، روسیه و ... در زمینه حاکمیت فضای مجازی، خوشبختانه هنوز قانون مدونی وجود ندارد؛ هرچند وزارت خارجه آمریکا به دنبال ایجاد ساختاری همانند ساختار سازمان ملل در فضای مجازی است تا بتواند به استعمار و چپاول دولت ها و ملتها به صورت قانونی در فضای مجازی نیز ادامه دهد. در حال حاضر نظام سلطه با هرگونه استقلال در فضای مجازی مخالفت می کند.^۱

۱. «همان گونه که همگی شما می دانید، کسانی نیز هستند که دیدگاه متفاوتی در این زمینه دارند. آن ها خواستار ایجاد چارچوب قانونی بین المللی هستند که طبق آن دولت ها به طور انحصاری بر منابع، مقررات و محتویات اینترنت کنترل داشته باشند و موانعی ملی در مسیر جریان آزاد اطلاعات آنلاین ایجاد شود؛ اما به اعتقاد ما، این رویکرد منجر به ایجاد اینترنتی از هم گسیخته خواهد شد؛ اینترنتی که به جای مرتبط کردن مردم بایکدیگر، آن ها را از هم جدا می کند؛ یک فضای مجازی غیر پویا که دربرگیرنده هیچ خلاقیتی نیست و سرانجام، یک فضای مجازی با امنیت کم تر که کشورهای جهان اعتماد کم تری به آن خواهند داشت!» سخنرانی جو بایدن، معاون رئیس جمهور آمریکا، کنفرانس فضای مجازی، از طریق ویدئو کنفرانس، لندن، ۱ نوامبر ۲۰۱۱.

«در همان حال، اینترنت همچنین به روش های بیشماری نیز محدود می شود ... در کوبا، دولت تلاش می کند که یک شبکه داخلی ملی ایجاد کند و در همان حال، به شهروندان اجازه نمی دهد به شبکه جهانی اینترنت دسترسی داشته باشند... این رفتارها چشم اندازی پیچیده و آماده اشتعال را بازتاب می دهند.» سخنرانی هیلاری رادهم کلیتون، وزیر وقت امور خارجه آمریکا درباره مزایا و معایب اینترنت، گزینه ها و چالش ها در جهانی که

- در خصوص توسعه فضای مجازی، نظام سلطه گام‌های موثری برداشته است. به عنوان مثال آنها توانسته‌اند کشورها را مجاب کنند تا اینترنت آمریکایی نسل ۴ تلفن همراه را به روستاها برسانند؛ روستاهایی که بعضاً از امکانات اولیه مانند راه، آب شرب تصفیه شده، گاز، دارو و درمان و ... محرومند، از نعمت اینترنت نظام سلطه بهره مندند! این مسئله در مورد کشورمان نیز صدق می‌کند.^۱
- یکی از قوانین جالب توجه فضای مجازی، در خصوص رمزنگاری اطلاعات است. اگر کشور و یا فردی از شیوه رمزنگاری اطلاعات در ارتباطات بین الملل بگونه ای استفاده کند که کلید رمز در اختیار حاکمان فضای مجازی نباشد، آن اطلاعات به عنوان ویروس شناخته شده و آژانس امنیت ملی آمریکا با استفاده از روش‌های گوناگون رمزگشایی اطلاعات، اقدام به شنود و سرقت اطلاعات می‌کند.^۲ شاید این قانون یکی از استعماری‌ترین و استکباری‌ترین قانون فضای مجازی باشد. آژانس امنیت ملی آمریکا، متولی سرقت قانونی اطلاعات کاربران سراسر جهان است.^۳
- آمریکا و نهادهای جاسوسی این کشور به بهانه مبارزه با تروریسم، می‌توانند اطلاعات کاربران جهانی را شنود کنند. این قانون اخیراً از سوی کنگره آمریکا تمدید شده است. بخش ۷۰۲ این قانون به اداره امنیت ملی آمریکا اجازه می‌دهد که از طریق شرکت‌هایی مثل فیسبوک، اسکایپ یا آلفابت، تماس‌های شهروندان کشورهای خارجی روی شبکه اینترنت را شنود و کنترل کند.^۴

با شبکه اینترنت سر و کار دارد، ۱۵ فوریه ۲۰۱۱، دانشگاه جرج واشنگتن، واشنگتن دی سی. لازم به ذکر است، کلیتون در حالی مدعی عدم دسترسی مردم کوبا به اینترنت بین الملل است که هم اکنون می‌توانیم در گوگل ترندز، جستجوی ۱۶ سال اخیر کوبایی‌ها در اینترنت بین الملل را ملاحظه کنیم.

«بعضی حکومت‌ها سعی دارند محدودیت‌هایی را در سطح ملی و بین المللی که آزادی عمل به حقوق بشر به صورت آنلاین را مختل خواهد کرد، به مورد اجرا بگذارند. آن‌ها از اصطلاحاتی مانند «امنیت اطلاعاتی» و «مدیریت اینترنتی» در تلاش برای تولید اختناق استفاده می‌کنند.» سخنرانی مایکل اچ پوسنر، معاون وزیر امور خارجه آمریکا در امور دموکراسی، حقوق بشر و کار درباره آزادی اینترنت، ۱۷ ژانویه ۲۰۱۲، وزارت امور خارجه آمریکا.

۱. لازم به ذکر است کمیته‌ای برای پیگیری اهداف اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی (WSIS) در وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تشکیل شده است. هادی شهریار شاه‌حسینی دبیر همایش آماده‌سازی ملی برای اجلاس سران جامعه اطلاعاتی با بیان اینکه کشور ما در راستای بسیاری از اهدافی که در اجلاس جهانی سران جامعه اطلاعاتی مطرح می‌شود، گام برداشته است، گفت: هدف اصلی اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی که در سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۰۵ م به ترتیب در ژنو و تونس برگزار شد، همواره توسعه فناوری اطلاعات در کشورها بوده است. شاه‌حسینی در پایان تصریح کرد: با توجه به اینکه در سال ۲۰۱۵، اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی در کشور هندوستان برگزار می‌شود، اجلاس‌هایی نیز به صورت میان دوره هر ساله برگزار خواهد شد تا موضوعات اجلاس ۲۰۱۵ را پیگیری کند. عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت درباره بخشی از اهداف WSIS یادآور شد: ارتباط‌رسانی به روستاها، متصل کردن مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی و مراکز علمی در تمامی سطوح، تضمین دسترسی تمام مردم به اطلاعات، دانش و رسانه به عنوان بخشی از این اهداف است. وی بیان کرد: طرح ICT روستایی از جمله طرح‌ها و اهدافی است که نیازمند تصویرسازی درست و گزارشات کامل از آن چیزی است که در کشور روی داده است و باید در آن حضور یابیم و به آن اهمیت بدهیم. (www.irannsr.org، کد خبر: ۱۸۹۹، تاریخ ۹۰/۱۲/۱۵)

۲. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۴/۰۱/۲۵/۷۱۰۲۹۶/>

۳. <http://digiato.com/article/۲۰۱۷/۱۲/۲۱/>

۴. <http://kayhan.ir/fa/news/۱۲۳۴۳۷>

- با توجه به قانون استفاده از خدمات یا «term of service» که توسط مالکان فضای مجازی طراحی و تدوین می‌شود، کاربران زمانی می‌توانند از خدمات و یا سخت افزار استفاده کنند که تمامی قوانین مد نظر مالکان فضای مجازی را رعایت کنند. پذیرش قوانین حوزه حریم خصوصی، مسئله‌ای است که شرکت‌ها کاربران خود را به پذیرش آن اجبار می‌کنند. به عنوان مثال با مطالعه قوانین استفاده از خدمات شرکت گوگل می‌توان به استعماری بودن این قوانین پی برد.^۱

- قوانین حوزه حریم خصوصی و یا «privacy policy» بگونه‌ای مدون شده است که شرکت‌ها بتوانند به صورت قانونی اطلاعات خصوصی کاربران جهانی اینترنت را شنود و از آن استفاده کنند. قانون حریم خصوصی شرکت گوگل، مشتی نمونه خروار محسوب می‌شود. در این قانون شرکت گوگل مجاز است اطلاعات کاربران را سرقت کرده و در اختیار اشخاص و نهادهای ثالث قرار دهد!^۲

۲-۱-۲. طراحی ساختار فناوری‌های نوین ارتباطی

ساختار فناوری در نوع استفاده از فناوری تاثیرگذار است.^۳ مالکان فضای مجازی سخت افزار، نرم افزار و خدمات را بگونه‌ای طراحی می‌کنند که برای کنترل و احاطه دقیق‌تر بر این بستر، مناسب‌تر باشند. به عنوان مثال قرار دادن دوربین بدون پوشش در تمامی ابزارهای ارتباطی، اخذ مشخصات در هنگام ثبت نام و عضویت، نوع ارتباطات تعریف شده در سرویس‌های گوناگون و ... همگی در راستای اهداف استعماری طراحی شده است. (در قسمت ساختار، توضیحات تکمیلی ارائه خواهد شد)

۲-۱-۳. مهندسی اطلاعات

شبکه سرمایه داری صهیونیسم بین الملل، به دلیل برخورداری از دسترسی نامحدود به ارکان مدیریت فضای مجازی، گردش اطلاعات در فضای مجازی را به نفع خود و با روش‌های گوناگون مهندسی می‌کنند. آنان با ترویج اطلاعات مدنظر خود از یک سو و ممانعت از گردش وسیع اطلاعات نامطلوب، افکار عمومی را به نفع خود کنترل می‌کنند. مهندسی اطلاعات گاهی در قامت لیست پیشنهادی موتورهای جستجو و شبکه‌های اجتماعی است و گاهی حذف محتوای مضر برای دستگاه استکباری. برای اثبات مدعا، اسناد و مدارک لازم ارائه می‌گردد.

۲-۱-۳-۱. شبکه‌های اجتماعی

شبکه‌های اجتماعی با ظرافت فراوانی، افکار، علایق و رفتار کاربران خود را مهندسی می‌کنند. البته هر شبکه و پیام رسان با توجه به نوع استفاده کاربران اقدام به چنین کاری می‌کند. به عنوان نمونه توییتر با مهندسی اطلاعات در قابلیت هشتگ (#)، اینستاگرام در جستجوی واژگان، فیسبوک در پیشنهاد صفحات، یوتیوب با ترند فیلم‌ها، تلگرام با مهندسی بازدید و ... هر کدام به نحوی این کار را انجام می‌دهند. جهت اثبات مدعا، مستنداتی ارائه می‌شود.

۱. <https://www.google.com/policies/terms/W>

۲. <https://www.google.com/policies/privacy/>

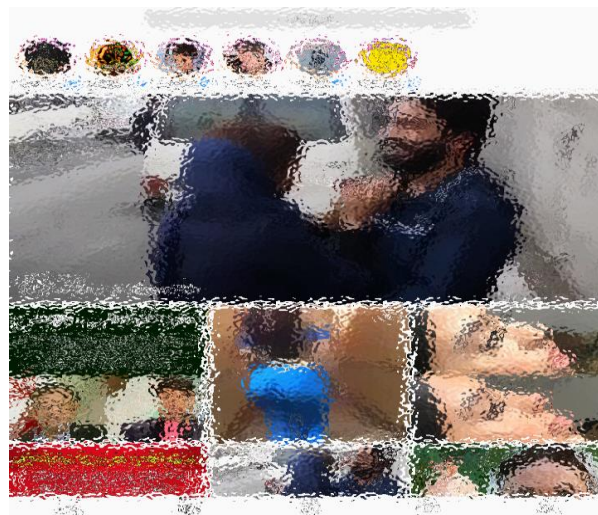
۳. در بخش ساختار، تبیین خواهد شد.

یکی از پرکاربردترین روش‌های مرسوم در شبکه‌های اجتماعی برای مهندسی اطلاعات، حذف محتوای مؤثر انقلابی است.

برخورد حذفی با نامه رهبر انقلاب به جوانان غربی (اروپا و آمریکای شمالی)، حذف تیزر فیلم محمد رسول الله (ص) توسط یوتیوب، حذف محتوای مربوط به جریان انقلابی و مقاومت از جمله نمونه‌های فراوان این سبک مهندسی اطلاعات توسط موتورهای جستجو است.

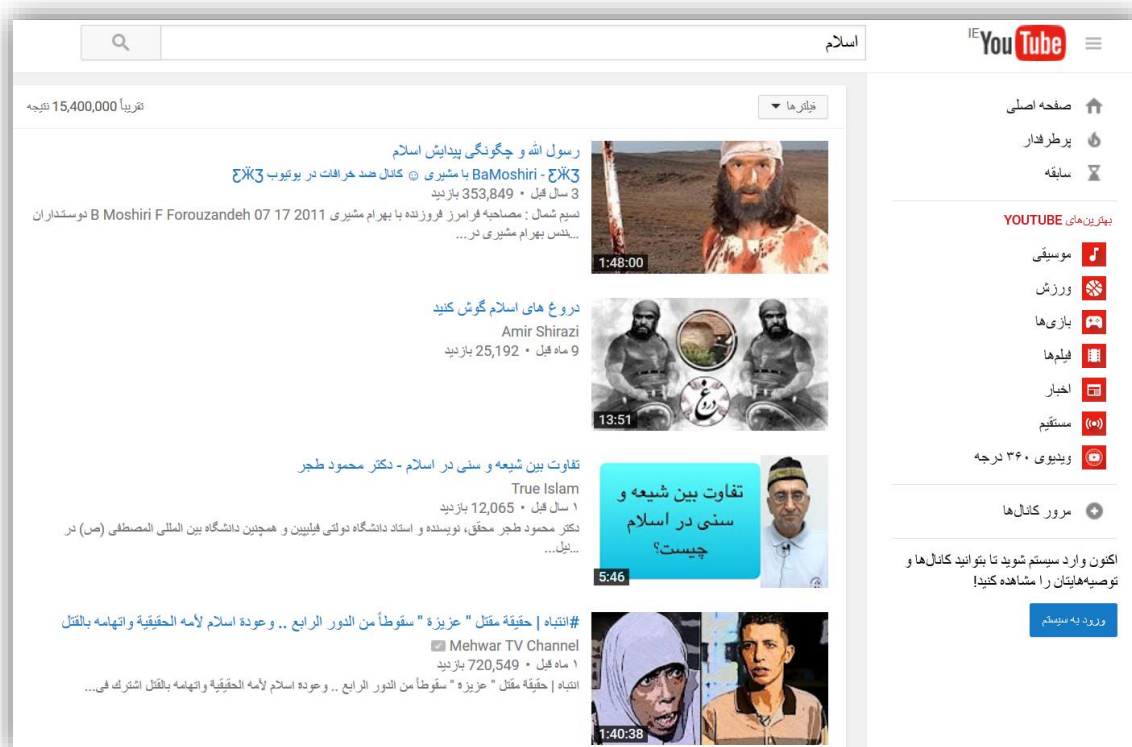
در برخی موارد نیز با مهندسی پیشنهاد، اطلاعات را آنگونه که می‌خواهد ترویج می‌کند. به عنوان مثال در شبکه اجتماعی اینستاگرام، کاربر لاجرم با محتوای غیر اخلاقی مواجه خواهد شد (حتی اگر به دنبال آن نباشد). تقریباً در صفحه ابتدایی جستجوی واژگان و بدون نوشتن حتی یک حرف، کاربر با تصویر غیر اخلاقی مواجه می‌شود.

البته اینستاگرام به ارائه تصویر غیر اخلاقی بسنده نکرده و بعضاً محتوای مطلوب سیاسی، اجتماعی و حتی سبک زندگی خود را برای بازدید به کاربران پیشنهاد می‌دهد.

توئیتر نیز با سوء استفاده از قابلیت هشتگ و ترند، منویات خود را پیش می‌راند. جالب است بدانیم درحالی که یک محتوا قرار است توسط هشتگ در سراسر جهان منتشر شود، کاربران در برخی کشورها با جستجوی آن واژه در هشتگ، هیچ محتوایی نمی‌بینند. از این روش به فیلتر حبایی تعبیر می‌شود.

شاید یکی از کاربردی‌ترین روش‌ها برای مهندسی افکار در یوتیوب، مدیریت لیست پیشنهادی است. غالب کاربران تصور

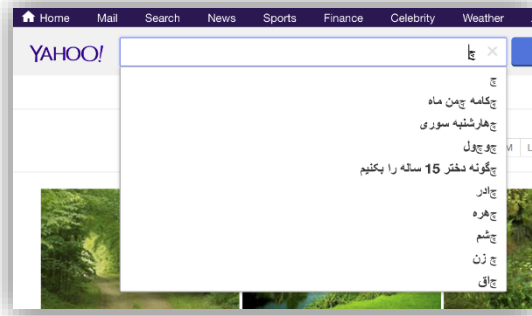
می‌کنند هنگامی که واژه‌ای را در یوتیوب جستجو می‌کنند، این نرم افزار فیلم‌ها را بر اساس تعداد بازدید، تاریخ بارگذاری، حروف الفبا، مدت زمان فیلم و شخصیت شناسی است. این تصورات هیچ یک صحیح نبوده و در میدان عمل، یوتیوب محتوا را بگونه دیگری می‌چیند. با جستجوی واژه اسلام در یوتیوب، با محتواهای غالباً ضد اسلامی مواجه می‌شویم. فیلم‌های پیشنهادی یوتیوب، بر اساس تعداد بازدید، تاریخ بارگذاری، مدت زمان فیلم و حروف الفبا چیده نشده است. برای بررسی صحت ادعای گوگل مبنی بر چینش محتوا بر اساس شخصیت شناسی، همین واژه در چند دستگاه دیگر جستجو شد که نتایج پیشنهادی در کمال شگفتی در دستگاه‌های مختلف یکسان بود. بنابراین فیلم‌های مرتبط با واژه اسلام، بر اساس شخصیت افراد چیده نشده است.

۲-۱-۳-۲. موتورهای جستجو

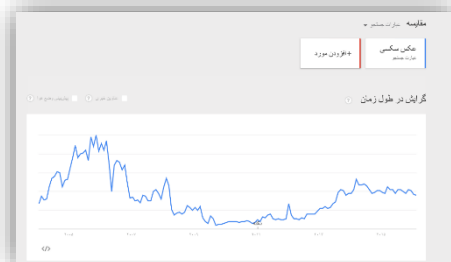
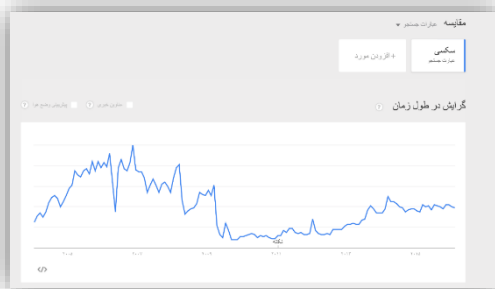
از آنجایی که موتورهای جستجو محبوبیت بسیار زیادی در جهان داشته^۱ و تقریباً کاربران برای یافتن هر چیزی از این ابزار استفاده می‌کنند، در مهندسی اطلاعات نقش بسزایی دارند. بیشترین کاربرد و محبوب‌ترین بخش‌های موتور جستجو، قسمت جستجوی وب، تصاویر و فیلم‌های آن است. مدیران موتورهای جستجو با استفاده از روش مدیریت دعوت و پیشنهاد و بر خلاف مدعای معروفشان در مدل جستجوی واژگان به نام «SEO»، اقدام به مهندسی افکار، علایق و رفتار می‌کنند.

۱. برترین سایت جهان، موتور جستجوی گوگل است.

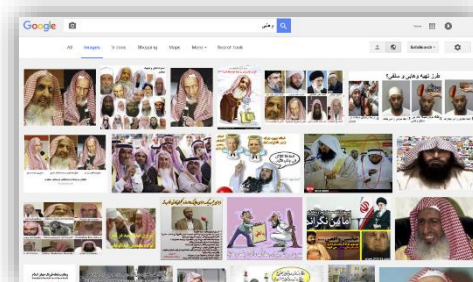
در قسمت جستجوی وب، یکی از کاربردی‌ترین روش‌ها برای مهندسی اطلاعات، پیشنهاد واژگان به ازای نوشتن حروف و کلمات است. در تصاویر زیر، همانگونه که مشخص است، غالب پیشنهادات گوگل و یاهو، صبغه غیراخلاقی دارد.

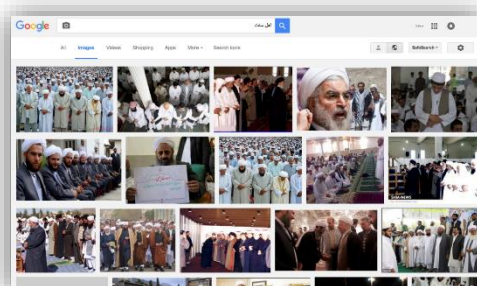
جالب است بدانیم بین سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰، به دلیل فیلتر شدن لیست پیشنهادی گوگل در ایران، جستجوهای غیر اخلاقی در کشورمان به شدت کاهش پیدا کرد. پس از رفع فیلتر این قابلیت در سال ۱۳۹۰، جستجوهای غیر اخلاقی مجدداً افزایش پیدا کرد.

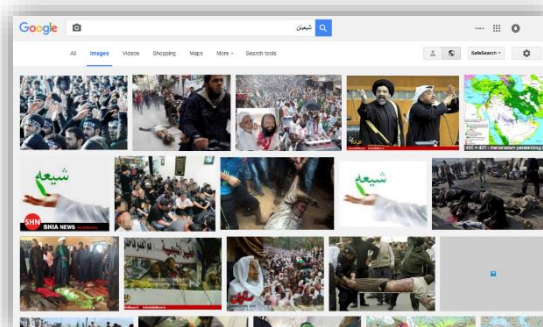
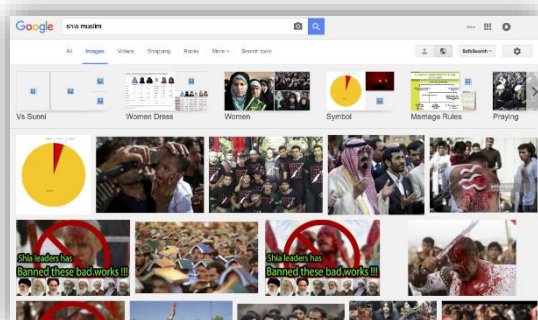
در جستجوی تصاویر نیز گوگل و یاهو، تصاویر را به صورت مدیریت شده و بر خلاف روش‌های علمی مرسوم پیشنهاد می‌کنند. به عنوان مثال با جستجوی واژه «وهابی» به صورت فارسی و انگلیسی، با این تصاویر مواجه می‌شویم:

همچنین با جستجوی واژه «اهل سنت» به زبان فارسی و انگلیسی، گوگل تصاویر ذیل را پیشنهاد می‌دهد:

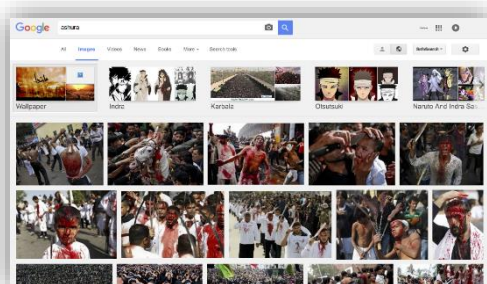
اما با جستجوی واژه شیعیان به صورت فارسی و انگلیسی، تصاویر به صورت زیر چیده می‌شود:

ناگفته پیداست که گوگل برادران اهل سنت را با لباس‌های سفید و در نماز جماعت همراه با نظم نشان می‌دهد. در حالی که ازای جستجوی واژه شیعیان افرادی سیاه پوش، نامنظم، خشونت طلب و همراه با تصاویری از قمه زنی و عزاداری و امثال آن به

نمایش در می‌آید. همچنین در حالی که تروریستهای وهابی جنایت‌هایشان در عالم مشهور است، هیچ تصویری از بمب گذاری، عملیات تروریستی، خشونت طلبی و ... از آنها نشان داده نمی‌شود و صرفاً به نمایش تصاویری حاکی از تمسخر علمای وهابی اکتفا می‌شود.

در واژه عاشورا نیز هنگام جستجوی فارسی، صرفاً با تصاویری از پوسترها و بنرها مواجه می‌شویم و در صورتی که عبارت «ashura» را بنویسیم، با تصاویری منجر کننده از قمه زنی روبرو می‌شویم:

مهندسی اطلاعات در برخی موارد با استفاده از قوانین حریم خصوصی و یا قوانین استفاده از خدمات انجام می‌شود، و در برخی موارد برخلاف قوانین و مقررات و کاملاً غیر قانونی صورت می‌پذیرد. حذف بسیاری از صفحات و محتوای مربوط جبهه مقاومت خصوصاً حزب الله لبنان در شبکه‌های مختلف اجتماعی با استناد به قوانین و مقررات انجام می‌شود. در مورد مهندسی غیر قانونی اطلاعات نیز می‌توان به عملکرد گوگل در چینش محتوا اشاره کرد. همانگونه که بیان شد، گوگل برخلاف ادعای خود مبنی بر چینش محتوا بر اساس قواعد «سئو»^۱، اطلاعات را بنا بر کسب حداکثری منافعش به کاربران پیشنهاد می‌دهد. به همین دلیل اتحادیه اروپا این شرکت را در خرداد ماه سال ۱۳۹۶، به مبلغ ۲/۷ میلیارد دلار جریمه کرد.^۲ اگرچه در برخی موارد می‌توان با استفاده از قواعد «سئو»، مطلب و یا پایگاه داده‌ای را در صدر موارد پربازدید قرار داد، اما اولاً در تمامی موضوعات (محتوای ضد استکباری، محتوای مؤثر درباره امر به معروف و نهی از منکر، حجاب و ...) نمی‌توان چنین کاری انجام داد، ثانیاً در صورت مغایر با اهداف دستگاه سلطه، به سرعت از گردونه بازدید و بازنشر خارج می‌شود.

۳-۱-۲. مهندسی ارتباطات

راهبرد دوم در مدیریت افکار عمومی، مهندسی ارتباطات است. در این شیوه نوع ارتباطات کاربران بگونه ای مهندس می‌شود تا کاربران نتوانند به صفحات و افرادی که محتوای آنان مخالف اهداف استکبار جهانی است، ارتباط مؤثر برقرار کنند. در این شیوه نیز همانند روش مهندسی اطلاعات، مدیریت سرویس‌های متعلق به دشمن، برخی صفحات را حذف کرده و برخی دیگر را به شدت ترویج می‌کنند. از سوی دیگر برخلاف قوانین تصریح شده در این سرویس‌ها، برخی صفحات، خصوصاً صفحات مربوط به داعش، طالبان و ... را حذف نمی‌کنند.

۱. Search engine optimize

۲. <https://www.rt.com/business/۳۹۴۲۲۹-eu-google-antitrust-fine/>

برخی مستندات مهندسی ارتباطات در شبکه‌های اجتماعی بدین شرح است:

ی‌آ‌ور می‌شود دستاویز شرکتهای صهیونیستی در مهندسی ارتباطات، همانند مهندسی اطلاعات، سوء استفاده از قوانین و مقررات مصوب خودشان است.

۲-۱-۲. ساختار

یکی دیگر از عواملی که در ایجاد فرهنگ فناوری مؤثر است، ساختار فناوری است. ساختار یک فناوری از آنجا که قاعدتاً به نوع استفاده کاربران از آن فناوری جهت می‌دهد، نقش بسیار زیادی در آفرینش فرهنگ توسط فناوری و فرهنگ فناوری خواهد داشت. جهت آسان سازی فهم این ادعا، فناوری دو صنعت حمل و نقل و چاقوسازی از منظر ساختار بررسی می‌شود.

مشترکات صنعت حمل و نقل: اشتراکات ماشین‌ها بسیار زیاد است. چرخ، موتور (engin)، آینه، بوق، باتری، فرمان، پدال گاز، دنده، صندلی، شاسی، چراغ، میل گاردان و ...	
ساختار	کاربری
تراکتور	کشاورزی
سواری	شخصی
کامیون	باربری
اتوبوس	مسافربری
لودر	جاده سازی
لیفتراک	کارخانه‌جات

همانگونه که بیان شد، درحالی که مشترکات بسیار زیادی در ماشین‌های مختلف وجود دارد، به دلیل تفاوت در ساختار، کاربری آن متفاوت می‌شود. در حقیقت طراحان، هر ماشینی را برای دستیابی به اهدافی خاص تولید می‌کنند و ساختار ماشین، نقشی کلیدی در دستیابی به اهداف دارد. به همین منظور، در طراحی ساختار، بگونه ای عمل می‌شود که نهایت تناسب با اهداف را

داشته باشد. توجه به این نکته نیز لازم است که می‌توان از هر ماشینی برای دستیابی به سایر اهداف استفاده کرد، اما به دلیل عدم تناسب ساختار هر ماشین با اهداف دیگر، کارایی چندانی نخواهد داشت و بازدهی بسیار پایین خواهد آمد. مثلاً می‌توان از تراکتور برای جابه‌جایی مسافر استفاده کرد و یا با استفاده از کامیون، زمین را شخم زد. با لودر هم می‌توان باربری کرد. اما تقریباً هیچ کس چنین کاری نمی‌کند، چه اینکه ساختار ماشین‌های یادشده، برای دستیابی به اهداف مدنظر، مناسب نیست. از این رو قریب به اتفاق کاربران، از هر ماشینی برای دستیابی به هدفی مشخص استفاده می‌کنند.

مشترکات صنعت چاقوسازی: تیغه تیز، دسته چاقو.	
ساختار	کاربری
میوه خوری	پوست کندن میوه
ساطور	خرد کردن سبزی
سلاخی	ذبح شرعی حیوانات
چاقوی جراحی	عمل‌های جراحی
قمه	قداره کشی
شمشیر	کشتن خصم

همانند ماشین، هر چاقویی، برای اهدافی مشخص ساخته شده است. ساختار چاقو، تعیین کننده نوع استفاده از چاقو در غالب موارد است. بنابراین هیچ کس با قمه میوه پوست نمی‌کند و با چاقوی میوه خوری، گاو و گوسفند را ذبح نمی‌کند. هرچند نمی‌توان انکار کرد که مثلاً با شمشیر هم می‌شود بیماری را جراحی کرد، اما هیچ پزشک عاقلی چنین کاری نمی‌کند.

نکته:

از آنجاکه هر ابزاری برای هدفی طراحی شده و ساختار متناسب با آن نیز در نظر گرفته شده است، باید برای هر محصول فناوری این سؤال را مطرح کرد: این محصول، ساخته چه تفکری است و سازنده آن را برای چه چیزی خلق کرده است؟ با توجه به این سؤال، برخی کارشناسان از آنجاکه فناوری‌های موجود را محصول غرب می‌دانند، با آن مخالفت کرده و ذات این ابزارها را به دلیل آنکه متأثر از جهانبینی مشرکان و کفار است، متضاد با تفکر توحیدی و هدف خلقت فرض می‌کنند. در پاسخ باید گفت، نیازهای جوامع انسانی، به صورت کلی، به سه دسته تقسیم می‌شوند؛ ۱. نیازهای مشترک بین جامعه مسلمانان و کفار ۲. نیازهای مختص به جامعه مسلمانان ۳. نیازهای مختص به جوامع غیر مسلمان.^۱

نوع نیاز	نمونه
مشترک	خوردن، خوابیدن، کشاورزی، امنیت، مسکن
مختص جامعه مسلمانان	امربه معروف و نهی از منکر، موحد بودن، صله ارحام، رزق حلال
مختص جوامع غیر مسلمان	شرابخواری، قماربازی، سلطه طلبی، روابط نامشروع

۱. البته نیازهای انسان‌ها یکی است. اما از آنجاکه برخی از افراد از جاده حقیقی انسانیت و مسیرالهی دورگشته‌اند، نیازهای متفاوتی نیز پیدا کرده‌اند که مسلماً این نیازها، نیازهای حقیقی نیست و کاملاً کاذب است.

با توجه به این نکته، برخی محصولات فناوری ساخته شده به دست کفار و سایر غیرمسلمانان، برای پاسخ به نیازهای مشترک و برخی نیز برای نیازهای مختص جوامع غیرمسلمان طراحی شده است. از این رو، همه فناوری‌های تولید شده تسط غرب و شرق، نامناسب تلقی نمی‌شود. همچنین باید به مقوله تناسب محصول فناوری با مسائل محیطی نیز مورد توجه قرار بگیرد. به عنوان مثال، در کشورهای سردسیر، آنچه برای تولید اتومبیل از اهمیت فراوانی برخوردار است، داشتن سیستم گرمایشی مطلوب و در کشورهای گرمسیر، داشتن سیستم سرمایشی مطلوب است. از این رو، طراحان در طراحی خود، به نکات ریزی همانند این موضوع توجه می‌کنند.

در فناوری اطلاعات نیز، نقش ساختار بسیار اثرگذار است. به عنوان مثال، بر اساس آمارها، غالب جستجوهای علمی، فرهنگی و حتی در مواردی خنثی، متعلق به رایانه است و نه تلفن همراه. در عوض غالب جستجوهای غیر اخلاقی، توسط تلفن همراه انجام شده است. در این بین نیز تفاوتی بین کشورهای مختلف، وجود ندارد. یکی از عوامل مهم این وضعیت، ساختار تلفن همراه و رایانه است. تلفن همراه به دلیل ابعاد کوچک مناسب کارهای پژوهشی نیست و در عوض به دلیل خصوصی بودن، برخورداری از اینترنت پرسرعت در همه جا، سهولت دسترسی، سهولت استفاده و ... بیشتر جنبه سرگرمی، غیراخلاقی و ارتباطی دارد. اما رایانه به دلیل اینکه بیشتر در معرض دیگران است و نمایشگر آن ابعاد بزرگ و مناسبی دارد، برای امور تحقیقی، علمی و پژوهشی، مناسب‌تر است. از دیگر مؤلفه‌هایی که به عنوان ساختار فناوری مورد استفاده قرار می‌گیرد مواردی مانند تعدد ذینفعان، قابلیت‌ها، امکانات، نقاط قوت و ضعف، بسیط و غیر بسیط بودن و ... ابزار است.^۱

۳-۱-۲. سیستم تولید، توزیع و مصرف

یکی از ارکان فرهنگ‌ساز هر ابزاری، تولید، توزیع و مصرف معقول و مشروع آن ابزار است. در حالی که تولید و توزیع عقلانی ابزار در بسیاری از موارد همانند ماشین، چاقو، اسلحه و ... رعایت شده و موجب گشته است غالب استفاده از ابزارهای یادشده، مطلوب و قابل دفاع باشد، تولید و توزیع غیر عاقلانه و غیر شرعی ابزارهای نوین ارتباطی موجب شده است غالب استفاده از فضای مجازی، نادرست و غیر معقول باشد. به عبارت دیگر فرهنگ حاکم بر فناوری، از سه حیطه تولید، توزیع و مصرف تشکیل شده است که باید موردتوجه قرار بگیرد. یعنی محصولات فناوری با چه شاخصه و معیاری تولید می‌شود، مطابق کدام معیار توزیع می‌گردد و بر اساس کدام ضوابط و مقررات مصرف می‌شود. اگر این سه حیطه باهم نگریسته نشد، و برنامه‌ریزی متناسب با آن صورت نپذیرفت، آنگاه با معضلات جدی مواجه خواهیم گشت که با فرهنگ سازی در حیطه مصرف نیز حل نخواهد شد.

برای اثبات فرضیه، سه فناوری را مورد توجه قرار داده و در هر کدام، به هر سه حیطه تولید، توزیع و مصرف می‌پردازیم:

۱. فناوری چاپ: یکی از محصولات فناوری چاپ، کتاب است.

اصل تولید کتاب، شیوه و معیارهای توزیع و همچنین شاخصه‌های مصرف از ابتدا موردتوجه بوده است. بدین معنا که چون کتاب برای انسان چاپ می‌شود و انسان‌ها نیز نیازهای گوناگونی دارند و از جهات مختلف با یکدیگر متفاوت‌اند، کتاب‌های مختلفی نیز چاپ می‌شود. کتاب خردسال، کودک، نوجوان، جوان و بزرگسال با موضوعات متنوع و گوناگون و ... همچنین ممیزی‌هایی برای تولید کتاب وجود دارد که باید رعایت شود. تولید کتب ضالّه حرام شرعی و غیرقانونی است. تولید کتاب‌هایی با محتوای ضد

۱. در این زمینه و در قسمت‌های پیشرو، بیشتر سخن خواهیم گفت.

امنیت ملی، مروج فساد و فحشا و ... غیرقانونی و خلاف شرع است. حاکمیت تمام تلاش خود را به خرج می‌دهد تا چنین کتبی تولید نشده و در دسترس مصرف‌کنندگان قرار نگیرد.

در هنگام توزیع نیز کتاب به تناسب افراد توزیع می‌شود. کتاب‌فروشی‌ها، کتاب‌خانه‌ها، اماکن آموزشی و ... کتاب متناسب با افراد گوناگون را تفکیک کرده و منتشر می‌نمایند.

در حوزه مصرف نیز به دلیل نوع نظام آموزشی، غالب افراد یاد گرفته‌اند که تنها کتاب موردنیاز خود را خریداری و مطالعه نمایند و احکام شرعی نیز در رابطه با مطالعه کتاب وجود دارد. مثلاً خواندن کتاب ضالّه حرام است.

چنین سازوکاری موجب می‌شود استفاده حداکثری از کتاب، مقبول و موردپذیرش بوده و روزه‌روز نیز توسعه یابد.

۲. فناوری حمل‌ونقل: یکی از محصولات فناوری حمل‌ونقل، ماشین است.

در تولید ماشین و با توجه به نیازهای گوناگون، با انواع و اقسام ماشین مواجه هستیم. ماشین‌های مخصوص حمل بار، حمل مسافر، کشاورزی، شخصی و ... ماشین‌های گوناگونی هستند که برای کاربری‌های گوناگون ساخته شده‌اند. ضمن اینکه رعایت کیفیت تولید از آنجاکه با جان و اموال افراد ارتباط مستقیم دارد، بسیار مهم است.

در نظام توزیع نیز اولاً ماشین در اختیار هرکسی قرار نمی‌گیرد؛ افراد زیر ۱۸ سال نمی‌توانند رانندگی کنند و افراد بالای ۱۸ سال نیز پس از اخذ گواهینامه می‌توانند رانندگی کنند. ثانیاً هر فردی ماشین مخصوص کاربری و نیاز خود را تهیه و استفاده می‌کند. هیچ‌کس با ماشین حمل بار زمین شخم نمی‌زند و با ماشین کشاورزی اقدام به جابه‌جایی مسافر نمی‌کند (مسافرکشی). در نظام مصرف نیز محدودیت‌های ترافیکی مانند طرح ترافیک، محدودیت‌های ناشی از قوانین مانند عبور ممنوع، ورود ممنوع، سرعت و سبقت غیرمجاز و ... مانع از استفاده نامناسب است. از این رو فواید ماشین، از مضرات آن بیشتر است.

۳. فناوری صنایع دفاعی: یکی از محصولات فناوری صنایع دفاعی، اسلحه سبک است.

در نظام تولید سلاح سبک بنا بر نیازهای گوناگون، تولیدات گوناگون موجود است. اسلحه شکار، اسلحه نیروهای نظامی و انتظامی (عموماً کلت کمری)، اسلحه مبارزه با تروریست‌ها و متجاوزان (عموماً مسلسل) و ... به دلیل نیازمندی‌های گوناگون، متفاوت تولید شده‌اند.

در نظام توزیع نیز شکارچیان جهت نگهداری، حمل و استفاده از سلاح، باید مجوز بگیرند. سایر سلاح‌ها نیز تنها در اختیار نیروهای نظامی، انتظامی و امنیتی است و دیگران حق دسترسی ندارند.

در حوزه مصرف نیز افراد واجد شرایط زمانی حق استفاده را دارند که سابقاً آموزش‌های موردنیاز را دیده و گذرانده باشند تا مهارت کافی را کسب کرده باشند. ضمناً حاملان اسلحه از لحاظ قانونی با محدودیت‌های فراوانی برای استفاده از آن مواجه هستند. از این‌رو، در کشورمان غالب استفاده از اسلحه خوب و مفید بوده و استفاده نامناسب حداقلی است. اما در کشورهایی که نظام تولید و یا توزیع مناسب نباشد، غالب استفاده بد خواهد بود. معضل قتل شهروندان آمریکایی توسط سایر شهروندان این کشور، ناشی از نظام توزیع غلط یکی از محصولات فناوری حوزه دفاعی است.

به نظر می‌رسد می‌تواند مدعی شد که اگر در هر فناوری، تولید، توزیع و مصرف محصولات بر اساس قوانین شرعی و عقلی باشد، قاعدتاً غالب استفاده از محصولات فناوری خوب و مناسب خواهد بود و اندک مشکلات موجود نیز با جعل و یا اصلاح قوانین و فرهنگ‌سازی در حوزه مصرف مرتفع می‌شود. اما درجایی که نظام تولید و یا توزیع و یا هردو، غلط و خلاف موازین شرعی باشد،

غالب استفاده نامناسب خواهد بود و در چنین شرایطی نه قوانین یاریگرمان است و نه فرهنگ‌سازی در حوزه مصرف. این قاعده جهان‌شمول است و همه دنیا را دربر می‌گیرد.

اما در شرایط کنونی و در موضوع رسانه (خصوصاً رسانه‌های نوین)، همانگونه که آمد، تنها به فرهنگ مصرف توجه شده و ذهن همگان را از دو حیطه بسیار مهم دیگر، منصرف ساخته‌اند. این ادبیات و یا گفتمان، گفتمان غالب در کشور بوده و قریب به اتفاق مردم و مسئولین، همین دیدگاه را دارند. حاصل این گفتمان که از آن به گفتمان آمریکایی تعبیر می‌کنیم، شاخصه‌هایی دارد که به برخی از مهمترین شاخصه‌ها اشاره می‌شود:

- نهادینه‌سازی عدم خودباوری در تولید ابزار، قالب، روش و خدمات فضای مجازی مستقل از معیارهای موجود؛
 - علم‌زدگی در این فضا؛ به‌گونه‌ای که برخی از تبعات غیر شرعی و عقلی حاصل از ساز و کارهای فعلی فضای مجازی به عنوان چیزی که باید پذیرفت، تئوریزه می‌شود. به عنوان نمونه، وجود محتوای نامشروع و نقض گسترده‌ی حریم خصوصی دیگران، در حال عادی‌سازی است؛
 - پذیرش دهکده‌ی جهانی با مدیریت آمریکایی توسط نخبگان، دولت‌ها و ملت‌ها؛
 - توزیع عجولانه ابزارها و خدمات رسانه‌های نوین ارتباطی به صورت غیر کارشناسی، اقتصاد محور و بدون در نظر گرفتن مصالح کشورها؛
 - معطوف شدن نگاه و قلم کارشناسان و دلسوزان به فرهنگ مصرف و غفلت از فرهنگ تولید و توزیع.
 - مصرف‌زدگی و استفاده‌ی حداکثری از تمامی محصولات فضای مجازی؛
- رسوخ این گفتمان در تمامی لایه‌های فکری کشورها، به خصوص ایران اسلامی و نیروهای انقلابی و حزب‌اللهی آن، محصول گفتمان‌سازی ۸۰ ساله‌ی آمریکا و بیش از ۳۰۰ سال استعمار و استثمار کشورهای استعمارگر است. شیوع چنین گفتمانی موجب بروز و ظهور دو آسیب بزرگ بین ملت‌ها و دولت‌ها، خصوصاً جمهوری اسلامی ایران شده است:
- الف) نبود گفتمان واحد بین نیروهای انقلابی و دلسوزان نظام در سه حیطه‌ی پیش‌گفته؛ به‌گونه‌ای که هنوز هیچ یک از نهادهای انقلابی - فرهنگی و یا افراد شاخص، پی‌گیر راه‌اندازی شبکه‌ی ملی اطلاعات^۱ نشده‌اند.
- این معضل، افراد و گروه‌های ذیل را شامل می‌شود:
۱. غالب حوزیان و دانشگاهیان؛
 ۲. جمع زیادی از مدیران و برنامه‌ریزان فرهنگی کشور؛
 ۳. نهادهای مؤثر فرهنگی، اعم از دولتی و غیر دولتی (NGO)؛
 ۴. شرکت‌های ارائه دهنده‌ی خدمات فضای مجازی، اعم از رسانه‌های صوتی و تصویری، اینترنت، تلفن همراه، رسانه‌های تبلیغی و

۱. شبکه ملی اطلاعات، شبکه‌ای بومی و متشکل از مراکز داده ملی، زیرساخت‌های ارتباطی و سرویس‌های نرم افزاری است که در سراسر ایران مستقر خواهد شد و خدمات دولت الکترونیکی و سرویس‌های رفاهی و اجتماعی را از طریق بستر فیبر نوری و با پهنای باند حداقل ۱۲ مگابیت بر ثانیه به مردم ایران ارائه خواهد کرد. این شبکه مستقل از اینترنت جهانی عمل کرده؛ اما به آن متصل است تا مردم علاوه بر دریافت خدمات ملی از طریق شبکه ملی اطلاعات، بتوانند از خدمات اینترنت جهانی نیز بهره‌مند باشند. (سواد رسانه‌ای، اینترنت، ص ۸) لازم به ذکر است که بسیاری از کارشناسان معتقدند: حداقل سرعت در شبکه ملی اطلاعات ۴۰ S/M خواهد بود.

۵. غالب رسانه‌های خبری (اعم از مکتوب و غیر مکتوب)؛

۶. عموم متولیان رسانه‌ی ملی؛

و ...

(ب) جهل، ناآگاهی و پایین بودن سواد رسانه‌ای اسلامی (بصیرت رسانه‌ای) در اقشار گوناگون.

منظور از جهل در این گفتار، ناآگاهی نسبت به مسائل و موارد مرتبط با فضای مجازی است که برخی از این ناآگاهی‌ها عبارتند از: تعریف و ماهیت فضای مجازی، ابعاد خرد و کلان آن، اهداف تأسیس و ترویج این فضا، بهره‌برداری حداکثری استعمارگران از وضعیت موجود، ناآشنایی با گفتمان انقلاب اسلامی در فضای مجازی، ناآگاهی نسبت به احکام شرعی فضای مجازی، نبود نگاه جامع نسبت به آسیب‌ها و مشکلات در ابعاد گوناگون فرهنگی - اجتماعی، سیاسی - امنیتی، بهداشتی، اقتصادی و علمی، نگرش منفعلانه و استعمارزده نسبت روش استفاده‌ی صحیح از خدمات فضای مجازی، نداشتن راهکارهای انقلابی، کامل و همه جانبه جهت حل معضلات.

با توجه به مطالب پیشین، بسیاری از متولیان فرهنگی در مورد فضای مجازی دیدگاه انقلابی ندارند؛ بلکه دیدگاه آنان خواسته یا ناخواسته همسو با دیدگاهی است که مورد نظر استکبار جهانی است. برخی نیز بدون تفکر در پس انفجار اطلاعات، دائم از مزایای این پدیده سخن می‌رانند.

نبود نگاه ژرف و دقیق درباره‌ی فناوری‌های ارتباطی موجب بهره‌بری فراوان گردانندگان و طراحان فضای مجازی شده است. آنان که چنگالشان به خون میلیون‌ها انسان بی‌گناه آغشته است و افراد زیادی را به گناه و فساد کشانده و زخم عمیقی بر پیکره‌ی خانواده و جوامع گوناگون زده‌اند، زمانی که به فناوری‌های ارتباطی می‌رسند، همچو گرگی در لباس میش، با استفاده از غفلت گروه‌های گوناگون، اقدام به ترویج و گسترش سخت افزار و نرم افزار فسادخیز خود می‌کنند. در این زمینه با دلسوز نشان دادن خود، هیچ کشوری را در زمینه‌ی فضای مجازی تحریم نمی‌کنند و با سیاست‌های استعماری خود مانع خودکفایی دولت‌ها و ملت‌ها در عرصه‌ی فضای مجازی می‌شوند.

۴-۱-۲. محتوا

عامل مهم دیگری که در استفاده از فناوری تاثیرگذار است، محتوای موجود در فناوری است.^۱ برخلاف تحلیل دیگر کارشناسان، آنچه موجب بروز آسیب در فضای مجازی می‌شود، کمبود محتوای دینی و یا جذاب نبودن محتوای دینی نیست، بلکه وجود مفاسد اعتقادی، اخلاقی و سرگرمی‌های گسترده غفلت‌زا است. برای اثبات این مسئله، نگاهی به منابع دینی انداخته و برخی از آیات و روایات را مورد استفاده قرار می‌دهیم.

۴-۱-۲. وجود مفاسد اعتقادی

درباره اهمیت اثر گذاری مفاسد اعتقادی، خصوصاً شبهات، محتوای نامه حضرت امیر علیه السلام به امام حسن مجتبی علیه السلام کفایت می‌کند. شبهه و اثرگذاری آن در ذهن و سپس رفتار آن قدر مهم است که امام علی^[۲] در نامه‌ی خود به فرزند دلبندشان امام حسن مجتبی^[۳] می‌فرماید: «وَ أَنْ أَبْتَدِثَكَ بِتَغْلِيمِ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ تَأْوِيلِهِ وَ شَرَائِعِ الْإِسْلَامِ وَ أَحْكَامِهِ وَ خَلَالِهِ وَ حَرَامِهِ لَا أَجَاوِزُ ذَلِكَ بِكَ إِلَى غَيْرِهِ ثُمَّ أَشْفَقْتُ أَنْ يَلْتَبَسَ عَلَيْكَ مَا اخْتَلَفَ النَّاسُ فِيهِ مِنْ أَهْوَائِهِمْ وَ آرَائِهِمْ مِثْلَ الَّذِي التَّبَسَّ عَلَيْهِمْ

۱. این مورد صرفاً مربوط به فناوری‌های محتوای محور است.

فَكَانَ إِحْكَامُ ذَلِكَ عَلَى مَا كَرِهْتُمْ مِنْ تَنْبِيهِكَ لَهُ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ إِسْلَامِكَ إِلَيَّ أَمْرٍ لَا أَمْنُ عَلَيْكَ [فِيهِ] بِهَ الْهَلَكَةِ وَ رَجَوْتُ أَنْ يَوْفَقَكَ اللَّهُ فِيهِ لِرُشْدِكَ وَأَنْ يَهْدِيكَ لِقَصْدِكَ فَعَهِدْتُ إِلَيْكَ وَصِيَّتِي هَذِهِ؛^۱ پس در آغاز تربیت، تصمیم گرفتم تا کتاب خدای توانا و بزرگ را همراه با تفسیر آیات، به تو بیاموزم، و شریعت اسلام و احکام آن از حلال و حرام، به تو تعلیم دهم و به چیز دیگری نپردازم؛ اما از آن ترسیدم که مبدا رأی و هوایی که مردم را دچار اختلاف کرد، و کار را بر آنان شبهه‌ناک ساخت، به تو نیز هجوم آورد، گرچه آگاه کردن تو را نسبت به این امور خوش نداشتیم؛ اما آگاه شدن و استوار ماندن را ترجیح دادم، تا تسلیم هلاکت‌های اجتماعی نگردی، و امیدوارم خداوند تو را در رستگاری پیروز گرداند، و به راه راست هدایت فرماید، بنابراین وصیت خود را اینگونه تنظیم کرده‌ام.» وجود شبهات اعتقادی کار را به جایی رسانده است که حتی در شیوه تربیتی - آموزشی امام متقیان، علی علیه السلام نیز تاثیرگذار است.

همچنین امام صادق علیه السلام در این زمینه می‌فرماید: «بَادِرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِيَّةُ؛^۲ در آموزش حدیث به فرزندانان شتاب کنید پیش از آنکه مرجئه (منحرفان) زودتر از شما به سراغ آنها بروند.» به عبارت دیگر، قبل از آنکه فرزندانان را به عقاید باطل و فاسد، منحرف کنند، آنان را دریابید.

۲-۴-۱-۲. وجود مفاصد اخلاقی

یکی دیگر از عوامل محتوایی منحرف کننده کاربران، وجود مفاصد اخلاقی است. بر اساس روایات، شهوت و خشونت، دشمن‌ترین دشمنان انسان می‌باشند. «مَا مِنْ عَدُوٍّ أَغْدَى عَلَى الْإِنْسَانِ مِنَ الْغَضَبِ وَ الشَّهْوَةِ فَأَقْمَعُوهُمَا وَ اغْلِبُوهُمَا وَ اكْظُمُوهُمَا؛^۳ برای انسان هیچ دشمنی دشمن‌تر از خشم و شهوت وجود ندارد، پس آن دو را سرکوب کنید و مقهورشان سازید و آتش آنها را فرو نشانید!» در وضعیت فعلی حاکم بر فضای مجازی، کاربران حتی اگر به دنبال محتوای غیر اخلاقی هم نباشند، توسط مدیران شبکه‌های اجتماعی و موتورهای جستجو، در معرض آن قرار می‌گیرند. در واقع هم اینک کاربران قرین محتوای فاسد اخلاقی هستند که این مسئله تبعات ناگواری را به دنبال خواهد داشت. «قَرِينُ الشَّهْوَةِ مَرِيضُ النَّفْسِ مَغْلُولُ الْعَقْلِ؛^۴ شهوت‌پرست نفسش بیمار است و عقلش معلول.»

در کلام معصومین^[۲] عقل، شهوت و غضب دو چیز متضاد معرفی شده‌اند، به گونه‌ای که این دو در یک زمان با هم جمع نمی‌شوند:

- «الْعَقْلُ وَ الشَّهْوَةُ صِدَّانِ وَ مُؤَيِّدُ الْعَقْلِ الْعِلْمُ وَ مُزِينُ الشَّهْوَةِ الْهَوَى وَ النَّفْسُ مُتَنَازَعَةٌ بَيْنَهُمَا فَأَيُّهُمَا قَهَرَ كَانَتْ فِي جَانِبِهِ؛^۵ عقل و شهوت با یکدیگر دشمن‌اند، و یاریگر عقل علم است و آرایش دهنده‌ی خواهش، آرزو و هوس. عقل و شهوت بر سر به دست آوردن نفس با یکدیگر نزاع می‌کنند، پس هر کدام بر دیگری غلبه کرد، نفس به جانب او گرایش پیدا می‌کند.»

۱. نهج البلاغه، ص ۳۹۴.

۲. کافی، ج ۶، ص ۴۷.

۳. مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۱۵.

۴. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۱، ص ۳۴۶.

۵. همان، ص ۲۲۱.

- «لَا تَجْتَمِعُ الشَّهْوَةُ وَالْحِكْمَةُ»^۱ شهوت و حکمت با هم جمع نمی‌شوند.»
- «لَا عَقْلَ مَعَ شَهْوَةٍ»^۲ عقل با شهوت جمع نمی‌شود.»
- «لَا تَسْكُنُ الْحِكْمَةُ قَلْبًا مَعَ حُبِّ شَهْوَةٍ»^۳ با وجود حب شهوت، حکمت در دل جای نخواهد گرفت.»
- «إِذَا أَبْصَرَتِ الْعَيْنُ الشَّهْوَةَ عَمِيَ الْقَلْبُ عَنِ الْعَاقِبَةِ»^۴ وقتی چشم، شهوت را ببیند، قلب از عاقبت‌اندیشی نابینا می‌شود.»

آری، استکبار جهانی برای سیطره بر منابع مادی و معنوی، به دنبال ایجاد چنین جامعه‌ای است که مردم آن تنها به دنبال برآوردن نیازهای شهوانی باشند و زندگی‌شان همانند زندگی حیوانات انسان نما باشد. چنین موجوداتی بهترین زمینه را برای بهره‌کشی، استعمار، استثمار، استکبار و در نهایت، پذیرش ولایت طاغوت دارند.

از سوی دیگر، با اندکی دقت متوجه می‌شویم که علت جذب غالب مردم به بازی، سریال، قابلیت‌های گوناگون تلفن همراه، شبکه‌های اجتماعی و... دو نقطه ضعف انسان یعنی قوه شهویه و قوه غضبیه است. این سیاست به اندازه‌ای کارساز است که مطابق اسناد منتشره از شیوه‌های جاسوسی انگلستان، استفاده از مسائل جنسی به عنوان یک ابزار برای قرار دادن کاربران در پروژه‌ی «دام عسل» به شمار می‌رود.^۵ بنابراین، استفاده از نقاط ضعف کاربران، یکی از مهم‌ترین بسترهای جذب مخاطبان به چرخه‌ی تسخیری سلطه‌گران، در فضای مجازی و مقدمه‌ی مهم در بحث نفوذ به شمار می‌رود.^۶

۳-۴-۱-۲. تولید گسترده محتوای غفلت‌زا (سرگرمی‌های بیهوده)

یکی دیگر از عوامل محتوایی در بروز آسیب در فضای مجازی، وجود بسیار گسترده محتوای غفلت‌زا است. موسیقی‌های لهنوی، طنزهای مبتذل، سرگرمی‌های کاذب، بسیاری از بازی‌های ویدئویی و ... از مهمترین محتواهای غفلت‌زا است. اهمیت محتوای غفلت‌زا در به انحراف کشاندن افراد به حدی است که خداوند متعال در قرآن می‌فرماید: «وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْإِنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْعَافِلُونَ»^۷ بسیاری از جن و انس را برای جهنم آفریده‌ایم دل‌ها دارند که با آن فهم نمی‌کنند چشم‌ها دارند که با آن نمی‌بینند گوش‌ها دارند که با آن نمی‌شنوند ایشان چون چارپایانند بلکه آنان گمراه‌ترند ایشان همانانند غفلت‌زدگان. «در حقیقت قرآن، غفلت‌زدگان را از چارپایان پست‌تر می‌داند. چه اینکه غفلت، مانع یاد خدا و معادباوری است و آنچه موجب غفلت می‌شود، غالب محتوایی است که امروزه فضای مجازی را اشباع کرده است. خداوند متعال در این زمینه می‌فرماید: «اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ» * ما یأتیهم من ذکر من ربهم محدث إلا استمعوه و هم یلعنون؛^۸ مردم را [هنگام] حسابرسی [آنچه در مدت عمرشان انجام داده‌اند] نزدیک شده در حالی که آنان با [فرو افتادن] در غفلت [از دلایل اثبات کننده معاد] روی گردانند *

۱. غرر الحکم و درر الکلم، ص ۷۷۲.

۲. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۱، ص ۲۱۲.

۳. غررالحکم و درر الکلم، ص ۷۹۳.

۴. غررالحکم و درر الکلم، ص ۲۸۵.

۵. خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران: www.irna.ir/fa/News/ ۸۱۰۳۲۴۱۶.

۶. شبکه عنکبوتی، محمد کهوند، ص ۱۴۴.

۷. سوره مبارکه اعراف، آیه ۱۷۹.

۸. سوره مبارکه انبیاء، آیات ۱ و ۲.

هیچ یادآوری و پند تازه‌ای از سوی پروردگارشان برای آنان نمی‌آید مگر آنکه آن را می‌شنوند و در حالی که سرگرم بازی هستند [آن را مسخره می‌کنند].»

۴-۱-۲. ناتوانی در حذف محتوای نامناسب

یکی از بزرگترین عوامل حوزه محتوایی در به انحراف کشاندن کاربران فضای مجازی کشورمان، ناتوانی مسئولان فضای مجازی در حذف سه دسته محتوای پیشین است. در حقیقت به دلیل سلطه دشمنان بر فضای مجازی و مدیریت آنان بر محل ذخیره سازی و توزیع محتوا، امکان حذف یک حرف از حروف الفباء، یک پیکسل از تصاویر و یک فریم از فیلمهای مبتذل برای کشورمان وجود ندارد. چنین امکانی صرفاً در اختیار مدیران نرم افزار و سخت افزارهای زیرساخت و کاربردی فضای مجازی است. در بهترین حالت مسئولان فضای مجازی کشورمان می‌توانند محتوایی را فیلتر کنند که آنها با وجود فیلترشکن‌های رایگان و کاملاً در دسترس، امری مهممل محسوب می‌شود. شاید بتوان مدعی شد حقارت آمیز ترین وضعیت فضای مجازی کشورمان آنجایی است که مسئولان فضای مجازی کشورمان برای حذف یک محتوا، دست به دامن صهیونیست‌ها، کفار و مشرکان می‌شوند و در حالی که ملتسمانه از آنان درخواست حذف محتوا را داریم، حذف نمی‌کنند (مانند آنچه که در تلگرام پیش آمد و وزیر ارتباطات کشورمان ملتسمانه از مدیر ضد خدای تلگرام حذف یک کانال تلگرامی را در خواست کرد و این صهیونیست وابسته به استکبار جهانی، پس از مسدودسازی آن کانال، آدرس جدید همان کانال را خودش معرفی کرد!).

۵-۱-۲. کاربر

کاربران نیز سهم مخصوص به خود را در نوع استفاده از فناوری دارند. سابق بر این گفته شد که به دلیل تولید، توزیع و پذیرش غیر عقلی و غیر شرعی فضای مجازی از جانب مسئولان، غالب استفاده از فضای مجازی نادرست و غیر شرعی است. با اینحال این موجب نمی‌شود که سهم کاربران در این وضعیت نادیده انگاشته شود. برخی از مهمترین مسائل مرتبط با کاربران که موجب رفتار نامناسب در فضای مجازی شده است عبارتند از:

- ضعف در ایمان، معنویت و تقوا
- ضعف در معادباوری
- کمبود انس با قرآن، نماز و دعا
- کمبود ارتباط با مراکز دینی
- ناآشنایی با احکام مرتبط با فضای مجازی
- کمبود غیرت و حیا
- ضعف در خودشناسی
- ضعف در مسئولیت پذیری
- ضعف در دشمن شناسی
- بی برنامه‌گی و ندانستن ارزش وقت
- الگو گزینی نامناسب
- کمبود انس با مطالعه
- ازدواج دیرهنگام

- بازی و تفریحات فراموش شده بومی
 - ترک سنت‌های حسنه مانند صله ارحام، فرزندآوری، ارتباط با همسایگان، حضور مداوم مادر در خانه، مربی‌گری والدین، جلسات دوستانه دختران در منازل، بازی پسران در بیرون از منزل و ...
- به تحقیق، برنامه ریزان کشور و سیاست گذاران نظام و حوزه‌های علمیه باید برای ایجاد، تقویت، اصلاح و احیای موارد فوق (به تناسب هر کدام)، تلاش مکفی به خرج دهند.

۲-۲. فرهنگ حاکم بر فناوری

با توجه به موارد بیان شده، فرهنگ حاکم بر فناوری، از عوامل گوناگونی متأثر است و برای فهم این مسئله و قضاوت درباره فناوری‌های گوناگون، باید در ابتدا ماهیت فناوری شناسایی شود. در پرتو این شناخت، می‌توان مواجهه‌ای فعال و مؤثر با فناوری داشت و دچار تعارضات فرهنگی نشد. در مجموع و از باب نمونه، به چند شاخصه اثرگذار در ماهیت فناوری اشاره شده و عوامل تعیین کننده فرهنگ فناوری با توجه به شاخصه ماهیتی معرفی می‌شود:

۱-۲-۲. بسیط و مرکب بودن

همانگونه که بیان شد، ابزارها به دو دسته بسیط و غیربسیط تقسیم می‌شوند. عوامل اثرگذار در فرهنگ هر نوع از فناوری‌ها از این منظر، به شرح جدول ذیل می‌باشد:

نمونه	عوامل اثرگذار در فرهنگ فناوری	شاخصه ماهیتی
چاقوی میوه خوری+زنان خانه دار+رعایت سیستم سه گانه	ساختار+کاربر+سیستم تولید، توزیع و مصرف	بسیط
صدا وسیما+تلویزیون+رعایت سیستم سه گانه	مدیر+ساختار+سیستم تولید، توزیع و مصرف	غیر بسیط

۲-۲-۲. مدیریت و کاربری

ابزارها از جهت مدیریت و کاربری، به سه دسته کلی تقسیم می‌شوند. با توجه به شاخصه‌های ماهیتی در این مقسم، عوامل اثرگذار در فرهنگ فناوری به قرار ذیل است:

نمونه	عوامل اثرگذار در فرهنگ فناوری	شاخصه ماهیتی
اسلحه+نیروهای نظامی+رعایت سیستم سه گانه	ساختار+کاربر+سیستم تولید، توزیع و مصرف	وحدت مدیریت
هواپیما+خلبان+برج مراقبت+رعایت سیستم سه گانه	ساختار+کاربر+مدیر ثالث+سیستم تولید، توزیع و مصرف	تعدد مدیریت، غلبه کاربران
ماشین آموزش رانندگی+معلم آموزش+رعایت سیستم سه گانه	ساختار+مدیر ثالث+سیستم تولید، توزیع و مصرف	تعدد مدیریت، غلبه مدیران

۳-۲-۲. محتوا محور

برخی ابزارها نیز، محتوا محور هستند. در اینگونه ابزارها، عوامل اثرگذار در فرهنگ فناوری بدین شرح است:

شاخصه ماهیتی	عوامل اثرگذار در فرهنگ فناوری	نمونه
بسیط	ساختار+کاربر+سیستم تولید، توزیع و مصرف+محتوای موجود	ویدئو+پدر خانواده+رعایت سیستم سه گانه+فیلم ماجرای نیمروز
غیر بسیط	ساختار+کاربر+سیستم تولید، توزیع و مصرف+محتوای موجود	رایانه خانگی+طلبه+رعایت سیستم سه گانه+انواع محتوای مشروع
تعدد مدیریت، غلبه کاربران	ساختار+کاربر+مدیر ثالث+سیستم تولید، توزیع و مصرف+محتوای موجود	تلفن هوشمند+دانشجو+وزارت ارتباطات+رعایت سیستم سه گانه+بازی باقلوا
تعدد مدیریت، غلبه مدیران	ساختار+مدیر ثالث+سیستم تولید، توزیع و مصرف+محتوای موجود	شبکه اجتماعی+مجتهد عادل+رعایت سیستم سه گانه+انواع محتوای مشروع

خلاصه

- ۴ دیدگاه مشهور درباره فلسفه فناوری وجود دارد؛ ابزارانگاری، جبرانگاری، ذات انگاری و ارزش انگاری ۴ دیدگاه مشهور را تشکیل می دهند.
- ۲ نظریه پردازان فلسفه فناوری، به دلیل عدم تمایز بین فناوری و محصول و بی توجی به عوامل مؤثر بر نحوه بکارگیری فناوری و عوامل فرهنگ ساز فناوری، در نظریه پردازی خود، مرتکب اشتبه شده اند.
- ۳ مدیریت (مختص فناوری هایی با تعدد مدیران)، ساختار، سیستم تولید، توزیع و مصرف، محتوا (مختص به فناوری های محتوا محور) و کاربر، مهم ترین عوامل مؤثر در فرهنگ فناوری هستند.
- ۴ مدیران فناوری، خصوصاً فناوری اطلاعات و ارتباطات، با وضع قوانین و مقررات، طراحی ساختار و مهندسی اطلاعات و ارتباطات، به نوع استفاده از فناوری جهت می دهند.
- ۵ به دلیل جهل نسبت به مبانی و موضوع شناسی، غالب نخبگان و مسئولان، صرفاً به فرهنگ مصرف توجه می کنند؛ در حای که اگر فناوری در سیستم تولید و توزیع خود نامناسبی در اختیار کاربران قرار گیرد، غالباً آسیب زا خواهد بود.
- ۶ ساختار فناوری، در نوع استفاده از فناوری بسیار دخیل است. طراحان، برای دستیابی به اهدافی مشخص، ساختار متناسب با آن را طراحی می کنند.
- ۷ وجود مفاسد اعتقادی، مفاسد اخلاقی و سرگرمی های باطل، در فناوری های محتوا محور، منجر به ایجاد آسیب می شود. به دلیل آنکه مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات در اختیار کشورمان نیست، امکان حذف چنین محتوایی را نیز در اختیار نداریم.
- ۸ برخی معضلات موجود در فناوری، ناشی از ضعفها و معضلات مربوط به کاربر فناوری است. البته سهم کاربران در معضلات فناوری اطلاعات و ارتباطات، از همه کمتر است.

آزمون‌های چهارگزینه‌ای

۱. چه مواردی موجب شد تا به نظریات غالب فلاسفه درباره فناوری، نقدهای جدی وجود داشته باشد؟(ب)
 - ا. فلاسفه فناوری را به‌خوبی نمی‌شناختند؛
 - ب. عدم تمایز بین فناوری و محصولات آن، بی‌توجهی به عوامل مؤثر در نحوه به‌کارگیری فناوری؛
 - ج. در نظر نگرفتن همه فناوری‌ها؛
 - د. توجه صرف به چپستی فناوری و بی‌توجهی به چرایی فناوری.
۲. کدام موارد جزو عوامل مؤثر بر فرهنگ فناوری نیست؟(ا)
 - ا. مدیریت فناوری، کاربر فناوری، محتوای فناوری، ایده پرداز فناوری؛
 - ب. سیستم تولید، توزیع و مصرف، محتوا، کاربر، مدیریت؛
 - ج. ساختار، مدیریت، سیستم تولید، توزیع و مصرف و کاربر؛
 - د. محتوا، سیستم تولید، توزیع و مصرف، کاربر و ساختار.
۳. چرا فضای مجازی مثل چاقو نیست؟(ج)
 - ا. چاقو استفاده خوب دارد و فضای مجازی استفاده خوب ندارد؛
 - ب. انواع چاقو وجود دارد و فضای مجازی فقط یک نوع است؛
 - ج. مدیریت چاقو در اختیار کاربر است درحالی‌که در فضای مجازی تعدد مدیریت حاکم است؛
 - د. هیچ‌کدام.
۴. در چه صورت غالب استفاده از فناوری درست خواهد بود: (د)
 - ا. رعایت شاخصه‌های تولید + فرهنگ‌سازی در مصرف = استفاده مطلوب از فناوری؛
 - ب. فرهنگ‌سازی در مصرف = استفاده مطلوب از فناوری؛
 - ج. رعایت شاخصه‌های توزیع + فرهنگ‌سازی در مصرف = استفاده مطلوب از فناوری؛
 - د. رعایت شاخصه‌های تولید فناوری + رعایت شاخصه‌های توزیع فناوری = استفاده درست در غالب موارد.
۵. فرهنگ حاکم بر شبکه‌های اجتماعی، به چه مواردی بستگی دارد؟(د)
 - ا. ساختار+مدیر ثالث+سیستم تولید، توزیع و مصرف+کاربر؛
 - ب. ساختار+کاربر+سیستم تولید، توزیع و مصرف+محتوای موجود؛
 - ج. ساختار+مدیر ثالث+کاربر+محتوای موجود؛
 - د. ساختار+مدیر ثالث+سیستم تولید، توزیع و مصرف+محتوای موجود.

درس هشتم: بررسی شبهات فضای مجازی

در پایان این درس، از دانش‌پژوه انتظار می‌رود تا بتواند:

۱. به عوامل بیرونی و درونی ایجاد شبهات فضای مجازی آشنایی کامل پیدا کند.
۲. پاسخ شبهات فضای مجازی را با دقت شرح و توضیح دهد.
۳. علل ترویج شبهات درباره فضای مجازی را استخراج کند.

مقدمه

حدود ۳۰ سال از ورود فناوری اطلاعات به کشورمان می‌گذرد. در این میان، فناوری اطلاعات و ارتباطات، از بدو ورود خود، همواره با موافقان و مخالفانی مواجه بوده است. هریک از دو گروه، برای جهان‌بینی خود استدلالاتی را بیان می‌کنند. با این حال، غالب افراد، خصوصاً نخبگان و مسئولان، فناوری اطلاعات و ارتباطات را در وضعیت کنونی، بیشتر فرصت‌آفرین می‌بینند تا تهدید. نکته جالب توجه آنکه نوع دیدگاه اکثر دوستداران اسلام و انقلاب اسلامی به فضای مجازی، با دشمنان مسلم کشور مانند رژیم صهیونیستی و سردمداران آمریکا، یکسان بوده و ظاهراً هر دو گروه به این پدیده به صورت یکسان می‌نگرند. به عنوان مثال هر دو گروه معتقدند فناوری اطلاعات همانند چاقو است و نوع استفاده از این فناوری به خودمان بستگی دارد. یا اینکه هر دو گروه معتقدند برخورد سلبی با فناوری اطلاعات و ارتباطات، مواجهه‌ای غلط و نادرست است.

مشخصاً گفتمان حاکم بر نحوه مواجهه با فناوری اطلاعات در کشورمان ضمن آنکه مبتنی بر علوم انسانی غربی است، به صورت کامل با گفتمان اسلام، انقلاب اسلامی و منظومه فکری امام ره و مقام معظم رهبری در تضاد است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد یک جریان سیاسی - فرهنگی، طی سالیان متمادی با نگارش کتب، درس‌نامه، مقالات، طنز، ساخت انواع محصولات سمعی و بصری و از همه مهم‌تر تربیت نیروی انسانی مطابق با علوم انسانی غربی، توانسته است پاره‌ای شبهات و مغالطات را با استفاده از جهل عموم مردم و مسئولان نسبت به موضوع و مبانی مواجهه با فناوری، در کشور فراگیر کند و در حقیقت جبهه انقلابی را سپر دفاعی خود برای پیشبرد اهداف غرب قرار دهد.

گسترش این شبهات از یکسو موجب ایجاد تشتت گفتمانی بین جبهه انقلابی و اسلامی شده است. از یکسو با ایجاد نگاهی خوش‌بینانه، امکان هرگونه ممانعت از ورود سرویس‌های مخرب دشمن را سلب می‌نماید. و از سوی دیگر راه را برای اجرایی سازی منویات مقام معظم رهبری در کشور، جهت تبدیل ایران به قدرت برتر فناوری اطلاعات و ارتباطات مسدود ساخته است.

بعد از یادگیری این مبحث، شما قادر خواهید بود به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

- عوامل درونی و بیرونی ایجاد شبهات در موضوع فناوری اطلاعات و ارتباطات چیست؟
- تفاوت نحوه مواجهه با فناوری اطلاعات و ارتباطات از منظر اسلام و غرب چیست؟
- وظیفه و تکلیف جبهه انقلابی در برابر فناوری اطلاعات و ارتباطات چه می‌باشد؟

۱. تعریف شبهه

واژه «شبهه» را می‌توان از دو منظر موردبررسی قرار داد:

۱-۱. لغوی

شبهه در لغت به معنای «پوشیدگی کاری یا امری، امری که در آن حکم به صواب یا خطا نتوان کرد، شک و گمان، اشکال در تمیز دادن حق از باطل یا حلال از حرام»^۱ است.

البته، برای واژه «شبهه» معانی دیگری نیز، وارد شده است که مترادف با معانی بالا می‌باشد:

○ «ایراد، اشکال، ایجاد تردید، به اشتباه انداختن و مسلم نبودن»^۲

○ «سوءظن، بدگمانی، مغالطه و سفسطه»^۳

○ «شبهه» که بر وزن «فَعْلَه» و جمع آن «شبهات» است، در لغت به معنای «اشتباه، پوشیدگی کار، التباس شدن امر می‌باشد»^۴

۱-۲. اصطلاحی

درواقع، شبهه همان انحراف افراد از جهت اعتقادی، فرهنگی، اخلاقی و... از مسیر درست به مسیر نادرست از طریق مخدوش کردن و برعکس نشان دادن راه درست صورت می‌گیرد.

«وَإِنَّمَا سُمِّيَتِ الشُّبُهَةُ شُبُهَةً لِأَنَّهَا تُشَبِّهُ الْحَقَّ: شبهه را از این رو شبهه نامیدند زیرا که شباهت به حق دارد»^۵

«اگرچه به صورت عام شبهه در مورد هر سؤالی که به قصد منحرف کردن افراد از باور درست خود مطرح می‌گردد ولی، در فرهنگ دین و در اصطلاح دینی، شبهه یعنی هر اشکال، پرسش یا ابهامی که در برداشته‌ها، تحلیل‌ها، تصمیمات و رفتارهای مرتبط با سعادت فرد یا جامعه سبب ایجاد خطا و اشتباه در شناخت حق از باطل گردد. به عبارت دیگر، شبهه خود را شبیه به حق می‌نماید و راه شناخت حق از باطل را مشکل، و افراد را دچار شک و تردید می‌کند»^۶

بنابراین، شبهه عبارت است از مطرح کردن مقوله باطل (اعم از اعتقادی، فرهنگی، اخلاقی، سیاسی و...) در قالب حق و حقیقت به نیت گمراه کردن افراد از مسیر درست و کمال به مسیر نادرست و ضلال.

۱. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران، ناشر: آشنج، ۱۳۸۹ ش، چاپ اول، ذیل واژه «شبهه». - معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۳ ش، چاپ ششم، ذیل واژه «شبهه».

۲. سجادی، جعفر، فرهنگ معارف اسلامی، تهران، چاپ افست، ۱۳۶۶ ش، ج ۲، ص ۱۰۳۷.

۳. آذرنوش، آذرتاش، فرهنگ معاصر عربی - فارسی، تهران، نشر نی، چاپ اسلامی، ۱۳۷۹ ش، حرفش.

۴. انصاری، مسعود - طاهری، محمدعلی، دانشنامه حقوق خصوصی، تهران، انتشارات جنگل، ۱۳۸۸ ش، ج ۲، ص ۱۱۲۱.

۵. شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، مترجم و شارح: فیض الاسلام اصفهانی، علی نقی، تهران، موسسه چاپ و نشر تألیفات فیض الاسلام، ۱۳۷۹ ش، خطبه ۳۸.

۶. سجادی، جعفر، پیشین.

شبیهات مرتبط با موضوع فناوری اطلاعات و ارتباطات نیز عبارت است: «از مطرح کردن مقوله باطل (اعم از مسائل مربوط به موضوع شناسی و مبانی) در قالب حق و حقیقت که منجر به گمراه شدن عموم جامعه، خصوصاً نخبگان و مسئولان از نحوه صحیح مواجهه با فناوری اطلاعات و ارتباطات به مسیر غیر عقلی، غیرشرعی و مطابق با اهداف صهیونیسم بین‌الملل می‌گردد.»

۲. عوامل ایجاد شبهه

برای شکل گرفتن یک شبهه و القای آن به مخاطبان، باید یک سلسله عواملی در راستای عملی شدن آن انجام بگیرد تا آماده ارائه به جامعه باشد؛ به‌طور کلی عوامل ایجاد شبهه به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند که در اینجا، به مطالب یک مقاله بسیار مختصر، با عنوان «منطق پاسخ‌دهی قرآن» اشاره می‌شود.^۱

عوامل درونی شبهه‌گری و نیز عوامل بیرونی ابتلای به آن بخشی از شخصیت شبهه‌گر را تشکیل می‌دهد. عوامل درونی به سه دسته شناختی، انگیزشی و رفتاری تقسیم می‌شود. وجود این عوامل سبب شکل‌گیری شبهه در ذهن می‌شود و آن را مستعد پذیرش شبهه می‌گرداند؛ همچنین زمینه استقبال از شبهه یا حمل و اشاعه آن را فراهم می‌کند.

۲-۱. عوامل درونی شبهه

برخی از مهم‌ترین عوامل درونی شبهه عبارت‌اند از:

۲-۱-۱. محدودیت علم و جهل (عامل شناختی)

هیچ‌کس جز خدای تعالی از علم مطلق برخوردار نیست؛ به بیان دیگر علم و آگاهی هرکس جز خدا (ماسوی الله) محدود است؛ «وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا»^۲ محدودیت آگاهی به فراخور در هرکس وجود دارد و همین مسئله عامل اصلی شکل‌گیری و ابتلای به شبهه در انسان و دیگر موجودات دارای عقل است. روشن است که شکل‌گیری شبهه غیر از شکل دادن شبهه و طراحی آن است. شکل‌گیری شبهه امری طبیعی و در بیشتر موارد ناشی از محدودیت آگاهی است. نامفهوم بودن مطالب و اشتباه در ادراک سبب شکل‌گیری طبیعی شبهه است. عامل محدودیت آگاهی، عمومی و فراگیر است؛ از این‌رو همه نیازمند استفهام و پی‌موندن سلوک علمی برای دستیابی به فهم و آگاهی‌اند؛ با این وصف طراحی و نشر شبهه می‌تواند عوامل و عامل محدودیت آگاهی عمومی باشد و اختصاص به شبهه‌گران ندارد؛ ولی همین عامل عمومی می‌تواند سبب تشدید عوامل دیگری شود که به‌طور خاص عامل طراحی و نشر شبهه یا شبهه‌گری‌اند.

۱. ر.ک: بهمنی، سعید، شناخت عوامل درونی و بیرونی شکل‌گیری شبهه، سایت راسخون: www.rasekhoon.net.

(منبع مقاله: بهمنی، سعید، منطق پاسخ‌دهی قرآن، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۴ ش، چاپ اول.) لازم به ذکر است موارد مرتبط با فضای مجازی، به متن مقاله اضافه شده است.

۲. اسراء/۸۵.

قدسی‌ترین نمونه محدودیت آگاهی که سبب استفهام برای رفع محدودیت آن گردید، پرسشی است که برای فرشتگان ایجاد شد، هنگامی که خدای تعالی به آنان اعلام کرد قصد دارد آدم (علیه‌السلام) را در زمین جانشین گرداند.^۱

همان‌گونه که در درس فرهنگ فناوری بیان شد، عدم موضوع شناسی، جهل و بی‌توجهی نسبت به مبانی دینی و عقلی مواجهه با فناوری اطلاعات و ارتباطات، موجب تسلط گفتمان صهیونیستی در نحوه مواجهه با فضای مجازی بوده است. همین دو مورد نیز عامل بزرگی در شبهه‌آفرینی و ترویج شبهه نسبت به علوم انسانی فضای مجازی می‌باشد. بسیاری از انقلابیون و مسئولین نه به‌درستی موضوع را می‌شناسند و نه با مبانی دینی و عقلی مواجهه با فضای مجازی آشنایند.

۲-۱-۲. کبر (عامل انگیزشی)

عنصر کبر دارای نقشی تعیین‌کننده در ابتلای به شبهه منتج به شبهه‌گری است: «الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبْرٌ مَّقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٌ»^۲

از این آیه چنین استفاده می‌شود که «هر [صاحب] قلب متکبر و جباری بدون دلیل درباره آیات خدا مجادله می‌کند.» این یک سنت الهی است که هرگاه چنین کبری در قلب کسی پدید آید، ابتلای او به مجادله‌ی بی‌دلیل در آیات الهی حتمی است؛ بنابراین کبر در سلسله علل مجادله بی‌دلیل است. مجادله بی‌دلیل چیزی جز شبهه‌گری نیست؛ چنان‌که شبهه‌گری ابلیس و سرباززدن از سجده بر آدم در برابر فرمان خدای تعالی مبنی بر «اسْجُدُوا لِآدَمَ» به علت کبر او بود: «فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ»^۳

خودنمایی و تفاخر از دیگر عوامل ابتلای به شبهه و شبهه‌گری شمرده شده است. چنان‌که گفته شده است: «کسی که در تحصیل علم بیش از هر چیز در پی خودنمایی و تفاخر و مانند آن است، همیشه در فشار شبهات قرار دارد.»^۴ دو خصلت یادشده زیرمجموعه‌های خصلت کبر هستند. این خصیصه غلط و غیراخلاقی، در برخی اساتید حوزوی و دانشگاهی و صاحبان کرسی‌های علمی موجود است. کبر و غرور اینان بدل به حجابی گشته که مانع از علم‌آموزی آنان از سرچشمه هدایت می‌شود و حاضر نیستند حرف‌های نو را بشنوند تا مواضع غلط خود را اصلاح کنند.

۱. بقره/۳۳ - ۳۰.

۲. غافر/۳۵.

۳. بقره/۳۴.

۴. جوادی آملی، عبدالله، تسنیم؛ تفسیر قرآن حکیم، ج ۷، ص ۵۴۹.

۳-۱-۲. گمراهی و دشمنی با خدا (عامل انگیزشی)

امیر مؤمنان علی (علیه السلام) وجه تسمیه شبهه را بیان فرموده، دشمنی با خدا را از عوامل مؤثر در پافشاری بر گمراهی در مواجهه با شبهه می‌داند: «وَ إِنَّمَا سُمِّيتَ الشَّبَهَةُ شَبَهَةً لَّأَنَّهَا تَشَبِهُ الْحَقَّ فَمَا أَوْلِيَاءُ اللَّهِ فَضِيائِهِمْ فِيهَا الْيَقِينُ وَ دَلِيلُهُمْ سَمْتُ الْهَدْيِ وَ أَمَّا أَعْدَاءُ اللَّهِ فَدَعَاؤُهُمْ فِيهَا الضَّلَالُ وَ دَلِيلُهُمُ الْعَمَى»^۱

به دیگر سخن، چون دشمنان خدا از نور یقین بی‌بهره‌اند، کوری و ضلالت آن‌ها را از هر سو فرامی‌خواند و در بیغوله‌های وحشت‌زای گمراهی به کام حیرت فرومی‌برد. به‌عنوان مثال یکی از عوامل شبهه آفرین و منحرف‌کننده نخبگان و مسئولان از گفت‌وگو با امام ره و مقام معظم رهبری در موضوع فضای مجازی، خانواده‌نمازی و کلاهی بودند. این افراد با تأسیس شرکت‌های متعدد و ایجاد انحصار در فضای مجازی کشور، زمینه نفوذ بیگانگان در کشور را نیز مهیا ساختند. برخی از افراد این خانواده‌ها دستگیر شده و در حال سپری دوران محکومیت خود هستند و برخی دیگر نیز همچنان برنامه‌های خود را پیش می‌برند.

۴-۱-۲. سنگینی در عمل به فرمان الهی (عامل انگیزشی)

چنان‌که قوم موسی به علت سنگینی در انجام فرمان الهی به شبهه پردازی در برابر آن رو آوردند،^۲ به نظر می‌رسد اجرایی سازی برخی مطالبات مقام معظم رهبری در مسئله فناوری اطلاعات نیز برای برخی نخبگان و مسئولان بسیار گران و سنگین بوده است که برای شانه خالی کردن قبول مسئولیت، اقدام به طرح شبهه می‌کنند. به‌عنوان مثال، سلب سلطه دشمن از فضای مجازی یکی از مهم‌ترین مطالبات بر زمین مانده مقام معظم رهبری است که با توجه به امکانات کشور، می‌توان آن را به سرانجام رساند، اما سنگینی و دشواری انجام این مطالبه موجب شد که همگان با مطرح کردن شبهاتی، اذهان را از مطالبه حضرت آقا منحرف نمایند.

۵-۱-۲. نفاق (عامل انگیزشی)، پیمان‌شکنی (عامل رفتاری) و فرقه‌گرایی (عامل رفتاری)

برخی بیانات امیرالمؤمنین (علیه السلام) سه عنصر نفاق، نکث (پیمان‌شکنی) و فرقه‌گرایی را ملازم با شبهه برشمرده است؛ چنان‌که در یکی از بیانات ایشان، شبهه‌گری در گفتار یکی از ویژگی‌های منافقان دانسته شده است.^۳ در کلامی دیگر، شبهه به تلازم گمراهی ملازم با عهدشکنی برشمرده شده است: «هر گمراهی‌ای علتی دارد و هر عهدشکنی شبهه‌ای»^۴ همچنین آن حضرت اهل فرق را غارهای شبهه می‌نامد: «جای شگفتی است و چرا شگفت‌زده نشوم از خطای این فرقه‌ها در اختلاف حجت و

۱. شریف الرضی، محمد بن حسین، پیشین، خطبه ۳۸.

۲. بقره/ ۷۱ - ۶۷.

۳. شریف الرضی، محمد بن حسین، پیشین، خطبه ۱۹۴.

۴. همان، خطبه ۱۴۸. «لِكُلِّ ضَلَاةٍ عَلَةٌ وَ لِكُلِّ نَاكثٍ شُبْهَةٌ».

استدلالشان در دین... اهل حسرت‌ها و غارهای شبهه و اهل نابینایی و گمراهی و بدگمانی^۱ بنابراین، منافقان، شبهه پردازان در سخن، عهدشکنان، تکیه کنندگان بر شبهات و فرقه‌گرایان، مأمن و مأوای شبهات‌اند.

در نمونه ذیل از قرآن به رفتارشناسی شخصیت منافقان توجه و آنان به دلیل اشاعه شبهه نکوهش شده‌اند: «وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعِلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا»^۲

منافق شبهه‌گر پیش از آنکه مورد شبهه را از پیامبر اکرم (صلی‌الله علیه و آله) بپرسد و درباره آن به اولی‌الامر مراجعه کند، خبر مربوط به أمن یا خوف را نشر می‌دهد؛ یعنی قبل از علم و اطمینان از درستی خبر به اشاعه آن می‌پردازد. ممکن است آنچه منتشر می‌کند الزاماً نادرست نباشد، ولی علت استقبال منافق از چنین خبری و اشاعه آن، ایجاد اختلال در فهم واقعیت است که نوعی شبهه‌گری است.

در مسئله فناوری اطلاعات و ارتباطات، پروژه نفوذ دشمن بسیار جدی است. همان‌گونه که در درس شبکه ملی اطلاعات بیان شد، در دستگیری‌های مرتبط با مبحث نفوذ، دستگیری‌هایی در سطح معاون وزیر وجود داشته است. این افراد در حقیقت منافقانی هستند که در ظاهری مذهبی و انقلابی وارد دستگاه‌های اجرایی حساس کشور می‌شوند و یکی از اقدامات قابل توجه آنان، شبهه پراکنی در نحوه مواجهه با فضای مجازی بوده و می‌باشد.

البته منافقین صرفاً در دستگاه‌های اجرایی حضور ندارند، بلکه در حوزه، دانشگاه، جامعه نخبگانی، نویسندگان، جامعه هنرمندان، ورزشکاران و جایگاه‌های خطیر غیردولتی نیز حضور دارند. این افراد اگرچه اندک هستند، اما با استفاده از رسانه‌های متعدد خود، بسیار مؤثر عمل می‌کنند.

۲-۲. عوامل بیرونی شبهه

دسته‌ای دیگر از عوامل شبهه‌گری، بیرون از وجود انسان‌اند. این عوامل از بیرون بر انسان اثرگذار هستند و سبب شکل‌گیری شبهه در ذهن یا استقبال و نشر آن می‌شوند. برخی از این عوامل عبارت‌اند از:

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، /الکافی، تهران، دارالکتب الإسلامیه، ۱۳۶۵ هجری شمسی، ج ۸، ص ۶۳.

۲. نساء/۸۳.

۱-۲-۲. وسوسه‌های شیطان

وسوسه‌های شیطانی از جمله عوامل بیرونی است که زمینه ایجاد یا نشر شبهه در شبهه‌گر را فراهم می‌سازد. پیروی از شیطان سبب استقبال از شبهه و دامن زدن به آن است: «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ»^۱ پیروی از شیطان زمینه‌ساز شبهه‌گری است؛ زیرا سبب مجادله بدون علم می‌شود که همان شبهه‌گری است.^۲ شیطان با استمداد از هر ابهام و شهوتی مؤمنان را به شبهه مبتلا می‌سازد و آن‌ها را از دستیابی به جزم علمی و عزم عملی باز می‌دارد.^۳ چاره مقابله با این عامل بیرونی، استعاذه از شیطان به خدای متعال است.^۴ «إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا»^۵

وجود منافع سرشار در برخی موقعیت‌های شغلی مرتبط با فناوری اطلاعات نیز منجر به ترویج شبهات توسط منفعت‌طلبان می‌شود. رانت‌های پرسود مربوط به خرید و فروش پهنای باند، سود فراوان حاصل از واردات فناوری اطلاعات و ارتباطات، منافع فراوان مبتنی بر تبلیغات آزاد در سرویس‌های غیربومی، خصوصاً شبکه‌های اجتماعی آمریکایی - صهیونیستی، اخذ بودجه‌های فراوان و متوالی برای تولید محتوا در فضای مجازی و ... از جمله مواردی است که در موضوع فضای مجازی زمینه‌سازی شبهه آفرینی و اشاعه شبهه است.

۲-۲-۲. فتنه‌گری کفار و مشرکان

فتنه‌گری کفار و مشرکان یکی دیگر از عوامل بیرونی شکل‌گیری و طرح شبهه است. مراد از فتنه‌گری کفار و مشرکان، خصلتی اجتماعی است که یکی از مصادیق بارز آن القای شبهات در درون جامعه ایمانی مسلمانان است.^۶ آیات ذیل شاهد بر فتنه‌گری کفار و مشرکان برای ایجاد شبهه و اختلال در دین‌داری است:

«وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا»^۷

«وَأَن اخْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَ اخْذَرَهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ»^۸

۱. حج/۳.

۲. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۷۴ ش، چاپ پنجم، ج ۱۴، ص ۳۴۳.

۳. جوادی آملی، عبدالله، تسنیم، ج ۳، ص ۳۸۳.

۴. جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی سیره رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)، ج ۹، ص ۳۰۹.

۵. آل عمران/۱۵۵.

۶. جوادی آملی، عبدالله، تسنیم، ج ۱۰، ص ۵۷۷.

۷. بقره/۲۱۷.

۸. مائده/۴۹.

«وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ»^۱

کفار و مشرکان، خصوصاً سران آن‌ها، یعنی صهیونیسم بین‌الملل، با تولید هزاران مقاله، فیلم، سریال، پویانمایی، نظریه‌های علمی، البته در قالبی انسان دوستانه و دلسوزانه، با تولید گفتمان نحوه مواجهه با فضای مجازی و معرفی یکسویه این فناوری، در حقیقت دست به فتنه‌ای بزرگ زده است؛ فتنه‌ای که در آن مؤمن، منافق و کافر نسبت به فناوری اطلاعات یک‌گونه می‌اندیشد و به یک صورت عمل می‌کند.

ترویج نظریه جریان آزاد اطلاعات، همگانی سازی نظریه فراگرد ارتباطی، تربیت اساتید سواد رسانه منطبق با اهداف یونسکو، نگارش کتاب سواد رسانه و ترجمه و ترویج آن در کشورهای مختلف از جمله ایران منطبق بر دیدگاه یونسکو، نگارش کتب و مقالات گوناگون که در آن کاربران را عامل اصلی ایجاد آسیب در فضای مجازی می‌دانند، تولید هزاران فیلم، سریال و پویانمایی که در آن فناوری کاملاً بی‌جهت بوده و در صورت تصدی توسط انسان صالح، تماماً فرصت و در صورت تصدی توسط انسان فاسد کاملاً تهدیدزا به نمایش درمی‌آید، حقیقتاً گوشه‌ای از فتنه‌گری سران کفر، شرک و نفاق در دوران جدید است.

۳. شبهات فضای مجازی

در این قسمت به طرح شبهاتی می‌پردازیم که درباره فضای مجازی وجود دارد؛ اعم از بهره‌گیری، معادل سازی، فرهنگ سازی و... که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با فضای مجازی مرتبط هستند.

ذکر این نکته ضروری است که شبهات وارد شده درباره فضای مجازی حاصل کار ۸۰ ساله آمریکاست که در قالب کتاب، مجله، رساله، مقاله و... تولید و تدوین شده و همان متون کلمه به کلمه به‌وسیله روشن‌فکران داخلی ترجمه گردیده و در اختیار مؤسسات علمی - آموزشی قرار داده شد و این‌گونه القا کردند که مطلب واقعی و حقیقت درباره فضای مجازی همین مطالبی است که در این کتاب‌ها، مقالات و... آمده و چون که یک کار کارشناسی شده غربی است، باید کلمه به کلمه آن به‌صورت عملی اجرا شود. ولی، غافل از این که، مطالب موجود در این متون غربی به‌گونه‌ای تدوین شده است که منافع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... استعمار جهانی را تأمین می‌کند.

در اینجا، قبل از طرح مهم‌ترین شبهات فضای مجازی، ابتدا به یک نکته از کتاب شبکه عنکبوتی درباره این شبهات اشاره می‌شود:

۱. انفال/۳۹.

«بررسی‌های آسیب‌شناسان و کارشناسان فضای مجازی و برگزاری جلسات متعدد با گروه‌های گوناگون مردمی و مسئولان، نشان می‌دهد که چند مغالطه و شبهه در مورد فضای مجازی، ذهن همگان را به خود آلوده کرده است. شبهاتی که طی سال‌های متمادی آرام‌آرام به یک فرهنگ و گفتمان عمومی تبدیل شد. شبهات و مغالطات فضای مجازی موجب می‌شود تا میدان و عرصه‌ی رسانه‌های دیجیتال به‌درستی درک نشود و آسیب‌ها و راه‌حل‌ها به‌خوبی تبیین و تدوین نگردد.

با بررسی‌های اولیه‌ی ۴۰ شبهه‌شناسایی شد. در جلسات کارشناسی با جمعی از اساتید حوزه‌های علمیه و اندیشمندان و متفکرین، با حذف مسائل تکراری و ادغام موارد شبیه به هم، تعداد شبهات مذکور به ۱۷ شبهه رسید. از بین این شبهات، دوازده^۱ شبهه و سؤال بیش از بقیه در بین مردم رایج و همه‌گیر شده است. در این قسمت، به دلیل اهمیت فراوان، شبهات مذکور مطرح و به هر کدام پاسخی ارائه خواهد شد.»^۲

۱-۳. نهی و مسدودسازی موجب حریص‌تر شدن افراد می‌شود^۳

طبق روایت مشهور «الْإِنْسَانُ حَرِيصٌ عَلَى مَا مَنَعَهُ»، برخوردهای سلبی موجب حریص شدن انسان به استفاده از چیزهایی می‌شود که از آن منع شده است. پالایه کردن و مسدودسازی مطالب نامناسب، موجب جلب مردم به آن مطالب می‌شود. به همین دلیل نباید اقدام به مسدودسازی کرد.

پاسخ:

اسناد این روایت بسیار مخدوش است.^۴ باین حال، آیا انسان نسبت به چیزی که از آن منع می‌شود، حریص است و یا اینکه نسبت به چیزی که به آن تحریک شود، حریص می‌شود؟

خداوند متعال پس از آفرینش انسان، به حضرت آدم و حوا (فرمود: «وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ»^۵؛ «و گفتیم: ای آدم! تو و همسرت در بهشت آرام گیرید و به فراوانی از هر جا که خواستید بخورید و نزدیک این درخت مشوید که از ستمگران خواهید شد!»؛ اما حضرت آدم و حوا (برخلاف توصیه‌ی خداوند متعال به آن درخت نزدیک شده و از ثمره‌ی آن استفاده کردند. اکنون آیا می‌توان گفت علت استفاده حضرت آدم و حوا) از

۱. در کتاب شبکه عنکبوتی، هشت شبهه مطرح و پاسخ داده شده است.

۲. کهوند، محمد، شبکه عنکبوتی، قم، انتشارات ذکری، ۱۳۹۵ ش، چاپ اول، ص ۳۸۳.

۳. همان.

۴. جلودار نقل این سخن به‌عنوان حدیث پیامبر اکرم (ع)، سلیمان بن احمد طبرانی (متوفای ۳۶۰ ق) از علمای برادران اهل سنت بوده که با سندی بسیار ضعیف، این حدیث را از «عبدالله بن عمر بن الخطاب» روایت می‌کند. پس از او، شهردار دیلمی آن را نقل کرده و سپس سایر علمای اهل سنت از این دو نفر اقتباس نموده و پس از مدتی در بین شیعیان نیز شایع شده است. (برگرفته از تارنمای «www.andalibonline.com».)

۵. بقره/ ۳۵.

درخت ممنوعه، نهی خداوند متعال بوده است؟ به عبارت دیگر این نهی خداوند منان بود که موجب حریص شدن انسان نسبت به آن درخت شد؟

آنچه قرآن از این واقعه نقل می‌کند، ادعای فوق را مردود اعلام می‌کند. بر اساس آیات قرآن، وسوسه‌ی شیطان و تحریک او به استفاده از درخت، موجب حریص شدن آدم نسبت به آن درخت شد، نه منع حضرت حق.

قرآن در تشریح علت حریص شدن حضرت آدم و حوا می‌فرماید: «فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْءَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰ كَمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَينِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ*» وَ قَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ* فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ*؛ «شیطان وسوسه‌شان کرد تا عورت‌هایشان را که پنهان بود، بر آنان نمودار کند و گفت: پروردگارتان شما را از این درخت منع نکرد، مگر از بیم اینکه دو فرشته شوید و یا جاوید گردید * و برای ایشان سوگند خورد که من خیرخواه شمایم * پس با همین فریب سقوطشان داد.»

بنابراین، آنچه انسان را حریص بر عملی می‌کند، نهی از آن عمل نیست؛ بلکه تحریک وی (به هر طریقی) به انجام آن عمل است. به همین دلیل است که وقتی پزشک بیمار خود را از برخی خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها نهی می‌کند، موجب تحریک بیمار به مصرف آن‌ها نمی‌شود؛ بلکه بیمار، نهی پزشک را امری درست و عاقلانه می‌پندارد و از خوردن و آشامیدن برخی خوراکی‌ها تا حصول سلامتی کامل، امتناع می‌ورزد.

البته شیوه‌ی نهی نیز بسیار مهم است. برخی به‌گونه‌ای مردم را از چیزی نهی می‌کنند که موجب تحریک افراد برای رفتن به‌سوی آن چیز می‌شود. مثلاً به جوان می‌گویند که هرگز به سمت فلان سایت نرو! چون در آنجا عکس‌های مبتذل زیادی وجود دارد. قطعاً این‌گونه نهی کردن موجب تحریک افراد جهت مراجعه به آن سایت می‌شود. در اینجا اشکال به اصل نهی نیست؛ بلکه به شیوه‌ی آن است. بنابراین، نباید به دنبال حذف مسدودسازی مطالب نادرست بود؛ بلکه باید شیوه‌ی آن را اصلاح کرد. با برخی تغییرات کوچک در موتورهای جستجو و شبکه‌های اجتماعی می‌توان به این هدف دست‌یافت. مثلاً مانع ارائه‌ی پیشنهادهای نامناسب این دو عنصر فضای مجازی به کاربران شد. در این صورت کاربر اساساً با این مطالب نامناسب مواجه نمی‌شود که بخواهد با استفاده از پالایه شکن (فیلترشکن)، به آن مطالب دسترسی داشته باشد.

اما علت استفاده از عوامل بازدارنده (نهی و مسدودسازی)، ویژگی نفس انسان است. نفس انسان بنا به فرموده‌ی قرآن میل به انجام هر عملی بدون محدودیت، خصوصاً در مواردی همچون مسائل جنسی، قدرت‌طلبی، مال‌اندوزی و ... دارد: «بَلْ يَرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ»^۱؛ «بلکه انسان می‌خواهد مادام العمر گناه کند.»

مجموعه‌ی عوامل بازدارنده موجب می‌شود افراد با خطرات کم‌تری مواجه شوند. مانند جاده‌ای که پلیس برای امنیت جان افراد در آن محدودیت سرعت قائل می‌شود و همگان ملزم به رعایت آن هستند. بنابراین، انسان نسبت به آنچه از آن نهی می‌شود، حریص نیست؛ بلکه به سبب عوامل محرکه، نسبت به فعل و یا ترک فعلی تحریک می‌شود.

۲-۳. ابزار خوب و بد ندارد بلکه نحوه استفاده مهم است^۲

«ارتباط تصویری»، «اینترنت پرسرعت»، «شبکه‌های اجتماعی»، «ماهواره» و ... مانند چاقو هستند؛ هم می‌توان استفاده‌ی خوب کرد و هم نادرست. ابزار، خوب و بد ندارد؛ بلکه به نحوه‌ی استفاده‌ی افراد از آن برمی‌گردد.

پاسخ:

در نگاه اولیه و بدون دقت به ابزارهای ارتباطی نوین، این گمان به ذهن‌ها متبادر می‌شود که این‌ها تنها ابزارهایی هستند که در اختیار کاربران قرار گرفته و نوع استفاده‌ی کاربران هم می‌تواند آسیب‌زا باشد و هم فرصت‌آفرین. بنابراین، نباید در مورد ابزارها صحبتی به میان آید؛ بلکه باید تنها در مورد شیوه‌ی استفاده از یک ابزار بحث و تبادل نظر کرد.

یکی از نکاتی که با مطالعه‌ی کامل درسنامه حاضر به دست می‌آید، این است که هر رسانه‌ای مدیر و مالکی دارد. مالک و مدیر رسانه، بنا بر منویات و اهدافش سعی می‌کند مخاطبین رسانه‌ی خود را به سمت و سویی که می‌خواهد بکشانند (همانند آنچه در سایت‌ها، روزنامه‌ها و تلویزیون می‌گذرد). در این زمینه اسناد فراوانی ذکر شد که از ذکر مجدد آن خودداری می‌کنیم.

بنابراین، در مثال چاقو باید ببینیم که اساساً دسته‌ی چاقو دست کیست؟ آیا دست کاربران است و یا اینکه مدیران و گردانندگان، دسته‌ی چاقو را در اختیار دارند؟ وقتی مدیر شبکه‌ی اجتماعی اینستاگرام مطالب صفحه‌ی «ما عاشق مبارزه با صهیونیست‌ها هستیم» را بر نمی‌تابد و محتوای مربوط به آن را حذف می‌کند و حتی ناشر آن را از شبکه‌ی تحت مدیریت خود اخراج می‌کند، نباید گفت که دسته‌ی چاقو دست شخص دیگری است و نه کاربر؟ چطور است که مدیران چنین شبکه‌هایی به طالبان، داعش و

۱. قیامت / ۵.

۲. کهوند، محمد، پیشین، ص ۳۸۶.

مانند آن‌ها اجازه‌ی نشر مطالبشان را می‌دهد؛ اما صفحه‌ی مربوط به سید حسن نصرالله را برنمی‌تابد و آن را حذف می‌کند؟ آیا دسته‌ی چاقو در دستان حزب‌الله لبنان است یا مدیرعامل اینستاگرام؟

چرا درباری‌هایی مانند سیمز و جی‌تی‌ای، کاربران نمی‌توانند مسجد و حسینیه بسازند، نماز بخوانند، روزه بگیرند، به فقرا و درمندان کمک کنند، علیه استکبار و استعمار اقدام کنند، صدقه بدهند و...؛ اما می‌توانند آدم بکشند، انحراف جنسی داشته باشند، سرقت کنند، آشوب به پا کنند، در مجالس رقص و آواز حاضر باشند و... . اینجا باید گفت: دسته‌ی چاقو در دست بازیکن است یا بازی‌ساز؟

چرا وقتی واژه‌ی عاشورا را به زبان انگلیسی در قسمت تصاویر گوگل جستجو می‌کنیم، جز تصاویر مربوط به قمه‌زنی چیزی نمی‌بینیم؟ چرا در یوتیوب، با جستجوی واژه‌هایی مانند حوزه‌ی علمیه، دانشگاه، دختر و پسر چیزی جز فساد و فحشا نمی‌بینیم؟ درحالی‌که چینش فیلم‌ها بر اساس تاریخ بارگذاری، حروف الفبا و حتی تعداد بازدید نیست. دسته‌ی چاقو در اختیار مدیران و گردانندگان است یا کاربران؟

چرا در تلگرام، فیلم‌های مربوط به فاجعه‌ی منا، یکشنبه از تمامی گروه‌ها، کانال‌ها و حساب‌های کاربری حذف می‌شود و تب پیگیری چنین فاجعه‌ی مهمی ناگهان خاموش می‌شود؟ چه کسی این فیلم‌ها را حذف کرد؟ اکنون دسته‌ی چاقو در دست کاربرانی است که حتی حق ندارند محتوای ضد استکباری را در تلگرام منتشر کنند یا در اختیار مدیران صهیونیست این نرم‌افزار؟

نکته‌ی دیگر آنکه ما به هر مخاطب، چاقوی مناسب خودش را می‌دهیم. چاقوی زن خانه‌دار، قصاب، مغازه‌دار و... یکسان نیست. زن خانه‌دار با قمه نمی‌تواند میوه پوست بکند و یا با ساطور سالاد تهیه نماید؛ زیرا استفاده از این نوع چاقو برای کاربری‌های پیش‌گفته بسیار خطرآفرین است. ضمن آنکه اگر بخواهیم با چاقوی میوه‌خوری چارپایان حلال‌گوشت را ذبح شرعی کنیم، پوست بکنیم و گوشت آن‌ها را قطعه‌قطعه نماییم، زمان بسیار زیادی را از ما خواهد گرفت و گاهی نیز امکان‌پذیر نخواهد بود. پس هر کاری، چاقوی مناسب خودش را می‌طلبد.

از سوی دیگر، به کودکان و خردسالان اجازه‌ی استفاده از چاقو را نمی‌دهند. حتی چاقو را در دسترس او نمی‌گذارند. جالب آنکه به فکر فرهنگ‌سازی استفاده‌ی صحیح از چاقو برای کودکان هم نیستند، پس به هر فردی چاقو نمی‌دهیم. همچنین، قوانین پیشگیرانه‌ی بسیار سختی در مورد چاقو پیش‌بینی شده است. مثلاً حمل چاقو جرم است و چاقو کشیدن در اماکن عمومی، در حکم محاربه می‌باشد. بنابراین، اجازه‌ی استفاده از چاقو و حمل آن را در هر جایی نداریم. اگر این قواعد ساده در مورد چاقو رعایت نمی‌شد، بی‌شک، چاقو بیش از آنکه منفعت داشته باشد، تهدید بود و کشور را دچار آسیب‌های فراوانی می‌کرد.

فناوری‌های ارتباطی نیز ابزارهایی هستند که نمی‌توان آن را در اختیار هر شخصی قرار داد، نه می‌توان به همگان یک ابزار ارتباطی را جهت استفاده توصیه کرد و نه می‌توان در هر زمان و مکانی به هر شکلی که اراده کردیم، از آن استفاده کنیم. بنابراین، در جواب این شبهه می‌توان این‌گونه گفت:

الف) چاقو از ضروریات زندگی بوده و جهت رفع نیازهای اساسی انسان به وجود آمده است؛ به‌گونه‌ای که بدون آن زندگی انسان مختل می‌شود؛ درحالی‌که برخی ابزارهای جدید ارتباطی، از ضروریات زندگی نیستند و بدون آن، زندگی انسان دچار اختلال و آسیب نمی‌شود؛

ب) در کشور ما حدود هشتاد میلیون نفر زندگی می‌کنند. بر اساس یک برآورد و تخمین، روزانه ۳۰۰ - ۴۰۰ میلیون کار مفید که تعداد بالایی از این کارها ضروری است، با چاقو انجام می‌شود. درحالی‌که طبق آمار، روزانه یک یا دو نفر به‌وسیله چاقو کشته می‌شوند. آیا قیاس ۳۰۰ میلیون کار مفید در مقابل دو قتل، با تعداد استفاده‌های مفید و ناسالم از برخی ابزارهای غیراستاندارد ارتباطی جدید، با هم برابر است؟!

ج) آیا همین چاقو را با فواید بسیار زیادش، به کودک یا یک فرد خشمگین می‌دهیم یا اینکه آن را از جلوی چشم برمی‌داریم؟! آیا قرار دادن شبکه‌های اجتماعی غیربومی با میلیاردها محتوای غیراخلاقی به دست جوانی که در اوج غرایز جنسی قرار دارد، مانند قرار دادن چاقو در دست کودک و یا آدم عصبانی نیست؟! اگر فقط پنج میلیون از بیست میلیون جوانی که در گوشی‌هایشان این امکانات را دارند، به سمت گزینه‌های انحرافی قدم بردارند، چه اتفاقی خواهد افتاد؟ نگاهی منصفانه به وضعیت فعلی استفاده از تلفن همراه و اینترنت در کشور و جهان می‌تواند به‌وضوح، بیان‌کننده‌ی آن باشد که ما داریم راه را اشتباه می‌رویم؛

د) باوجودآنکه استفاده‌ی ناسالم از چاقو در مقایسه با استفاده‌های سالم و مفید آن بسیار کم است، بااین‌حال، حاکمیت، برای جلوگیری از همین پیامدهای منفی کم، قوانین سخت‌گیرانه و کنترلی (مانند قانون منع حمل چاقو در خارج از منزل) وضع می‌کند؛ اما، در مقابل، باوجود مضرات و مخاطرات فراوان برخی فناوری‌های ارتباطی، کنترل و حساسیت زیادی نسبت به آن‌ها صورت نمی‌پذیرد و مسئولان مربوطه، با این پیامدهای منفی کنار می‌آیند.

۳-۳. در مقابل علم نمی‌توان ایستاد^۱

فناوری در حال پیشرفت است که نمی‌توان با آن مقابله کرد. نمی‌توان مقابل این فناوری ایستاد. علم هرروز پیشرفت می‌کند. چه بخواهیم و چه نخواهیم این فناوری‌ها خواهد آمد. اگر امروز جلویش را بگیریم، فردا چیز دیگری می‌آید. این فناوری‌ها مثل موج می‌ماند. نمی‌توان جلوی موج ایستاد؛ بلکه باید سوار بر موج شد. دنیا به سمت ۵G رفته و ما هنوز درگیر ۳G هستیم.

پاسخ:

در پاسخ به این مغالطه باید به چند نکته توجه داشت:

الف) علم و دانش یک‌چیز است و محصول آن چیز دیگری و باید بین این دو تفاوت قائل شد. به‌عنوان مثال، دانش هسته‌ای یک علم است؛ اما از این علم هم می‌توان محصول خوب و مناسب تهیه کرد و هم محصول نامناسب و غیرقابل قبول. محصول خوب آن برق، مصارف صنعتی، دارویی، کشاورزی و... است. محصول غیرقابل قبول آن بمب اتم می‌باشد. همچنین، علم شیمی می‌تواند محصول خوبی مانند داروهای ضد سرطان بسازد و هم مواد مخدری مانند کراک باشد.

مخالفت دلسوزان با برخی محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات، مخالفت به علم نیست؛ بلکه مخالفت با مصادیق نامطلوب و محصول غیرقابل قبول یک علم است. همان‌گونه که مخالفت با بمب اتم و کراک مخالفت با علم نیست.

علما و فقها با فساد در فناوری مخالف‌اند نه اصل فناوری. امام خمینی ره در این باره می‌فرماید: «ما با سینما مخالف نیستیم، ما با مرکز فحشا مخالفیم. ما با رادیو مخالف نیستیم، ما با فحشا مخالفیم. ما با تلویزیون مخالف نیستیم، ما با آن چیزی که در خدمت اجانب برای عقب نگه داشتن جوانان ما و از دست دادن نیروی انسانی ماست، با آن مخالف هستیم. ما کی مخالفت کردیم با تجدد؟ با مراتب تجدد؟ مظاهر تجدد، وقتی که از اروپا پایش را در شرق گذاشت - خصوصاً در ایران - مرکز [عظیمی] که باید از آن استفاده‌ی تمدن بکنند، ما را به توحش کشانده است. سینما یکی از مظاهر تمدن است که باید در خدمت این مردم، در خدمت تربیت این مردم باشد، و شما می‌دانید که جوان‌های ما را اینها به تباهی کشیده‌اند. و همین طور سایر این [مراکز]. ما با اینها در این جهات مخالف هستیم. این‌ها به همه‌ی معنا خیانت کرده‌اند به مملکت ما.»^۲

ب) برخی از علوم و فناوری‌ها ظاهراً فساد ندارند؛ اما بنا به دلایلی موجب استعمار و استثمار ملت‌ها می‌شوند. به‌عنوان نمونه، شبکه‌ی اجتماعی «پین‌تر است»، پروژه‌ی «استارت‌آپ ویکند» شرکت گوگل، پروژه‌ی «آی‌اس‌آی» و ... در ظاهر، فساد ندارند؛

۱. همان، ص ۳۸۸.

۲. صحیفه امام خمینی (رحمه‌الله)، ج ۶، ص ۱۵.

اما با کمی دقت نظر متوجه می‌شویم که مدیران موارد پیش گفته، با سرقت اطلاعات و ایده‌ها و تولید سریع محصولات قبل از صاحبان و مالکان ایده، موجب استعمار و استثمار ملت‌ها و عقب افتادگی بیش از پیش آنان می‌شوند.

مخالفت با این موارد نیز مخالفت با فناوری نیست؛ بلکه مخالفت با استعمار در فناوری است. با بومی‌سازی فناوری‌های این‌چنینی، بسیاری از دغدغه‌های موجود نیز رفع می‌شود. بنابراین، باید هرچه سریع‌تر به‌سوی تولید علم فناوری اطلاعات و ارتباطات و بومی‌سازی آن مطابق با فرهنگ و مقتضیات کشورمان اقدام کنیم.

ج) در جنگ سخت و مسلحانه، دشمن ابزارهای خود اعم از هواپیماهای جنگی، توپ، تانک، موشک، ناو جنگی و... را روزآمد و مجهز می‌کند. ما نیز در مقابل اقدام به کارآمد سازی تجهیزات نظامی خود در مقابل تهدیدات دشمن و تولید سلاح‌هایی نو و خلاقانه جهت به چالش کشیدن آنان می‌کنیم. در دنیای جنگ سخت این موارد مرسوم و عادی است. در جنگ سخت هیچ‌گاه گفته نمی‌شود حال که دشمن در تولید جنگ‌افزار نظامی به فناوری خاصی دست یافته است، پس ما میدان مبارزه را خالی کنیم و تسلیم شویم؛ بلکه تلاش می‌شود تا هر تهدیدی را به نحوی درخور و شایسته پاسخ دهیم.

در جنگ نرم نیز همین کار را باید انجام داد. اولاً در مقابل فناوری‌های جدید و روش‌های نوین تهاجم فرهنگی باید دفاع کرد و جلوی هجمه‌های آنان را گرفت. ثانیاً نباید تنها به دفاع پرداخت و موضع تدافعی اتخاذ کرد. باید تهاجمی عمل کرد و این جز با استقلال در فضای مجازی و خلاقیت و تولید حاصل نمی‌شود. ثالثاً اینکه دشمن بعد از تولید فناوری رسانه‌ای، فناوری جدیدی در پس آن خواهد آورد، نباید موجب توقف فعالیت‌های ضد تهاجم فرهنگی شود و بگوییم اگر امروز جلوی این فناوری را بگیریم، فردا چیز دیگری خواهد آمد، همان‌طور که در بخش جنگ‌افزار نظامی نمی‌گوییم چون دشمن فردا جنگ‌افزار جدیدی تولید می‌کند، ما میدان مبارزه را همین امروز رها کنیم و تسلیم شویم. رابعاً باید به جنگ روانی دشمن نیز توجه کنیم. از روزی که قانون ممنوعیت ماهواره تصویب شد تا هم‌اکنون، عده‌ای می‌گویند به‌زودی تجهیزاتی وارد می‌شود که می‌توان بدون بشقاب (دیش) نیز کانال‌های ماهواره را دریافت کرد، پس اقدام به مسدودسازی کاری لغو و بیهوده است. لازم به ذکر است، تاکنون چنین تجهیزاتی ساخته نشده و اگر هم بشود، دشمن ۲۰ سال با دروغ و جنگ روانی تلاش کرده که مانع برخوردهای به‌جا و لازم سلبی بشود و عده‌ای ساده‌لوح نیز گفته‌ی دشمن را باور کرده و می‌پذیرند.

ه) بشر در دوره‌های مختلف به‌ویژه بعد از رنسانس غرب، با بهره گرفتن از نیروی خرد و علم خویش، توانسته است وسایل ابزار جدیدی را فراهم آورد؛ ولی آیا همه این ابزار و فناوری‌ها، در خدمت انسان بوده و تغییرات معقول و صحیحی به شمار رفته، می‌توان آن را پیشرفت (به معنای واقعی) دانست؟ به نظر می‌رسد، از آنجاکه این تغییرات به دست خود انسان رقم می‌خورد، باید بررسی شود که کارایی ابزار جدید در خدمت به بشریت یا انحطاط و تباهی او به چه میزان است؟ نکته اساسی در بحث فناوری،

همین مطلب است؛ آیا باید با هرچه که محصول علم و فناوری است، موافقت کرد و بدون قید و شرط آن را به خاطر اقتضائات زمان و به‌عنوان پیشرفت قبول نمود و با آن مخالفت نکرد؟ به‌عنوان نمونه، سلاح‌های اتمی و میکروبی محصول قرن حاضر و از فناوری‌های جدید می‌باشد؛ اما، آیا این فناوری، مثبت و به صلاح بشریت است؟ آیا صنعت پورنو و یا دوربین موبایل‌هایی که انسان را برهنه نشان می‌دهد و نیز تحول فن‌آوری در مواد مخدر، برای تعالی انسان و آبادانی جامعه‌ی بشری است؟ آیا فن‌آوری بودن امور مذکور، می‌تواند توجیه‌گر آن باشد که از آن‌ها جلوگیری نکنیم؟ پاسخ، کاملاً روشن است: همان‌گونه که فناوری و ابزار نوین، می‌تواند برای تعالی انسان ساخته شود و آبادانی و هدایت را به ارمغان آورد، همچنین، می‌تواند بگونه‌ای تولید شود که در جهت منفی و تباهی آدمی بوده، موجبات ویرانگری و ضلالت بشریت باشد؛ بنابراین؛ پذیرش هرگونه تحول در عرصه‌ی فناوری نوین، به بهانه اینکه مقتضای علم و پیشرفت است، صحیح نیست؛

و) سخن اصلی ما در فناوری‌های ارتباطی این است که چرا در طول سی سال که فناوری‌های ارتباطی در داخل کشور شروع به گسترش کرده، ما خود پیشرفت علمی و فنی چندانی در این زمینه نداشته‌ایم. اتفاقاً به دلیل این که در موضوع فناوری اطلاعات و فضای مجازی، مسئولان مربوطه و مدیران متخصص، برنامه‌ریزی و تلاش برای پیشرفت در این عرصه نداشته‌اند، امروز ضربه پذیر هستیم. اگر برنامه‌ریزی مناسب در این زمینه صورت می‌گرفت، فناوری و فناوری‌های جدید ارتباطی در خدمت فرهنگ و منافع ملی بود. آیا این که از مسئولان اجرایی انتظار داشته باشیم همان‌گونه که با برنامه‌ریزی صحیح آن‌ها و تلاش جوانان تحصیل کرده، کشورمان در علوم پزشکی، صنایع نظامی، فناوری‌های هسته‌ای، نانو و ... به پیشرفت‌های قابل‌اعتنا رسیده است، در زمینه‌ی فناوری‌های ارتباطی نیز - که به عقیده بسیاری از دانشمندان، ساده‌تر و دست‌یافتنی‌تر از علوم‌ی که ذکر شد می‌باشد - به پیشرفت برسد، انتظار نابجایی است؟! امروز، به دلیل این که برنامه‌ریزی صحیح و تلاش جدی نکرده‌ایم، از برخی ابزارهایی استفاده می‌کنیم که نه تنها تناسب با فرهنگ مردم ایران ندارد، بلکه تبعات نامطلوب و تخریب فرهنگی نیز در پی دارد. تفاوت ما با برخی کشورهای دیگر، ازجمله مخالفانمان آن است که آن‌ها در این زمینه زحمت کشیده، دانشگاه و صنعتشان را بسیج کرده و ابزار فرهنگ‌سازی که در اختیار آن‌ها است مانند اینترنت را تولید کرده‌اند؛ ولی ما اینجا نشسته‌ایم، نه دانشگاهمان و نه صنعتمان در این مسیر، کار جدی و درخور انجام نمی‌دهند. اگر دغدغه جدی وجود داشت و برنامه‌ریزی صحیح و جامع از سوی مسئولان اجرایی و مدیران متخصص، صورت می‌گرفت، با راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات و پروژه‌های اقماری آن، می‌توانستیم جلوی معایب اینترنت فاسد آمریکایی را بگیریم. باین حال، سؤال اساسی این است: حالا که زحمت نکشیده و کالای استاندارد خودمان را درست نکرده‌ایم، آیا باید نه تنها نسبت به کالاهای غیراستاندارد غربی، مقابله نکنیم، بلکه، با آغوش باز و با شیفتگی تمام، آن‌ها را بپذیریم؟! معیار معقول در این مسئله چیست؟ از زبان مقام معظم رهبری، معیار را ذکر می‌کنیم:

«ضروری است آنچه را که از غربی‌ها و بیگانگان می‌گیرید، ارزیابی کنید، ببینیم به درد ما می‌خورد یا نه. اگر صددرصد به درد ما می‌خورد، صددرصد قبول کنید؛ اگر صددرصد به درد ما نمی‌خورد و مضر است، صددرصد رد کنید. اگر بین این دو تاست به همان اندازه‌ای که به درد می‌خورد، قبول کنید، ما بقی‌اش را رد کنید.»

۴-۳. کارهای سلبی همیشه با شکست همراه بوده است؛ باید فرهنگ‌سازی کرد^۱

فیلترینگ دیگر منسوخ شده و ما نباید به این روش‌ها روی بیاوریم. در ویدئو و ماهواره، ممنوعیت و محدودیت اعمال شد؛ ولی جواب نگرفتیم. ما تجربه‌ی این شکست‌های سلبی را داریم و نباید دوباره تکرار کنیم. مسائل، معضلات و آسیب‌های فرهنگی را باید با کار فرهنگی حل کرد. با کار پلیسی و بگیروبیند نمی‌شود این مشکلات را حل کرد.

پاسخ:

اصل محدودیت و ممنوعیت یک اصل تربیتی، رشد آور، مفید، مطلوب و طبیعی است. برای اثبات این ادعا موارد ذیل ذکر می‌شود:

الف) خداوند متعال به‌عنوان آفریننده‌ی انسان، برای هدایت او به‌سوی سعادت ابدی، کامل‌ترین و بهترین برنامه‌ها را در نظر گرفته است. در نگاه کلان به این برنامه‌ها، هم می‌توان موارد فراوان سلبی را مشاهده کرد و هم ایجابی. مواردی مانند صدقه، نماز، روزه، تعاون در کارهای نیک و... ازجمله برنامه‌های ایجابی است و پرهیز و ممنوعیت اقدام به مواردی، همچون سرقت، شرک، ظلم، شرب شراب، مصرف گوشت مردار و حیوانات حرام‌گوشت و... از مصادیق سلبی است. حتی در اداره‌ی امور اجتماعی نیز دو فرع دینی امریه‌معروف و نهی از منکر را برای ساختن زندگی بهتر و اجتماعی سالم‌تر، بر افراد واجب کرد. البته دایره‌ی سلب و ایجاب در حیطه‌ی احساسات و عواطف، شامل دو فرع دیگر دینی، یعنی تولی و تبری نیز می‌شود.

برخورد با مواضع تهاجمی جدید دشمن مانند مسجد ضرار نیز شامل دو تاکتیک سلبی و ایجابی می‌شود. آنجا که پیامبر گرامی

اسلام را دعوت به حضور در مسجد قبا می‌کند ایجاب^۲ و آنجا که نهی از حضور در مسجد ضرار می‌کند، سلب است.^۳

۱. کهوند، محمد، پیشین، ص ۳۹۰.

۲. «لَمَسْجِدُ أُسَسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ»؛ «مسجدی که از نخستین روز، بنیان آن بر اساس پرهیزکاری نهاده شده (مسجد قبا)، سزاوارتر است که در آن بایستی.» توبه / ۱۰۸.

۳. «لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا»؛ «هرگز در آن (مسجد ضرار) نایست.» همان.

حتی پس از آفرینش انسان، جهت تربیت وی، سلب و ایجاب را در کنار هم می‌گنجانند: «وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ»؛ «و گفتیم: ای آدم! تو و همسرت در بهشت آرام گیرید و به فراوانی از هر جا که خواستید بخورید و نزدیک این درخت مشوید که از ستمگران خواهید شد.»

ب) نگاهی به طبیعت و جریان عادی زندگی نشان می‌دهد که سلب و ایجاب در کنار هم و به تناسب نیاز به کار می‌روند. کشاورزان برای گرفتن محصول خوب هم به خاک مناسب، کود به موقع، آب مکفی و... به عنوان امور ایجابی نیازمندند و هم به هرس کردن و آفت زدایی به عنوان امور سلبی اقدام می‌کنند. سم تنها، و یا آب و کود تنها، محصول خوبی به ارمغان نمی‌آورد. بیماری که به نزد طبیب می‌رود، هم باید داروهایی را به عنوان نسخه‌ی ایجابی طبیب حاذق مصرف کند و هم از برخی امور به عنوان نسخه‌ی سلبی پرهیز کند.

بنابراین، اصل ممنوعیت، محدودیت و سلب، یک اصل تربیتی و طبیعی و غیرقابل خدشه می‌باشد. آنچه در این زمینه مهم می‌باشد، شیوه و چگونگی آن است.

مثال‌هایی (ویدئو، ماهواره و...) که در قسمت شبهه به عنوان تجربیات تلخ مطرح شد، بیان‌گر تمام واقعیت نیست. اگر همین برخورد سلبی ناقص و بدون توجه به تمام جوانب هم نبود، هم‌اکنون به جای ۴۰٪ مردم، ۱۰۰٪ از ماهواره استفاده می‌کردند؛ اما اینکه بالاخره ۴۰٪ از مردم، علی‌رغم قانون ممنوعیت نصب و بکارگیری ماهواره، از آن استفاده می‌کنند، به علت بکارگیری محدودیت و ممنوعیت نیست؛ بلکه دو علت مغفول دیگر باعث چنین نتیجه‌ای شده است.

ویدئو زمانی وارد کشورمان شد که کشورمان هیچ‌گونه آمادگی‌ای، چه در زیرساخت‌های سخت و چه در زیرساخت‌های نرم برای پذیرفتن آن نداشت. نه فیلمی تولید شده بود و نه فرهنگ استفاده از آن، قبلاً به مردم آموزش داده شده بود. تمام فیلم‌های موجود در بازار عرضه، فیلم‌های تولیدشده رژیم طاغوت و یا فیلم‌های شرقی و غربی بود.

درواقع ابزاری در اختیار مردم قرار گرفته بود که ما هیچ محصولی برای آن نداشتیم. رسانه‌ای بین مردم در حال شیوع بود که تربیون آن، یک‌طرفه و در اختیار دشمنان نظام و انقلاب بود. طبعاً باید اقدامات سلبی و ایجابی انجام می‌شد. کار سلبی، ممنوعیت موقت استفاده از ویدئو بود و کار ایجابی فرهنگ‌سازی و تولید فیلم بومی برای مخاطبان. زمانی که تعداد فیلم‌ها به حد قابل قبول رسید، ممنوعیت موقت برداشته شد، ویدئوکلپ‌ها دایر و فیلم‌های بومی در دسترس مخاطبان قرار گرفت. اکنون مخاطبی که به

بازار عرضه مراجعه می‌کند، می‌تواند از محصولات داخلی مطلوب استفاده کند؛ اما همچنان استفاده از فیلم‌های بدون سانسور به علت تأثیرگذاری نامطلوب و فراوانش ممنوع است.

در اینجا، کسانی که اقدام به ممنوعیت موقت استفاده از ویدئو کردند، متهم قضیه نیستند؛ بلکه این موضوع دو متهم نامرئی دیگر دارد؛ متهم اول رصد کنندگانی هستند که قبل از ورود ابزار باید آن را شناسایی کرده و به فکر چاره باشند و برای آن تدبیری بیندیشند. متهم دوم نیز واردکنندگان اند که قبل از وجود زیرساخت‌های لازم در کشور برای ورود یک ابزار، تنها به جهت دستیابی به منافع اقتصادی و سودهای کلان، آن را وارد کرده و در اختیار همگان قرار می‌دهند.

در مورد ماهواره نیز، دقیقاً همین اتفاق افتاد. رصد کنندگان دیر جنبیدند و واردکنندگان زود اقدام کردند. البته مجلس شورای اسلامی برای آن قانونی تصویب کرد. این قانون مورد تمجید مقام معظم رهبری نیز قرار گرفت: «امروز سلطه گران در همه جای دنیا - هر جایی به تناسب - در فکر سلطه فرهنگیند؛ یک نمونه‌اش هم همین ماهواره است که حالا باز هم می‌بینم بحث ماهواره را مطرح کرده‌اند. این منطق درست نیست که ما بگوییم چون تا پنج سال دیگر فناوری ماهواره پیشرفت خواهد کرد و بدون بشقاب هم مردم ممکن است تصاویر ماهواره را بگیرند، پس از حالا جلویش را باز کنیم! این منطق، منطق صحیحی نیست. آن کسی که این منطق را مطرح می‌کند، باید بگوید برای جلوگیری از آن [فناوری جدید هم]، چه کار تازه‌ای باید کرد. این منطق و استدلال، این گونه باید نتیجه بدهد. البته دشمن فناوری را پیشرفته می‌کند. در مقابل، شما باید فکر کنید که با تطور و پیشرفت فناوری ماهواره، چه کارهایی را می‌توانید انجام دهید تا از نفوذ ماهواره جلوگیری کنید. اما این استدلال، که چون دشمن پیشرفت می‌کند، پس ما بیاییم هر مانعی را از جلو راهش برداریم، منطقی نیست. این مانع، علی‌العجاله مانع است. مثل این است که دشمن تا مرزهای ما پیش آمده، آن وقت بگوییم، ما که نمی‌توانیم بیشتر از دو ساعت مقاومت کنیم، پس برویم! نه آقا! این دو ساعت را مقاومت کنید، شاید پیروز شدید. این چه حرفی است؟! قانون ممنوعیت ماهواره - که مجلس شورای اسلامی، چند سال قبل از این، آن را تصویب کرد - یک قانون کاملاً درست و بجا بود. حداقلش این است شما توانسته‌اید چند سال این نفوذ را به عقب بیندازید و ان شاء الله باز هم خواهید توانست.»^۱

با تأمل در سخنان مقام معظم رهبری به دست می‌آید که مسئله مورد نظر ایشان، تعقیب نشد. ایشان فرمودند دشمن پیشرفت کرده و ماهواره آورده است، شما هم پیشرفت کنید و جلویش را بگیرید؛ اما چنین نشد. سال‌هاست که گفته می‌شود تا چند هفته‌ی دیگر بدون هیچ بشقابی، می‌توان از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده کرد؛ چرا در این مدت، به فکر تأسیس یک سازمان فنی برای

۱. بیانات در دیدار جمعی از ناشران، ۱۳۷۸، ۲، ۲۸.

مقابله با ماهواره‌های دشمن نیفتادیم؟ آیا توان علمی کشور در این حد نبوده است یا این مسیر عزم جدی وجود نداشته است؟ به نظر می‌رسد کور کردن و یا خنثی کردن و بی‌اثر کردن امواج ماهواره‌های دشمن، از هدف قرار دادن موشک‌های کروز آمریکایی یا کنترل پهباد فوق پیشرفته آمریکایی، سخت‌تر نبوده است. از سوی دیگر، درباره‌ی بحث ماهواره، تکالیف مختلفی بر عهده‌ی برخی از نهادهای فرهنگی مثل صداوسیما و... گذاشته شده بود که متأسفانه پیگیری نشد. در اجرای این قانون نیز اشتباهاتی رخ داد. اولاً به‌جای برخورد جدی با واردکنندگان، توزیع‌کنندگان و نصابان ماهواره، تنها با مصرف‌کننده برخورد صورت گرفت. شیوه‌ی برخورد با مصرف‌کننده هم غلط و نامناسب بود. ثانیاً قبل از برخورد با پدیده‌ای که اطراف آن برای مردم به‌خوبی روشن نشده است، باید از جهت ذهنی و فکری، علت برخورد را به‌گونه‌ای برای مردم تبیین کرد که خود آن‌ها خواستار برخورد با چنین پدیده‌ای بشوند. ثالثاً تا سال‌های سال، مردم باید دو الی سه کانال تلویزیونی را با کیفیتی کم‌تر تحمل می‌کردند؛ یعنی در کار ایجابی نیز بسیار سستی به خرج داده شد. رابعاً به‌جای آسیب‌شناسی روش برخورد با این پدیده و اصلاح آن، اصل برخورد را سرزنش کرده و پس از مدتی، دیگر برخوردی صورت نگرفت؛ اما با این حال، بنا به آمار رسمی ۴۰٪ مردم ماهواره دارند^۱ یعنی ما توانسته‌ایم شصت درصد مردم را از این امواج مخرب و مهلک نجات دهیم. و اگر آن برخورد نیمه‌جان نیز نبود، اکنون آمار مصرف‌کنندگان، بیش از این‌ها بود. ضمن اینکه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران نیز، به ترویج فساد و فحشا متهم می‌گشت. مسلماً اگر در فناوری‌های مربوط پیشرفت کنیم، می‌توانیم صد درصد امواج ماهواره را بگیریم.

نکته‌ی آخر اینکه اگر عده‌ای (رصدکنندگان، تولیدکنندگان و واردکنندگان) در انجام وظایف خود سستی و کاهلی کردند، دلیل نمی‌شود باقی نیز (قانون‌گذاران، آسیب‌شناسان، مأموران قضایی و انتظامی) همین اشتباه را در حیطه‌ی وظایف خود تکرار کنند. مثلاً مواد مخدر بر اثر سهل‌انگاری مرزبانان وارد کشور شده و ما به نیروی انتظامی بگوییم حال که وارد شده، برخوردهای شما با توزیع‌کنندگان و مصرف‌کنندگان غلط و نادرست است.^۲ بنابراین، به‌جای انتقاد از کسانی که به تکلیف خود عمل کرده‌اند، باید به آنانی که به وظایف خود عمل نکرده‌اند، انتقاد کرد و سعی کنیم تا اشتباهات را اصلاح کنیم.

۱. www.shafaf.ir/fa/news/۳۲۳۸۱۱.

۲. «برادران عزیز، خواهران عزیز! در مسئله‌ی فرهنگ، بنده احساس یک ولنگاری می‌کنم؛ در دستگاه‌های فرهنگی - اعم از دستگاه‌های دولتی و غیردولتی - یک نوع ولنگاری و بی‌اهتمامی در امر فرهنگ وجود دارد؛ چه در تولید کالای فرهنگی مفید که کوتاهی می‌کنیم، چه در جلوگیری از تولید کالای فرهنگی مضر که کوتاهی می‌کنیم. اهمیت کالای فرهنگی از کالای مصرفی جسمانی کمتر نیست، بیشتر است. فرض کنید مرتب تکرار بکنند که مثلاً فلان جور پفک مضر است، نخورید؛ حالا مگر ضررش چقدر است، چه‌جور ضرری است، چه میزان ضرر دارد، برای چند درصد از مردم ضرر دارد؟ این را دائماً می‌گویند، اما ضرر فلان جور فیلم یا فلان جور کتاب یا فلان جور بازی رایانه‌ای یا امثال این‌ها را کسی جرئت نمی‌کند بگوید که نبادا متهم بشوند به اینکه جلوی آزادی اطلاعات و جریان آزاد اطلاعات را گرفته‌اند. آن‌هایی که اساس این حرف‌ها هستند، خودشان بیشتر از ما در این مسائل سخت‌گیری می‌کنند؛ این را باور کنید. حالا آزادترین مناطق دنیا از لحاظ اطلاعات، مثلاً فرض کنید دولت‌های غربی‌اند،

اکنون بعد از سال‌ها می‌توان به قضاوت نشست که این منطق، نه‌تنها منطق پوسیده و کهنه‌ای نبوده و نیست، بلکه از قوت و تازگی نیز برخوردار می‌باشد؛ به‌گونه‌ای که حتی برخی کشورهای اروپایی، وجود ترس و نگرانی در اینترنت را منطقی دانسته، جهت رفع آن سرمایه‌گذاری می‌کنند؛ اینترنت و ماهواره در برخی بخش‌ها، به‌نوعی توسعه همان عکس و فیلم است که روزی در ویدئو از آن ترس وجود داشت. گذر زمان، نه‌تنها این نوع نگرانی را از بین نبرده، بلکه منطقی بودن آن را ثابت کرده است. امروزه، در بسیاری از کشورها به دلیل ترس از فروپاشی خانواده‌ها و جلوگیری از آسیب‌های اخلاقی، سرمایه‌گذاری‌های زیادی صورت گرفته که مجال توضیح آن در اینجا نیست.

ج) ما امروزه شاهد جنگ تمام‌عیار فرهنگی هستیم که جنگ نرم یا به فرموده مقام معظم رهبری ناتوی فرهنگی است. در این جنگ، دشمن با ابزارهای فرهنگی خویش، به ما هجوم آورده و اعتقادات، فرهنگ و سبک زندگی ما را هدف قرار داده است. مقام معظم رهبری در این باره فرموده‌اند: «امروز، تأثیر رسانه‌ها و تلویزیون‌ها و هنرها و این شبکه‌های عظیم اطلاع‌رسانی، اینترنتی و...، از سلاح و از موشک و از بمب اتم بیشتر است. روزه‌روز هم دارند این میدان را گسترش می‌دهند». وقتی دشمن، خود، بارها اعتراف کرده که با ابزارهای جدید و فناوری‌های ارتباطی، درصدد از بین بردن هویت ما است، آیا صحیح است که دست روی دست بگذاریم و عرصه را برای دشمن باز کرده و هیچ مقاومتی نکنیم؟! زمانی که دشمن، همه‌چیز را حتی داروهای بیماران سرطانی را نسبت به ما تحریم می‌کند، ولی هیچ‌گاه تحریمی در فناوری‌های ارتباطی، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی انجام نمی‌دهد، وقتی دغدغه بزرگ مسئولین آمریکایی این است که چرا در ایران دسترسی به شبکه‌های اجتماعی با محدودیت مواجه شده است، آیا باید در برابر این تهاجمات منفعل بوده و هیچ مقاومتی نکنیم تا اینکه مثل اندلس از بین برویم؟! پس تا زمانی که جنگ ادامه دارد، مقاومت نیز وجود دارد و این یک قاعده عقلانی است. تمام دنیا طبق این قاعده عمل می‌کنند و مختص ما نیست؛

د) ایجاد محدودیت، فقط روش ایران نیست؛ حتی آمریکا نیز از این روش استفاده می‌کند؛ چنان‌که با داشتن هزاران شبکه ماهواره‌ای، شبکه المنار را نمی‌تواند تحمل کند و حتی آبروی خود را هزینه می‌کند؛ زیرا می‌داند که محدود کردن المنار برایش بیشتر سود دارد؛ همچنین شبکه‌های اجتماعی مانند اینستاگرام، توئیتر و «فیس‌بوک»، بالاینکه دم از آزادی ارتباطات می‌زنند، اما

ازجمله آمریکا؛ از خبرهای دقیق و روشنی که از آمریکا می‌رسد در کنترل اطلاعات افراد و انگشت گذاشتن روی آن چیزهایی که دستگاه روی آن‌ها حساس است، انسان واقعاً تعجب می‌کند؛ ما یک‌دهم آن‌ها کنترل اطلاعاتی نداریم و نمی‌کنیم. بمجرد اینکه [در اینجا] یک فیلمی را ممنوع کردند یا فرض کنید که یک جریان رایانه‌ای را مثلاً محدود کردند یا ممنوع کردند، فوراً آن‌ها سروصدا بلند می‌کنند، ما هم باورمان می‌آید؛ ما هم باور می‌کنیم که واقعاً کار خطایی کرده‌ایم. نه آقا، باید مراقبت کرد! وظیفه‌ی ما تولید کالای فرهنگی مفید و جلوگیری از کالای فرهنگی مضر است. بنده در این زمینه احساس یک ولنگاری می‌کنم؛ باید این را شماها در نظر داشته باشید و اهمیت بدهید.» بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس و نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۵/۳/۱۶.

هزاران اکانت ما را به راحتی فیلتر می کنند. شرکت ای اپل و گوگل، تمامی شبکه های اجتماعی ایرانی را از فروشگاه های (google play & appstore) خود حذف می کنند و حتی اجازه نمی دهند آمریکاییها از وجود چنین نرم افزارهایی مطلع شوند. در این زمینه می توان صدها مثال دیگر را نیز بکار برد؛

ه) مقاومت و دفاع، غالباً درجایی است که ما تحت سلطه باشیم و موردتهاجم واقع شویم. اسلام زیر سلطه بودن مسلمین را نمی پذیرد؛ بلکه مسلمانان را شایسته پیشرفت و اقتدار دانسته، به این امر توصیه کرده است. در دستورات اسلامی از مسلمانان خواسته شده که به گونه ای سلوک و حرکت داشته باشند تا دیگران به آنها وابسته باشند و علوم را از آنان یاد گیرند. قاعده «نفی سبیل» که یکی از قواعد مهم فقه شیعه است، بر این مسئله دلالت می کند. بر این اساس، وضع موجود از جهت استفاده از وسایل ارتباطی نوین، به هیچ وجه موردپذیرش اسلام نیست. اگر مسلمانان طبق اصول اسلامی حرکت می کردند، وضعشان این گونه نبود. انتقادی که نسبت به برخی مسئولین وجود دارد این است که اگر طبق فرمایشات مقام معظم رهبری مبنی بر انجام «جهاد علمی»، رفتار می کردیم، وضعیت ما در فناوری های ارتباطی این چنین نبود. سالهاست که مقام معظم رهبری در مسئله ای مانند اینترنت، بر لزوم ایجاد اینترنت ملی و به دست آوردن قدرت، استقلال و ابتکار عمل در فضای مجازی تأکید داشته و دارند؛ با اینکه سالها از فرمایش ایشان می گذرد و این درخواست ایشان، جزء الزامات قانون پنجم توسعه گردیده است، متأسفانه همچنان شاهدیم مسئولان مربوطه، اوج افتخارشان را در خرید پهنای باند می دانند و یا پیشرفته شدن کشور را در توسعه شبکه های اجتماعی خارجی و یا خرید نسل سوم تلفن همراه از کشور چین می دانند؛ البته تا زمانی که مسئولین ما این گونه حرکت کنند، ما برای مبارزه با تبعات منفی ابزارهای فرهنگی دشمن، همچنان باید دفاع کرده و راه های سلبی را اتخاذ کنیم؛

ز) جوانان ما حق دارند از اینکه می بینند کشورشان با این فناوری ها، ضعیف برخورد کرده و راه های سلبی را در پیش گرفته، ناراحت شوند. بدیهی است زمانی که ما برای مبارزه با این فناوری های جدید یک روشی را بییماییم و دشمن با سرعت کمی آن روش ما را دور بزند و ما به روش دیگری متوسل شویم و در اکثر مواقع نیز به نتیجه دلخواه نرسیم، غرور جوانان کشور خدشه دار شود. جوان ایرانی، دوست دارد کشورش را در جایگاهی برتر از این ببیند؛

ح) حقیقت این است که ما راه اصلی را نرفته ایم، دانشگاه و صنعتمان را بسیج نکرده ایم، در فناوری های جدید، برنامه ریزی و سرمایه گذاری شایسته نکرده ایم، ما زحمت نکشیده ایم و فکر کرده ایم مسئله ی فرهنگ با برگزاری چند جلسه ی مسئولان در کمیسیون فرهنگی مجلس، صداوسیما و یا شورای عالی انقلاب فرهنگی قابل حل شدن است؛ درحالی که این توهمی غلط است؛ همان گونه که یک فرمانده از درون کارزار جنگ به ستاد مراجعه می کند و تجهیزات نظامی کاربردی در جنگ که برای غلبه بر دشمن نیاز است را موردبررسی قرار داده، می گوید: برای پیروزی بر دشمن مثلاً به موشکی با فلان برد، راداری با فلان مشخصات،

بالگردی با چنان مختصات و... نیاز است و الا در جنگ شکست می‌خوریم، همان‌گونه نیز مسئول فرهنگی برای پیشبرد اهداف فرهنگی، باید به ستاد بیاید و صحبت از ابزارهای فرهنگی موردنیاز کند و برای دستیابی به آن ابزارها نیز زمان‌بندی مشخص سازد که مثلاً برای مقابله با ماهواره به چنین فناوری‌های علمی و فناوریانه نیاز داریم، برای مبارزه با اینترنت آمریکایی به زیرساخت‌های ملی و اینترنت ملی نیازمندیم، موبایل‌های موجود امکانات جرم‌خیز و غیراستاندارد دارند و ما برای کودکانمان باید موبایل‌هایی با این مثلاً ۴۰ مؤلفه‌ی خاص تربیتی بسازیم و تولید کنیم و... اگر این زحمات را بکشیم، آنگاه، هم نیازهای مشروع مردم را برآورده ساخته‌ایم و هم مورد هجوم فرهنگی دشمن - که از طریق ابزارهای معیوبش صورت می‌گیرد - قرار نگرفته‌ایم؛ علاوه بر این‌ها می‌توانیم رقیبی بزرگ برای کالاهای مشابه غربی باشیم؛ زیرا بسیاری از کشورها به دلیل غیراستاندارد بودن ابزارهای فرهنگی غربی، تمایل دارند از ابزارهای استاندارد استفاده کنند؛ اما متأسفانه این امور که البته نیاز به تلاش‌های جدی دارد، انجام‌نشده و نمی‌شود و به قول عوام: کی می‌رود این همه راه را؟! واقعیت این است که برای مسئولان مربوطه، مسائل ارتباطی و پیامدهای فرهنگی آن‌ها، این میزان ارزش و منزلت و جایگاه ندارد که بخواهند برایش این همه سرمایه‌گذاری کرده، بودجه مشخص سازند و برایش سازمان‌های فنی ایجاد نمایند.

۵-۳. علما همیشه با فناوری‌های نوین مخالفت می‌کردند^۱

ترس از ابزارهای جدید، خصوصاً فناوری‌ها همیشه بوده، علما از بلندگو، رادیو و تلویزیون هم می‌ترسیدند. همیشه استفاده از ابزارهای جدید همراه با سوءاستفاده بوده؛ ولی کم‌کم به استفاده‌ی معقول تبدیل شده است. مانند تلفن همراه. روز اول که ویدئو آمد، این ترس‌ها هم بود؛ ولی کم‌کم بر اثر استفاده عادی شد، «تماس تصویری»، «اینترنت پرسرعت»، «ترم‌افزارهای ارتباطی» نیز مانند آن است.

پاسخ:

در پاسخ به این شبهه نیز، ذکر نکات ذیل ضروری است:

الف) ترس و نگرانی انسان گاهی از روی جهل می‌باشد که چنین ترسی نادرست و منفی است، مانند ترس از تاریکی؛ اما گاهی، ترس از روی آگاهی نسبت به مضرات و آسیب‌ها می‌باشد؛ مانند این که انسان به دلیل ترس از مار، در سوراخی که ممکن است لانه‌ی مار باشد انگشت نمی‌کند. این ترس و نگرانی مثبت و معقول است؛ ترس‌ها و نگرانی‌های معقول و مثبت، باعث پیدایش سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی با میلیاردها دلار سرمایه در کل جهان گردیده است؛ مثلاً به دلیل ترس از بیماری‌ها، ترس از عوارض برخی کالاهای و... سازمان بهداشت جهانی، سازمان‌های بزرگ استاندارد و ... به وجود آمده‌اند؛ اتفاقاً نبود این نوع ترس

۱. کهوند، محمد، پیشین، ص ۱۳۹۴.

ها باعث عقب ماندگی کشورها و عدم پیشرفت جوامع انسانی می گردد؛ بنابراین، از بین رفتن ترس مردم نسبت به مواردی که ترس و نگرانی در آن موارد معقول است، نشان دهنده‌ی درستی آن موارد نیست، بلکه حکایتگر عدم سلامت مردم و عقب ماندگی جامعه می باشد.

ب) همان گونه که بیان شد، علت مخالفت با برخی فناوری های نوین، به چند مسئله برمی گردد:

۱. فساد و فحشای در فناوری ها به علت مدیریت فاسد آن ها؛

۲. استعمار و استثمار ملت ها به وسیله ی واردات بی رویه و لجام گسیخته ی ابزار؛

۳. عدم تناسب ابزار با فرهنگ بومی؛

۴. استفاده ی نامناسب از ابزار به دلیل آماده نبودن زیرساخت ها در کشور.

چنین مواردی موجب می شود فناوری در بدو ورودش بیش از آنکه مفید باشد، مضر بوده و کشور را دچار آسیب های فراوانی بکند. مطابق با قواعد مسلم فقهی، استفاده از چیزی که ضررش بیش از منفعتش باشد، جایز نیست. حال اگر بر اثر عواملی، ضرر حداکثری به منفعت حداکثری مبدل گشت، آنگاه استفاده از ابزار مانعی ندارد. علت تحریم تنباکو، استعمار ایران به واسطه ی قرارداد تنباکو بود و نه چیز دیگر؛ اما زمانی که قرارداد تنباکو ملغی شد، حکم تحریم تنباکو نیز برداشته شد. البته در تبلیغات رسانه ای، این موارد ذکر نشده و علیه روحانیت، سیاه نمایی می شود.^۱

نمونه ی آخر آن مربوط می شود به فتوای حضرت آیت الله مکارم شیرازی (در مورد نسل سوم و چهارم تلفن همراه که با سیاه نمایی برخی افراد نادان یا مغرض همراه شد. به دلیل اهمیت فتوا و برداشت نادرست در مورد آن، متن سؤال و جواب عیناً نقل می شود:

محضر مبارک مرجع عالی قدر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی >

با عرض سلام و ادب و احترام!

۱. «ما را کهنه پرست معرفی می کنند، ما را مرتجع معرفی می کنند، علمای اسلام را به ارتجاع سیاه تعبیر می کنند. جراید خارج از ایران، آن هایی که با بودجه های گزاف، برای کوبیدن ما مهیا شده اند، در خارج ما را مخالف اصلاحات - که اسلام در رأس اصلاحات واقع شده است؛ معرفی می کنند؛ مخالف ترقی مملکت معرفی می کنند؛ می گویند آخوندها می خواهند با الاغ باز سوار بشوند از این طرف به آن طرف بروند؛ آخوندها می گویند که برق نمی خواهیم؛ آخوندها می گویند: طیاره نمی خواهیم؛ این ها مرتجع هستند؛ این ها می خواهند به قرون وسطی برگردند. آخوندها با این سیاه روزی هایی که نصیب مملکت است، مخالف اند؛ این کهنه پرستی است؟ علمای اعلام با این زدن ها، کشتن ها، قلداری ها، دیکتاتوری ها، استبدادها مخالف اند؛ این کهنه پرستی است؟ علمای اسلام در صدر مشروطیت، در مقابل استبداد سیاه ایستادند و برای ملت آزادی گرفتند، قوانین جعل کردند، قوانینی که به نفع ملت است، به نفع استقلال کشور است، به نفع اسلام است، قوانین اسلام است. این را با خون های خودشان، با زجرهایی که کشیدند، با بیچارگی هایی که متوجه به آن ها شد، گرفتند. این آخوندها مرتجع هستند؟» صحیفه امام خمینی (رحمه الله)، ج ۱، ص ۲۸۶.

با توجه به آنکه وزارت ارتباطات اعلام کرده است به‌زودی مجوز «خدمات اینترنت پر سرعت همراه و کلیه‌ی خدمات نسل سوم و بالاتر ارتباطات همراه» را به اپراتورهای تلفن همراه کشور ارائه خواهد کرد و با عنایت به آنکه حتی در کشورهای لائیک ضوابط و سازوکارهای مختلفی برای ایجاد امنیت اخلاقی و روانی کاربران و حفاظت از آنان در برابر آسیب‌های این نوع خدمات ازجمله دسترسی آسان به مطالب، فیلم‌ها و عکس‌های ضد اخلاقی و ضد انسانی، شایعه‌پراکنی و فتنه‌انگیزی، تضعیف بنیان خانواده، جاسوسی و فروش اطلاعات محرمانه‌ی کشور و خانواده‌ها و امثال آن فراهم شده است؛ ولی در کشور ما هنوز بسیاری از این زیرساخت‌ها فراهم نشده است و علی‌رغم مفاسدی که وجود دارد امکان نظارت بر آن ممکن نیست. ضمن توجه به آنکه بسیاری از کشورهای مستقل دنیا از طریق سازوکارهای مختلف توانسته‌اند، بخش عمده‌ی خدمات فضای مجازی موردنیاز مردم را از طریق شرکت‌های داخلی ارائه دهند که موجب امنیت و سلامت خدمات و ایجاد منافع اقتصادی برای مردم می‌گردد؛ ولی در کشور ما علی‌رغم تأکیدات قانونی برای اجرای پروژه‌ی «شبکه ملی اطلاعات» به‌عنوان پیش‌نیاز افزایش پهنای باند اینترنت، فرصت‌سوزی دولت‌های مختلف باعث تأخیر در اجرای این پروژه شده است و با توجه به آنکه طبق قوانین کشور وجود «پیوست فرهنگی» برای چنین طرح‌هایی الزامی است که هنوز این خدمات در کشور ما فاقد «پیوست فرهنگی» مورد تأیید نهادهای قانونی است، مستدعی است در صورت صلاحدید نظر خود را در مورد اعطای مجوز برای «خدمات اینترنت پر سرعت همراه و کلیه‌ی خدمات نسل سوم و بالاتر ارتباطات همراه» قبل از تحقق شرایط قانونی و الزامات ایمن و سالم‌سازی آن اعلام نمایید.

پاسخ معظم له به‌قرار ذیل است:

باسمه‌تعالی

با اهدای سلام و تحیت؛

با توجه به مفاسد متعددی که برای گسترش دادن خدمات اینترنت پرسرعت همراه ذکر کرده‌اید، ازجمله دسترسی جوانان و حتی نوجوانان به مطالب و فیلم‌ها و عکس‌های آلوده و فیلم‌هایی که ضدیت با اخلاق و عقاید اسلامی دارد و با عنایت به اینکه مجوزهای قانونی برای این کار گرفته نشده و مخالفت با قوانین جمهوری اسلامی جایز نیست و با توجه به اینکه شبکه‌ی ملی اطلاعات که می‌تواند بسیاری از مشکلات را حل کند، فراهم نشده به‌یقین اقدام بر این کار عجولانه؛ یعنی خدمات اینترنت پرسرعت همراه و کلیه‌ی خدمات نسل سوم و بالاتر کاری برخلاف شرع و برخلاف موازین اخلاقی و انسانی است و مسئولین محترم نباید تنها به درآمدهای مادی این برنامه بیندیشند و نباید آن را نوعی روشن‌فکری دینی و آزادی علمی تصور کنند؛ بلکه لازم است با

شورای عالی فضای مجازی که مرجع قانونی این‌گونه امور است مطلب را در میان بگذارند و پس از رعایت اموری که جلوی جنبه‌های منفی این کار را می‌گیرد، اقدام نمایند، مسئولین قضایی نیز نباید در این امر حیاتی بی‌تفاوت باشند.^۱

همان‌گونه که در سؤال و جواب ملاحظه می‌شود، فتوای مذکور ارتباطی با مردم ندارد و تنها مربوط به مسئولین است؛ یعنی جایز نیست مسئولین در شرایط کنونی دست به راه‌اندازی و توسعه‌ی نسل سوم و چهارم تلفن همراه بزنند؛ زیرا با توجه به اینکه توسعه و ترویج نسل ۳ و ۴ تلفن همراه قبل از راه‌اندازی شبکه‌ی ملی اطلاعات، به معنای توسعه‌ی اینترنت آمریکایی با تمام تبعات و آسیب‌های فراوان آن است، قطعاً امری غیرعقلانه و عجولانه می‌باشد. از سوی دیگر وزارت ارتباطات مجوزهای قانونی برای انجام این کار را دریافت نکرده بود. به‌عنوان نمونه، هنوز نیز نسل سوم و چهارم تلفن همراه پیوست فرهنگی ندارد و این کار خلاف قوانین کشور است. ضمن اینکه زیرساخت‌های فرهنگی برای راه‌اندازی طرح بزرگ و گسترده‌ای مثل نسل ۳ و نسل ۴ تلفن همراه در کشور، هنوز آماده نشده بود. همچنین ارائه‌ی اینترنت پرسرعت فعلی خلاف دستور مقام معظم رهبری (ب‌شورای عالی فضای مجازی است. بنابراین، و با توجه به مجموع مطالب کتاب، راه‌اندازی اینترنت پرسرعت به صورت فعلی، خلاف مصالح نظام و انقلاب می‌باشد.

اما جریان فرصت‌طلب و مادی‌گرا، در رسانه‌های فراوان خود، امر را بر مردم مشتبه و وارونه جلوه داد. گویی این مرجع عالی‌قدر با علم و فناوری مخالف است و مورد فتوا مردم هستند و نه مسئولین. نتیجه‌ی قهری آن شد که در فضای مجازی، شاهد تمسخر مرجعی عظیم‌الشان باشیم.

ج) کار عاقلانه و صحیح آن است که ما طی فرایندی برنامه‌ریزی‌شده و مدون، سازوکاری منسجم جهت مواجهه حکیمانه با فناوری‌ها در نظر بگیریم که سابقاً مفصل بیان شد.

۳-۶. هر چیز که حذف می‌شود باید جایگزینی برای آن ارائه کرد^۲

هنر دارید چیز جذاب‌تر بیاورید تا مردم به سمت آن بروند. یک در را می‌بندی باید در دیگری را به‌جای آن بازکنی. اگر این فناوری‌ها و امکانات جدید را ممنوع و حذف می‌کنید، باید یک جایگزین برای آن ارائه دهید. اگر جایگزین ندارید، نمی‌توانید ببندید و محدود کنید.

پاسخ:

۱. www.makarem.ir/main.aspx?

۲. کهنود، محمد، پیشین، ص ۳۹۸.

در بحث جایگزین سازی یک نکته‌ی ریز و دقیق وجود دارد و آن اینکه هر چیزی الزاماً جایگزینی از نوع خود ندارد؛ زیرا گاهی اصل آن چیز غلط و نادرست است. به عبارت دیگر، گاهی جایگزین یک‌چیز، ماهیتاً با آن شیء متفاوت است.

در صدر اسلام، زمانی که دستور تحریم شراب از سوی حضرت حق صادر شد، وظیفه‌ی پیامبر ص مانند سایر موارد، ابلاغ دستورات الهی بود. در اینجا ممکن است سؤال شود جایگزین اسلام برای شراب چه بود؟

در روایات وارده از اهل بیت علیهم السلام، ازدواج موقت، جایگزین شراب معرفی شده است. امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَرَّمَ عَلَى شِبَعَيْنَا الْمُسْكِرَ مِنْ كُلِّ شَرَابٍ وَ عَوْضَهُمْ مِنْ ذَلِكَ الْمُتَعَةِ؛ خداوند تبارک و تعالی نوشیدنی‌های مسکر را بر مؤمنان حرام ساخت و در عوض حرمت آن، متعه را حلال کرد.»

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، جایگزین شراب چیزی است که ماهیتاً با شراب متفاوت است. در مورد فضای مجازی نیز برخی مصادیق آن، کاملاً نادرست و نابجاست. به همین علت، در جایگزین سازی باید دقت کرد که مانند نمونه‌ی شراب از جهت ماهیت با آن تفاوت داشته و کاربران را دچار آسیب‌های فراوان نکند. مثلاً صدای جادویی از خدماتی است که توسط یکی از اپراتورهای تلفن همراه ارائه شده است. ارائه‌ی این سرویس کاملاً غیرعقلانه، نادرست و نابجاست. در بحث جایگزین سازی آن، باید سرویسی را انتخاب کرد که فرصت‌آفرین باشد و نه تهدیدزا.

نکته‌ی دوم عبارت است از اینکه راه‌اندازی شبکه‌ی ملی اطلاعات به‌عنوان جایگزین اینترنت آمریکایی، بنا بر نظر کارشناسان خبره فناوری اطلاعات و ارتباطات، در مجموع کمتر از سه ماه طول می‌کشد، درحالی‌که این جایگزین به‌مراتب سریع‌تر، امن‌تر، ارزان‌تر و سالم‌تر است، هنوز مورد مطالبه‌ی عمومی خصوصاً نخبگان قرار نگرفته و به همین علت هیچ‌یک از دولت‌ها، تاکنون اقدام به راه‌اندازی آن نکرده‌اند.

هم‌اکنون متخصصین کشورمان توانمندی زیادی برای تولید بازی، پویانمایی، شبکه‌های اجتماعی، موتورهای جستجو، سرویس‌های پست الکترونیکه سیستم‌عامل، ضد بدافزار و... دارند؛ اما با سه مشکل مواجه هستند؛ یکی آنکه مسئولان امر حمایت بایسته و لازم را از آنان نمی‌کنند. دوم اینکه کاربران نیز آن‌طور که نواقص سرویس‌های غیربومی را تا حصول نسخه‌ی مطلوب تحمل می‌کنند، نسبت به سرویس‌های داخلی صبر و تحمل به خرج نمی‌دهند. سوم آنکه تبلیغ خوبی برای آشنایی مردم با سرویس‌های بومی انجام نمی‌پذیرند و سرویس‌های بومی به‌اندازه‌ی غیربومی خود از شهرت برخوردار نیستند. بالاین حال جایگزین‌هایی برای خدمات غیربومی موجود است که در مردم می‌توانند از آن‌ها استفاده کنند.

۱. من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۶۷.

۷-۳. باید به مردم اعتماد کنیم، عمده افراد از این ابزارها خوب استفاده می‌کنند^۱

باید به مردم اعتماد کنیم. چرا به دلیل اینکه ممکن است افراد محدودی از این فناوری‌ها استفاده‌ی نادرست داشته باشند،

جمع‌گیری از مردم جامعه را از خدمات این فناوری‌ها محروم کنیم؟

پاسخ:

سالم‌سازی فضای آلوده به معنای بی‌اعتمادی به مردم نیست؛ بلکه به معنای حفظ کرامت، سلامت روح و انسانیت آن‌هاست. همان‌گونه که در بعد جسمی، نظارت، تفکیک پالایش و سالم‌سازی محیط و محصولات به معنای بی‌اعتمادی به مردم نیست، در بعد روحی و معنوی نیز انجام این امور بی‌اعتمادی به مردم محسوب نمی‌شود. اساساً اداره‌ی استاندارد به همین دلیل تأسیس شده است.

وقتی احتمال شیوع ویروسی مانند و با در جامعه داده می‌شود، نهادهای مسئول تمام تلاش خود را برای پیشگیری و درمان به کار می‌برند. این تلاش کاملاً به‌جا، لازم و ضروری است؛ زیرا اگرچه مردم ممکن است با استفاده از روش‌های پیشگیری، احتمال ابتلای خود به ویروس و با کاهش دهند؛ اما هر عقل سلیمی حکم می‌کند که باید با تمام توان از ورود و شیوع ویروس جلوگیری کرده و با اطلاع‌رسانی به‌موقع، سلامت جسمی مردم را ارتقا داد. همچنین در بحث آلودگی هوا، همگان از مسئولان انتظار دارند که اقدامی عملی جهت پاک‌سازی هوا انجام دهند و هیچ‌کس، پاک‌سازی را توهین به مردم نمی‌داند و نمی‌گوید بگذارید مردم خودشان انتخاب کنند و تشخیص دهند تا از چه هوایی استنشاق کنند.

در فضای مجازی نیز حاکمیت وظیفه دارد از ورود و شیوع آلودگی‌ها و ویروس‌هایی مانند مسائل غیراخلاقی، شبهات، شایعات، خشونت، مسائل مربوط به سحر و جادو، فرقه‌های انحرافی و... جلوگیری کرده و با آگاه‌سازی به‌موقع، مردم را نسبت به آسیب‌های احتمالی، مصونیت بخشند.

اگر حاکمیت در این وظیفه‌ی ذاتی خود تعلل و سستی به خرج دهد، قطعاً موجبات بی‌اعتمادی مردم را نسبت به خود فراهم آورده است. در این صورت این مردم هستند که نمی‌توانند به مسئولین خود اعتماد کنند.

ضمن اینکه مطابق با مستندات ارائه‌شده، به دلیل مدیریت نامناسب تولید، توزیع محتوا و خدمات در فضای مجازی، شیوه‌ی

استفاده از این فضا نیز نامناسب و غیرقابل قبول است.^۲

۱. کهوند، محمد، پیشین، ص ۳۹۹.

۲. شما باید به موازات این کار، وسایل مصون‌سازی را فراهم کنید. جوانان را مصون کنید! ذهن‌ها را مصون کنید! دل‌ها را مصون کنید که اگر علی‌رغم شما، روزی دشمن توانست نفوذ کند، شما قبلاً مصونیت ایجاد کرده باشید. راهش این است. این‌گونه باید با هجوم دشمن برخورد کرد. ما با این روحیه مقاومت و با این روحیه ایستادگی، توانسته‌ایم قدرتی مثل استکبار جهانی و مثل آمریکا را بیست سال پشت در نگهداریم و بازهم

۸-۳. ممانعت از برخی ابزارهای ارتباطی یا فیلتر کردن بخشی از برنامه‌های آن‌ها، به معنای پاک کردن صورت مسئله است.

پاسخ:

در پاسخ به این سؤال، از دو منظر جواب داده می‌شود:

الف. بهتر است سؤال را کمی باز کنیم. سؤال اینجاست که یک کالای معیوب وارد کشور شده است. حال چه کنیم؟ برخی معتقدند چون این کالا غیراستاندارد است، باید ممنوع گردد. گروه دوم اعتقاد دارند که ممنوع کردن، پاک کردن صورت مسئله است، نه حل کردن مسئله. از گروه دوم می‌پرسیم که از نظر شما در چه صورتی مسئله حل می‌شود؟ آیا جز این است که شما حل مسئله را به این می‌دانید که کالای معیوب وجود داشته باشد و مردم مصرف کنند؟! جهت روشن شدن مطلب، بهتر است نمونه‌ای از پزشکی ذکر کنیم: اگر یک شرکت داروسازی، دارویی را بسازد که طبق نظر مراکز علوم پزشکی، غیراستاندارد بوده و عوارض آن بیشتر از منافعش باشد، در این صورت، برخورد عقلانی با این مسئله چیست؟ بر اساس مبنای گروه دوم، ممنوع کردن این دارو، پاک کردن صورت مسئله است و حل مسئله به این است که این داروی مضر در داروخانه‌ها توزیع شود!

از نظر ما، حل اساسی مسئله در فناوری‌های جدید ارتباطی آن است که مسئولین مربوطه، اولاً، با اعتقاد نسبت به شعار «ما می‌توانیم»، دغدغه «پیشرفت» و «فرهنگ» را به صورت توأمان داشته باشند. و در مرحله‌ی بعد، با برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری صحیح و جامع، جوانان تحصیل کرده در عرصه‌ی فناوری‌های نوین را به خدمت بگیرند تا ابزار و وسایل ارتباطی نوین، در کشور خودمان و مناسب و مطابق با ارزش‌هایمان ساخته شود. در این صورت، دیگر نیاز نداریم کالاهای معیوب وارد کشور کنیم تا به دنبال آن برای در امان ماندن مردم و جوانان مجبور شویم بعضی از آن‌ها را ممنوع و برخی برنامه‌ها را فیلتر کنیم.

البته تا زمان رسیدن به این مرحله از پیشرفت، باید اولاً از دامن زدن به هیجانات و افزایش نیاز کاذب در جامعه نسبت به استفاده از کالاها و برنامه‌های معیوبِ غیربومی خودداری شود؛ ثانیاً، در محدوده‌ای که ضرورت، اقتضای استفاده از برخی ابزارهای جدید را دارد، مردم را به استفاده از ابزارها و نرم‌افزارهای داخلی تشویق کنیم.

ب. همانگونه که در درس فلسفه و فرهنگ فناوری بیان شد، عامل ایجاد انحراف در رفتار کاربران، نرم‌افزارهای ارتباطی متعلق به دشمن است. از این رو باید خود عامل انحرافی را حذف کرد و گزینه مناسبی را جایگزین آن ساخت. این سبک و روش، برگرفته از تعالیم قرآنی است. با مطالعه قرآن، متوجه می‌شویم انبیاء الهی علیهم صلوات الله، همت خود را صرف حذف عامل

می‌توانیم! ملت ایران قوی است و این استقامت، استقامت ایمانی است. این استقامت، از دین، از اسلام و از ایمان سرچشمه می‌گیرد و هر جا که باشد، موجب ناکامی دشمن خواهد شد. این را ما باید حفظ و تقویت کنیم. ما باید دین را تقویت کنیم؛ ایمان جوانان را تقویت کنیم؛ اجتناب از فساد را تقویت کنیم. این کار، کار درستی است؛ این راه، راه صحیحی است.» بیانات مقام معظم رهبری > در دیدار جمعی از ناشران، ۱۳۷۸/۲/۲۸.

انحرافی از جامعه خود می‌کردند. به‌عنوان مثال، عامل انحرافی در قوم حضرت موسی علیه السلام، سامری و گوساله اوست که حضرت هر دو را از جامعه خود حذف می‌کند، عامل انحرافی در قوم حضرت ابراهیم علیه السلام، بت‌ها هستند که حضرت آن‌ها را می‌شکند و عامل انحرافی در قوم پیامبر گرامی اسلام ص، مسجد ضرار، یهودیان و کفار هستند که حضرت همه را حذف می‌کنند. به نظر می‌رسد کسانی که منکر حذف اعمال ایجاد انحراف هستند، اگر در زمان انبیاء علیهم السلام بودند و شاهد برخورد سلبی ایشان با عوامل انحرافی بودند، به ایشان اعتراض کرده و می‌گفتند: شما با حذف سامری و گوساله‌اش، بت‌ها و کفار و منافقان، صورت مسئله را پاک کرده‌اید و به جای این کار باید فرهنگ سازی کنید!

با توجه به موارد بیان شده در مجموع این درسنامه، از بین بردن عامل انحرافی، مسئله را تا حد زیادی حل می‌کند و عدم حذف آن و اقدام به هر عمل دیگری، در حقیقت به معنی پاک کردن صورت مسئله است.

۹-۳. مسدودسازی سرویس‌های مختلف فضای مجازی، موجب بدبینی مردم به نظام می‌شود. **پاسخ:**

الف) قضاوت در مورد این قبیل مسائل، نیاز به دقت بیشتر و کار تخصصی‌تر دارد و صرفاً نمی‌توان به خواست گروهی از مردم بدون توجه به حقیقت و ادله آن، اکتفا کرد؛ چنان‌که همه کشورهای دنیا، در امور تخصصی و کارشناسی خود، منافع و مضارّ مسائل را بررسی کرده و سپس نسبت به آن تصمیم‌گیری می‌کنند؛

ب) فیلترینگ برخی سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی، اختصاص به کشور ما نداشته و در سایر کشورها نیز وجود دارد؛ حتی آمریکا نیز دسترسی به برخی سایت‌های غیراخلاقی و نیز شبکه‌های اجتماعی فاسد را در مدارس برای کودکان و نوجوانان فیلتر کرده است؛

ج) از آنجاکه موضع ما تدافعی است، خود این تدافعی بودن و هجومی نبودن، بار منفی دارد. مردم دوست دارند که ما پیشرو باشیم تا مدافع؛ گرچه وقتی که مراحل دیگر جنگ را انجام ندادیم، باید دفاع کنیم؛

د) هیچ‌گاه نمی‌شود همه‌ی مردم را راضی نگاه داشت؛ زیرا حدود بیست درصد از مردم، بررسی‌های دقیق تخصصی و ظرافت‌های دینی را نمی‌پذیرند؛ از طرف دیگر، کشور، جامعه و فرهنگ ما دینی است، لذا نمی‌توان حقیقت، اخلاق و دین را فدای خواست گروه معدودی کرد، تا آنان راضی گردند؛

ه) گرچه این نوع برخوردها، (فیلتر کردن و ...) همه آنچه باید انجام شود نیست، ولی اکثریت مردم به دلیل داشتن نگرانی، خواهان این هستند که در برابر این تهاجمات باید کاری انجام گردد و دولت به مقابله جدی با آن‌ها بپردازد؛

و) امروز وقتی این امکانات جرم‌خیز، باعث انحراف خانواده‌ها و ایجاد مشکلات فراوان می‌گردد، مردم به نظام بدبین می‌گردند و آنان از اینکه نظام اسلامی با ابزارهای جرم‌خیز مبارزه نمی‌کند ناراحت می‌شوند و انتظار دارند حکومت از حقوق مردم و خانواده‌ها دفاع کند و اجازه ندهد ابزارهای غیراستاندارد کیان خانواده را مورد تهدید قرار دهد؛

ز) در مقابل اعتراض برخی کاربران فضای مجازی، برخی جوانان اهل منطق و با غرور و پرشور کشور نیز وقتی ضعف فیلترینگ و دور زدن فیلترینگ به واسطه‌ی ساده‌ترین ابزارها را مشاهده می‌کنند، ناراحت می‌شوند و از اینکه تاکنون با این نوع پدیده‌ها به صورت منفعلانه برخورد شده، ناراضی‌اند؛

ح) قطعاً اگر ما در فناوری‌های ارتباطی پیشرفت کرده، دست برتر را داشته باشیم، نیاز به فیلترینگ و... پیدا نمی‌شود؛ در نتیجه، موجبات ناراحتی حتی همین گروه اندک نیز به وجود نمی‌آید، بلکه اسباب افتخار همه مردم فراهم می‌شود؛

ط) و در آخر این که بسیاری از مخالفان فیلترینگ کسانی هستند که خطرات این رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی را قبول دارند و می‌پذیرند که این شبکه‌ها به هیچ وجه استاندارد نیست ولی در اثر گرفتار شدن به یکی از مغالطات و شبهاتی که به صورت گسترده در جامعه نشر پیدا کرده است، اعتقاد دارند که باید به جای کارهای سلبی کار دیگری انجام گیرد. اگر ما بتوانیم این مغالطات و شبهات را پاسخ دهیم، اکثریت مخالفان آرام آرام نظر ما را خواهند پذیرفت.

۱۰-۳. برخی امکانات در ابزارهای جدید ارتباطی، اختیاری است؛ در نتیجه، فرد می‌تواند آن را انتخاب نکند. بنابراین اشکال از فناوری نیست، از کاربر آن است. پاسخ:

الف) صحت و درستی این سخن، مانند آن است که صداوسیما هرگونه فیلمی را در برخی شبکه‌های خودش پخش نموده و بگوید که ما کسی را اجبار به دیدن این شبکه نمی‌کنیم و هر کس خودش می‌تواند شبکه را انتخاب نموده و نگاه کند و مختار است که از این امکان استفاده ننماید؛

ب) فناوری فرهنگی بیگانه، بالطبع، ترویج فرهنگ آنان را در کشور به دنبال دارد و در این میان، سخن از اختیار و انتخاب، امری نابجاست؛ چراکه این فرهنگ، انتخاب افراد و محاسبات فکری آنان را تحت تأثیر قرار داده و زمینه‌های مفاسد را سهل الوصول تر می‌کند؛

ج) برخورداری جامعه از قابلیت‌های جرم‌خیز، زمینه گناه را فراهم نموده و هزینه زندگی پاک را برای افراد، بالا می‌برد. در منطق دین، همان گونه که باید از فساد دوری جست، بایست زمینه و مقدمات آن را نیز فراهم نکرد؛

د) در این رابطه مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «بحث سانسور نیست، بحث این است که ما نباید به ذهن و دل جوان چیزی بدهیم که او را به سمت گناه و فساد می‌لغزاند. این غیر از آزاد گذاشتن فکر برای انتخاب در مسئله‌ای است. شما می‌دانید که مسائل احساساتی به کسی فرصت انتخاب نمی‌دهد؛ انسان را به سمتی می‌کشاند بدون این که قدرت انتخاب داشته باشد. این‌ها را من نمی‌پسندم.»^۱

۱۱-۳. کمال انسان در آن است که زمینه‌های گناه فراهم شود، و سپس انسان با اختیار و اراده‌ی خود دچار فساد نشود؛ بنابراین، مقابله و نفی برخی فناوری‌ها با عنوان اینکه مقدمه و بستر فساد را ایجاد می‌کنند، کار صحیح و روش دینی و شرعی نیست.
پاسخ:

اگر مطالعه‌ای هرچند گذرا نسبت به تعالیم اسلامی صورت گیرد، به‌روشنی، نادرستی دیدگاه مذکور بدست می‌آید. اسلام، نسبت به مقدمات و زمینه‌های معصیت و فساد، اهتمام و حساسیت زیادی داشته، خواهان آن است که بسترهای گناه فراهم نشود. در تعالیم دینی، تأکیدات و سفارش‌های زیادی نسبت به فاصله گرفتن از مقدمات و بسترهای فساد به‌ویژه در مسائل جنسی، شده است؛ مثلاً: توصیه‌ها و دستورات مؤکدی مبنی بر عدم اختلاط زن و مرد شده است و اینکه اگر زن و مرد در فضای خلوت قرار گیرند حکم کراهت و حرمت دارد، یا اینکه: زن و مرد نامحرم نباید لباس‌هایی که موجب جلب‌توجه یکدیگر باشد بپوشند؛ دستوراتی از این قبیل، که مبتنی بر لزوم فاصله گرفتن از بسترهای فساد و گناهان جنسی است، بسیار است. چنان‌که برخی کارشناسان تربیت اسلامی بیان کرده‌اند: این غلط است که زمینه‌ی گناه را فراهم و ترویج کنیم، امکانات آن را بیاوریم، بعد بگوییم آقا شما دست نزنید! بلکه وظیفه‌ی حکومت اسلامی این است که به‌هیچ‌عنوان اجازه ندهد زمینه‌های فساد در کشور توسعه پیدا کند و بر همه‌ی مسلمانان واجب است که با تمامی زمینه‌های فساد و تباهی مقابله کنند.

۱۲-۳. تبلیغ نکردن در فضای مجازی، خلاف مطالبات مقام معظم رهبری است^۲
مطالب شما بیانگر آن است که ما حق نداریم در فضای مجازی تبلیغ کنیم. درحالی‌که تبلیغ در فضای مجازی از مطالبات مقام معظم رهبری است.

پاسخ:

در پاسخ به این پرسش باید موارد ذیل را موردتوجه قرار داد.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از اصحاب فرهنگ و هنر ۱۳۸۰/۵/۱

۲. کهوند، محمد، پیشین، ص ۴۰۱.

در این درس‌نامه، در دو درس، در مورد ابعاد فضای مجازی توضیح داده شد. فضای مجازی گستردگی فراوانی دارد. برخی فضای مجازی را به شبکه‌های اجتماعی غیربومی و عمدتاً صهیونیستی محدود کرده‌اند، به گونه‌ای که با اندک مخالفت حضور در شبکه‌های اجتماعی صهیونیستی، مغالطه‌ی بالا را مطرح می‌کنند. این در حالی است که گستره‌ی فضای مجازی شامل شبکه‌های اجتماعی بومی، بازی‌های ویدئویی، وبسایت، وبلاگ، میکروبلگ، پادکست، ایمیل، تلفن ثابت، تلفن همراه، پیامک انبوه و... می‌شود.

قطعاً کسی مخالف تبلیغ در فضای مجازی و نشر معارف دینی از این بستر نیست. چه اینکه این فضا زمینه‌ای را مهیا ساخته است که نیروهای حزب‌اللهی می‌توانند توسط آن، یک حرف صحیح خود را به هزاران مخاطبی که نمی‌شناسند برسانند. چه کسی می‌تواند با این مهم مخالفت کند؟^۱

آنچه مورد مخالفت قرار می‌گیرد، عبارت است از حضور همه‌ی افراد، بدون آمادگی لازم و سازمان‌دهی در عرصه‌هایی که منافع آن از مضراتش کم‌تر است و در بسیاری از مواقع هدف اصلی مبلغان (رساندن پیام به مخاطبین) یا اتفاق نمی‌افتد و یا در هیاهوی فراوانی دیده و شنیده نمی‌شود. شیوه‌ی برخورد مالکان صهیونیست نرم‌افزارهای ارتباطی با مواردی مانند نامه‌ی اول و دوم مقام معظم رهبری >، صفحه‌ی ما عاشق مبارزه با صهیونیست‌ها هستیم، صفحات انقلابیون بحرین، فلسطین و برخی صفحات مردم سوریه از این قرار است.

باید توجه داشت تبلیغ درجایی که مبلغ استقلال عمل و امنیت اخلاقی دارد و امنیت مخاطبانش را به خطر نمی‌اندازد، واجب کفایی است.

اما مبلغ نباید درجایی اقدام به تبلیغ کند که استقلال عمل نداشته باشد (مگر اینکه به صورت مخفیانه بتواند این کار را انجام دهد که این امر در نرم‌افزارهای ارتباطی امکان‌پذیر نیست). خط قرمز مالکان نرم‌افزارهای ارتباطی غیربومی، استکبارستیزی و مخالفت با صهیونیسم بین‌الملل است. به همین دلیل، کسانی که تابه‌حال این خط قرمز را شکسته‌اند، به راحتی حذف شده‌اند.

۱. هیچ‌کس نمی‌گوید آقا جادّه نکش. اگر شما در یک منطقه‌ای جاده‌ای لازم دارید، خیلی خوب، جاده بکش، جاده‌ی اتوبان هم بکش اما مواظب باش! آنجایی که ریزش کوه محتمل است، آنجا محاسبه‌ی لازم را بکنید. ما به دستگاه‌های ارتباطی خودمان، به مجموعه‌ی وزارت ارتباطات و شورای عالی مجازی - که بنده از آن‌هم گله دارم - سفارش‌مان این است. ما نمی‌گوییم این راه را ببندید؛ نه، اینکه بی‌عقلی است. یک کسانی نشسته‌اند، فکر کرده‌اند، یک راهی باز کرده‌اند به عنوان این فضای مجازی و به قول خودشان سایبری؛ خیلی خوب، از این استفاده کنید متنها استفاده‌ی درست بکنید؛ دیگران دارند استفاده‌ی درست می‌کنند؛ بعضی از کشورها طبق فرهنگ خودشان این دستگاه‌ها را قبضه کرده‌اند. ما چرا نمی‌کنیم؟ چرا حواسمان نیست؟ چرا رها می‌کنیم این فضای غیرقابل کنترل و غیر منضبط را؟ مسئول‌اند، یکی از مسئولین هم همین‌ها هستند؛ دستگاه وزارت ارتباطات است.

همچنین، مبلغ نباید به بهانه‌ی تبلیغ دینی، امنیت اخلاقی خود را به خطر بیندازد. برخی از این نرم‌افزارها، تصاویر غیراخلاقی و همراه‌کننده را به صورت غیرارادی برای کاربران ارسال می‌کنند که بسیار آسیب‌زا و نامطلوب است. امام علی (در مواجهه با کوفیان نافرمان و درزمینه‌ی اصلاح آنان می‌فرماید: «وَإِنِّي لَعَالِمٌ بِمَا يَصْلِحُكُمْ وَ يَقِيمُ أَوْدَكُمْ وَ لَكِنِّي لَا أَرَىٰ إِصْلَاحَكُمْ بِإِفْسَادِ نَفْسِي»^۱ من آنچه شما را اصلاح و کجی‌هایتان را مستقیم می‌نماید، می‌دانم؛ ولی هرگز با تباه کردن خود، شما را اصلاح نمی‌کنم.»

از سوی دیگر، مبلغ حق ندارد به بهانه‌ی تبلیغ دینی، جان دیگر کاربران را به خطر بیندازد. نگاهی به شیوه‌ی تبلیغ ائمه‌ی اطهار (در دوران حکومت بنی‌امیه و بنی‌عباس بیانگر مدعاست. البته با دقت در آیات قرآن نیز می‌توان این نکته را به دست آورد. خداوند متعال در قرآن می‌فرماید: «وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِئُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَ فُومِهَا وَ غَدَسِهَا وَ بَصِلِهَا قَالَ أَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ وَ الْمَسْكَنَةُ وَ بَاؤُا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيَّيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ»^۲ «و چون گفتید: ای موسی! ما به یک خوراک نمی‌توانیم بسازیم. پروردگار خویش را بخوان تا از آنچه زمین همی رویاند از سبزی و خیار و سیر و عدس و پیازش برای ما بیرون آورد! گفت: چگونه پست‌تر را با بهتر عوض می‌کنید؟ به شهر فرود آیید تا این چیزها که خواستید بیابید و ذلت و مسکنت بر آنان مقرر شد و به غضب خدا مبتلا شدند؛ زیرا آیه‌های خدا را انکار همی کردند و پیامبران را به ناروا همی کشتند؛ زیرا نافرمان شده بودند و تعدی همی کردند.»

علامه طباطبایی (رحمه‌الله) ذیل این آیه‌ی شریفه می‌فرماید: «در تفسیر عیاشی در ذیل جمله «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ» از امام صادق (علیه‌السلام) روایت کرده، آن جناب قرائت کردند: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ، وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيَّيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ، ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ» و سپس فرمودند: به خدا سوگند! انبیا را با دست خود نزدند، و با شمشیرهای خود نکشتند، و لکن سخنان ایشان را شنیدند، و در نزد نااهلان، آن را فاش کردند، در نتیجه دشمن ایشان را گرفت، و کشت، پس مردم کاری کردند که انبیا هم کشته شدند، و هم تجاوز شدند، و هم گرفتار مصائب گشتند.» ایشان سپس می‌فرماید: «در کافی نظیر این روایت آمده، و شاید امام (علیه‌السلام) این معنا را از جمله‌ی «ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ» استفاده کرده؛ چون معنا ندارد قتل و مخصوصاً قتل انبیا و کفر به آیات خدا را به معصیت تعلیل کنند؛ بلکه امر به عکس است؛ چون شدت و اهمیت از این طرف است؛ و لکن عصیان به معنای نپوشیدن اسرار، و حفظ نکردن آن، می‌تواند علت کشتن انبیا واقع شود، و این را با آن تعلیل کنند.»^۳

۱. نهج البلاغه، ص ۹۹.

۲. بقره / ۶۱.

۳. ترجمه تفسیر المیزان، ج ۱، صص ۲۸۸ - ۲۸۹.

این امر، خصوصاً در هنگام برقراری ارتباط با شیعیان خارج از کشور نمود پیدا می‌کند که به راحتی آنان را در دام سرویس‌های جاسوسی و جوخه‌های مرگ استکبار جهانی قرار می‌دهد. کشورمان در این خصوص هزینه‌های بعضاً سنگینی را به دلیل چنین بی‌دقتی‌هایی با از دست دادن برخی عزیزانش در داخل و یا خارج از کشور پرداخته است.

به‌طور کلی، برای تبلیغ دین در سرویس‌های غیربومی، رعایت ۱۶ شرط لازم است که عبارت است از:

۱. وحدت مدیریت و پرهیز از پراکنده‌کاری؛
۲. رعایت تقوا به معنای اعم؛
۳. تخصص در موضوعی که بناست در فضای مجازی در آن زمینه اقدام به تبلیغ کنند؛
۴. حضور تهاجمی و نه تدافعی (دفاع را حتی می‌توان در قالب حمله ارائه کرد)؛
۵. تأثیرگذار بودن (اگر نیستیم، حق حضور نداریم)؛
۶. عدم ترویج سرویس دشمن (تبلیغ هر نوع سرویس دشمن ممنوع است؛ بنابراین نباید با شماره اصلی خودمان مثلاً در تلگرام عضو شویم)؛
۷. آشنایی کامل با سرویسی که در آن فعالیت می‌کنیم؛
۸. امکان تولید محتوا، متناسب با محیط مجازی تبلیغ؛
۹. رعایت مؤلفه‌های امنیتی (امنیت اطلاعات)؛
۱۰. رعایت لوازم قواعد فقهی برای حضور در سرویس خارجی خصوصاً قاعده اضطرار؛
۱۱. هدف‌گذاری برای تبلیغ (که شامل الف) تبلیغ و دفاع از دین ب) کشاندن مخاطبان به سرویس داخلی و داشتن برنامه برای رسیدن به هر دو هدف؛
۱۲. توجه به میزان اثرگذاری در سرویس غیربومی و رعایت تناسب اختصاص منابع با میزان اثرگذاری؛
۱۳. رعایت نکات مربوط به تبلیغ بین‌الملل خصوصاً امنیت ارتباطات؛
۱۴. نداشتن خوف از وقوع در گناه؛
۱۵. عدم ایجاد هرگونه انحصار محتوایی و تبلیغی برای سرویس خارجی؛
۱۶. برخورداری از مبانی محکم بخصوص در اعتقادات، سیاست و مسائل کلان فرهنگی و فهم صحیح اسلامی برای تحلیل درست از شرایط (و الا می‌شود مصداق این مثل معروف؛ شد غلامی که آب جوی آرد آب جوی غلام بُرد).

خلاصه

۱. شبهات مرتبط با فضای مجازی به معنای مطرح کردن مقوله باطل (اعم از مسائل مربوط به موضوع شناسی و مبانی) در قالب حق و حقیقت که منجر به گمراه شدن عموم جامعه، خصوصاً نخبگان و مسئولان از نحوه صحیح مواجهه با فناوری اطلاعات و ارتباطات به مسیر غیر عقلی، غیرشرعی و مطابق با اهداف صهیونیسم بین‌الملل است.
۲. عوامل متعددی همچون محدودیت علم (جهل)، کبر، سنگینی در عمل به فرمان الهی، و نفاق به‌عنوان عوامل درونی و وسوسه‌های شیطان و فتنه‌گری کفار و مشرکان، عوامل بیرونی ترویج شبهات است.
۳. عدم موضوع شناسی و جهل و بی‌توجهی نسبت به مبانی دینی و عقلی مواجهه با فناوری اطلاعات و ارتباطات، موجب تسلط گفتمان صهیونیستی در نحوه مواجهه با فضای مجازی بوده است.
۴. گسترش این شبهات از یکسو موجب ایجاد تشتت گفتمانی بین جبهه انقلابی و اسلامی شده است. از یکسو با ایجاد نگاهی خوش‌بینانه، امکان هرگونه ممانعت از ورود سرویس‌های مخرب دشمن را سلب می‌نماید. و از سوی دیگر راه را برای اجرایی سازی منویات مقام معظم رهبری در کشور، جهت تبدیل ایران به قدرت برتر فناوری اطلاعات و ارتباطات مسدود ساخته است.
۵. نهی از مسدودسازی سرویس‌های صهیونیستی و متعلق به دشمنان، بی‌جهت نشان دادن ابزارها، قرار دادن علما در مقابل فناوری و علم جویی، پرهیز از تقابل با خواست مردم، مهیا بودن زمینه گناه برای انسان‌سازی و تقابل نمایی برخورد با سرویس‌های دشمن با منویات مقام معظم رهبری، از مشهورترین شبهات مطرح درباره فضای مجازی است.

آزمون چهارگزینه‌ای

۱. شبهات درباره فضای مجازی به چه معناست؟ (ب)
 - ا. منظور شبهات اعتقادی است که در فضای مجازی منتشر می‌شود؛
 - ب. مطرح کردن مقوله باطل (اعم از مسائل مربوط به موضوع شناسی و مبانی) در قالب حق و حقیقت که منجر به گمراه شدن عموم جامعه، خصوصاً نخبگان و مسئولان از نحوه صحیح مواجهه با فناوری اطلاعات و ارتباطات به مسیر غیر عقلی، غیرشرعی و مطابق با اهداف صهیونیسم بین‌الملل می‌گردد؛
 - ج. معرفی نادرست فضای مجازی به نخبگان؛
 - د. شبهاتی است که فلاسفه درباره فناوری مطرح می‌کنند.
۲. جمله «الانسان حریص علی ما منع» درست است؟ (ا)
 - ا. این جمله در روایات معتبر شیعی نیامده و نادرست نیز هست؛ زیرا انسان حریص بر چیزی است که نسبت به آن تحریک شود؛

ب. این جمله روایت است اما ناقص است؛

ج. این جمله در روایات نیامده اما صحیح است؛

د. این روایت صحیح و کامل است.

۳. آیا ممانعت از سرویس‌های نامطلوب، به معنای پاک کردن صورت مسئله است؟ (ج)

ا. بله؛

ب. بله؛ زیرا هرچه را حذف کنیم، چیز دیگری جای آن می‌آید؛

ج. خیر؛ زیرا با مطالعه قرآن، متوجه می‌شویم انبیاء الهی علیهم صلوات الله، همت خود را صرف حذف عامل انحرافی از جامعه خود می‌کردند؛

د. بله، زیرا هیچ‌یک از انبیاء چنین کاری نکرده‌اند.

۴. دلیل مخالفت علما با برخی فناوری‌های چه بوده است؟ (د)

ا. به‌طور کلی علما با فناوری مخالف‌اند؛

ب. فناوری به‌درستی برای ایشان تبیین نشده است؛

ج. علما در بدو امر به دلیل عدم شناخت مخالفت می‌کردند، اما پس از مدتی با آشنایی با فواید فناوری، آن را پذیرفته‌اند؛

د. استعمار توسط فناوری، ابتذال در فناوری، غلبه استفاده نامناسب در فناوری.

۵. چه عواملی موجب گسترش شبهات درباره فناوری می‌شود؟ (د)

ا. جهل، سنگینی در عمل به فرمان الهی، گستردگی فضای مجازی و دسترسی آسان به آن؛

ب. دسترسی آسان به فضای مجازی، عدم ورود جدی نخبگان به فضای مجازی و جهل؛

ج. نفاق، گمراهی و دشمنی با خدا و عدم ورود نخبگان به فضای مجازی؛

د. جهل، نفاق، گمراهی و دشمنی با خدا و وسوسه‌های شیطان.